

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLAM TARİHİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**GELİBOLULU MUSTAFA ‘ÂLÎ’NİN
“NÂDİRÜ’L-MEHÂRİB”
ADLI ESERİNİN EDİSYON KRİTİĞİ VE
MUHTEVASININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

Gülhizar KARA

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Süleyman GENÇ

2009

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Gelibolulu Mustafa ‘Âf’ın “Nâdiru’l-Mehârib” Adlı Eserinin Edisyon Kritiği ve Muhtevasının Değerlendirilmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

..../03/2009

Gülhizar KARA

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Gülhizar KARA
Anabilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları
Programı : İslam Tarihi
Tez Konusu : “Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’nin “Nâdiru’l-Mehârib”
Adlı Eserinin Edisyon Kritiği ve Muhtevasının De-
ğerlendirilmesi”
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü’nün tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tara-
findan Lisansüstü Yönetmeliği’nin 18. maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına
alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini dakikalık süre içinde sa-
vunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan
Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OLDUĞUNA O OY BİRLİĞİ O
DÜZELTİLMESİNE O* OY ÇOKLUĞU O
REDDİNE O**

ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. O***
Öğrenci sınava gelmemiştir. O**

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir. Evet
Tez mevcut hali ile basılabilir. O
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir. O
Tezin basımı gerekliliği yoktur. O

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

..... Başarılı Düzeltme Red

..... Başarılı Düzeltme Red

..... Başarılı Düzeltme Red

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’nin “Nâdiru’l-Mehârib” Adlı Eserinin Edisyon Kritiği ve Muhtevasının Değerlendirilmesi

Gülhizar KARA

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı
İslam Tarihi Programı

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığımız bu çalışmada; Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’nin “Nâdiru’l-Mehârib”inin mevcut yazma nüshaları okunup metninin edisyon kritiğini yapılmıştır. Ayrıca eserin içeriği Osmanlı tarihi açısından değerlendirilmiştir.

Çalışmamız giriş ve sonuçtan ayrı iki bölümden ve eserin transkripsiyonlu metninden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, eserin yazıldığı dönemin daha iyi anlaşılabilmesi için dünyada meydana gelen değişimleri ve Osmanlı Devleti’nin dünya devletleri arasındaki konumunu ortaya koymak amacıyla, Kanunî Sultan Süleyman dönemi hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde, eserin yazarı olan Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’nin hayatı, ilmi şahsiyeti ve tarihçiliği hakkında bilgi verilerek eserleri kısaca tanıtılmıştır.

İkinci bölümde ise, Nâdiru’l-Mehârib’in muhtevası sunularak, eserin tarihi açıdan değeri belirtilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, Nâdiru’l-Mehârib’in tespit edilebilen iki nüshasının tavsifi yapılarak metnin çözümünde uygulanan yöntem üzerinde durulmuştur.

Son olarak Nâdiru’l-Mehârib’in tenkitli metni sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: 1) Nâdiru’l-Mehârib 2) Kanunî Sultan Süleyman 3) Gelibolulu Mustafa ‘Âlî 4) Tarih 5) Selim(II.) ve Bâyezid(III.)

ABSTRACT
Master Thesis
The Edition-Critique of Mustafa ‘Âlî’s Work which so-called ‘Nâdiru’l-Mehârib’ ant Its Content Analysis

Gülhizar KARA

Dokuz Eylül University
Institute of Social Sciences
Department of Islamic History and Arts
Science Branch of The Islamic History

In this work, firstly we read and analyse the available manuscripts of Mustafa ‘Âlî’s book that titled ‘Nâdiru’l-Mehârib’. After proof-reading, the manuscript edited, criticized and annotated by us. In addition to this, the content of the work evaluated from point of view Ottoman History.

Our thesis consists of an introduction and three chapters. In the “Introduction”, we mentioned about the changes occurred in the years when the book was written and we gave brief information about Qanunî Sultan Süleyman’s period in order to make clear the Ottoman Empire’s position at the world in that time of era.

In the first chapter, we gave information about biography, scientific personality and historiography of the writer of the book, i.e. Mustafa ‘Âlî. And in the end of this chapter, we gave short information about his works.

In the second chapter, after presenting the content of the ‘Nadirul-Meharib’, we tried to clarify its historical value. Furthermore, we describe two manuscripts of the text of “Nadirul-Meharib”. Lastly, it is dwelling upon the analysis and critique method of the manuscripts.

Finally, in the last chapter is presented the edited and critiqued text of ‘Nadirul-Meharib’.

Key words:1) Nâdir al-Mahârib 2) Qanunî Sultan Süleyman 3) Mustafa ‘Âlî of Gallipolu 4) History 5) II. Selim and III. Bayazid

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	II
TUTANAK	III
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR.....	X

GİRİŞ

KANUNÎ SULTAN SÜLEYMAN DÖNEMİNE GENEL BİR BAKIŞ

A. XVI. YÜZYILDA DÜNYANIN DURUMU VE OSMANLI DEVLETİ’NİN KONUMU.....	1
B. KANUNÎ DÖNEMİNDE OSMANLI DEVLETİ’NİN SİYASÎ, EKONOMİK VE SOSYAL DURUMU	5

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİBOLULU MUSTAFA ‘ÂLİ VE ESERLERİ

A. GELİBOLULU MUSTAFA ‘ÂLİ	13
I. ‘Âlî’nin Hayatı.....	13
II. ‘Âlî’nin İlmî Şahsiyeti ve Tarihçiliği	16
B. ESERLERİ	18
I. Tarihe Dair Eserleri	18
a. Kühü’l-Ahbâr	18
b. Fusûlü Hall ü Akd ve Usûlü Harc ü Nakd	19
c. Hâlâtü’l-Kâhire mine’l-Âdâti’z-Zâhire.....	20
d. Zübdetü’t-Tevârih	20
e. Nusret-nâme	21

f.	Fursat-nâme.....	21
g.	Heft Meclis.....	21
h.	Nâdiru'l- Mehârib	21
i.	Mirkâtü'l- Cihâd fi Tarîh Melik Danişmend Ahmed.....	21
j.	Mir'âtü'l Âvâlim.....	22
k.	Câmi' u'l-Buhûr der Mecâlis-i Sûr.....	22
l.	Müşkât.....	22
II. Manzum Eserleri		22
a-	Türkçe ve Farsça divanları.....	22
b-	Sadef-i Sad-Güher.....	22
c-	Subhatü'l Abdâl	23
d-	Gül-i Sâd-Berg	23
e-	Bedi' u'r-Rukûm.....	23
f-	Mihr ü Mâh	23
g-	Mihr ü Vefâ.....	23
h-	Tuhfetü'l-Uşşâk.....	23
i-	Mecma' u'l-Bahreyn.....	24
j-	Sübhatü'l-Înâbe	24
k-	Dekâyiku't-Tevhîd	24
l-	Me' âlimu't-Tevhîd.....	24
m-	Câmi'nin Bir Beytinin Şerhi	25
n-	Bedâyi' u'l-Metâli'	25
o-	Şehr-engîz Berây-ı Hûb-rûyân-ı Gelibolu.....	25
III. Sosyal Hayâta ve Ahlâka Dâir Eserleri.....		25
a-	Nasîhâtü's-Selâtîn(Nushâtü's-Selâtîn).....	25
b-	Mehâsinü'l-Âdâb	25
c-	Mevâ' idü'n-Nefâis fi Kavâ' idi'l-Mecâlis.....	25
d-	Kavâ' idü'l-Mecâlis	25

e-	Hülâsatü'l-Ahvâl der Letâfet-i Mevâ'iz-î Sahîhi'l-Hâl	26
f-	Tuhfetü's-Sulehâ	26
g-	Hakâyikü'l-Ekâlim	26
h-	Me'âyibü'l-Erzâl ve Sad Kıssa Sad Hısse	26
IV. Tasavvufa Dâir Eserleri		26
a-	Hılyetü'r-Ricâl fi'l-Aktâb-ı ve'n-Nücâbâ'î ve'l-Abdâl	26
b-	Riyâzü's-Sâlikîn	26
c-	Nevâdiru'l-Hikem	26
d-	Dürer-i Menşûre ve Zübdetü'l-Evrâd	27
e-	Ravza-ı 'İrfân	27
f-	Ravzatü'l-Letâif	27
V. Hattatlığa ve Dâir Eseri		27
a-	Menâkıb-ı Hünerverân	27
VI. Mektupları ve İnşaya Dâir Eserleri		27
a-	Menşe'ü'l-İnşâ	27
b-	Münşe'ât	27
c-	Enîsü'l-Kulûb	27
VII. Diğer Eserleri		28
a-	Râhatü'n-Nüfûs	28
b-	Câmi'ü'l-Kemâlât	28
c-	Tâli' -î Selâtîn	28
d-	Ferâ'idü'l-Vilâde	28
e-	Risâle-i Zirgâmiye	28
f-	Vakıf-nâme	28
g-	Nüzhet veya Nüzhetü'l-Mecâlis	29
VIII. 'Âlî'ye İsnad Olunan Eserler		29

İKİNCİ BÖLÜM
NÂDİRÜ'L-MEHÂRİB'İN TAVSİFİ, MUHTEVASI VE TARİHİ AÇIDAN
DEĞERİ

A. NÂDİRÜ'L-MEHÂRİB'İN NÜSHALARININ TAVSİFİ.....	30
B. NÂDİRÜ'L-MEHÂRİB'İN MUHTEVASININ TANITIMI.....	32
C. NÂDİRÜ'L-MEHÂRİB'DE GEÇEN İSİMLER.....	44
D. NÂDİRÜ'L-MEHÂRİB'İN OSMANLI TARİHİ AÇISINDAN DEĞERİ.....	52
E. METNİN YAZIMINDA TAKİP EDİLEN YÖNTEM	56
SONUÇ.....	58
BİBLİYOGRAFYA	62
NÂDİRÜ'L-MEHÂRİB'İN TRANSKRİPSİYONLU METNİ.....	66
EKLER.....	196
EK 1	197
NÂDİRÜ'L-MEHÂRİB'İN TN.'İN ORJİNAL METNİ.....	197
EK 2	247
NÂDİRÜ'L-MEHÂRİB'İN MN.'İN ORJİNAL METNİNDEN ÖRNEKLER	247

KISALTMALAR

age.	: adı geçen eser
agm.	: adı geçen makale
AKMY.	: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları
Ans.	: Ansiklopedisi
AÜ. DTCF.	: Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
AÜ.SBE.	: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bkz.	: bakınız
C.	: cilt
CÜFEF	: Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Çev.	: Çeviren
DEÜ.	: Dokuz Eylül Üniversitesi
DEÜ. İFD.	: Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
h.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan, Hazırlayanlar
İst.	: İstanbul
İA.	: İslam Ansiklopedisi
Ktp.	: Kütüphane, Kütüphanesi
m.	: Miladi
MN.	: Mısır Nüshası
NM.	: Nâdiru'l-Mehârib
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
mm.	: milimetre
Mülf.	: Müellif
Müst.	: müstensih
Nşr.	: Neşreden
Nu	: Numara
s.	: sayfa
S.	: sayı
SBE.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SBED	: Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

TC. : Türkiye Cumhuriyeti
TDK. : Türk Dil Kurumu
TN. : Topkapı Nüshası
TTK. : Türk Tarih Kurumu
ty. : tarih yok
Yay. : Yayın, yayınları
Ypr. : Yaprak
Vr. : Varak

GİRİŞ

KANUNÎ SULTAN SÜLEYMAN DÖNEMİNE GENEL BİR BAKIŞ

A. XVI. YÜZYILDA DÜNYANIN DURUMU VE OSMANLI DEVLETİ'NİN KONUMU

Bilindiği gibi kanunlar koymasla nedeniyle kendisine Kanunî denilen Sultan Süleyman, 1520'de Osmanlı tahtına çıkışından itibaren 1566 yılında Zigetvar'daki ölümüne kadar aralıksız kırk altı yıl boyunca hükümdarlık yaparak Osmanlı devletini yönetmiştir. O bu kırk altı yıl süren hükümdarlığı ile Osmanlı tarihinde en uzun süreyle padişahlık yapan kişi olmuştur. Kanunî Sultan Süleyman'ın zamanı¹, Osmanlı Devleti'nin her bakımdan güçlü olduğu bir dönemdir. Nitekim bu itibarla batılılar, Kanunî'yi, muhteşem (magnificent) Süleyman olarak tanımlarken, buna karşılık Osmanlı tarihçileri ona mütevazı denebilecek mahiyette sadece "Kanunî" unvanını vermekle yetinmişlerdir. Dahası Avrupa müelliflerinin "büyük" sıfatını verdikleri tek Osmanlı padişahı da, yalnızca Sultan Süleyman olmuştur.² Ancak şu da bir gerçektir ki, kazandığı başarılarla ve koyduğu kanunlarla bu unvana lâyık görülen Kanunî, bir yandan da yeni fetihlerle hâkimiyet alanını genişletirken, diğer yandan bu büyümenin beraberinde getirdiği bir takım sorunları çözmekle uğraşmak zorunda kalmıştır.

Öte yandan Kanunî'nin saltanat zamanı, bütün dünyada ve özellikle Avrupa'da meydana gelen büyük gelişmelerden dolayı son çağlar tarihinin en şâyân-ı dik-

¹ Kanunî dönemi hakkında daha geniş bilgi için bkz: Kemâl Paşa-zâde, *Tevârih-i Âl-i Osman X. Defter*, haz. Şefaettin Severcan, Ankara 1996. Bu defter tamamen Kanunî dönemiyle alakalıdır.; Ogier Ghislain de Busbecq, *Türk Mektupları*, Çev: Derin Türkömer, İst. 2005, s. 1-161; Solak-zâde Mehmed Hemdemî Çelebî, *Tarih-i Solak-zâde*, Haz. Vahid Çabuk, Ankara 1989, C. II, s. 111-303; Selâniki Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânîkî*, (Haz: Mehmet İpşirli), İstanbul 1989, s. 1-45; İbrahim Peçevi, *Peçevi Tarihi*, Bugünkü ifadeye çev. Murat Uraz, İst. 1968, s. 7-233; Mustafa Nuri Paşa, *Netâyicü'l- Vukûat (Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi)*, haz. Neşet Çağatay, Ankara 1987, C. I-II, s. 307-420; Baron Joseph Von Hammer Purgstall, *Osmanlı Devleti Tarihi*, İst. 1984, C. V-VI, s. 1281-1808; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1996, C. II, s. 307-420; Yaşar Yücel, *Muhteşem Türk Kanunî ile 46 Yıl*, Ankara 1987; Yaşar Yücel ve Ali Sevim, *Osmanlı Klâsik Döneminin Üç Hükümdarı Fatih-Yavuz-Kanunî*, Ankara 1991, s. 149-238; Fairfax Downey, *Kanunî Sultan Süleyman*, çev. Enis Behiç Koryürek, İst. 1975; Christine Woodhead, *Kanunî ve Çağı Yeniçağda Osmanlı Dünyası*, çev. Metin Kunt, İst. 2002; Sâmîha Ayverdi, *Türk Tarihinde Osmanlı Asırları*, İst. 1999, s. 266-320; Ferudun Emecen, "Kanunî Sultan Süleyman Devri", Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, İst. ty, C. X, s. 313-383; Feridun Emecen, "Sultan Süleyman Çağı ve Cihan Devleti", *Türkler Ansiklopedisi*, Ankara 2002, C. IX, s. 501-520; M. Tayyib Gökbilgin, *Süleyman I*, İA. , Ankara 1997, C. XI, s. 99-155; Yılmaz Öztuna, *Büyük Osmanlı Tarihi*, İst. 1994, C. II, s. 121-449, C. III, s. 5-98; *Osmanlı Ansiklopedisi*, Ankara 1999, C. XII, s. 82-124.

² Hammer, age., C. V, s. 1282.

kat safhası olarak kabul edilmektedir. Zira bilindiği gibi, bu yüzyılda Avrupa, hem Rönesans adıyla bilinen ilim ve sanat alanındaki zihniyet değişimi ve yeniliklere ve hem de Hristiyanlıktaki Reform hareketlerine sahne olmaktadır. Dolayısıyla görüldüğü gibi Avrupa kendi geleceğini şekillendirecek bir takım gelişmeleri yaşamaya başlamıştır. Bu bağlamda özellikle Amerika ile beraber diğer coğrafi keşifler, Avrupa'nın iktisâdi ve ticârî hayatına büyük değişim ve canlılık kazandırırken, Martin Lüther'in Katolik kilisesine baş kaldırması Avrupa'nın tefekkür hayatına farklı bir yön çizmiş ve güçlü bir dinamizm getirmiştir. Çünkü asırlardır uygulamaları hiç sorgulanamayan kilisenin taassubuna açıkça karşı çıkışı ifade eden bu hareket, aynı zamanda Avrupa'nın ilim ve fikir hayatında bir zihniyet devrimini başlatmıştır.

Elbette ki bu gelişmelere paralel olarak Avrupa'nın siyasi yapısı da değişmekteydi. Nitekim daha çok V. Karl-Şarlken olarak bilinen Charles-Quint(1516–1556), daha on altı yaşında iken miras yoluyla Hollanda, İspanya, Avusturya, Napoli ve Sicilya'nın hükümdarı, İspanya'nın Amerika'daki sömürgelerinin sahibi olmuştu. 1519'da Roma Cermen imparatoru seçilmiş ve böylece de Avrupa kıtasının büyük bir kısmının hâkimiyetini elde etmişti. Tabiatıyla bu gelişme Fransa ve İngiltere krallıklarını tehdit ve tedirgin etmişti. Öte yandan o tarihlerde İspanya'daki Endülüs Emeviler'inin devamı mahiyetindeki Beni Ahmer devleti de artık siyasi ve askeri gücünü kaybetmiş olsa da, hâlâ varlığını muhâfaza eden Müslümanları buradan atmak ve İslâm medeniyetinin izlerini silmek için İspanya'ya bağlı Kastilya ve Aragon krallıklarınının 1492'de başlattıkları faaliyetler tüm hızıyla devam etmektedir. Batı Avrupa'da bunlar yaşanırken, Doğu Avrupa'nın önemli bir kısmına hâkim olan Osmanlı devleti ise, her bakımdan gücünün zirvesindedir. Ancak yine de Osmanlı ve İspanya dışında Macaristan, Fransa, İngiltere, Venedik, Portekiz ve Lehistan gibi devletler Avrupa siyasetinde önemli bir yer işgal etmektedir.

Oysa söylediğimiz gibi bu devletlere karşı durabilecek ve aynı zamanda İslâm dünyasını temsil eder konumdaki önemli tek güç olan Osmanlı Devleti, doğuda da bir takım devletlere karşı kendini korumak zorundaydı. Bu arada hâkimiyetini genişletmek için de faaliyetlerini sürdürmesi gerekirdi. Nitekim Yavuz Sultan Selim(1512-1520)'in büyük çabaları sonunda, 1516 Mercidabık ve 1517 Ridâniye gibi iki önemli zaferle, Memlûklüler(1250-1517) tarih sahnesinden silinmiş ve üç büyük dinin kutsal şehri Kudüs'e ilâveten Mekke ve Medine Osmanlı devletininin hâkimiyeti

altına girmiştir. Ancak Osmanlılar hiçbir zaman kendilerini, bu mukaddes beldelerin hâkimi olarak görmeyip hizmetçisi anlamında “**Hâdimü'l-Haremeyn**” olarak kabul etmişlerdir.³ Gerçi her ne kadar Memlûklüler, ortadan kaldırılmış olsa da, İran'daki Safevîler(1501-1760)⁴, Osmanlı Devleti açısından hâlâ önemli bir tehlike ve tehdit unsuru olarak faaliyet göstermektedir. Hatta bu bağlamda Memlûklü devletini tekrar diriltmek isteyenler için de, Safeviler iyi bir müttefik olmuşlardır.

Bütün bunlar göz önüne alındığında, o dönemde Osmanlı'nın dış ve hatta iç siyasetinde önemli bir rol oynayan Safevi Devleti'nin üzerinde biraz durulması gerekmektedir. Bilindiği gibi Safeviler esasen bir Türk hanedanı tarafından İran'da kurulan ve yönetilen bir Türk devletidir.⁵ Başlangıçta Sünni oldukları halde daha sonra Şii mezhebini benimsemişler ve bu mezhebin en önemli siyasi ve askeri temsilcisi haline gelerek Şiiliği özellikle Anadolu'da yaymak için büyük çaba harcamışlardır. Dolayısıyla, Safeviler, Osmanlı Devleti için ciddi bir tehdit unsuru haline gelmiştir. Bu durum ister istemez Osmanlı devleti ile Safeviler arasında uzun süren siyasi-mezhebi hâkimiyet mücadelesine yol açmıştır. Hâlbuki Selçuklu sultanı Tuğrul Bey'in 1055'te Bağdat'a girişinden itibaren Müslüman Türk devletleri, genellikle kendilerini Sünnî İslam'ın siyasî ve askerî hamîsi ve aynı zamanda İslâm dünyasının temsilcisi ve koruyucusu olarak görmüşler ve bu nedenle gayri Sünnî mezheplerle hep mücadele edegelmişlerdir. Nitekim bizce, Selçukluların⁶ gerek Fâtımîlere(909-1171) ve Büveyhilere(932-1555), gerek Bâtınîlere⁷ ve gerekse Bizans ve Haçlılara karşı mücadelesi bu anlayışın ve politikanın sonucudur.

Dolayısıyla nasıl ki Bâtınîler, Selçuklu devletini yıkmak için çaba harcamışlar ise, Safeviler de Osmanlı'yı yıpratma konusunda aynı gayreti sarf etmişlerdir. Yukarıda işaret ettiğimiz gibi, bu iki Müslüman Türk devleti yani Osmanlı ile Safeviler arasındaki sürtüşme ve çatışma ortamının çeşitli sâikleri olmak birlikte, temelde mezhebî ayrılığın önemli bir payı olduğu muhakkaktır.⁸ Bilindiği gibi, Osmanlı-

³ Emecen, agm., s. 501.

⁴ Tahsin Yazıcı, Safeviler, İA. MEB., Ankara 1997, C. X, s. 53-59.

⁵ Faruk Sümer, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü. (Şah İsmail ile Halefleri ve Anadolu Türkleri)*, Ankara 1999.

⁶ İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklular*, İA. MEB., İst. 1966, C. X, s. 353-416.

⁷ Bâtınîlik hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Avni İlhan, *Bâtınîye*, DİA., İst. 1992, C. 5, s. 190-194.

⁸ Osmanlı-Safevi İlişkileri için bkz: Adel Allouche, *Osmanlı-Safevi İlişkileri, Kökenleri ve Gelişimi*, Çev: .Ahmed Emin Dağ, İst. 2001; Nejad Nader, *XVI. Asırda İran Kaynaklarına Göre Osmanlı Safevi Münasebetleri (1502-1590, 1620)*, AÜSBE.,(Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 1986; Bekir Küttükoğlu, *Osmanlı-İran Siyasi Münasebetleri (1578-1612)*, İst. 1993.

Safevi çekişmesi ve mücadelesi, fiilen ilk olarak 1514'te vukûbulan Çaldıran savaşıyla başlamış ve bu savaşta Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim, Safevi hükümdarı Şah İsmail(1501-1524)'i büyük bir yenilgiye uğratmıştır. Ancak bu mücadele burada bitmemiş ve artarak daha sonra devam etmiştir. Çünkü Kanunî döneminde de Safevî devletinin başında yine Şah İsmail bulunmaktadır ve kendisi Çaldıran mağlubiyetinin etkisinden kurtulamadığı gibi, Şiilik davasını güderek hâlâ İslâm dünyasının liderliğine oynamaktadır.

Kanunî devrinde Osmanlı devleti gerek Hristiyan Avrupa'ya ve gerekse Doğu İslam dünyasında Safevilere karşı hâkimiyet ve üstünlük mücadelesi verirken, o günün dünyasında elbette bunların dışında başka güçlü devletler de vardı. Nitekim bunlardan biri ve aynı zamanda Doğu İslam dünyasının öteki ucunda yer alan ve önemli bir siyasi, askeri güç durumundaki Çin'dir. Yine Timur'un vârislerinden olan Türkistan hanları ile Bâburşahlar(1526-1858) ise Türkistan ve Hindistan coğrafyalarında siyasi varlıklarını sürdürmektedirler. Bu arada Karadeniz'in kuzeyinde Osmanlı'ya bağlı Kırım Hanlığı ile Rus Çarlığı bulunmaktadır.

XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde dünya siyasetinin genel manzarası bu şekilde teşekkül etmişken, Kanunî Sultan Süleyman âdeta bu devletler ve hükümdarlarla rekabet ve mücadele etmek üzere Osmanlı devletinin başına geçmişti.⁹

Yukarıda söylediğimiz gibi, Kanunî devrini daha iyi anlayabilmek için kanaatimizce o dönemde dünya siyasetinin önemli bir gücü durumunda ve dünya coğrafyasının mühim bölgesinde yer alan Osmanlı'nın hâkimiyet alanını ve söz konusu devletler arasındaki konumunu belirlemek her halde isabetli olacaktır. Bu bağlamda Osmanlı devletinin sınırları karada; "Asya'da Kafkas dağlarından Acemistan içlerine, Yemen'e, Aden'e, Arabistan çöllerine; Afrika'da Habeş, Mısır, Tunus, Fas, Cezayir ülkelerine uzanırken, denizlerde ise, Akdeniz'den Hint denizlerine kadar geniş bir bölgede, Venedik ve Ceneviz denizciliği ile yarışarak büyük küçük birçok adaya hâkim olmuştur. Avrupa'da ise, Balkanlar'a ilaveten, Romanya, Macaristan ve Yugoslavya'nın tamamı ve Avusturya'nın bir kısmı Osmanlı devletinin hâkimiyet alanı içindeydi.¹⁰

Osmanlı devleti siyasi ve askeri hâkimiyetini genişletirken diğer taraftan Türk-İslâm medeniyeti de büyük gelişme kaydetmişti. Zira siyasi ve askeri bakımdan

⁹ Hammer, age., C. V, s. 1282.

¹⁰ Hammer, age., C. VI, s. 1806-1807; Ayverdi, age., s. 266.

Dünya tarihinde uzun süre etkili olmuş her millet bu etkisini ebedi kılmak için mutlaka şu veya bu şekilde medeniyet alanında kendini göstermek ister. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin de bu bakımdan söz konusu dönemde önemli adımlar attığı ve dikkate değer eserler meydana getirdiği bilinmektedir. Bir başka ifadeyle devletin eriştiği kudret, yapılan fetihlerin genişliği, Osmanlı medeniyetinin kaydettiği büyük gelişme, inşa edilen bunca mimari eser Kanunî döneminin azametini ve onun başarısını göstermektedir.¹¹ Bu itibarla öncelikle O'nun tahta çıkışı ve siyasi faaliyetleri hakkında kısaca bilgi vermenin yararlı olacağını düşünüyoruz.

B. KANUNÎ DÖNEMİNDE OSMANLI DEVLETİ'NİN SİYASÎ, EKONOMİK VE SOSYAL DURUMU

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, Osmanlı devletindeki ve hatta Türk hâkimiyet ve hükümdarlık anlayışının tabii bir sonucu ve dolayısıyla tarihsel tecrübesi bağlamında genellikle şehzadeler padişah olmadan önce tahtın diğer varisleriyle mücadeleye etmek zorunda kaldıklarını biliyoruz. Hâlbuki Kanunî, bu anlamda hiçbir sorunla karşılaşmadan hükümdar olmuştur. Çünkü kendisiyle taht mücadelesine girecek kardeşleri bulunmadığı gibi, amcaları da babasına karşı giriştikleri taht mücadelesinde yenik düşerek tarih sahnesinden çekilmişlerdir. Bu bakımdan Kanunî en şanslı Osmanlı padişahıdır denilebilir.¹² Bununla birlikte Osmanlı toplumu bir taraftan Sultan Selim gibi bir padişahın vefatından büyük üzüntü duyarlarken, diğer taraftan meziyetlerini yakından tanıdıkları Süleyman'ın cülûsuna da o derece sevinmişlerdir.¹³ Kısaca ifade ettiğimiz gibi böylece Şehzâde Süleyman, Osmanlı tahtının tek varisi olarak padişah olmuştur.

Türk tarihinin önemli bir dönemi olması itibariyle bu dönemde gerçekleştirilen siyasi atılımların büyük önem kazandığı iddia edilebilir. Bu yüzden Kanunî dönemi devlet politikasını gözden geçirmek gerekmektedir. Bize göre burada dikkat çeken en önemli nokta, Kanunî'nin dış politikasını iç siyasi konjoktürle bağlantılı olarak yürütmesidir. Nitekim bu bağlamda Kanunî öncelikle Canberdi Gazâli isyanını¹⁴ bastırmak için uğraşmıştır Çünkü bu isyan, Canberdi Gazâli liderliğinde Mısır'da

¹¹ Hammer, age., C. V, s.1282.

¹² Emecen, agm., s. 502.

¹³ Öztuna, age., s. 123.

¹⁴ Solak-zâde, age. s. 112-120

yeniden Memlûklü Devletini diriltmek isteyenler tarafından çıkarılmıştı. Yavuz Sultan Selim'in ölümüyle bir otorite boşluğunun doğacağı düşünülerek bundan faydalanmak için çıkarıldığı anlaşılan bu isyan, yine de kısa sürede bastırılmıştır. Bu isyan bastırılrsa da daha sonraları Mısır'da bir takım karışıklıklar çıkmaya devam etmiştir. Bu karışıklıklar daha çok Osmanlı'nın Mısır'ın yönetimine yabancı olmasından kaynaklanmış olup, tecrübeli kişilerin yönetimde görevlendirilmesiyle sorunlar aşılmıştır.

Bu problemi aştıktan sonra Kanunî'nin yönünü batıya çevirdiği görülmektedir. Çünkü Kanunî'nin büyük gelişme ve değişme içerisindeki Avrupa'daki gelişmelere yabancı kalması mümkün olamazdı. Nitekim Avrupa'ya yaptığı seferleri bağlamında, muhtemelen jeopolitik konumundan dolayı olsa gerek ki onun daha çok Avusturya Macaristan İmparatorluğu ile uğraştığı görülmektedir.¹⁵ Mamafih bu seferlerde ilk olarak 1520 yılında Belgrad'ın fethi¹⁶ gerçekleştirildikten sonra yapılan birçok seferle Macaristan'ın pek çok şehri ele geçirilmiştir. 1522 de ise jeopolitik açıdan büyük öneme sahip olan Rodos fethedilmiştir.¹⁷ Bunun ardından, 30 Ağustos 1526 tarihinde ise Mohaç¹⁸ ovasında Macar orduları büyük bir yenilgiye uğratılmıştır¹⁹. Macar kralı II. Layoş ise savaş meydanında ölmüştür. Macaristan'ı Osmanlı Devleti açısından önemli kılan sebep ise, Avrupa'nın önemli devletleri ile Osmanlı arasında tampon bölge olmasından kaynaklanmaktadır. Mohaç zaferini müteakip Kanunî'nin 1529 da Viyana kapılarına dayanması göz önüne alındığında, Macar gücünün eksilmesinin batıya geçişi kolaylaştırdığı anlaşılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin Avrupa siyasetine dahline engel teşkil eden Macaristan'ın ortadan kaldırılmasının sonucu, Avrupa'ya daha rahat tesir edebildiği görülmektedir.

Diğer taraftan, Kanunî'nin Viyana'ya kadar gelmesi Avrupa'da hâkimiyetini güçlendirmeye çalışan Almanya-İspanya kralı Charles-Quint'in telaşlanmasına sebep olmuştur. Zira kendi iç siyasetlerinde de bir takım problemlerle uğraşmaktaydı. Çünkü Martin Lütther, Katolik kilisesine karşı ayaklanmış bunun paralelinde Hıristiyanlıkta bir takım bölünmeler ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu, Papa'nın tüm gayretine

¹⁵ Osmanlı-Macaristan İlişkileri bkz: İbrahim Savaş, *Osmanlı Devleti ile Habsburg İmparatorluğu Arasındaki Diplomatik İlişkiler*, Türkler Ans., C. IX, s. 555-566.

¹⁶ Peçevi, age., s. 44.

¹⁷ Kemal Paşa-zâde, age., s. 182.

¹⁸ Mohaç savaşı hakkında ayıntılı bilgi için bkz: Kemal Paşa-zâde, age., s. 191-357.

¹⁹ Peçevi, age., s. 52-58.

rağmen, eskiden olduğu gibi Hıristiyanları, Türklere karşı birleştirme çabaları sonuçsuz kalmıştır. Sadece Türklerle uğraşmak isteyen Charles-Quint ise, yeni bir çözüm olarak, 1532 Nusenberg Sulhu ile Protestan mezhebini imparator sıfatıyla resmen tanımıştır.²⁰ İşte tam bu noktada, Osmanlı-Almanya ilişkileri gözden geçirmek gerekmektedir. Bu manada olaylara baktığımızda, Osmanlı-Almanya münasebetleri kısa süren barış dönemleri dışında genelde savaşlarla devam etmiştir. Bugün hâlâ adları kulaklarımızda çınlayan Estergon, Budin, İstolni Belgrad, Otranto ve Boğdan gibi önemli şehirler Kanunî tarafından fethedilmiştir. Charles-Quint ise, Kanunî'nin Almanya seferi ve diğer batı seferlerinde bir türlü onunla karşılaşma cesaretini gösterememiştir. Çünkü o, böyle bir karşılaşma sonrasında kendi sonunun gelebileceğini düşünmüştür.

Bütün bunlara ek olarak Kanunî'nin batı politikası'nın diplomatik boyutu da bulunmaktadır. Bu noktada Kanunî'nin mezhep farklılıklarından faydalanmaya ve devletlerarası güç dengesini Osmanlı lehine değiştirmeye çalıştığı anlaşılıyor. Nitekim bu maksatla o, bir Avrupa birliğinin gerçekleşmesini engellemek amacıyla özellikle Fransa'ya, imzalan bir anlaşmayla kapitülasyon adı verilen bir takım ayrıcalıklar sunmuştur.²¹ Ancak ne var ki bu ayrıcalıkların, uzun vadede Osmanlı devletinin aleyhine sonuçlar doğurduğu bilinmektedir. Tabii Fransa büyük bir lütuf olduğu muhakkaktır. Çünkü Fransa, o dönemde oldukça güçlü durumdaki Almanya'nın kendisine verebileceği zararlardan ancak Osmanlı Devleti'nin desteğini ve himayesini sağladığı müddetçe korunabilirdi.

Avrupa'da bu gelişmeler yaşanırken, doğuda da başa çıkılması gereken bir takım problemlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Kanunî ise, hem doğuyu hem de batıyı kontrol altında tutmaya çalışmıştır. Öncelikle, Safevi hanedanındaki yönetici değişikliği ve bunun sonucunda meydana gelen gelişmeler önemli görülmektedir. 1524'te Şah İsmail ölünce, yerine 10 yaşındaki oğlu Şah Tahmasb(1524-1576), Safevi devletinin başına geçmiş ve Osmanlı aleyhine faaliyetleriyle 1533 yılından itibaren bir yandan doğu Anadolu'da karışıklık çıkarıp diğer yandan Osmanlı topraklarına saldırması üzerine Kanunî, ilki 1534'te olmak üzere doğuya seferlere çıkmak zorunda kaldı.

²⁰ Öztuna, *age.*, s. 181.

²¹ Osmanlı-Fransız ilişkileri için bkz: Tahsin Fındık, *Osmanlı Belgelerinin Tanıklığı ile XVI. Yüzyılda Osmanlı-Fransız İlişkileri*, Türkler Ans., C. IX, Ankara 2002, s. 567-574.

Ama Şah Tahmasb tıpkı Almanya kralı gibi, Kanunî ile karşılaşmaktan korkmuştur.²² Böylece Tebriz ve Bağdat gibi önemli şehirler alınmıştır. Fakat batıdaki fetihlerini aksatmak istemeyen Kanunî, Şah Tahmasb'ın talebi üzerine, Safevilerle 1555'te Amasya antlaşmasını imzalayarak bu meseleyi aşmak istemiştir. Bu anlaşmanın ardından iki devlet arasında Bayezid vakasına kadar pek önemli sorun yaşanmamıştır. Ancak Safeviler antlaşmaya uyuyor görünerek yine doğu ve orta Anadolu'daki kışkırtıcı ve bölücü prapoganda faaliyetlerine devam ettirmişlerdir. Bu faaliyetleriyle Safeviler, hem Osmanlı'nı Avrupa'ya yapacağı seferlere engel teşkil ederek fetihlerin hızının kesilmesine ve hem de Anadolu'da çıkardıkları isyanlarla gerek Osmanlı Devletine; gerekse Avrupa'nın tamamen fethini engellemeleri nedeniyle tüm İslam âlemine büyük zarar vermişlerdir denilebilir.

Kanunî döneminde, Asya ve Avrupa'da bu gelişmeler yaşanırken, diğer taraftan Afrika kıtasında da büyük değişiklikler ortaya çıkmıştır. Bu anlamda, Afrika kıtasının büyük bir kısmı Osmanlı topraklarına katılmıştır.²³ Özellikle Osmanlı donanması, bu fetihlerde büyük rol oynamıştır. Osmanlı denizciliği²⁴ ve donanmasının en güçlü dönemini yaşadığı kesinlikle göz ardı edilemez. Lâkin en önemli deniz zaferleri bu dönemde kazanılmış ve en ünlü denizcilerimiz Oruç Reis, Barbaros Hayrettin Paşa, Turgut Reis, Piri Reis, Seydi Ali Reis, Murat Reis, Piyale Paşa gibi, bu yüzyılda yaşamıştır. Büyük denizci Barbaros Hayrettin Paşa'nın 28 Eylül 1538'de birleşik Avrupa donanmasını hezimete uğratmasıyla Preveze zaferi kazanılmıştır. Hem Preveze ve hem de 14 Mayıs 1560'deki Cerbe zaferiyle Akdeniz'de Türk hâkimiyeti pekiştirilmiştir.²⁵ Artık bu büyük zaferlere adını tarihe yazdıran Osmanlı denizcileri, Akdeniz'de birçok adayı Osmanlı hâkimiyeti altına almakla birlikte okyanuslara açılmaya başlamıştır. Nitekim bu anlamda Hint Okyanusu'nda Portekizlilerle mücadele etmek için Hindistan'a seferler düzenlenmiştir. Ancak ne var ki Portekizliler Ümit Burnu'nu keşfederek hâkimiyet alanlarını genişletmiş ve denizlerdeki gücünü

²² Kanunî Dönemi Osmanlı-Safevi İlişkileri için bkz: Remzi Kılıç, *Kanunî Dönemi Osmanlı-İran Münasebetleri (1520-1566)*, İst. 2006.

²³ Daha geniş bilgi için bkz: Ahmed Kavas, *Afrika'da Türklerin Hakimiyeti ve Kurdukları Devletler*, Türkler Ans., C. IX, Ankara 2002, s. 575-588.

²⁴ Osmanlı denizciliği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İdris Bostan, *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*, İst. 2006.

²⁵ Daha geniş bilgi için bkz: Ersin Gülsoy, *XVI.-XVII. Yüzyıllarda Akdeniz'de Osmanlı Hâkimiyeti*, Türkler Ans., C. IX, s. 589-598.

daha da arttırmıştır. Diğer taraftan önemli bir deniz gücü durumundaki Venedik, artık eski önemini ve gücünü kaybetmiştir.

Kanunî döneminde anılması gereken bir diğer önemli konu ise, Anadolu’da ortaya çıkan bir takım ayaklanmalardır. Bu noktada bazı sorular sormak durumundayız: O dönemde her bakımdan gücünün zirvesinde olan ve böylesine ihtişamlı dönemini yaşayan Osmanlının ana yurdu olan Anadolu’nun bir takım sorunlarla boğuşması acaba hangi sebeplerden kaynaklanıyordu? Acaba doğu ve batı ile uğraşırken Anadolu coğrafyası ve Anadolu Türkü ihmal mi edilmişti? Elbette bu soruları cevaplamak o kadar kolay olmadığı gibi, burası yeri de değildir. Ancak şu söylenebilir: İşaret ettiğimiz Anadolu isyanlarının çıkışında temelde ekonomik sebepler önemli bir rol oynamakla beraber, Safevi etkisinin olduğu da muhakkaktır. Ekonomik anlamda özellikle dirliklerin²⁶ dağıtımından kaynaklanan bir takım adaletsizlikler nedeniyle rahatsız olanlar, bu tür hareketlenmelere dâhil olmuşlardır. Özellikle, Şehzâde Mustafa’nın ölümü üzerine birinin çıkıp Mustafa olduğunu ilân etmesine dayanan Düzmece Mustafa ayaklanması ile Şehzâdeler vak’ası olarak bilinen ve Şehzâde III. Bayezid’in vefatıyla sonuçlanan Bayezid-Selim mücâdelesinde bu grupların büyük tesiri olmuştur.²⁷ Bu tür karışıklıklar, Kanunî’nin muhteşemliğine gölge düşürecek kadar tesir yaratmamıştır.

Kanunî döneminde, siyasi manada bu gelişmeler vaki olmuş olmakla beraber daha başka bir çok alanda büyük değişik gerçekleşmiştir. Özellikle, hukuk alanında büyük gelişmeler ortaya çıkmıştır.²⁸ Kanunnameler,²⁹ buna önemli bir delil teşkil etmektedir. Fatih Sultan Mehmet döneminde hazırlanmaya başlayan kanunnamelerin daha detaylılarının bu dönemde hazırlandığı görülmektedir. Kanunî, o zamana kadar yavaş yavaş tekevvün eden hukukî, idârî, mâlî askeri ve sâir mevzuatın ıslah edilerek en müttekâmil şekline kavuşması ve uygulanmasını sağlamıştır.³⁰ Nişancılar ve müftülerin kanunname hükümlerinin hazırlanmasında etkili rol oynadıkları tahmin edil-

²⁶ “Dirlik: Geçim vasıtası olmak üzere devlet tarafından verilen maaş ve buna yarayan timar, ulûfe ve mevâcip manasına kullanılır bir tabirdir.” Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İst. 1993, C. I, s. 455.

²⁷ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz: Şerafettin Turan, *Kanunî Süleyman Dönemi Taht Kavgaları*, İst. 1997, Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası (Celâli İsyânları)*, İst. 1975.

²⁸ Daha geniş bilgi için bkz: Mehmet Akif Aydın, *Osmanlı Hukukunun Genel yapısı*, Türkler Ans. C. X, s. 15-20.

²⁹ Daha geniş bilgi için bkz: Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri (Doğuşu, Çeşitleri ve Tarihi Seyri)*, Türkler Ans., C. X, s. 21-42.

³⁰ Gökbilgin, agm., C. XI, s. 150.

mektedir. Devletin anayasası mahiyetindeki bu metinler, halkın hukuki ve mâlî vaziyetini tespit etmektedir. Malî gelirlerin artması, bu alanda yenilikler yapma ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Ancak öncelikle o dönemdeki devletin mâlî durumundan³¹ biraz bahsetmek gerekir. Bu anlamda Fatih devrinden beri inkişaf eden devletin mâlî ve iktisâdi vaziyetinin umumiyetle istikrar içinde olduğu söylenebilir.³² Zira bilindiği gibi yeni fetihler yeni gelir kaynaklarına vesile olmaktadır. Özellikle, Yavuz'un Mısır ve İran seferleri sonrasında devlet hazinesi dolmuş, mâli ve iktisadi refah seviyesi yükselmiştir. Fetih gelirlerine ilaveten topraktan elde edilen gelirler de büyük öneme sahiptir. Çünkü bilindiği gibi, Osmanlı Devletinde topraklar elde edilen gelire göre çeşitli şekillerde tasnif edilmiştir. Toprak gelirlerinin önemine binaen toprak hukuku ve dirliklere ait nizamnameler şartlara göre zaman zaman çeşitli değişikliklere tâbi tutulmuş, bunlara göre toprak türleri birbirine dönüştürmüş ve tasarruf şekli de değiştirilmiştir. Osmanlı devletinin elbette başka gelir kaynakları da bulunmaktadır. Bir kısmına işaret etmek gerekirse; bunlar savaşlarda alınan ganimetler, pek ağır olmayan şer'i vergiler, harac güzâr, hükümetlerden alınan vergiler ve idam edilen vezirlerin ve zengin devlet adamlarının müsadere edilen servetlerinden oluşuyordu.³³ Öte yandan devletin mâlî alandaki zenginliği sosyal hayatı da etkilediği muhakkaktır. Nitekim bu manada ilim ve sanat hareketleri canlanmış; önemli devlet adamları, âlimler, şâirler, denizciler, sanatçılar bu dönemde yetişmiş ve dolayısıyla sosyo-kültürel seviye de yükselmiştir.

Bu bağlamda dönemin ilmi hayatını yansıtmaları bakımından o devirde yetişmiş ünlü ilim adamlarından bir kaçının ismini hatırlatmak gerekirse, fakih ve büyük âlim Kemal Paşa-zâde ve Ebu's-Suud'dan başka Celal-zade Salih Çelebi, Taşköprülü-zade İsameddin Ahmed, Ahlak-ı 'Ala'î müellifi Kınalı-zade Alaaddin Ali Çelebi gibi şahısları zikretmek mümkündür. Elbette ki bu gelişmeler, bizzat Kanunî'nin ve diğer devlet ricalinin ilme ve âlimlere değer vermesi ve kültürel faaliyetlere gereken önemin verilmesi ve kültürel bir ortamın oluşmasıyla mümkün olabilmektedir.

³¹ Daha geniş bilgi için bkz: Ahmed Tabakoğlu, *Klasik Dönem Osmanlı Ekonomisi*, Türkler Ans., C. X, s. 653-694.

³² Gökbilgin, agm., C. XI, s. 151.

³³ Gökbilgin, agm., C. XI, s. 151-152.

Nitekim o dönemde medreselerin zamanın şartlarına göre yeniden düzenlendiğini biliyoruz. Zira Kanunî, medrese programlarında birçok tâdîlât yaptırmış ve yeni ihtiyaçlara göre eğitim-öğretime yeni bir veche kazandırmıştır. Mesela Osmanlı ordusunun merkezden uzaklarda savaşması ve gittikçe büyümesiyle artan doktor ve mühendis ihtiyacını karşılamak için Süleymaniye medreselerinde tıp ve riyaziye eğitimine büyük ehemmiyet verilmiştir.³⁴

Öte yandan Türk edebiyatı bu dönemde bâriz bir gelişme kaydettiği bilinmektedir. Nitekim bu devrin şâirleri özellikle gazel ve kasîde tarzında ortaya koydukları eserlerle sanat kudretlerini sergilemişlerdir. Öyle ki, bu eserlerde Farsça'ya hâkimiyetin çok güçlü olması, Osmanlı şâirlerinin İran şâirleriyle boy ölçüşecek dereceye geldiğini göstermektedir. Mesela Hayâlî, Bâki, Fuzûlî bu devrin önde gelen şair simalarındandır. Aynı devirde nesirde de kudretli şahsiyetlerin yetişmiştir. Özellikle tarih alanında nesrin en güzel örnekleri ortaya konmuştur. Mesela Kemal Paşa-zâde, Celal-zâde, Hoca Sa'deddin Efendi, Lütî Paşa, Selâniki Mustafa Efendi ve bilhassa 'Âlî gibi tarihçiler bunlardan bazılarıdır.³⁵

İlmi alanda büyük gelişmeler yaşanırken, sanat ve mimarinin alanlarında muhteşem eserler vücuda getirilmiştir. Bu bağlamda Kanunî'nin yaptırdığı camiler ve diğer eserlerle İstanbul yeni bir çehre kazanmıştır. Süleymânîye Camii, Şehzade ve Cihangir Camii, Mihrimah Sultan Camii ve Haseki Sultan Camii bu mimari eserlerden birkaçıdır. Kostantınıyyeyi inşâ eden Kostantin ve burayı feth edip payitaht yaparak yeniden imar eden Fatih Sultan Mehmet istisna edilirse, bu şehir mimari zenginliğini, ihtişamını ve güzelliğini büyük ölçüde Justinyen ile Süleyman'a borçludur.³⁶ Kanunî'nin imar ve inşâ faaliyetleri sadece İstanbul'la sınırlı değildir. Nitekim onun zamanında, Bağdat'da İmam-ı Âzam Ebu Hanifenin türbesi ve camiisi yenilenmiş, Konya'da Mevlana dergahına cami ve semahane, Seyyid Battal Gazi Türbesi civarına cami ve diğer müştemilatı ve daha bir çok yerde mimari eserler inşa edilmiştir.

Kısaca belirtmeye çalıştığımız üzere, onun her alanda kendini gösteren önemli faaliyetleriyle Osmanlılar, Avrupa devletler sistemine girdiği gibi, her bakımdan müesses ve gücünün zirvesinde olan tam bir dünya devleti olmuştur. Mamafih yapı-

³⁴ Gökbilgin, agm., C. XI, s. 152.

³⁵ Osmanlı Ansiklopedisi, C. XII, s. 123.

³⁶ Hammer, age., C. VI, s. 1781.

lan iç reformlar, çıkarılan kanunlar, uygulamalardaki hassasiyet, devlet teşkilatındaki ve bürokrasideki yeni gelişmeler, kısacası sağlam bir hukuk anlayışının hâkim kılması yönündeki çabalar ve doğuda Safevilere Batı’da Hıristiyan güçlere karşı verilen başarılı mücadele dikkate alındığında, XVI. Yüzyıl Osmanlı tarihinde, bir bakıma “Sultan Süleyman Çağı”dır denilebilir. Zaten o’nun dönemi, daha sonraları hep özlem duyulan “ideal çağ” dönem olarak kabul edile gelmiştir.³⁷ Nitekim bu anlayışı yansıtmak isteyen tarihçi Mustafa Nuri Paşa;“Osmanlı padişahları arasında Kanunî Sultan Süleyman Han gibi mutlu bir padişah gelmemiştir.”³⁸ diyerek buna işaret etmiştir.

Ancak bilindiği gibi hiç kimse bu dünyada ebedi değildir. Bu bakımdan, dönemi hakkında çok şey söylenip yazılabilecek olan Kanunî’nin, zaferlerle dolu hayatı 7 Eylül 1566 (21 Safer 974)’ da Sigetvar kalesinin kuşatması³⁹ sırasında bu zaferi göremeden sona ermiştir.⁴⁰ Babasının ölümünün ardından, kardeşleri yaşamadığı için şehzade II. Selim Osmanlı padişahı olmuştur.

³⁷ Feridun Emecen, *agm.*, s. 502.

³⁸ Mustafa Nuri Paşa, *age.*, s. 107.

³⁹ Sigetvar Seferi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Selânikî Mustafa Efendi, *age.*, s. 24-44; Hammer, *age.* C. VI., s. 1773-1778; Peçevi, *age.*, C. I. s. 219-223.

⁴⁰ Peçevi, *age.*, s. 223.

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİBOLULU MUSTAFA ‘ÂLİ VE ESERLERİ

A. GELİBOLULU MUSTAFA ‘ÂLİ

Tarih, edebiyat, tasavvuf tarihi, hat tarihi, sosyal hayat ve biyografi gibi birbirinden farklı pek çok alanda eser veren Gelibolulu Mustafa ‘Âlî, XVI. yüzyılın çok yönlü bir yazarı ve bürokratu olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada biz incelediğimiz Nadiru’l Mehârib’in yazarı olması nedeniyle kısa da olsa hayatına dair bilgi vermemizin gerekli olduğunu düşünüyoruz. Bugüne kadar, eserleri üzerine yapılan pek çok çalışma dolayısıyla ‘Âlî’nin hayatı ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.¹ Bu itibarla biz burada detaylı araştırma yapmaktan ziyade ‘Âlî’nin hayatına dair söz konusu çalışmalardan bilgi aktarmaya çalışacağız.

I. ‘Âlî’nin Hayatı

Asıl adı Mustafa olan ‘Âlî, h. 2 Muharrem 948/m. 24-25 Nisan 1541 tarihinde Gelibolu’da dünyaya gelmiştir.² Bilindiği gibi, yazarın hayat mâcerasının başladığı Gelibolu vilâyeti, Rumeli’de fethedilen ilk yer olarak 1354’te Osmanlı hâkimiyetine alınmış stratejik ve kültürel bir öneme sahiptir. Nitekim XV. yüzyıl başlarından itibaren buradan başta Yazıcızâde Ahmed ve Mehmed kardeşler³ olmak üzere önemli sayıda mutasavvıf, bilgin ve şair yetişmiştir.⁴ İşte bunlardan biri olan ‘Âlî, Gelibolu’da doğduğu için daha ziyade Gelibolulu Mustafa ‘Âlî adıyla tanınmıştır. Babasının adı Ahmed’dir. Kaynaklarda dedesinin adının Abdullah veya Abdulmevla olarak geçmesi nedeniyle, ‘Âlî’nin devşirme kökenli olduğu düşünülmektedir. Eserlerinde

¹ ‘Âlî’nin hayatı hakkında daha geniş bilgi için bkz: Mehmed Cemâleddin, *Osmanlı Tarih ve Müverrihleri(Âyîne-i Zürefâ)*, Haz. Mehmet Arslan, İst. 2003, s. 48; Atsız, *‘Âlî Bibliyografyası*, İst 1968; Mustafa İsen, *Gelibolulu Mustafa ‘Âlî*, Ankara 1988; Cornell H. Fleischer, *Tarihçi Mustafa ‘Âlî Bir Osmanlı Aydın ve Bürokratu*, Çev: Ayla Ortaç, İst. 1996; Mehmet Şeker, *Gelibolulu Mustafa ‘Âlî ve Mevaidü’n-Nefâis fi Kavaidi’l-Mecâlis*, Ankara 1997, s. 1-60; Bekir Kütükoğlu, *‘Âlî Mustafa Efendi*; DİA., İst. 1989, C. II., s. 414-416; Ömer Faruk Akün, *‘Âlî Mustafa Efendi*; DİA., İst. 1989, C. II., s. 416-421.; Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Çev: Bahriye Üçok, Ankara 2000, s. 141-148; İ. Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa ‘Âlî Tuhfetü’l-Uşşâk*, İst. 2002, s. 1-44; Ayrıca Mustafa İsen, *Kühü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısım*, Ankara 1994, s. 7-18.

² Şeker, age., s. 1.

³ “Yazıcıoğlu Ahmed Bican, dini ve ahlâki konuların etkili bir şekilde anlatıldığı meşhur eser *Envârü’l-Âşikin*’in müellifi olup, âlim ve mutasavvıftır. Yazıcıoğlu Mehmed Bican, Muhammediye adlı meşhur eserin müellifi olup alim ve mutasavvıftır. Yazıcıoğlu kardeşler olarak meşhur olmuşlardır.” Amil Çelebioğlu, Ahmed Bican, DİA., İst. 1989, C. II., s. 49-51.

⁴ Fleischer, age., s. 14-15.

Hırvat soyunu övmesine dayanarak Atsız, ‘Âlî Bibliyografyası adlı eserinde onun Boşnak bir aileden gelmiş olabileceğini iddia etmektedir.⁵ ‘Âlî’nin, maiyetinde görev yaptığı Lala Mustafa Paşa ve Ferhad Paşa gibi kişilerin de Boşnak asıllı olmaları da bu iddiayı kuvvetlendirmektedir.⁶ ‘Âlî’nin annesinin adı kaynaklarda geçmemektedir; ancak onun anne tarafından Muslihiddin Mustafa adlı bir şeyhin torunu olduğu ileri sürülmektedir. Bu şahıs ise Nakşibendi⁷ şeyhi Seyyid Ahmed Buhari’nin ö.h.922/ m.1516-1517 müridi ve halefidir.⁸ ‘Âlî’nin, iki erkek kardeşi vardır. Bunlardan birinin Arapça ve Farsçada kendini iyi yetiştirmiş Mehmed, diğerinin ise geniş bir zekâyâ sahip Bünyamin olduğu bildirilmektedir.⁹

Gelibolulu Mustafa ‘Âlî, kaynaklara göre, altı yaşında okula başlayarak Habîb-i Hamidî’den Arap gramerine dair meşhur eser Kâfiye’yi, hem şehrisi Sûruri’den¹⁰ ise, tefsir ve fıkıh dersleri almıştır.¹¹ Kendisinin gelecek vaad eden dönemin diğer genç şairleriyle birlikte ders gördüğü ve onlarla birlikte edebiyat toplantılarına katıldığı ve bu bağlamda Bâki, Sırrı, Rûhi, Rumûzi, Abdi ve Muhibbi gibi önemli şahsiyetlerin, ‘Âlî’nin arkadaşı olduğu kaydedilmektedir.¹² O on altı yaşında medreseye başlayarak yirmili yaşlarda mezun olmuştur. Müderris yada kadı olabilmek için mülâzemet dönemini geçirirken o, ilk eseri Mihr-ü Mâh’ı yazmış ve h. 968-969/m.1561’de Şehzâde Selim’e sunarak onun divan kâtibi¹³ olarak göreve başlamıştır.¹⁴ Böylece ‘Âlî, ilmiye mesleğini değil bürokratlığı seçmiştir. Bu arada ‘Âlî’nin, edebiyata büyük ilgi duyduğu, Şehzâde Selim’in Kütahya sancağında görevlendirildiği yıllarda, buradaki canlı şiir ortamının bu ilginin devamında önemli rol oynadığı anlaşılmaktadır.¹⁵

⁵ Atsız, age., s.1.

⁶ İsen, age., s. 1-2.

⁷ Nakşibendi ve Nakşibendilik hakkında bilgi için bkz: Hamid Algar, *Nakşibendilik*, İst. 2007.

⁸ Fleischer, age., s. 15.

⁹ Şeker, age., s. 2.

¹⁰ Gelibolu’dan şair, müderris, hadis ve bilgin zat olarak bildirilir. Daha fazla bilgi için bkz. Latifi, *Tezkire*, Haz. Mustafa İsen, Ankara 1990, s. 425.

¹¹ İsen, age., s. 2.

¹² Fleischer, age., s. 30.

¹³ “Divan Kâtibi: Vezirlerin ve Beylerbeyilerin yazı işlerini yürüten, mektupçuluk vazîfesi gören özel kalem müdürü.” Bkz. İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İst. 2005, C. I, s. 724.

¹⁴ Bkz. Gelibolulu Mustafa ‘Âlî, NM., Vr. 54b.

¹⁵ Fleischer, age., s. 37.

‘Âlî, iki yıl Kütahya’da kaldıktan sonra, şehzâde Selim’in lalası¹⁶ olan Lala Mustafa Paşa’nın davetiyle, onun divan kâtibi olarak h.970- 976/m.1562- 1568 yılları arasında Şam’da bulunmuştur.¹⁷ Lala Mustafa Paşa Yemen serdarlığına¹⁸ atanınca, ‘Âlî Mısır’a geçmiş ve burada sekiz yıl kalmıştır. Lala Mustafa Paşa’nın m.1569’da görevinden azledilmesi üzerine, o da Manisa sancak beyi¹⁹ Şehzâde III. Murad’ın himayesine girmiştir. ‘Âlî bu sıralarda yazdığı “*Heft Meclis*” adlı eserini Şeyh Muslihiddin aracılığıyla Sadrazam²⁰ Sokullu Mehmed Paşa’ya sunarak²¹ iyi bir görev gelmeyi düşünmüş, ancak umduğunu bulamamıştır. Daha sonra m.1574’te divân kâtibi olarak Bosna Beylerbeyi²² Ferhad Paşa’nın yanına gönderilmiş ve orada sekiz yıl kalmıştır. Bosna’da kaldığı yıllar ‘Âlî’nin hayatında farklı bir dönem olmuştur. Çünkü o, İstanbul’un edebi bakımdan zengin ortamından kalmış, ama yine de ilmi, edebi ve kültürel faaliyetlerine devam etmiş, her fırsatta bu tür ortamlara katılmıştır.

Bu kültürel faaliyetlerine ilaveten ‘Âlî, orada iken gazalara katılıp, gâzi mertebesine yükselmiş hatta bu fırsatı kendisine veren Sokullu’ya teşekkür etmiştir.²³ Bosna tecrübesinin ardından ‘Âlî, Şirvan, Azerbaycan ve Gürcistan taraflarına başkomutan olarak atanan Vezir Lala Mustafa Paşa’nın hizmetinde münşi²⁴ olarak görev almıştır.²⁵ İki yıl bu görevde kaldıktan sonra kendisine Halep tımarlarının defterdarlığı verilmiş ve h.989- 991/m.1578- 1583 yılları arasında bu görevi ifa etmiştir²⁶ Hamisi Lala Mustafa Paşa’nın m.1580’de ölümü üzerine devlet tarafından bir süre unutulması nedeniyle ‘Âlî, şikâyetnameler yazmaya başlamıştır. Muhtemelen bu şikâyetnamelerin etkisiyle olacak ki, iki yıllık aradan sonra ‘Âlî, m.1585’te önce Erzurum mal defterdarlığına, bundan altı ay sonra da Bağdat mal defterdarlığına atanmıştır. Onun

¹⁶ “Lala: Eskiden sadrazamlar hakkında (Atabek) karşılığı olarak kullanılan bir tabir olduğu gibi şehzâdelerin mürebberine bu ad verilirdi.” Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İst. 1993, C. II, s. 354.

¹⁷ Bkz. NM. Vr. 55 a, İsen, age., s. 3.

¹⁸ “Serdar: Harp halinde bulunan ordunun kumandanına verilen unvandır.” Bkz. Pakalın, age., C. III, s. 178.

¹⁹ “Sancak Beyi: Osmanlı mülki teşkilatında bir sancağı yöneten sorumlu kimse, mutasarrıftır.” Bkz: Ayverdi, age., C. III, s. 2667.

²⁰ “Sadrazam: Osmanlılarda idare makinesinin başında bulunan memura verilen unvandır.” Bkz. Pakalın, age., C. III, s. 81.

²¹ Aksoyak, age., s. 6.

²² “Beylerbeyi: Osmanlıların eyaletlerin başına tayin ettikleri askeri ve mâli salâhiyetlere hâiz memur olup eyalet valisidir.” Bkz. Pakalın, age., C. I, s. 216.

²³ Fleischer, age., s. 64-65.

²⁴ “Münşi: Osmanlı Devlet teşkilatında resmi mektupları kaleme almak üzere usta nâsirler arasından seçilip görevlendirilen kâtip.” Bkz. Ayverdi, age., C. II, s. 2218.

²⁵ Şeker, age., s. 9.

²⁶ Babinger, age., s. 141.

bu şekilde başlayan Bağdat macerası, siyasi ve idari bakımdan bir mahrumiyet olsa da, kültürel açıdan kendisi için epeyce doyurucu olmuştur. Zira Bağdat'ta iken onu orada yaşayan otuz kadar şair karşılamaya gelmiştir. Farsçayı iyi bilen 'Âlî'nin, burada Safevi kültürünü yakından tanımak için iyi bir fırsat yakaladığı söylenebilir.²⁷ Ancak bu görevden azl edilince İstanbul'a dönen 'Âlî, uzunca bir süre yine açıkta kaldıktan sonra m.1588 'de Sivas defterdarlığına tayin edilmiştir.²⁸ Dört yıl bu görevde kaldıktan sonra 'Âlî, 1592 yılında hem yeniçeri kâtipliği ve hem de defter emini vazifelerini üstlenmiş; ama kısa bir süre sonrasında her iki görevden de azledilmiştir. Ancak m.1595 yılında tekrar yeniçeri kâtipliği olmuştur. m.1595-1596 yıllarında kendisine tekrar Sivas defterdarlığı ve Amasya sancak beyliği görevi verilmiştir. Bu görevlerde fazla kalamayarak Kayseri'ye sancak beyi olarak görevlendirilmiştir.²⁹ 'Âlî son olarak m.1599'da Cidde sancak beyliğine atanmış ve h.1008/m.1600 yılında burada vefat etmiştir.³⁰

II. 'Âlî'nin İlmî Şahsiyeti ve Tarihçiliği

'Âlî'nin ilmi kişiliğini anlayabilmek ve tanımlayabilmek için, öncelikle kendisinin yetiştiği ve yaşadığı ilmi ve kültürel ortamı ve dönemi iyi bilmek veya hatırlamak gerektiğini düşünüyoruz. Kaldı ki bir insanın kişiliği ve bilgi birikimi büyük ölçüde içinde yaşadığı dönemin şartlarıyla alakalı olduğu herkesin malumudur. Bu bakımdan -gerçi daha önce ifade ettiğimiz gibi- 'Âlî'nin yaşadığı XVI. yüzyıl, Osmanlı Devletinin ve Türk-İslam kültürünün zirveye ulaştığı bir dönemdir. Dolayısıyla bize göre, 'Âlî'nin gerek her sahada kendini iyi yetiştirip devlet teşkilatında önemli görevler alan yetenekli bir bürokrat olmasında, gerekse pek çok eser vücuda getirmesinde, Osmanlı devletinin siyasi, sosyal, ekonomik, askeri ve kültürel gücü ve seviyesiyle orantılı olarak ona sağlanan uygun imkan ve şartların büyük payı vardır. Bunları burada uzunca ele almak mümkün olmayacağı gibi, çalışmamızın sınırlarını da zorlayacaktır. Bu sebeple biz burada daha ziyade kısaca 'Âlî'nin ilmi şahsiyeti ve tarihçiliğinden bahsedeceğiz.

²⁷ Fleischer, age., s. 127.

²⁸ İsen, age., s. 4-5.

²⁹ Şeker, age., s. 13.

³⁰ Fleischer, age., s. 196; Şeker, age., s. 15; İsen, age. s. 6; Babinger, age., s. 142; Aksoyak, age., s. 11.

Bu bağlamda, kaynaklara baktığımızda, genel manada ‘Âlî’nin karmaşık bir kişiliğe sahip, gururlu bir insan olduğu dikkat çekmektedir.³¹ Zira önceleri o, “Çeşmi” mahlasıyla şiirler yazdığı halde, daha sonra ilmi derecesindeki ve edebi yeteneğindeki ilerlemeye bağlı olarak bizzat kendisinin “ulvi-yüce” manasında “‘Âlî” mahlasını kullanmaya başlaması bu kanaati destekler mahiyettedir. Yine diğer taraftan gerek hayatı boyunca çok istediği görevlere atanamaması ve gerekse atandığı görevlerde uzun süre kalmaması, kendisinin hayatından çok memnun olmadığını düşündürmektedir. Çünkü anlaşıldığı kadarıyla, ona göre, liyâkat sahibi olmayan kişiler bile yüksek görevlere getirilirken, kendisinin daha bilgili ve daha iyi eğitilmiş, tecrübeli olduğunu düşünen ‘Âlî, basit görevlere atanmasını pek içine sindirememiş gözüküyor.³² Nitekim haksız bulduğu bu atamaları, ‘Âlî birçok eserinde dile getirmiştir.³³ Hatta bu bağlamda o, gerek padişahlardan gerekse diğer önemli devlet adamlarından bir görev isterken daima kendi liyâkatını ispatlamaya çalışmıştır. Diğer taraftan bu yüksek makam ve mevkilere gelme arzusunun, ‘Âlî’nin ilmi kişiliğinin gelişmesinde etkili olduğu söylenebilir.

Bu anlamda ‘Âlî’nin güçlü bir zekâyâ, sorgulayıcı ve muhakeme eden bir zihin yapısına ve güçlü bir öğrenme tutkusuna sahip olması, onun ilmi özelliklerinin ve yeteneklerinin oluşmasında ve gelişmesinde asla göz ardı edilemeyecek bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁴ Nitekim bu özelliği ile ‘Âlî, önce kendini döneminin bilgi ve kültür ortamında gayet donanımlı yetiştirerek daha erken yaşlardan itibaren önemli eserler ortaya koyarak, bilgisini ve edebi yeteneklerini sergilemeye çalışmıştır. Eserlerinde açık ifadelerle rastlansa da, ‘Âlî XVI. yüzyılın ağır edebi üslûbunu devam ettirmiştir.³⁵ Kendisinin Türkçe, Arapça ve Farsçaya olan hâkimiyetinin, eserlerini yazmasını kolaylaştırdığı düşünülebilir. Zira bilindiği gibi ‘Âlî, çok farklı konularda yazabilme yeteneği sayesinde, geride otuza yakın mensur, yirmiden fazla manzum eser bırakmıştır.³⁶ Edebi alanda eserler vermekle birlikte, ‘Âlî, daha çok tarihçiliği ile meşhur olmuştur. İncelediğimiz eseri Nâdirü’l-Mehârib’in esasen Osmanlı tarihinde cereyan eden vakayı anlatan bir tarih kitabı olması itibariyle bizim

³¹ Şeker, *Gelibolulu Mustafa Âlî’nin Hayatı ve Şahsiyeti*, DEÜ. İFD., S. I, Manisa 1983, s. 159- 172 ve *Mevâidü’n-Nefâis fî Kavâ’idi’l-Mecâlis*, s. 21; İsen, age., s. 6-7.

³² İsen, age., s. 7.

³³ Bkz. Gelibolulu Mustafa ‘Âlî, *Mevâidü’n-Nefâis fî Kavâ’idi’l-Mecâlis*, s.16

³⁴ Fleischer, age., s. 82.

³⁵ Şeker, age., s. 18.

³⁶ Şeker, age., s. 18.

burada onun tarihçiliği üzerinde bir nebze durmamız ve bilgi vermemiz gerektiğini düşünüyörüz.

Bu bağlamda, öncelikle şunu ifade etmeliyiz ki, gerçekten de ‘Âlî’nin yaşadığı dönemin tarih yazıcılığı açısından oldukça velud bir dönem olduğu görölmektedir. Zira bu yüzyıllarda, başta Aşıkpaşazâde’nin(1393-1481) *Tevârih-i Âli Osman*’ı ve Kemalpaşazâde’nin (1469-1534) *Tevârih-i Âli Osman*’ı gibi, “Tevârih-i Âli Osman”, yani genel Osmanlı tarihi tarzı kitapların meşhur olduğunu biliyoruz. Ama gerek üslûp ve gerekse içerik bakımından ‘Âlî’nin farklı bir tarz oluşturmaya çalıştığı söylenebilir. Zira o, tarihi olayları anlatırken, kuru ve düz bir anlatım üslubundan ziyâde, edebi yönü ağır basan bir tarz oluşturmaya çalıştığı görölmektedir.³⁷ Buna ilaveten o, tarih yazımına eleştirel bir bakış açısı, kararlı ve düzenli bir bağımsızlık getirmesiyle de sıradan vakanüvislerden ayrılmaktadır.³⁸ Çeşitli bölgelerde farklı görevlerle bulunmasının ‘Âlî’ye buralarda hem birçok kaynağa ulaşma imkanını ve hem de gözlem yapma ve tecrübe kazanma fırsatını verdiğini ve dolayısıyla bütün bunların kendisinin ilim ve edebi birikiminin gelişmesine katkı yaptığını, onun Osmanlı toplum yapısı ve tarihine dair değerli bilgiler verdiği eserlerinden anlaşılmaktadır. ‘Âlî’nin tarihçiliği hakkında sonuç olarak denebilir ki; o tarihe dair yazdığı eserlerde, gerek kullandığı üslup, takip ettiği sorgulayıcı yöntem ve verdiği zengin içerik ve gerekse yazdığı pek çok tarih kitabıyla ve hepsinden önemlisi Osmanlı toplumunu ve devletini yakından tanıyan, öğrendiklerini ve gördüklerini objektif şekilde aktaran, tenkit eden bir tarihçi olarak karşımıza çıkmaktadır.

B. ESERLERİ

‘Âlî’nin birçok alanda eser telif ettiğini daha önce belirtmiştik. Şimdi bunları belli başlıklar altında vermeye çalışacağız.

I. Tarihe Dair Eserleri

- a. **Kühü’l-Ahbâr:** Bu eser h.1000-1007/m.1591-1598 yıllarında yazılmış ve genel bir dünya tarihi niteliğinde olup, ‘Âlî’nin en önemli eseri kabul edilmektedir. Gelibolulu ‘Âlî, bu esere uzun bir giriş yazmış ve burada tarih ve tarih yazımının erdemleri ve gereğinden, edebi bir tarihten ziyade sade bir ta-

³⁷ Fleischer, age., s. 244.

³⁸ Fleischer, age., s. 145.

rih yazmak için çabaladığını belirtmiştir. Eser her biri “rükün” adı verilen dört bölüm ve tezkire kısmından oluşmaktadır. Birinci rükünde; yaratılıştan, bütün yaratıkların sırası ile meydana gelişinden, dağlar, denizler, sular ve iklimlerden bahsedilir. İkinci rükünde; Kur’an-ı Kerim’de ismi geçen peygamberlerin hayatları, Arap toplulukları, Hz. Muhammed’in peygamberliği, Hulefâ-i Râşidîn, Emeviler, Abbasiler dönemleri anlatılır. Yazar üçüncü rükünde; Türk ve Tatar kavimleri, Tolunlular, İhşidiler, Fatimiler, Eyyûbiler ve diğer bazı devletlerin tarihini verir. Dördüncü rükünde ise; Osmanlıların ortaya çıkışlarından 1005 Saferine (Ekim- 1596) kadar olup biten olaylar anlatılır.³⁹ Künhü’l-Ahbar’ın tezkire kısmı Mustafa İsen tarafından hazırlanarak yayınlanmıştır.⁴⁰ Ayrıca Ahmet Uğur ve arkadaşlarının Künhü’l-Ahbârın ilk cildinin birinci kısmı neşredilmiştir.⁴¹ Yine bu eserin Fatih Sultan Mehmet dönemini içeren bölümünü, Hüdai Şentürk çalışmış ve “Gelibolulu Mustafa ‘Âlî Künhü’l-Ahbar: C.II Fatih Sultan Mehmet Devri 1451-1481” adıyla Türk Tarih Kurumu tarafından basılmıştır.⁴² Eserin II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet devirlerini kapsayan kısmı, 1-3. cilt şeklinde, Faris Çerçi tarafından hazırlanmış ve Erciyes Üniversitesi yayınları arasında 2000 ilim alemine sunulmuştur.⁴³ Öte yandan Ahmet Uğur, Künhü’l-Ahbâr’ın verdiği bilgilere dayalı olarak İstanbul’un fethinden önce Müslümanların İstanbul’a yaptıkları akınları değerlendiren bir makale yazmıştır.⁴⁴

b. Fusûlü Hall ü Akd ve Usûlü Harc ü Nakd: Bu eser h.1007/m.1598’de yazılmış ve Künhü’l-Ahbar’ın özetidir. Eser mukaddime ile 32 fasıl ve bir de hâtime den ibarettir. Eserde, Hz. Peygamber (A.S.)’in hicretinden on altıncı asrın sonuna kadar kurulan çeşitli devletlerin tarihinden ve devletlerin çöküş sebeplerinden kısaca bahsedilir. İstanbul ve diğer şehir kütüphanelerinde bu

³⁹ Babinger, age., s. 143; Şeker, age., s. 25-26; İsen, age., s. 11-12-13; Aksoyak, age., s. 37.

⁴⁰ Mustafa İsen, Künhü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısmı, Ankara 1994.

⁴¹ Ahmet Uğur, M. Çuhadar, A. Gül, Kitâbü’t-Tarihi Künhü’l-Ahbâr, I. Cilt I.Kısım, Kayseri 1997.

⁴² Hüdai Şentürk, *Gelibolulu Mustafa ‘Âlî Künhü’l-Ahbar: C.II Fatih Sultan Mehmet Devri 1451-1481*, Ankara 2003.

⁴³ Faris Çerçi, *Gelibolulu Mustafa Ali ve Künhü’l - Ahbar’ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Devirleri.1-3 cilt*, Kayseri 2000.

⁴⁴ Ahmet Uğur, Gelibolulu Mustafa Âli’nin Künhü’l-Ahbâr’ına Göre Fatih’ten Önce, Müslümanlar Tarafından, İstanbul’a Yapılan Akımlar, Erciyes Üniversitesi, SBED., Kayseri 2003, S. 14, s. 49-54.

eserin nüshalarının bulunduğu söylenmektedir.⁴⁵ Söz konusu eser, Ebubekir Yücel tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek lisans tezi olarak 2000 yılında çalışılmıştır.⁴⁶ Ayrıca, Mehmet Şeker İslam Medeniyetinin yıkılış sebepleri bağlamında bu eseri ele alarak değerlendirmiştir.⁴⁷

- c. **Hâlâtü'l-Kâhire mine'l-Âdâti'z-Zâhire:** h.1008/m.1599 yıllarında yazılan bu eser, Mısır tarihi ile ilgilidir. Eser bir mukaddime, iki fasıl ve bir zeyl'den meydana gelmektedir. 'Âlî mukadimede, bu kitabı arkadaşlarının Mısır anılarını yazmasını istemeleri üzerine kaleme aldığını söylemektedir. Bu eser Prof. Andreas Tietze tarafından İstanbul kütüphanelerinde bulunan üç yazma nüshadan yararlanarak "*Mustafa Ali's Description of Cairo of 1599*" adıyla İngilizce olarak yayınlanmıştır.⁴⁸ Daha sonra Orhan Şaik Gökyay aynı baskıyı kullanarak ve bir takım düzeltmeler de yaparak bu eseri sadeleştirip neşretmiştir. Orhan Şaik Gökyay, eserin dört nüshasının bulunduğunu söylemektedir.⁴⁹ Bunlar ise: a) Fatih Kütüphanesi, Nu. 5427, Ypr. 36 b-66 a. b) İstanbul, Üsküdar'da Selim Ağa Kitaplığı yazması, Nu. 577, Ypr. 49 b-91 b. c) İstanbul, Süleymâniye Kitaplığı, Esat Efendi Kitapları, Nu. 2407, 44 yaprak. d) Kahire'de Hıdiv Kütüphanesinin katalogunda bir dördüncü yazmanın bulunduğu ancak bu nüshanın kaybolduğu belirtilmektedir.
- d. **Zübdetü't-Tevârih:** 'Âlî bu eserini h.982-983/m.1575 yılında Bosna Beylerbeyi Ferhad Paşa'nın isteği üzerine yazmıştır. Esasen bu eser el-Îcî'nin patriklerden, Hz. Peygamber'den ve ashâbından bahseden İşraku't-Tevârih'inin Türkçe tercümesidir. Bir mukaddime ile dört bölümden meydana gelen bu eserin, İstanbul'da ve diğer şehir kütüphanelerinde nüshaları bulunmaktadır.⁵⁰ Bu eserin bir kısmı, *Gelibolulu Mustafa 'Âlî'nin Zübdetü't-Tevârih Adlı Eserinin 1-111. Varaklar Edisyon Kritiği* adıyla Muhammet Fatih Duman ta-

⁴⁵ Babinger, age., s. 146; Şeker, age., s. 28; İsen, age., s. 14; Aksoyak, age., s. 36.

⁴⁶ Ebubekir Yücel, *Fusûlü'l-halli ve'l-akd ve Usûli'l-harci Ve'n-nakd*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2000.

⁴⁷ Şeker, *İslâm Medeniyetinin Yıkılış Sebepleri Fusûlü'l-Hall ü Akd ve Usûlü'l-Harc ü Nakd*, DEÜ. İFD. S. VII, İzmir 1992, s. 125-135.

⁴⁸ Andreas Tietze, *Mustafa Ali's Description of Cairo of 1599*, Viyana 1975.

⁴⁹ Bkz. Orhan Şaik Gökyay, *Mustafa 'Âlî Hâlâtü'l-Kahire mine'l- Âdâti'z-Zâhire*, Ankara 1984; Aksoyak, age., s. 36; Şeker, age., s. 28; İsen, age., s. 13-14.

⁵⁰ Babinger, age., s.147; Şeker, age., s. 29; İsen, age., s.15, Fleischer, age. s. 65-69-71.

rafından Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2006 yılında yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.⁵¹

- e. **Nusret-nâme:** 'Âlî'nin h.988/m 1581 yılında yazdığı bu eser, iki ana bölümden müteşekkildir. Eserin ilk kısmında, Osmanlı-Safevi ilişkilerinin tarihi süreci ve Lala Mustafa Paşa komutasındaki Osmanlı ordusunun 1578-1579 Güney Kafkasya seferine dair hâdiseleri ve resmi yazışmaları anlatılmıştır. İkinci kısımda ise, 1579 ilkbaharında ordunun Kars'a gelişi ile burada tarihi kalenin yeniden inşası gibi konularla birlikte vuku bulan diplomatik kayıtları ihtiva etmektedir. Eserin dünyanın çeşitli kütüphanelerinde sekiz adet nüshasının bulunduğu belirtilmektedir.⁵² Bu kitap "Mustafa 'Âlî's Nusret-nâme" adıyla H. Mustafa Eravcı tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır.⁵³
- f. **Fursat-nâme:** H. 989/m.1582 yazılan bu eser, aslında Nusret-nâme'yi tamamlar mahiyette olup, Lala Mustafa Paşa'dan sonra serdarlığa tayin olunan Sinan Paşa'nın emriyle yazılmıştır.⁵⁴
- g. **Heft Meclis:** Bu eser h.974/ m.1566 yılında yazılmış ve adından da anlaşıldığı gibi, yedi meclis yani yedi bölüm halinde tertip edilmiştir. Eserde Sigetvar seferi için ordunun İstanbul'dan çıkışından dönüşüne kadar geçen olaylar yedi mecliste anlatılmaktadır.⁵⁵
- h. **Nâdiru'l- Mehârib:** 'Âlî'nin h 976/m.1568 yılında yazdığı bu eser, çalışmamızın II.Bölümünde ve müstakil kısmında ele alınacaktır.
- i. **Mirkâtü'l- Cihâd fi Tarîh Melik Danişmend Ahmed:** Bu eser, h.997/m.1586 yılında yazılmış ve Melik Danişmend Ahmed Gazi'nin savaşlarını anlatan destanî bir tarih kitabıdır. ⁵⁶ 'Âlî'nin bu kitabı üzerine, Ali Akar tarafından *Gelibolulu Âlî Mirkâtü'l-cihad*⁵⁷ adıyla doktora tezi yapılmıştır.

⁵¹ Muhammet Fatih Duman, *Gelibolulu Mustafa 'Âlî'nin Zübdetü't-Tevârih Adlı Eserinin 1-111. Varaklar Edisyon Kritiği*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2006.

⁵² Mustafa Eravcı, *Mustafa 'Âlî'nin Nusret-nâmesi ve Onun Işığında Yazarın Tarihçiliği*, AÜ. DTCF. Tarih Araştırmaları Dergisi, C. XXIV, S. 38, Ankara 2005, s.163.

⁵³ H. Mustafa Eravcı, *Mustafa 'Âlî's Nusret-nâme*, (Basılmamış Phd Tezi), Edinburg 1998, volem I, s. 1-30.

⁵⁴ Şeker, age., s. 30.

⁵⁵ Şeker, age., s. 30-31; Babinger, age., s. 145; İsen, age., s. 15; Fleischer, age., s. 58-59-248.

⁵⁶ Aksoyak, age., s. 38; Babinger, age., s. 146; Şeker, age., s. 31; İsen, age., s. 16.

⁵⁷ Ali Akar, *Gelibolulu 'Âlî Mirkâtü'l-cihad* (basılmamış doktora tezi), İÜ. SBE. 1995.

- j. **Mir'âtü'l Âvâlim:** H.995/m.1586-1587'de yazılan bu eserde, yeryüzünde insanlığın yaratılışından önceki varlıkların durumları, Hz. Âdem'in yaratılışından sonraki kozmolojik olaylar, İslam öncesi ve İslami dönemde kullanılan belli başlı takvim sistemleri hakkında bilgi verilmektedir. Eser, Doğançı Mehmed Paşa ve Sultan Murad'a ithaf edilmiştir.⁵⁸
- k. **Câmi'ü'l-Buhûr der Mecâlis-i Sûr:** H.989/ m.1582 yılında yazılan 'Âlî'nin bu eserinde III. Murad'ın oğlu Mehmet (III. Mehmet) için 1582 yazında yapılan sünnet düğünü, kısa bir mukaddime ile sekiz bâb, bir zeyl ve bir hâtimedede anlatılmaktadır.⁵⁹ 'Âlî'nin bu eseri, Mehmet Şeker'in danışmanlığında Ali Öztekin tarafından "Gelibolulu Mustafa 'Âlî Câmi'ü'l-Buhûr Der Mecâlis-i Sûr" adıyla yüksek lisans çalışması yapılmış ve daha sonra Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanmıştır.⁶⁰
- l. **Müşkât:** Atsız tarafından Mürkatü'l-Cihad'ın özeti olabileceği belirtilen bu eserin nüshalarına rastlanmadığı belirtilmektedir.⁶¹

II. Manzum Eserleri

- a- **Türkçe ve Farsça divanları:** 'Âlî'nin divanlarının sayısı konusunda henüz tam bir mutabakat ve netlik olmadığı söylenir.⁶² Bununla birlikte onun bilinen Türkçe divanı, "Varidâtü'l-Enika ve Lâyihatü'l-Hakika"dır. Buna ilaveten, onun Farsça divanlarından da bahsedilmektedir. 'Âlî'nin divanlarının tenkitli metnini gerçekleştirmek amacıyla, İ. Hakkı Aksoyak tarafından Mustafa İsen danışmanlığında 1999 yılında Ankara'da iki ciltlik doktora tezi yapılmıştır. Daha sonra, üç divan birbirinden ayrı olarak "Divan (I-II-III) Critical Edition and Facsimile: Divan (I-II-III) Tenkitli Metin ve Tıpkıbasım" adıyla Cambridge'de 2006 yılında yayımlanmıştır.⁶³
- b- **Sadef-i Sad-Güher:** H.1001/m.1592'de yazıldığı anlaşılan bu eserin, 'Âlî'nin seçme gazellerini içeren ve çoğu Gelibolulu ama farklı bölgelere de mensup

⁵⁸ Şeker, age., s. 32; Fleischer, age., s. 131-138.

⁵⁹ Şeker, age., s. 32-33; İsen, age., s. 15; Fleischer, age., s. 109-110; Babinger, age., s. 147.

⁶⁰ Ali Öztekin, *Gelibolulu Mustafa 'Âlî Câmi'ü'l-Buhûr Der Mecâlis-i Sûr Edisyon Kritik ve Tahlil*, Ankara 1996.

⁶¹ Şeker, age., s. 32.

⁶² Aksoyak, age., s.19.

⁶³ Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa 'Âlî Divan (I-II-III) Critical Edition and Facsimile: Divan (I-II-III) Tenkitli Metin ve Tıpkıbasım*, Cambridge 2006.

şâir ve meşhurları methederek anlatan bir kitap olduğu belirtilmektedir. Eserin, Ali Emiri Efendi Kütüphanesi Manzum kitaplar bölümü 978, Müze 274 numaralarda ve Ankara Genel Kitaplığı 433’de kayıtlı nüshalarının bulunduğu söylenmektedir.⁶⁴

- c- **Subhatü’l Abdâl:** H.1002/m.1594’de yazıldığı anlaşılan bu kitap, ‘Âlî’nin Kerbela mersiyelerini ihtiva etmektedir. Biri Ali Emîrî’de, diğeri Müze’de 274 numarada kayıtlı iki nüshası bulunmaktadır. Subhatü’l-Abdâl ile alakalı bir makalenin⁶⁵ yayımlanmasıyla başka nüshalarının olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nüshaların; *Mecmua*, Ankara Millî Kütüphane, Yz. A, 1826/127b-28a; Yz. A. 2657, 27a; Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, İ.Saib Sencer, 916, 5a-5b; Ankara Millî Kütüphane, FB. 512, 101a-101b de kayıtlı oldukları belirtilmiştir.⁶⁶
- d- **Gül-i Sâd-Berg:** ‘Âlî’nin divanlarından ve diğer manzumelerinden derlediği gazelleri içeren bir eser olup, h.1000 yılında yazıldığı tahmin edilmektedir.⁶⁷
- e- **Bedi’u’r-Rukûm:** M.1593’da telif edildiği anlaşılan bu eser Farsça ve mensur tarzında yazılmıştır. Eser esasen Türk ve Fars şiiirlerinden seçmeleri ve Âlî’nin bunlara nazirelerinden müteşekkildir. Kitabın “Kadıızâde Mehmed 429” numara da bir nüshasının olduğu kaydedilmiştir.⁶⁸
- f- **Mihr ü Mâh:** Naatlarının ve kasidelerinin toplandığı ‘Âlî’nin bu ilk eserini h. 969/ 1561’de yazıldığı tahmin edilmektedir.⁶⁹
- g- **Mihr ü Vefâ:** H.970/m.1562-1563’de yazılan bu eserin klâsik bir aşk romanı niteliğinde olduğu ileri sürülmektedir.⁷⁰
- h- **Tuhfetü’l-Uşşâk:** Tanınmış İran şâiri Hüsrev-i Dehlevi’nin Farsça *Matlaü’l-Envâr* adlı eserine nazire mahiyetindedir. ‘Âlî’nin bu eseri, Halil İbrahim Şener tarafından, *Gelibolulu Mustafa ‘Âlî’nin Tuhfetü’l-Uşşâk Mesnevîsi* (Giriş-

⁶⁴ Şeker, age., s. 38.

⁶⁵ Mehmet Arslan-İ. Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Âlî’nin Kerbelâ Mersiyelerini Muhtevi Bir Risalesi: “Subhatü’l-abdâl”*, Türklük Bilimi Araştırmaları, Sivas 1996, S. 2, s. 49-67

⁶⁶ Aksoyak, age., s. 35.

⁶⁷ Şeker, age., s. 39.

⁶⁸ Şeker, age., s. 39.

⁶⁹ Şeker, age., s. 39.

⁷⁰ Şeker, age., s. 40.

tahlil-metin) adıyla 1994 yılında çalışılmıştır⁷¹; fakat henüz yayınlanmamıştır. Ancak daha sonra aynı eser, İsmail Hakkı Aksoyak tarafından *Gelibolulu Mustafa Âli Tuhfetü'l-Uşşâk* adıyla hazırlanmış, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları arasında 2003'te basılmıştır.

- i- Mecma' u'l-Bahreyn:** Âli tarafından yazılan ve h.1000/ m.1591'de Koca Sinan Paşa'ya sunulan bu eser, Prof. Dr. Abdülkadir Karahan'ın bir yazısıyla ilim âlemine tanıtılmıştır.⁷² Karahan'a göre, Âli'nin bu kitabı, Hâfız(ö.h.791/m.1389)'ın elli üç gazeline yazılan nâzireler ile Farsça bir mukaddime ve hâtimedden ibarettir. Söz konusu tanıtma yazısında eserin sadece mukaddimesi üzerinde durulmuş, eserin içeriği konusunda çok fazla bilgi verilmemiştir.⁷³
- j- Sübhatü'l-İnâbe:** Âli'nin bu eserinin, esasen terakib-i bend tarzında bir manzume olduğu ve Bağdatlı Vehbi kitaplığı nu:2085 ile Sâliha Hatun kitaplığı nu:146 mevcut nüshalarını bulunduğu kaydedilmektedir.⁷⁴ Bu eser, yine İ. Hakkı Aksoyak tarafından "*Gelibolulu Âli'ye Atfedilen ve Devriye*" Özelliği Taşıyan Bir Manzume: "Subhatü'l-inâbe", adıyla Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi'nde, 20-21. sayılarında, 1998 yılında yayınlanmıştır.⁷⁵
- k- Dekâyiku't-Tevhîd:** Bu eserin III. Murad'ın Farsça bir gazelinin şerhi olduğu, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindeki 3543 nolu mecmuada bir nüshasının bulunduğu belirtilmektedir.⁷⁶
- l- Me'âlimu't-Tevhîd:** Aslında müstakil bir eser olmayıp yukarıda verilen Dekâyiku'k-Tevhîd ile bir arada bulunan bir risaledir.⁷⁷

⁷¹ Halil İbrahim Şener, *Gelibolulu Mustafa Âli'nin Tuhfetü'l-Uşşâk Mesnevîsi* (Giriş-tahlil-metin), (Basılmamış Doçentlik çalışması) İzmir-1994.

⁷² Abdülkadir Karahan, "*Âli'nin Bilinmeyen Bir Eseri, Mecma' u'l-Bahreyn*", V. Türk Tarih Kongresi Sunulan Tebliğler, Ankara 1960, s. 329-340.

⁷³ Şeker, age., s. 40; Aksoyak, age., s. 20.

⁷⁴ Şeker, age., s. 41.

⁷⁵ İ.Hakkı Aksoyak, "*Gelibolulu Âli'ye Atfedilen ve Devriye*" Özelliği Taşıyan Bir Manzume: "Subhatü'l-inâbe", Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sivas 1998, Sayı: 20-21, sayfa 371-385; İ. Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Âli Tuhfetü'l-Uşşâk*, s. 36.

⁷⁶ Şeker, age., s. 41.

⁷⁷ Şeker, age., s. 41.

- m- Câmi'nin Bir Beytinin Şerhi:** Molla Câmi'nin bir beytinin şerhi olan bu risalenin Dekâyiku't-Tevhid ve Me'âlimu't-Tevhid ile aynı nüshada yer aldığı söylenmektedir.⁷⁸
- n- Bedâyi' u'l-Metâli':** Yine bu eserin III. Murad'ın bir şiirinin şerhi olduğu kaydedilmektedir.⁷⁹
- o- Şehr-engîz Berây-ı Hûb-rûyân-ı Gelibolu:** 'Âlî'nin Gelibolu'nun güzelliklerini anlattığı bu eserin Fatih Millet Kütüphanesi Ali Emiri bölümünde bir nüshasının olduğu ifade edilmektedir.⁸⁰

III. Sosyal Hayâta ve Ahlâka Dâir Eserleri

- a- Nasîhâtü's-Selâtin(Nushâtü's-Selâtin):** 'Âlî'nin h. 989/m.1581 yılında kaleme aldığı bu eser Sultanlara yapılan öğütleri konu almaktadır. Kitabın, İstanbul kütüphanelerinde birçok nüshasının bulunduğu bildirilmektedir.⁸¹Türkolog Andreas Tietze 'Âlî'nin bu kitabıyla alakalı bir çalışma yapmıştır.⁸²
- b- Mehâsinü'l-Âdâb:** Söylendiğine göre, h.1004/ m.1595-1596 yılında yazılan bu eser Câhız'ın "*Minhâcü's-Sülûk ilâ Âdâbı Sohbeti'l-Mülûk*" adlı kitabının bir takım ekleme ve çıkarmalarla yapılan bir tercümesidir. Kitabın İstanbul Kütüphanelerinde birkaç nüshasının olduğu kaydedilmiştir.⁸³
- c- Mevâ'idü'n-Nefâis fi Kavâ'idi'l-Mecâlis:** 'Âlî'nin sosyal hayata dair en önemli eseri olan bu kitabı Mehmet Şeker Raif Yelkenci nüshası ile Bursa nüshasını karşılaştırarak metin tahliliyle birlikte çalışmış ve yayınlamıştır.⁸⁴
- d- Kavâ'idü'l-Mecâlis:** Bu kitabın aslında Mevâ'idü'n-Nefâis fi Kavâ'idi'l-Mecâlis'in daha önce yazılan kısa şekli olduğu söylenmektedir.⁸⁵

⁷⁸ Şeker, age., s. 41.

⁷⁹ Şeker, age., s. 41.

⁸⁰ Şeker, age., s. 41.

⁸¹ Şeker, age., s. 45.

⁸² Andreas Tietze, *Mustafa Ali's Counsel for Sultans of 1581*, C. I-II, Viyana 1979-1982.

⁸³ Şeker, age., s. 49.

⁸⁴ Şeker, *Mevâ'idü'n-Nefâis fi Kavâ'idi'l-Mecâlis*, Ankara 1997. Ayrıca bu kitabın Arapçaya tercüme edilmiştir. Bkz: Hazem Said Muhammed Muhammed Muntessir, *Kitâbü Mevâ'idü'n-Nefâis fi Kavâ'idi'l-Mecâlis li-Âli (1541-1600 m.) Dirâsetü Nakdiyyetü ve Tercümetü ile'l-'Arabiyyeti*, Master Tezi, Ezher Üniversitesi, Mısır 2003.

⁸⁵ Şeker, "*Âlî'nin Kavâ'idü'l-Mecâlis'i*", DEÜ. İFD. S. V, İzmir, 1989, s. 288-333.

- e- **Hülâsatü'l-Ahvâl der Letâfet-i Mevâ'ız-ı Sahîhi'l-Hâl:** Bu risale 'Âlî'nin sosyal konuları içeren manzum eserlerinden olan bir terci-i bend'dir. Bilinen nüshasının, Fatih Kütüphanesi 5427 (36b- 40a) numarada kayıtlı olan 'Âlî'nin "*Hâlâtü'l-Kâhire*" adlı eserinin sayfa kenarında olduğu belirtilmektedir.⁸⁶ Bu risalenin transkripsiyonlu metni ve İngilizce tercümesi Andreas Tietze tarafından yayınlanmıştır.⁸⁷
- f- **Tuhfetü's-Sulehâ:** Esasen bu eser, İmam Gazâli (h.450-505/m.1058-1107)'nin "*Eyyühe'l-Veled*" inin açıklamalı Türkçeye çevirisinden ibaret olduğu söylenmektedir. Atsız tarafından 'Âlî bibliyografyasında kaydedilen nüshaların dışında, İst. Üni. Ktp. TY.2187; TKSM TY.K. 1056 ve Kayseri Râşit Efendi 1153 numaralarda nüshalarının bulunduğu bildirilmektedir.⁸⁸
- g- **Hakâyikü'l-Ekâlîm:** 'Âlî bu kitabında Osmanlı ülkesini yedi bölgeye ayırarak incelemiştir. Eserin, İst. Üni. Ktp. TY. 3543 numarada kayıtlı olduğu belirtilmektedir.⁸⁹
- h- **Me'âyübü'l-Erzâl ve Sad Kıssa Sad Hisse:** Nüshalarına rastlanmayan 'Âlî'nin bu eserinin, sosyal hiciv veya ahlâka dâir olduğu tahmin edilmektedir.⁹⁰

IV. Tasavvufa Dâir Eserleri

- a- **Hilyetü'r-Ricâl fi'l-Aktâb-ı ve'n-Nücâbâ'i ve'l-Abdâl:** Söylendiğine göre, h.985/ m.1577 yılında yazıldığı tahmin edilen bu eser tasavvuf erbâbından bahsetmektedir.⁹¹
- b- **Riyâzü's-Sâlikîn:** Bu eserin Tasavvufî bir mesnevi olduğu belirtilmektedir.⁹²
- c- **Nevâdirü'l-Hikem:** Araştırmacılara göre; h.997/m.1588-1589 yıllarında yazılmış olan 'Âlî'nin bu eseri, her asırda yetişmiş bazı bilgin ve mutasavvıflardan, halifeler ve hilâfet meselesinden bahsetmektedir. Atsız'ın tesbit ettiği

⁸⁶ Şeker, age., s. 51-52.

⁸⁷ Andreas Tietze, *The Poet As Critique of Society A 16 Century Otoman Poem*, Turcica, X/I, 1977, s. 120-160.

⁸⁸ Şeker, age., s. 52-53.

⁸⁹ Şeker, age., s. 53.

⁹⁰ Şeker, age., s. 53.

⁹¹ Şeker, *Mevâidü'n-Nefâis fî Kavâ'idü'l-Mecâlis*, s. 54. Bu eser hakkında ayrıca bkz: Aynı yazar, *Müverrih Âlî'nin Tasavvufa Dair İki Eseri:* "*Hiltetü'r-Ricâl*" ve "*Riyâzü's-Sâlikîn*", Diyanet Dergisi, C. XVI, S. 3, Mayıs-Haziran 1997, Ankara, 1967, s. 160-167

⁹² İ. Hakkı Aksoyak ve Mehmet Arslan, *Gelibolulu 'Âlî Riyâsü'z-Sâlikîn*, Sivas 1998.

nüshaların dışında, İst. Üni. Ktp. TY. 1779, 3672, 3720 ve 1846 numaralarda da başka nüshalarının bulunduğu belirtilmiştir.⁹³ Öte yandan Gelibolulu Mustafa Âlî ve eserleri üzerine çalışmalarını sürdüren Mehmet Şeker, bu eserin yeni bir nüshasının Konya Koyunoğlu Müzesi kütüphanesinde 14989 numarada olduğunu tespit etmiş bulunmaktadır.⁹⁴

d- Dürer-i Menşûre ve Zübdetü'l-Evrâd: Bu kitap esasen dua ve zikirlerin toplandığı bir dua mecmuası niteliğindedir. Kitab İst.Üni. Ktp. TY. 3543 numaralı mecmuanın içinde yer almaktadır.⁹⁵

e- Ravza-ı İrfân: Her ne kadar kaynaklarda Âlî'nin böyle bir eserinin olduğu söylene de, her hangi bir nüshasına rastlanılmadığı belirtilmektedir.⁹⁶

f- Ravzatü'l-Letâîf: Her hangi bir nüshasına ulaşılmamakla birlikte, üç bin beyitlik tasavvufa dair bir kitap olduğu söylenmektedir.⁹⁷

V. Hattathğa ve Dâir Eseri

a- Menâkıb-ı Hünerverân: Âlî'nin m.1587'de yazmış olduğu bu mühim eserin, hat tarihinden, ünlü hattatlar, nakkaşlar ve diğer sanatkârlardan bahsettiği bilinmektedir.⁹⁸

VI. Mektupları ve İnşaya Dâir Eserleri

a- Menşe'ü'l-İnşâ: Âlî'nin bu eserinin devlet erkânıyla yapılan resmi yazışmalarını ihtiva ettiği söylenmektedir.⁹⁹

b- Münşe'ât: Bu eserin Türkçe ve Farsça mektup ve tasvir örneklerini ve tarih belgesi mahiyetindeki bir kısım mektupları içerdiği belirtilmektedir.¹⁰⁰

c- Enîsü'l-Kulûb: İnşaya dair bir eser olduğu ve daha önce nüshasının bulunmadığı söylenen bu eserin son zamanlarda Berlin Staatsbibliothek'te eksik bir nüshasına rastlanmıştır.¹⁰¹

⁹³ Şeker, age., s.55.

⁹⁴ Bu bilgiye ulaşmamızı sağladığı için sayın Prof. Dr. Mehmet Şeker Hocama teşekkürü bir borç bilirim.

⁹⁵ Şeker, age., s. 55.

⁹⁶ Şeker, age., s. 55.

⁹⁷ Şeker, age. s. 55.

⁹⁸ Müjgan Cumbur, *Hattatların ve Kitap Sanatçılarının Destanları* (Menakıb-ı Hünerveran, Ankara 1982.

⁹⁹ İ.Hakkı Aksoyak, *Gelibolulu Mustafa Âli: Menşeü'l-İnşâ*, Ankara 2007.

¹⁰⁰ Atsız, age., 50.

VII. Diğer Eserleri

- a- **Râhatü'n-Nüfûs:** Bazı tıbbi konuların yer aldığı 'Âlî'nin bu eserinin h.977/m. 1568-1570 yıllarında yazıldığı ve Kayseri Râşit Efendi Kitaplığında 1320 numarada kayıtlı bir nüshasının bulunduğu söylenmektedir.¹⁰²
- b- **Câmi'ü'l-Kemâlât:** 'Âlî bu eseri III. Murad'ı övmek için yazmıştır. Kitabın bir nüshasının Süleymaniye Kütüphanesi Reşid Efendi Bölümü B1.1146, 50b-78b.'de kayıtlı olduğu belirtilmektedir.¹⁰³
- c- **Tâli'-ı Selâtn:** 'Âlî'nin muhtemelen III. Murad'ın 120 yıl kadar yaşayacağına dair temennilerini dile getirmek için yazdığı bu risâlenin, Süleymâniye Ktp. Reşid Efendi'de 1146 numarada kayıtlı bir nüshasının varlığından bahsedilmektedir.¹⁰⁴
- d- **Ferâ'idü'l-Vilâde:** Belirtildiğine göre, eser h.15 Rebiu'l-Evvel 995/m. 23 Şubat 1587'de doğan III. Murad'ın oğlu Şehzâde Osman'ın doğumuyla ilgilidir. Eserin bir nüshası İst. Üni. Ktp. TY 3543'de kayıtlıdır.¹⁰⁵
- e- **Risâle-i Zırğâmiye:** Bu kitabında 'Âlî, III. Murat'ın harem kethüdası Canfedâ Hatun'un kardeşi Deli İbrahim Paşa'nın Rakka Beglerbeği iken Arapların hayvanlarını parçalayan bir aslanı öldürmesini anlatmaktadır.¹⁰⁶ Kitabın tek nüshasının İst. Üni. Ktp. Ty. 3543 numarada kayıtlı olduğu söylenmektedir.¹⁰⁷
- f- **Vakıf-nâme:** Bu eserinde Âlî m.1586'da Kerbelâ'yı ziyareti sırasında yaptırdığı sebilin idaresiyle alakalı vakfın şartlarını ortaya koymuştur. Bu eserin bir nüshasının İst. Üni. Ktp. TY. 3543 (v. 90b-105 a)'da kayıtlı olduğu belirtilmektedir.¹⁰⁸

¹⁰¹ Aksoyak, age. s. 41

¹⁰² Şeker, age., s. 59.

¹⁰³ Şeker, age., s. 59.

¹⁰⁴ Şeker, age., s. 59.

¹⁰⁵ Şeker, age. s. 59.

¹⁰⁶ Aksoyak, age., s. 42.

¹⁰⁷ Mehmet Arslan-İ. Hakkı Aksoyak, "Gelibolulu Âlî'nin Dalkavukluk Örneği Bir Risalesi: Risale-i Zırğamiye", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sivas 1995, S. 1, s. 209-226.

¹⁰⁸ Mehmet Arslan, "Edebî Bir Hüviyet Taşıyan Bir Vakfiye Örneği: Gelibolulu Âlî'nin Vakfiyesi" *CÜFEF, SBED.*, S. 20-21, s. 33-47, Sivas 1998.

g- **Nüzhet veya Nüzhetü'l-Mecâlis:** Her ne kadar bibliyografik kaynaklarda 'Âlî'nin böyle bir eserinden bahsediliyorsa da, her hangi bir nüshasına rastlanmadığı söylenmektedir.¹⁰⁹

VIII. 'Âlî'ye İsnad Olunan Eserler

'Âlî tarafından yazılıp-yazılmadığı ve dolayısıyla ona ait olup olmadığı kesin olarak bilinmemekle beraber, ona isnâd olunan eserler şunlardır: "Tarih-i Engürüs", "Selîm-nâme", "Menâkıb-ı Kapûdân-ı Deryâ Hâlil Paşa", "Fetih-nâme-i Cezîre-i Rodos", "Bahr-ı Nasâyih", "İzzetü'l-Asr fi Sûreti'n-Narş", "Târîhü'l-Metâlî", "Târîh-i Sultân Süleymân", "Heft Dâstan", "El-Berku'l-Yemânî fi Fethi'l-Osmânî", "Enîsü'l-Ârifin", "El-Mesâlik ve'l-Memâlik" ve "Riyâzu'r-Rahme"¹¹⁰

¹⁰⁹ Şeker, age., s. 60.

¹¹⁰ Şeker, age., s. 60.

İKİNCİ BÖLÜM

NÂDİRÜ'L-MEHÂRİB'İN TAVSİFİ, MUHTEVASI VE TARİHİ AÇIDAN DEĞERİ

A. NÂDİRÜ'L-MEHÂRİB'İN NÜSHALARININ TAVSİFİ

Eserin, MN.'ndaki ferağ kaydında yer alan (*Ḳad veḳa'a'l-ferāḡu min hāze't-tahrīri 'alā yedi'l faḳīri'l-müellif li hāze's-sāḡuri 'abdü'z-za'if 'Ālī ḡādimü'l āhālī*) ifadesinden hareketle bu nüshanın müellif nüshası olduğuna hükmedilebilir. Yani başka bir ifadeyle bu nüsha bizzat 'Ālī'nin kendi elinden çıkmış olabilir. Kaldı ki eserin farklı bölümlerindeki 'abdu'l-fakir 'Ālī' ibareleri bu kanıyı kuvvetlendirmektedir.

Çalışmamızın konusunu oluşturan bu eser, MN.'nda varak 7a.'da, TN.'nda varak 3a.'da yazar tarafından, "Amma elsine-i şelâşedeki ebyât-ı müellif-i muḡteremiñ vâridâtı olub bu risâle-i güzîde ki afşâḡ-ı 'ibretle müveddi ve 'Nâdiru'l-Mehârib' dimekle müsemmâdır." İfadesiyle isimlendirilmiştir. Yine 'Ālī, TN.'nda varak 24b.'de, MN.'nda varak 65a.'da "Nâm-ı kim 'Nâdiru'l-Mehârib' dūr " ibaresiyle eserin ismini bir kez daha belirtmiştir.

Eserin son kısmında müellifimiz 'Ālī şu ifadelerle kitabını kime takdim ettiğini beyan etmektedir: "Bu ḡavr-ı güzîde ve semt-i nâdîde nâdirü'l-vuḡu' ve 'adimü'ş-şuyu' durki pâdişâḡ-ı ḡitî-gîr ve zıllü'llâhi Süleymân serîr gevherdân-ı te'lifde dürr-i şehvâr gibi tâb-dâr ve gülistân-ı taşnîfde gül-i ḡaksâr gibi olduğundan mâ'adâ mecâlis-i kitab evşâf-ı ḡaseneleriyle memlû ve aşdâf-ı risâle-i müstetâb aḡlâḡ-ı medîḡalarıyla pür lû' lû olmaḡın vâdiyi istidrâkden perhîz ve miḡat-ı Ḥâzret-i Hân Murâd ile şekker-rîz olundu." Bu ifadeden açıkça anlaşıldığına göre, bu eser, h.976-m.1568/1569 yılında yazılmış ve II. Selim'den (1566-1574) sonra Osmanlı tahtına geçen padişah III. Murad'a (1574-1595) sunulmuştur.

'Ālī'nin bu kıymetli eserini tez konusu olarak aldığımızda kitabın yazma nüshalarını tespit için yaptığımız araştırmalar sonunda, biri Daru'l-Kütübü'l-Mısıriyye,

Mecâmi-i Türkî kısmında No: 9088/1, diğeri Topkapı Sarayı Revan Kitaplığı, 1260 numarada kayıtlı iki nüshanın varlığını tespit ettik. Şimdi bunları tavsif etmeye çalışalım:

a. Daru'l-Kütübü'l-Mısriyye, Mecâmi-i Türkî, No: 9088/1.

Te'lif Tarihi: h. 976/m.1568-1569.

Müellifi: Gelibolulu Mustafa 'Âlî.

Varak Sayısı: 66; Satır Sayısı: 17; Yazı: Ta'lik; Boyut (Dış-İç): 245x155 mm..

Eserin başlangıcında: “Hüdāya hüdīvān tūvānā zi-tüst

Ser-i serverān efser-ārā zi-tüst”

Sonunda ise; “Kad veḳa‘a'l-ferāğ min heze't-taḥrir ‘alā yedü'l faḳir u'l-müellif li heze's-sıḥru abdü'z-za‘if Âlî ḥadimü'l ahâli.” İbareleri bulunmaktadır.

b. Topkapı Sarayı Revan Kitaplığı, No: 1260.

Te'lif tarihi: h.976/m.1568-1569.

Müellifi: Gelibolulu Mustafa 'Âlî.

Varak Sayısı: 25; Satır Sayısı: 37; Yazı: Tâlik; Boyut (Dış-İç): 240x140 mm.;

Kâğıt Türü: Aharlı; Cilt: Vişne çürüğü deri cilt.

Eserin başlangıcı: “Hüdāya hüdīvān tūvānā zi-tüst

Ser-i serverān efser-ārā zi-tüst”

Sonunda ise; “Temme'l-kitâb bi-‘inâyetü'l-melikü'l vehhâb mim.” İfadeleri yer almaktadır.

Eser şekil özellikleri yönünden incelendiğinde, yazılış sırasında usûl ve üslup bakımından bazı hususların takip edildiği göze çarpmaktadır. Bu bağlamda genellikle eserde yer alan şiirlerin ‘nazm’ başlığı, metin kısımlarının ise ‘nesir’ başlığı altında verilmekle birlikte, her zaman bu usûle uyulmadığı da dikkat çekmektedir. Özellikle MN.’nda bu bakımdan uyumsuzluk ve hem de şekil yönüyle düzensizlik görülmektedir. Diğer taraftan her iki nüshada ortak olan şu husus söz konusudur: Müellif her başlık öncesinde mutlaka bir beyit yazmış ve bu beyitlerin ikisi hariç, hepsinde “*Beyâ sâki...*” hitabı kullanmıştır.

B. NÂDIRU'L-MEHÂRİB'İN MUHTEVASININ TANITIMI

Eserin transkripsiyonunu yaparken hem müellif nüshası olduğunu kabul etmemiz ve hem de daha ekmel olması itibarıyla Mısır nüshasını esas aldığımız için, burada muhtevayı tanıtırken varak numaralarının bu nüshaya göre verdiğimiz belirtmeliyiz.

Genellikle diğer yazma eserlerde olduğu gibi, Nâdiru'l-Mehârib'in, başından 3 b'ye kadar olan kısmında, peş peşe bir nazım bir nesir kullanılarak Allah'a hamdü senâ için "hamdele" ile Allah'ın rahmeti, keremi ve ilmi övülmüştür.¹

Yazar hamdele ve salveleden sonra eserin esas yazılış gayesini oluşturan Kanunî'nin oğulları arasında cereyan eden saltanat kavgasının somutlaşmış şekli olan Konya savaşının öncesini, seyrini ve savaş sonrası cereyan hadiseleri başlıklar halinde ele alıp anlatmıştır. Şimdi bu başlıkları teker teker özetlemeye çalışalım:

I. Der Na't-i Seyyidü'l-Mürselîn ve Hâtemü'n-Nebiyin ve Netîcetü'l-Âlemin

Hamdeleyi takiben Peygamberimiz Hz. Muhammed'e, ailesine ve ashabına övgüyü içeren "salvale" kısmı yer almaktadır. Yazar burada Hz. Peygambere medhü sena edip, O'na, eşlerine, ashabına, yakınlarına, dostlarına salatü selam etmektedir.²

II. Der Vaşf-ı Neķâve-i 'Osmâniyân ve Nûr Dîde-i Padişâh-ı Zamân Hâzret-i Sultân Murâd Hân Allahümme Yessir Murâdetehu bi'l Amân

Bu başlık altında eserin bizzat takdim edildiği dönemin padişahı III. Murad övülmüştür.³ Ayrıca müellif tarafından genel olarak kitabın özellikleri, fesâhat yönünden kıymeti ve gerçek değerinin anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir.

III. Der Sebeb-i Tertîb-i Suhan ve Bâ'ış-i Telif-i Güftehâ-i Hasan

Bu başlık altında Âlî, kitabın yazılma nedenlerini ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır. Bu bağlamda, h. 974'te Şam civarında gerçekleşen bir savaştan esinlenerek bu kitabı yazma fikrine kapıldığını, kendinden sonrakilerin duyması ve bu olaydan

¹ MN. Vr. 1b, TN. Vr. 1b.

² MN. Vr. 3b, TN. Vr. 2a.

³ MN. Vr. 4a, TN. Vr. 2 a.

ibret alması gerektiğini düşündüğü için bu olayı anlatmayı dilediğini belirtmektedir. Ayrıca anlatım esnasında aralara koyduğu Arapça, Farsça ve Türkçe beyitlerle yaratıcılığını göstermeye çalışan ‘Âlî eserinin adını da bu kısımda zikretmiştir. Bu arada yine yazar, eserinin okunuşunda ve yazılışında âriflerin ve müstensihlerin titiz olmalarını istemiştir.⁴

IV. Der Merâtib-i Eşyâ ve Mezâhib-i Eşkîyâ ve Sadâ-yı Nüvişte

Burada yazar eşyanın dereceleri, eşkıya ve iyi insanların mezhepleri hakkında yorumlara yer vermiştir. Bu bağlamda; iyi hükümdarların özelliklerinden, adaletli olmalarından ve üstün vasıflarından bahsedilmesinin yanında; kötü hükümdarlardan, onların zulümlerinden ve çirkin vasıflarından da bahsedilmiştir.⁵

V. Hikayet-i Hemzâd Der Dâd-ü Bîdâd

Adalet ve adaletsizlikte iki kardeşin özellikleri özellikleri doğumlarından itibaren karşılaştırılmıştır. Adil olanın her zaman değerini koruduğu ve himmetine hiç leke düşürmediği üzerinde durulmuştur.⁶

VI. Der Medâiyî-i Sultân Süleymân ve Tâli‘ Şûden-i ân Mihr-ü MâhSultân Selîm-i Kâr-dân ve Hân Bâyezîd-i ‘İbadet Nişân ...

Kanunî Sultan Süleyman’ın şöhreti, yüceliği ve adaleti gibi birçok yüce vasfı tasvir edilmiştir.⁷

Ayrıca Kanunî’nin evlatlarından her biri de yüce vasıflarla nitelendirilmiştir. Osmanlı yönetim anlayışında önemli bir yere sahip olan ve şehzadelerin devlet yönetimi konusunda tecrübe edinmesini amaç edinen şehzadelerin farklı sancaklarda görevlendirilmesi esasının bir sonucu olarak, Sultan Süleyman, evlatlarının her birini farklı bir vilayeti yönetmekle görevlendirilmiştir. Bu bağlamda Kanunî’nin, Şehzade Selim’i Manisa; Şehzâde Bayezid’ı Kütahya sancağına yönetici olarak göndermiştir.⁸ Kanunî’nin, onları bu vilâyetlerde görevlendirmesinin ardından olayların farklı bir hal aldığı, bu çerçevede şehzadelerin taht için mücadeleye başladıkları söz konusu edilmiştir. Yazarın Şehzade Selim için saadet ümitli, Bayezid için ise katı kalpli nite-

⁴ MN. Vr. 7a, TN. Vr. 3b.

⁵ MN. Vr. 7b, TN. Vr. 3b.

⁶ MN. Vr. 13a.

⁷ MN. Vr. 14b.

⁸ MN. Vr. 15 a.

lemesinde bulunması ise dikkat çekmektedir.⁹ Bazı kimselerin Şehzadeleri birbirine karşı kıskırtması sonucu bu iki şehzadenin arasında anlaşmazlık baş göstermesi ve bu anlaşmazlıkların ileri boyutlara ulaşmasıyla birlikte Kanunî'nin olaya müdahale etmek zorunda kalarak şehzadelerin sancaklarında değişiklik yapmak zorunda kalması anlatılmıştır. Buna biâen Kanunî Şehzade Selim'i Karaman ilinde Konya sancağına, Şehzade Bayezid'i de Amasya sancağına atamıştır.¹⁰

VII. 'İnad Kerden-i Bāyezid Hān bi Şāhib Kıran Sultān Süleymān Hān

Bu kısımda yukarıda bahsi geçen atama kararı sonrasında şehzadelerden Selim'in babasına itâat, Bayezid'in ise isyan etmesi dile getirilmiştir. Bayezid'in bu tavrının altında yatan temel sebebin Kütahya gibi payitahta yakın bir sancaktan, merkeze uzak olan Amasya sancağına gönderilmiş olması gösterilmiştir. Çünkü padişahın vefatı durumunda merkeze yakın olan şehzadenin tahtı ele geçirme olasılığının daha yüksek olduğu mâlumdur. Bu bağlamda Bayezid, babasının kardeşi lehinde taraf tutmasına dayanarak, kendisinin saltanattan uzaklaştırıldığını düşünmektedir. Bayezid'in bu konumu onu farklı davranmaya zorlamışsa da, Kanunî onu teskin etmek adına yeni tedbirlere başvurmak zorunda kalmıştır. Bu çerçevede Bayezid'e Dördüncü Vezir Pertev Paşa'yı, Selim'e Üçüncü Vezir Sokullu Mehmet Paşa'yı nasihat amaçlı göndermiştir. Pertev Paşa, Bayezid'a gerekli uyarıları yaparak böyle devam ettiği takdirde tahttan mahrum edileceğini bildirmiştir. Konuşmaların gergin bir havada geçmiş olması yanında, Bayezid'in âlim ve bilginler dururken bir vezirin kendine gönderilmesinden hoşlanmadığı belirtilmiştir. Bunun ardından başka çaresi olmadığını düşünen Bayezid'in artık Kütahya'dan Amasya'ya doğru yola çıktığı, Ankara havalisine geldiğinde onun hareketini hızlandırmak isteyen Kanunî'nin

⁹ Busbecq, Bayezid'in güçlü kuvvetli ve kardeşinden daha iyi bir asker olduğunu belirtmiş, Selim'i ise doğuştan tembel ve obur biri olarak nitelmiştir. Bkz. Türk Mektupları, s.114. İki yazarın farklı yorumda bulunmasında, ikisinin farklı konumu etkili olmuştur denilebilir. 'Âlî'nin bir devlet görevlisi olması ve eserini sunduğu şahsiyetin Selim'in oğlu III. Murad olmasının Selim hakkındaki yorumlarında etkili olduğu söylenebilir. Bu manada dışarıdan biri olması hasebiyle Busbecq'in bu konuda daha objektif olduğu göze çarpmaktadır.

¹⁰ MN. Vr. 15 b. Hammer, Bayezid'in Konya'dan Amasya'ya, Selim'in ise Manisa'dan Kütahya'ya nakledildiklerini kaydeymiş ise de bu konuda yanıldığı görülmektedir. Bkz: Hammer, *Osmanlı Devleti Tarihi*, C. VI, s. 1715.

Bâyezid'in büyük oğlu Orhan'ı Çorum sancağının, küçük oğlu Murad Han'ı¹¹ Canik sancağının yönetimiyle görevlendirdiği görülmektedir. Diğer taraftan her gittiği yerde oranın yöneticileri tarafından karşılanan Bayezid'in bütün bu ikramlara rağmen Amasya'ya gitmekten kaçındığı anlatılmaktadır. Dahası onun, güvenlik maksadıyla bir takım tedbirlere başvurduğu ve asker toplamaya başladığı bunun sonucu yazarın aslı bozuk ve eşkıya takımı diye nitelendirdiği kişileri çevresine toplandığı belirtilmiştir. Bayezid'in padişahlık için gerekli olan uzak görüşlülük yeteneğine sahip olmadığını belirten 'Âlî, onu yanlış yollara başvurmakla itham etmiştir. Bu bağlamda Kuduz Ferhad ve Aksak Seyfettin adıyla bilinen yanlış giden, dinsizlere izzet ve ikramda bulunarak değerini düşürdüğü anlatılmıştır. Görüldüğü üzere Bayezid cephesinde bu gelişmeler olurken, Selim'in, kendine gönderilen veziri iyi karşılayarak babasına itâate devam ettiği nakledilmiştir.

VIII. Nâme Firistâden-i Hân Bâyezid bi-Sultân Selîm-i Sa'îd Der Resîden-i Vüzera bi-Âsitâne-i Pâdişâ ve Ahbarân zi İhtilâf-ı Şehzâdegân ve Tenbîh-i Mühâdırâ

Bu başlık altında, Bayezid'in Selim'e mektup göndermesi ve Şehzadelerin anlaşmazlıkları konu edilmektedir. Bu çerçevede hiç sebep yokken Bayezid'in isyan ederek Amasya'dan Tokat canibine hareket edişi ve bu esnada cereyan eden çeşitli olaylardan bahsedilmektedir. Bu olayların ardından Amasya kalesinin fethini daha iyi gören Bayezid'in, kaleyi zapt ederek etrafına sur yapıp kendini korumaya aldığı nakledilmektedir. İki kardeş arasında ortaya çıkan bu çekişmenin ileri boyutlara ulaşması üzerine devlet yetkililerinin rahatsızlığı ve bu durumun Padişaha aktarılıp çözüm arandığı anlatılmaktadır. Bayezid'in şer yollu işlerle uğraştığı, Amasya kalesini zabdettiği ve etraftan gelen yabancıları defterlere kaydettiği bildirilmiştir. Şehzade Selim'in, kardeşinin kötü sözler içeren mektuplarını babasına özetlediği, mektupların babasına ulaşmasının ardından savaş hazırlıklarının başladığı bildirilmiştir. Zira

¹¹ Burada Murad Han olarak geçen şahsiyetin, Bayezid'in oğullarından Osman olması ihtimali de düşünülmektedir. Bkz. Turan, Şehzade Bâyezid'in, Babası Kanunî Sultan Süleyman'a Gönderdiği Mektuplar, Tarih Vesikaları Dergisi, 1/16, 1955, s. 125.

bu süreçte Selim'in zayıflığını farkında olan Kanuni'nin devlet ileri gelenlerinden bazılarını Selim'in hizmetine vermiştir.

IX. Resîden-i Bâyezid Hân Bi-Peyker-gerân-ı Nâm-dârân Bi-Şahrâ-i Konya ve Karâvul Şûden-i Mîr-i Mîrân-i “Zü'l-Kadiriye”^{12c} Ali Paşa ez-Cânib-i Sultân Selîm-i bi-Pervâ ve Ceng Sâhten-i u bi Bâyezîd Biyân ve Tertîb Şuden-i ‘Âlây ve ‘Asâkir-i Kâr-fermây

Eserimizin temelini oluşturan iki şehzadenin Konya Sahrasındaki savaşı burada anlatılmaktadır. Bayezid'in, abisi Selim'in emrine önemli devlet adamlarını vermesinden kuşkulandığı, bunun üzerine (h. 966/ m. 1559) Recebinin sonlarında daha çok eşkıya niteliğine sahip 15 binden fazla askeriyle Amasya'dan Konya'ya doğru hareket ettiği ve dördüncü menzilde Çorum'a ulaştığı belirtilmiştir. Çorum'da sonra Ankara civarına gelen Bayezid ve askerlerinin artık itaat yolundan çıktığı, çeşitli bölgelerin zenginlerinin müsâdere ile mallarını almaya başladıkları beyan edilmektedir. Bütün bunların ardından artık savaşın kaçınılmaz olduğu, Konya sahrasında iki ordunun karşılaştığı ve Selim'in, savaş öncesi Mevlana'nın türbesini ziyaret ederek zafer için dua ettiği bildirilmiştir.

X. Saf-ârâsten-i Noyînân ve Ceng Sahten-i Şehzâdegân ve Hezîmet-i ân Bâgiyân ve Gürîhten-i Bâyezîd Hân ve Nusret ü iğtinâm-ı Selîmiyân

Yazarımız burada savaşın gerçekleşme sürecini ve Bayezid'in yenilgisini dile getirmektedir. Bu çerçevede Konya savaşının h. 966 senesinin Şaban'ının Salı gününe tekabül eden 22. günü başladığı, başlangıçta galip konumunda olan Bayezid'in cengin ertesi gün de devam etmesinin ardından Şaban'ın 23'ünde yenik duruma düşmesi ve kaçması anlatılmaktadır. Daha sonra savaş sonrası ortaya çıkan manzara hakkında detaylı tasvirlerle yer verilmiştir. ‘Âlî, Bayezid'in yenilmesine sebep olarak, evliyanın adabına aykırı davranmasını, Mevlana'nın şehrini kana bulayarak onun türbesine saygısızlık etmesini görmektedir.

¹² TN.'nda “Mar‘aş” şeklinde yazılmıştır.

XI. ‘Înân Tâften-i Bâyezîd Hân ve Gürîhten-i Gurûh-u Bâğyân ve Resîden-i İşân bi-Hazze-i Amasya ve Nâme Firistâden-i ân Şâh-ı Cihân ve Resîden-i Fermân-i Gîfî-sitân ve Mütâbı‘at-ı ân Şehriyâr bi-Ṭûmâr-ı Sa‘âdet şî‘âr ve Teveccüh Nümûden-i an Serkişân bi-ser-ḥaddi Zemîn-i Îrân

Yazar bu bölümde savaşın ardından Bayezid Han’ın geri çekilerek Amasya’ya sığınması, yaptığından pişmanlık duyarak ve affedilmesini talep ederek babasına mektuplar göndermesi gibi konularda detaylı bir şekilde mâlumat verilmiştir. Burada biz ‘Âlî’nin, Lala Mustafa Paşa’nın hakkında önemli tespitlerde bulunduğunu görmekteyiz. Bu manada zaten Selim’in lalası olan Mustafa Paşa’nın, onu veliaht etmek ve onun hizmetinde büyük vezir olmak istemesinden dolayı özellikle Kanunî ile Bayezid’in mektuplaşmaları sırasında mektupların ulaşmasını engellemekten, içeriğini değiştirmeye kadar bir çok faaliyette bulunduğunu ifâde etmiştir. Dolayısıyla bütün bu gelişmeler sürecin Bayezid aleyhine devam etmesine sebep olmuştur. Bütün bunların ardından yakalanılması emredilmesi ilan edilen Bayezid’in kaçmaktan başka çaresinin kalmadığı dile getirilmiştir. Böylece onun, “12.000”¹³ civarındaki bir kuvvetle bir bayram gününde Amasya’dan üzüntülü bir şekilde ayrıldığı, Acem diyarına gitmek zorunda kaldığı nakledilmiştir.

XII. İnhâ-i Selîm Hân ve Gürîhten-i Bâğyân ve Maḥkûm Şuden-i Vezîr Mehmed Paşa’yı Zî-şân bi-emr-i Mîrân-ı Rûm-ili Muştafa Paşa’yı Kâr-dân

Bu başlık altında artık isyancı ilan edilen Bayezid’in yakalanmasının önemli devlet meselesi haline gelmesi, onun takibi için başta Üçüncü Vezir Mehmed Paşa ve Rumeli beylerbeyi Mustafa Paşa olmak üzere bazı devlet adamlarının Selim’e destek olması maksadıyla görevlendirilmesi ve takip sürecinde gelişen olaylara yer verilmiştir.

¹³ MN.’nda bu rakam 30.000 olarak verilmiştir. Başta Peçevi Tarihi olmak üzere incelediğimiz tarih kaynaklarında bu rakamın TN.’nda geçtiği şekilde 12.000 verilmesi dikkat çekmektedir. Bu durum göz önüne alınarak, Peçevi İbrahim Efendi’nin tarihini yazarken TN.’nı kullanmış olma ihtimali düşünülebilir.

XIII. Resîden-i Fermân-ı Şehriyâr Bî-Mîr-i Mîrân Ekâtâr ve güzesten-i Bâyezîd Hân zi-Sivâs-ı Rûm ve Teveccüh Nümûden ân bi-Erzirûm-ı Ma' mûre Bûm ve Ceng Sahten-i 'Asâkir-i Şâh-ı Cihân bi-bikâr-gerân-ı Bâgiyân ve Geşte şûden-i Ayâs Paşa

Bu bâbda, doğuya kaçma teşebbüsü âşikâr olan Bayezid'in fâliyetlerine değinilmiştir. Bu manada, Malatya Beylerbeyi Mustafa Paşa ve Ayıntap Beyi Hüsrev Bey'in bin kişilik askeriyle Bayezid'i takibe koyulması ve Sad Çukuru adı verilen bölgede ona yetişmeleri sonrasında aralarında vukubulan çatışmaya değinilmiştir. Buradan da kaçmayı başaran Bayezid'in doğuya yöneldiğinin fark edilmesinin ardından, o taraftaki bütün beylere takibin devamı konusunda haber verildiği özellikle İran'a firarının engellenmesi yönünde büyük çaba sarf edilmesi istendiği söylenmektedir. Diğer taraftan Selim'in ise Hacı Bektaş-ı Veli'yi ziyaret ettiği beyan edilmiştir.

XIV. Resîden-i Fermân-ı Selîm Hân bi-Ser-çavuşan ve Memûr Şûden-i Serderân Bi-İlgâr-ı Nuşret-resân

Bu kısımda 'Âlî, Bayezid'in tâkibi konusunda Doğu Anadolu'da görev yapan bütün beylerin büyük gayret sarf etmesi, bu çabaların sonucunda Aras nehri kıyısında Karadere denilen mevkide tekrar Bayezid'e yetişilmesi ve burada gerçekleşen cengde Bayezid'in kuvvetlerinin dağılması detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Burada Aras nehri'nin Bayezid'in kaçışını kolaylaştırdığı belirtilmiş ve onun sınıra ulaştığı bildirilmiştir. Bundan böyle, Bayezid için geri dönüş artık söz konusu değildir. Böylece yanındaki "on iki bin"¹⁴ askerle, onun İran macerası başlamıştır. Diğer taraftan Selim'in ise askeri manada yapacak bir şeyi kalmamıştır. Bu bağlamda, burada -sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak anlatılacak olan- Osmanlı-Safevi diplomatik ilişkilerinin başlangıcına yer verilmektedir. Buna binaen ilk olarak Mirahur Turak Ağa'nın İran'a elçi gönderildiği rivayet edilmiştir. Ayrıca Selim'in, Diyarbakır tarafına gitmesi, o senenin Kurban bayramında Amid'e ulaşması, Beyazid'a yardım etti-

¹⁴ MN.'nda 30 yazılmıştır.

ği için Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa'nın görevden azl edilmesi ve yerine Malatya sancak Beyi Mustafa Paşa'nın tayin edilmesi gibi bir takım hadiseler nakledilir.

XV. Resİden-i Fermân-i Şahib Kıran Bi-Noyîn-i Sipih-râstân ve Perîşân Şûden-i Dilîrân bi-dûd-mân-ü Hânımân ve 'Înân Tâften-i Selîm Hân Bi-Livâ-i Sa'âdet Erkân ve 'Azl Şûden-i Lala ve Şefâ' at-i Noyîn-i 'Âlî Râ

Yazarımız burada, Bayezid meselesinin diplomasi ile çözülmesinin daha doğru olacağı ve dolayısıyla ona yönelik bir askeri hareketin bu safhada fayda vermeyeceği düşüncesiyle Mehmet Paşa'nın, Kanunî'nin yanına, Selim ve diğerlerinin de geri kendi karargâhlarına döndüklerini beyan etmiştir. Bu arada meselenin hala ciddiyetini koruduğunu söylemektedir. Diğer taraftan Lala Mustafa Paşa'nın entrikasının ortaya çıkması, bunu tâkiben Rumeli'de Buçane sancağına atanması fakat onun buraya gitmek istemeyerek Selim'den yardım talep etmesi sonucunda Van Beylerbeyliğine tayini konu edilir.

XVI. Resİden-i Noyîn-i Muhterem bi-ser-ğaddi Vilâyet-i 'Acem ve Nâzil Şûden-i ân ber Zemîn-i Revân ve nâme-firistâden-i Şah Kulu Seltân bi Tahmâs Hân ve 'Înân Tâften ü ber Kazvîn-i nîkû ve Muğârinet ânân bi Şehzâdegân

Bu başlık altında Bayezid'in İran'a firarının ardından ne gibi faaliyetlerde bulunduğu anlatılmıştır. Bu bağlamda öncelikle Bayezid'in isyan edip İran'a kaçarak Kanunî'nin babalık hakkını ihlâl ettiğine temas edilir. Buna göre Bayezid'in orada Revan hâkimi Şahkulu Seltan tarafından karşılandığı ve yapılacak muamele için Esterabad'daki Şah Tahmasb'dan haber beklendiği bildirilmiştir. Bu arada Bayezid'in de Şah'a halini bildiren bir mektuptan söz edilir.¹⁵ Bu mektuptan sonra Şah'ın bir taraftan sevindiğinden, diğer yandan da korktuğundan bahsedir. Şah'ın Osmanlı sığınan kardeşi Elkas Mirza'ya karşılık olarak Bayezid'in Kazvin'e gelmesine izin verdiği ve hatta onu padişah gibi karşılayıp izzeti ikramda bulunduğu uzunca anlatılır. Bu sırada, Bayezid'in askerlerinden bir kısmının Acem mülkünün fethi kolaydır, Kızılbaşların perişan olması zor değildir diye Şehzadeye savaş öneri-

¹⁵ MN. Vr. 35b, TN. Vr. 14b.

sinde buldukları; fakat Bayezid'in, bunu kesinlikle kabul etmediği halde bu düşüncelerin Şah'a ulaştığı hususları nakledilir.

XVII. Ziyâfet-i Sultân Bâyezîd Hân bi Şeh Tahmâs-ı Kâm-rân ve Pîşkeş-i ân Bülend Himmet Berân Sâlâr-ı Â'î-i Rütbet ve Diğer Ziyâfet-i Şâh ve Pîşkeş ân Bi-Noyîn Devlet Dest-gâh-ı Zamân ki Vâk' i Şüde

Şah ve Bayezid'in arasındaki ilişkilerin konu edildiği bu kısımda, daha çok ikisinin birbirine ikramlarından bahsedilmiş ve anlatımda ayrıntılara yer verilmiştir. Diğer taraftan Şah Tahmasb'in bir takım çekincelerinin göstergesi olarak, Bayezid'in askerlerini farklı gerekçelerle etrafa dağıttığı, böylece onu askeri destekten uzak bıraktığı ifade edilmektedir.

XVIII. Resûl Firistâden-i Sultân Süleymân ve Noyîn-i Sa'âdet 'Unvân ve Resîden-i İlçiyân-ı Tahmâs Hân ve Özur-hâh şüden-i u zi Şâh-ı Şâhân

Şehzade'nin Acem mülküne firarını duyan Kanunî'nin, bu meseleyi öncelikle diplomatik yollardan çözüme yoluna gittiği, bunun için görevinde uzman olan münşiler tarafından, Şah'a gönderilmek üzere mektup yazıldığı¹⁶ anlatılmaktadır. Sultan Süleyman tarafından Mahmud Bey İbn Kansub'un, Şehzade Selim tarafından emirü'l kelim mirahur Turak Ağa'nın elçi olarak gönderilmiştir. Bunu takiben elçilerin usûlüne uygun olarak mektupları sunmaları ve Şah'ında gereği gibi davranacağı nakledilmektedir. Elçilerin talepleri malum olmakla birlikte Şah'a bir takım uyarılarda da bulunmuşlardır. Ona, özellikle hâlâ geçerliliği devam eden antlaşma hatırlatılmış buna göre tavrını belirlemesi söylenmiştir. Bu olayı hiç bir kazanç elde etmeden sonlandırmak istemeyen Tahmasb, iki tarafa da hoş görünme çabası içinde olmuştur. Bu manada bir yandan Kanunî'den Bayezid'in affını talep ederken diğer yandan da Bayezid'e verdiği söz gereği böyle davranmak zorunda kaldığını belirtmeden geçememiştir. Zira o, zaten itiraz etme şansı olmayan Bayezid'i kandırarak, daha önce fethiyle uğraştığı Esterâbad yakınlarındaki kalele-

¹⁶ Bu dönem Osmanlı-İran arasındaki mektuplaşmaların ayrıntıları için bkz. İsa Şevik, Dan. Süleyman Genç, Şah Tahmasb (1524-1576) ile Osmanlı Sarayı Arasında Teati Edilen Mektupları İçeren "Münşeât-ı Atik" in Edisyon Kritiği ve Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2008.

rin fethine kendisini karşılamak için ara verdiğini belirterek buralardaki askeri faaliyetlerin devam etmesi açısından ondan asker talebinde bulunmuştur

IXX. Asker Firistâden-i Noyîn bi-Kılâ-i Metîn ve İgtinâm ve Zafer Yâften-i Ânân ve Şâdmâni Sürh-serân ve Ziyâfet-i Şükrâne-i Şâh ve Mekk-i Mehmed-i rû Siyâh ve Gürîhten-i Tahmâs bi İhtimâlat-ı bî-Şîyâs

Bu bölümde ‘Âli, Şah’ın himayesindeki Bayezid’in, başına gelen enteresan olaylardan, özellikle onun güvenilir adamlarının ihânetine uğramasından bahsetmektedir. Bu bağlamda burada Bayezid’in maiyetindeki bazı kişilerin Şîliğin tesirine kapılarak onun aleyhinde faaliyetlerde bulunmasına geniş yer verilmiştir. Bu kişilerin sözlerinden etkilenen Şah’ın, Bayezid’e karşı tutumunun değiştiği ardından bir takım karışıklıkların ortaya çıktığı söz konusu edilmiştir.

XX. Tedbîr Şâh-ı Sürh-serân ve Zafer Yâften-i u bi-Şehzadegân ve Muqayyed Şüden-i Ânân ve bi-cân Şüden-i Rûmiyân ve Keşte Şüden-i ân Rû Siyâh ve İbtidâ-i İhtilâl-ı sipâh

Bu kısımda fitne ortamının sonucunda gerçekleşen süreçte ortaya çıkan çatışmalara yer verilmiştir. Öyle ki, İran diyarı da Bayezid için güven telkin etmekten çıkmıştır. Bayezid hem kendi adamlarıyla hem de Rafizilerle uğraşmak zorunda kalmıştır. Bundan böyle Bayezid için iyi şeylerden bahsetmek mümkün görülmemektedir, çünkü o, kendi menfaatlerini esas alan Şah tarafından hapsedilmiştir

XXI. Resîden-i Resûlân-ı Rûmiyân ve Elçiyân-ı Sürh-serân bi-pâ-yı Serîr-i Sultân-ı Zamân ve Âmeden-i Şâh-ı Kambîn ve Noyîn zi-nahcîr-i Sa’âdet Karîn ve Şalâbet Nümûden-i İştân ve Medhûş Şüden-i Şâhiyân

Bu başlıkta anlatılanlara göre karşılıklı elçilerin sık sık Osmanlı ile Safeviler arasında gidip geldiği dikkat çekmektedir. Daha doğrusu artık Bayezid üzerinden pazarlıklar yapılmaktadır. Nitekim Şah tarafından Tabut Ağa, Selim’e; Kanunî’ye de başka elçilerin gönderilerek Şehzade’nin affının talep edildiği bildirilmektedir.

XXII. Resîden-i Rasûlân-ı Rûmiyân bi-cenâb-ı Tahmâs Hân der Nevbet-i Düvvüm ve Cevâb Dâden-i Şâh ve Reften-i Resûlân-ı Pâdişâh ve Revâne Şüden-i Elçiyân ‘Îcâm bi-pâ-yı Serîr-i Sa’ âdet Encâm der Defa’-i Şâniye

Bu bapta nakledildiği üzere, söz konusu dönem Osmanlı-İran ilişkilerinin seyirinde mektup ve elçilerin sık gelip gittiği bir zaman dilimidir. Hatta mektup teatilerinde bazı Rum elçilerin görevlendirildiği bu bunları bazen mektupları açtıklarından söz edilir.

XXIII. Teveccüh Nümûden-i Sultân Selîm Hân Birâderü’ d-devletü’s-seniye-i Hıttâ-i Kütâhiye’ye ve Vali ş-Şüden-i ân Şehriyâr Bi-cây-i Hân Bâyezîd Sebük-bâr ve Kâm-rân Şüden-i Sultân Murâd Hân bi-Livâyı Mağnisa’yı Âbâdân

‘Âlî burada şehzade Selim’in h. 969 yılında Kütahya sancağına, oğlu Murad’ın da önce Akşehir sancağından Manisa Sancağı’na atandığını ve kendisinin de Selim’in divan kâtibi olduğunu aktarır.

XXIV. Âmâden-i Elçiyân-ı ‘icâm bi-Sultân ve Noyîn-i Cem Cam ve Rıza Dâden-i Ânân ve Revân Şüden-i Resûlân der Nevbet-i Deyyûm ve Teslîm Gerden-i Şâhu Tebâh Şehzâdegân-ı Âlî Dest-gâh ve ‘Înân Tâften-i Resûlân

Kanunî ve Selim tarafından, Şah’a elçiler gönderilmeye devam edildiği, bu cümleden Van Beylerbeyi Hüsrev Paşa ve Sinan Ağa’nın Kanunî tarafından, Çavuşbaşı Ali Ağa’nın da Selim tarafından Tahmasb’a gönderildiği anlatılmaktadır. Tahmasb’ın, Bayezid’i teslim etmek zorunda kalması daha doğrusu geri vermemek için bahanelerinin tükenmesi sonucu, Bayezid ve yanındakiler sene h. 969’da **Muharemü’l-Haram**’ın 15. günü Osmanlı elçilerine teslim edilmiş ardından öldürülmüşlerdir. Yazarın bu olayın ardından ortaya çıkan tepkilere yer vermeden geçmediği görülmektedir.

XV. Âge Şüden-i Selîm Hân zi-Murden-i Bâyezîd Hân ü Şehzâdegân ve Mâtem ü Girye-i ân Şâh-ı Cihân bi-Rû-şinâsân-ı Rûmiyân

Elçilerden Ali Ağa’nın, Selim’in yanına ulaştığı, olup bitenleri anlattığı, Selim Han’ın siyah matem elbisesini giyerek ve üç gün yas tuttuğu anlatılmaktadır.

XXVI. Resîden-i İhsân-ı Hüdâvendigâr ve İn'âm-ı Noyîn-i Kâm-kâr bi-Şâh Tahmâs-ı Nâm-dâr ve Âmeden-i Pertev-i Pâdişâh bi-şahrâ-yı Kazova ve İnân Tâhten-i ân Gambîn bi Kütâhiye-i Güzîn ve Riâ' yet-i bî-kerân-i Noyîn

Burada padişahların sözünü yerine getirenlere lütufta bulunmasının onların âdâbından sayılarak Bayezid'in teslimi karşılığında, Kanunî ve Şehzade Selim'in Şah'a verdikleri sözün gereği ona bir takım armağanlar¹⁷ göndermeleri anlatılmaktadır. Nitekim buna göre, üçüncü Vezir Pertev Paşa Karahisar-i Şarki Beyi İlyas Bey Kanunî'nin hediyelerini Kapıcıbaşı Bulva Mahmut Ağa ise Selim'in hediyelerini Şah'a götürmüşlerdir.

XXVII. Vefât-ı Sultân Süleymân Hân der Cemiyet-i Gâziyân ve Nişesten-i Sultân Selîm'i Kâr-dân ber Serîr-i Salţanat-ı Gîtî-sitân

Bu başlık altında, Gazi Süleyman Şah'ın, Eğri ve Sigetvar kalelerine doğru yöneldiği, fakat onun, bu kalenin fethini göremeden h.974 senesinde vefat ettiği ve Üçüncü Vezir Sokullu Mehmed Paşa'nın ordunun moralini bozmamak adına bu durumu gizli tuttuğu bildirilmiştir. Bir taraftan da hadisenin gizli bir şekilde Şehzade Selim'e bildirildiği ve Selim'in hemen payitahta yola çıktığı belirtilmiştir. Selim'in, h. 974 senesinin Rabiul-Evvel ayında 9. günü Pazar günü çeşitli padişahlık alâmetlerini kullanması, babasının öldüğünü açıklaması, gerekli devlet merasiminin yerine getirmesi ve Selim'in ordugâh'a ulaşması anlatılması gibi konulara yer verilmektedir. Aynı zamanda Kanunî'nin İstanbul'da ebedi istirahatgâhına defnedildiği belirtilmiştir.

XXVIII. Der Hâtîme-i Kitâb ve Arz-ı Hâl-i Münşi-i Belâgat Hîţâb

Bu kısımda yazar'ın, eserini sonlandığı, eserin özelliklerinden bahsettiği, Sultan Murad'a eserini sunduğu, eserin adını Nadiru'l Meharib koyduğu ve ayrıca h. 976 yılı Recep ayında tamamlama şerefine eriştiğini bildirerek, dua ile kitabını sonlandırdığı görülmektedir.

¹⁷ Armağanlar hakkında daha geniş bilgi için bkz: Uzunçarşılı, İnan Şahına İltica Etmiş Olan Şehzade Bayezid'in Teslimi İçin Sultan Süleyman ve Oğlu Selim Tarafından Şah'a Gönderilen Altınlar ve Kıymetli Hediyeler, Belleten, S. XXIV./93, 1960, s. 103-110.

C. NÂDİRÜ'L-MEHÂRİB'DE GEÇEN İSİMLER

Bu başlık altında 'Âlî'nin eserinde yer alan önemli şahsiyetleri daha çok Mehmet Süreyya'nın Sicilli Osmani adlı eserinden faydalanarak kısaca tanıtmaya çalıştık.

1. III. Bâyezid: Kanunî'nin sekiz oğlundan biri olan Şehzade Bayezid'in 932'de (1525) doğduğu, 967'de (1560) vefat ettiği ve Sivas'a defnedildiği rivayet edilmektedir.¹⁸ Esere konu teşkil eden olayın kahramanı olması hasebiyle çokça zikredilmektedir.

2. II. Selim: Kanunî'nin oğlu olup, 6 Receb 929 (21 Mayıs 1523) veya 6 Receb 930 (10 Mayıs 1524) veya Şevval 930'da (Ağustos 1524) doğduğu bildirilmektedir. İlk olarak Konya ve Saruhan, ardından Konya ve Kütahya valisi olmuş, 974'de (1566) Kütahya'da saltanat haberini alıp Belgrad'da orduya yetişerek tahta çıkmıştır. Kendisi Şaban 982'de (Aralık 1574) yeni yapılan hamamda ayağı kayıp düştükten sonra hastalanıp 28 Şaban 982'de (13 Aralık 1574) vefat etmiş ve cenazesinin Ayasofya'daki türbeye defnedilmiştir.¹⁹

3. III. Murad: Kanunî'nin torunu, Şehzade Selim'in oğlu olup NM.'de vr. 55a.'da önce Akşehir sancağında, ardından Manisa sancağında görev yaptığı bildirilmiştir. Ayrıca eserin kendisine takdim edildiği padişah olması hasebiyle de ismi zikredilmektedir.

4. Orhan: Mevcut bilgilere göre, Kanunî'nin torunu; Şehzade Bayezid'in oğludur. Bu isim eserde Kanunî tarafından Çorum sancağının tevcihi vr. 17a 'da ve babası Bayezid'la birlikte oluşu nedeniyle 28 a'da geçmektedir.

5. Kemalüddin Turak Ağa: Eserde vr. 42a'da adı geçen Kemalüddin Turak Ağa'nın, kaynaklarda Edirneli olduğu, II. Selim tahta çıkmadan önce ona mirahurluk,²⁰ padişahlığı sırasında ise nedimlik²¹ yaptığı bildirilmektedir. Ayrıca elçilik göreviyle İran'a gönderildiği ve 973'te (1565-1566) vefat ettiği bildirilmekte-

¹⁸ Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmani*, Çev. Seyit Ali Kahraman, C. II., s. 8, İst. 1996.

¹⁹ Mehmet Süreyya, age., C. I, s. 39.

²⁰ "Sarayda at işlerine bakan memurun ünvanıdır." Daha fazla bilgi için bkz. Pakalın, age., C. II, s. 541.

²¹ "Padişahların mukarıpleri hakkında kullanılır bir tâbirdir. Arapça bir kelime olan nedim; hemdem, hem sohbet, birlikte iş ü işret ve sohbet eden demektir." Daha fazla bilgi için bkz. Pakalın, age., C. II, s. 667.

dir. Cömertlik ve şairlik yönleriyle de tanınmış olup “nihani” mahlaslı şiirler yazdığı rivâyet edilmektedir.²²

6. Pertev Mehmet Paşa: NM.’de varak 16a, 61a ve 63b’da adı zikredilmekte olan Üçüncü vezir Pertev Paşa, Harem-i Hümayunda²³ yetişmiş olup, çıkışında Kapıcıbaşı²⁴ ve ardından yeniçeri²⁵ olduğu zikredilmektedir. 962’de (1555) vezir²⁶, 968’de (1560-1561) üçüncü vezir, 972’de (1564-1565) ikinci vezir ve donanma serdârı olarak Müezzinzâde Ali Paşa ile bulunup Çeşme bozgununa sebep olanlardan biri olduğu söylenmektedir. Hasan Paşazâde Mahmud Bey tarafından denizden kurtarılmış ise de ardından azledildiği ve gözden düştüğü anlaşılmaktadır. 982’de (1574-1575) yılında ise vefat ettiği kaynaklar tarafından bildirilmektedir.²⁷

7. Karahisar Sancak Beyi İlyas: Eserde vr. 61a’da adı geçen İlyas Bey, kaynakların verdiği bilgiye göre Karahisar-ı şarki beyi olup, Şehzade Bayezid’in İran’a firarını müteâkip 1559 yılında Şah Tahmasb’a elçi olarak gönderilmiştir. Bu görevi ifâ ettikten sonra pâ-y-i tahta döndüğü ve ardından vefat ettiği bildirilmiştir.²⁸

8. Erzurum Beylerbeyi Ayas Paşa: NM.’de vr. 30a ve 31a’da adı zikredilen Ayas Paşa’nın, Arnavut olduğu, enderunda²⁹ yetişip, beylerbeyi rütbesine ulaştığı, 952’de (1545) Bağdat valisi olarak Basra’ya sefer yaptığı ve vezirlik pâyesiyle şerefendirildiği bildirilmektedir. Daha sonra 956’da (1549) Diyarbekir valiliğine atanmıştır. Şehzade Bayezid’in isyan ettiği dönemde Erzurum valisi olan Ayas Paşa, Beyazıd’a nal ve mih yardımında bulunmakla suçlanmış ve azledilmiştir. 967’de (1559-1560) vefat ettiği rivayet edilmektedir.³⁰

9. Solak Ferhad Paşa: Eserde vr. 31b’de zikri geçen Ferhad Paşa, kaynakların verdiği bilgiye göre enderun’da terbiye edilmiş, Yavuz Sultan Selim ile harbe

²² Mehmet Süreyya, age., C. II., s. 422.

²³ “Sarayın kadınlarının oturmalarına mahsus kısmına verilen addır.” Daha fazla bilgi için bkz. Pakalın, age., C. I, s. 747.

²⁴ “Saray kapıcılarının âmiri ve büyük zâbiti hakkında kullanılır bir tâbirdir.” Daha fazla bilgi için bkz. Pakalın, age., C. II, s. 167.

²⁵ “Hicri 1241(Miladi 1826) senesinden evvel Osmanlılar’ın muvazzaf askerine verilen addır. Hükümdarın emri altında ve şahsına bağlı olduğu için ‘Kapıkulu’ da denilirdi.” Daha fazla bilgi için bkz. Pakalın, age., C. III, s. 617.

²⁶ “Vezaret rütbesini ihraz edenler hakkında kullanılan bir tâbirdir.” Daha fazla bilgi için bkz. Pakalın, age., C. III, s. 590.

²⁷ Mehmet Süreyya, age., C. IV, s. 1332.

²⁸ Mehmet Süreyya, age., C. III, s. 796.

²⁹ “Saray, mabeyn karşılığı kullanılır bir tabirdir. Devletin idaresine memur olanlara da, bunun mukabili olmak üzere ‘Birin’ denilirdi.” Daha fazla bilgi için bkz. Pakalın, age., C.I, s. 533.

³⁰ Mehmet Süreyya, age., C. II, s. 342.

katılmış ve Teke Beyliği görevinde bulunmuştur.³¹ Daha sonra Yemen beylerbeyliği yapmış, Konya sahrasındaki şehzade cengine Karaman Beylerbeyi olarak katılmış ve savaşta yaralanmıştır. Ardından Bağdat Beylerbeyliğine tayin edilmiş, orada vefat etmiştir denilmektedir.³²

10. Cenabi Ahmed Paşa: NM.'de vr. 17a ve 19b'de adı geçen Ahmet Paşa, elde edilen bilgilere göre bazı görevlerde bulunduktan sonra Anadolu eyâletine tayin edilmiştir. Yirmi yıl bu görevi başarıyla sürdürmesi hasebiyle tarih sayfalarında iyi bir yönetici olarak yerini almıştır.³³

11. Lala Ali Paşa (Sofi) (Geylani): Şehzâde Bayezid vak'asının gerçekleştiği dönemde Maraş Beylerbeyliğiyle görevlendirilmiş olup eserde vr. 19b'de adı zikredilmektedir. Kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre; Bosna'da doğmuş, enderunda yetişmiş, bazı sancaklara mutasarrıf olduktan sonra Şehzade Selim'e lala olmuştur. Daha sonra 964'de (1557) mirahur-ı evvel³⁴ olarak görevlendirilmiştir. Bu görevin ardından rebiyülevvel 965'de (Ocak 1558) Maraş beylerbeyi tayin edilmiştir. 967'de (1559-1560) bu görevden azledilmişse de kısa bir müddet sonra kumandan olarak yeniden görevlendirilmiştir. Adı geçen şehzadenin hizmetinde bulunduğu dönemde, Şehzâde tarafından elçilik göreviyle İran'a gönderilmiştir. Döndükten sonra 971'de (1563-1564) Mısır valisi olmuş ardından Ramazan 973'de (Nisan 1566) bu görevden azledilmiştir. 977'de (1569-1570) Bağdat beylerbeyliği görevi verilmiş, 979'da (1571-1572) vefat ettiği belirtilmiştir.³⁵

12. Adana Valisi Piri Paşa: NM.'de vr. 19b, 22b ve 31b' de adı geçen Piri Paşa'nın, Ramanzâde Halil Bey'in oğlu olduğu bildirilmektedir. Kaynakların vermiş olduğu bilgiye göre, 926'da (1520) Adana beylerbeyliği, 951'de (1544) Şam beylerbeyliği, 952'de (1545) tekrar Adana ve 957'de (1556) ikinci defa Şam ve 958'de (1551) üçüncü defa Adana valiliği görevlerinde bulunmuştur. 970 (1562-1563) senesinde ise vefat ettiği ifade edilmektedir.³⁶

³¹ Mehmet Süreyya, age., C. II, s. 519.

³² Peçevi, age., C. I, s. 26.

³³ Peçevi, age., C. I, s. 27.

³⁴ "İstabl-ı Âmire denilen ve saray hayvanlarıyla bunların takımlarının idare ve iaşesine, yetiştirilmesine ait işlerle meşgul olan teşekkülün başındaki memura verilen unvandır." Daha fazla bilgi için bkz. Pakalın, age., C. II, s. 542.

³⁵ Mehmet Süreyya, age., C. I, s. 294.

³⁶ Mehmet Süreyya, age., C. IV, s. 1335.

13. Veli Ağa (Veli Paşa): Kaynaklarda anlatılanlara göre saraydan yetişerek önce küçük mirahur³⁷, ardından kapıcılar kethüdası³⁸ ve sonrasında 982’de (1574-1575)sipâhiler ağası³⁹ olarak görev yapmış olan Veli Ağa, eserde vr. 20a’da merhum şehzâde Mustafa’nın Ağalarından olması ve Bayezid’in yanındaki isyancılar tarafından öldürülmesi hasebiyle zikredilmektedir. Mirahur-u evvel olmasının yanında başka görevlerde de bulunarak 1003’de (1594-1595) Yeniçeri ağası⁴⁰ olmuştur. Ramazan 1007’de (Nisan 1599) vefat ettiği söylenmektedir.⁴¹

14. Hasan Ağa: Mevcut bilgilere göre, bu şahıs, saraydan yetişmiş ve sonrasında Mirahur-ı sâni görevine getirilmiştir. Eserde vr. 25b, 29a ve 52b’de karşımıza çıkan bu şahsın, Bayezid vak’ası sırasında mirahurluk görevini sürdürdüğü anlaşılmaktadır Bir müddet sonra bu görevden azledilmiş; fakat bu sırada mirahur-u evvel Hasan Ağa’nın Şaban 992’de (Ağustos 1584) ümitsiz hasta olmasından yararlanarak, eski görevini sadrazamdan talep etmiştir. Ama ömrü kâfi gelmeyerek diğer mirahurdan dört gün önce vefat etmiştir.⁴²

15. Vezir-i Sâlis Mehmed Paşa: Esasen bu şahıs herkesçe bilinen Sokullu Mehmet Paşa dır. Bu şahsın adı NM.’de vr. 16a, 29b, 31a, 33a ve 64a’ geçmektedir. Kaynaklar Sokullu’nun Bosna’da doğduğunu nakleder. Söylenenlere göre, ‘Sokullu’ namıyla tanınmasında Şahinoğlu sülalesinden gelmesi etkili olmuştur. Hayatı hakkında şu bilgiler verilmektedir: Önce Enderun’a girmiş ve daha sonra Kapıcıbaşı olarak oradan çıkmıştı. 953’te (1546) Rumeli valisi, ardından kubbe veziri olarak Şehzade Selim’e damat olmuştur. Müteâkiben harbe serdar olup, ikinci vezir iken zilkade 972’de (Haziran 1565) sadrazam olmuştur. Üç padişaha aralıksız sadrazam olmasıyla bilinen Mehmed Paşa, iki yıl Kanunî’ye, sekiz yıldan fazla II. Selim’e, altı yıl da III. Murad’a bu görevle hizmet etmiştir. Şaban 987’de (Ekim 1579) ikindi divanında bir dilencinin her gün girdiği gibi, sadaka istemek üzere yanına girdiği sırada

³⁷ “İstabl-ı Âmire denilen ve saray hayvanlarıyla bu hayvanlar münasebetiyle vücuda getirilen teşekkülün başında bulunan ‘Mirahur-ı Evvel’ in muavini yerinde bulunan memurun ünvanıdır.” Daha fazla bilgi için bkz. Pakalın, age., C. II, s. 542.

³⁸ “Sarayın Bâb-üs-saade’den başka bütün kapılarını bekleyen ve kapıcı denilen ocağa mensup bulunan bevvabin-i dergâh-i âli ve bevvabin-i bâb-ı hümayun diye ikiye ayrılan saray kapıcılarının amiri hakkında kullanılır bir tâbirdir. Buna ‘kethüda-yı bevvabin’ de denilirdi.” Daha fazla bilgi için bkz. Pakalın, age., C. II, s. 170.

³⁹ “Yeniçeri ocağının altı bölük olan süvari teşakkülünün birinci bölümü kumandanına verilen addır. Sipah; Farsça asker demektir.” bkz. Pakalın, age., C.III, s. 230.

⁴⁰ “Yeniçeri ocağının başına verilen addır.”Daha fazla bilgi için bkz. Pakalın, age., C. III, s. 624

⁴¹ Mehmet Süreyya, age., C. V, s. 1659.

⁴² Mehmet Süreyya, age., C. II, s. 606.

paşayı şehit ettiği rivayet edilmektedir. Akıllı, tedbirli, güçlü bir şahsiyete sahip olduğu belirtilen Sokullu'nun, Kanunî Sultan Süleyman'ın Sigetvar'da vefatını kimseye duyurmaması, Çeşme harbinden sonra donanmayı tekrar çıkarmaya muktedir olması ve Hazar denizine bağlamaya çalışması gibi halleri iktidar ve sadakat rütbesinden birer numune olarak gösterilmektedir.⁴³

16. Lala Mustafa Paşa: Eserin muhtevası göz önüne alındığında Bayezid vak'asının önemli fâillerinden olan Mustafa Paşa, eserde vr. 29a ve 33b'da zikredilmektedir. Elde edilen bilgilerden yola çıkıldığında Mustafa Paşa hakkında şunlar söylenebilmektedir. Bosnalı Sokoloviç sülalesine mesup olup Deli Hüsrev Paşa'nın kardeşi olmasından dolayı enderuna girmiştir. Kanunî Sultan Süleyman'a altı sene berberbaşı⁴⁴ olduktan sonra bölüğe çıkıp, küçük mirahur ve çaşnigir⁴⁵ olmuştur. Bu görevlerin ardından önce Safed Beyi olmuş sonrasında ise şehzade Selim'e lala olmuştur. Bu aralık özellikle Bayezid'in ortadan kaldırılmasında Selim'e yaptığı yardımların karşılığı olarak vezirlik pâyesine ulaşmayı ümid ederken, yaptığı hilelerin Sultan Süleyman'a bildirilmesini müteâkip önce Karapozega sancağına gönderilmiş, sonra Temeşvar beylerbeyliğine tayin edilmiştir. Buralara gitmek istemeyince, Şehzade Selim'in ricası ile Van valiliğine getirilmiştir. Bu görevin ardından sırasıyla Erzurum ve Halep valiliği, sonra sekiz sene Şam valiliği ve sonra vezir rütbesiyle Yemen serdarlığı görevinde bulunmuştur. Ancak bu hizmetin ardından altıncı vezir olmuş, sonra Kıbrıs fethine serdar olmuştur. İran muharebelerinde de serdar bulunup nihayet ikinci vezir olmuştur. 988'de Cemaziyelahirinin beşinci veya yirmi üçüncü günü (18 Temmuz veya 5 Ağustos) 1580 vefat ettiği rivayet edilmektedir.⁴⁶

17. Rüstem Paşa: Osmanlı tarihinde daha çok Kanunî'nin oğlu Şehzâde Mustafa'nın katli olayındaki rolüyle tanınan Rüstem Paşa, NM.'de vr. 29a ve 33a'da anılmaktadır. Hakkında edinilen bilgilere göre Arnavut olup, haremden terbiye görmüş, rikab ağalığı⁴⁷ ile haremden çıkmış ve sonrasında Diyarbekir valisi olmuştur. 950'de (1543) Mihrimah Sultan'la nikâhlanarak Kanunî'ye damat olmuş ve akabinde

⁴³ Mehmet Süreyya, age., C. IV, s. 1073.

⁴⁴ "Padişahlarla şehzadelerin berberlik işlemlerini görenlerin başıdır." Daha fazla bilgi için bkz. Pakalın, age., C. I, s. 296.

⁴⁵ "Sofra hizmetlerini görenler hakkında kullanılan bir tâbirdir." Daha fazla bilgi için bkz. Pakalın, age., C. I, s. 330.

⁴⁶ Mehmet Süreyya, age., C. IV, s. 1202.

⁴⁷ "Padişah'ın atının yanında yürüyenler hakkında kullanılan bir tâbirdir." Daha fazla bilgi için bkz. Pakalın, age., C. III, s. 44.

vezirlik rütbesine ulaşmıştır. Daha sonra ise 951’de (1544) Üçüncü vezir iken sadrazam olmuş, 960’da (1553) azledilmiş, 962’de (1555) ikinci defa sadrazam olmuştur. 26 Şevval 968’de (10 Temmuz 1561) vefat ettiği bildirilmektedir.⁴⁸

18. Ayntab Beyi Hüsrev Paşa (Köse): NM.’de vr. 30b ve 56b’de zikredilen Hüsrev Paşa, kaynakların verdiği bilgiye göre haremden yetişmiş, 960’da 1553 Ayntab beyi, sonra beylerbeyi, damad-ı padişahi ve defterdar⁴⁹ olmuştur. 967 (1567) tarihinde İran sefiri olduğu bildirilmektedir. Bu görevin ardından 970’de (1562-1563) Diyarbakir valiliğinde bulunmuş, 978’de (1570-1571) bu görevden ayrılmıştır. Daha sonra 988’de (1580) Erzurum, 990’da (1582) tekrar Diyarbakir, 992’de (1584) Halep ve 994’de (1586) Van valisi olarak görev yapmıştır. 995’de (1587) İran harbinde şehitlik rütbesine ulaşarak vefat ettiği bildirilmiştir.⁵⁰

19. Toygun’un Kardeşi Mustafa Paşa: Toygun Paşa’nın kardeşi olmasıyla ve beylerbeyliği rütbesiyle anılan Mustafa Paşa, NM’de vr. 23b, 30b ve 31a’da zikredilmiştir. Kaynakların verdiği bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla hakkında şunlar söylenebilmektedir. Bayezid vak’asındaki hizmetlerinin sonucu 969’da (1561-1562) Malatya beyi olarak görevlendirilmiştir. Daha sonra Bosna beylerbeyliğine tayin edilmiş, Muharrem 974’de (Temmuz-Ağustos 1566) ise vefat etmiştir.⁵¹

20. Kızıl Ahmetli Mustafa Paşa: NM.’de vr. 29b ve 31b’de zikredilen Mustafa Paşa, Şemsi Paşa’nın kardeşi olarak bilinmektedir. Kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre, enderunda yetişmiş, kapıcıbaşı ve mirahur olmuştur. Daha sonra 962’de (1555) Rumeli beylerbeyliği görevinde bulunmuştur. Bu görevden sonra ise Muharrem 969’da (Eylül 1561) beşinci vezirliğe tayin edilmiş, Malta’yı fethedemeyince isteği üzerine emekli edilmiştir. Bunun üzerine hacca gidip, 976’da (1568-1569) Arafatta iken vefat ettiği rivayet edilmektedir. Ehliyetli, insafli ve doğru doğru sözlü olarak bildirilmektedir.⁵²

21. Mahmud Ağa: Kaynaklarda kapıcıbaşı olarak bildirilen ve NM.’de vr. 53a’da zikredilen Mahmud Ağa’nın, Kanunî Süleyman devri 1520-1566 sonlarında

⁴⁸ Mehmet Süreyya, age., C. V, s. 1402.

⁴⁹ “Osmanlı Devleti’nin mali işlerinin başındaki memura verilen addır.” Daha fazla için bkz. Pakalın, age., C. I, s. 411.

⁵⁰ Mehmet Süreyya, age., C. II, s. 684.

⁵¹ Mehmet Süreyya, age., C. IV, s. 1181.

⁵² Mehmet Süreyya, age., C. IV, s. 1200.

kapı ağası⁵³ olduğu, II. Selim devri 1566-1574 başlarında da vefat ettiği söylenmektedir.⁵⁴

22. Yahyâ Paşa: Bayezid vak'asının gerçekleştiği dönemde Aksaray sancak beyi olarak görev yaptığı anlaşılan Yahyâ Paşa, eserde vr. 25b'de anılmaktadır. Kaynakların verdiği bilgiye göre Anadolu'lu olduğu, levend kaptanı iken sancak verildiği, ardından Hayrettin Paşazâde Mehmet Paşa'nın vefatıyla onun yerine Cezayir beylerbeyi olduğu bildirilmektedir. 960 (1553) yılında Cezâyir'de vefât ettiği belirtilmektedir.⁵⁵

23. Sinan Ağa: Kaynakların verdiği bilgiye göre hazinedâr-ı şehriyârî olarak görev yapmış olan ve NM.'de vr. 31a ve 56b'de adı geçen Sinan Ağa'nın 974'de (1566) Sigetvar'da vefat ettiği bildirilmektedir.⁵⁶

24. Çavuşbaşı Ali Ağa: Eserde 56b'de zikredilen Ali Ağa'nın, II. Selim'in şehzadelik döneminde onun hizmetinde bulunduğu, , 960'da (1553) Çavuş başı olduğu, 968'de (1560-1561 İran'a elçi olarak gönderildiği kaynaklarda belirtilmektedir. Ayrıca döndükten sonra vefat ettiği de rivayet edilmektedir.⁵⁷

25. İskender Paşa: NM.'de 31b'de adı geçen İskender Paşa hakkında kaynaklarda şu şekilde bilgi verilmiştir: Çerkes olup Kabartay kabilesindedir. Diyarbekir valisi Husrev Paşa'nın kölesidir. Yükselip kapıcıbaşı, sonra çavuşbaşı ve azilden sonra Haleb defterdarı ve sonra Anadolu defterdarı olmuştur. 955'de (1548) Van Kalesi'nde kalmak gayet sakıncalı olduğundan kimse talib olmak istememişken, o hizmeti rızasıyla üstlenmiş ve beylerbeyi payesiyle kalıp İranlılara büyük zarar vermiştir. Buradan sonra Erzurum Beylerbeyi olup İran şahının oğlunu perişan eylemiştir. 958'de (1551) Diyarbekir valisi olmuş, 972'de (1564-65) azlolunmuş olsa da 974'de (1566-67) Bağdat valisi olarak Urbânî itaat ettirmiştir. Son olarak 977'de (1569-70) Mısır valiliği göreviyle şereflenmiştir. Bu görevi ifa ederken 979'da (1571-72) vefat ettiği bildirilmektedir.⁵⁸

⁵³ “Enderun ricalinin büyüklerinden birinin birinin adıdır. ‘ Bâb-üs-Saade Ağası’ da denilirdi.” Daha fazla bilgi için bkz. Pakalın, age., C. II, s. 166.

⁵⁴ Mehmet Süreyya, age., C. III, s. 907.

⁵⁵ Mehmet Süreyya, age., C. V, s. 1675.

⁵⁶ Mehmet Süreyya, age., C. V, s. 1509.

⁵⁷ Mehmet Süreyya: age., C. I, s. 234.

⁵⁸ Mehmet Süreyya, age., C. 3, s. 809.

26. Aksak Seyfettin: Eserde Vr. 18a. ve 47a.'da zikri geçen Aksak Seyfettin, Bayezid'e katılan isyancılardan olarak gösterilmektedir. Şah'ın sarayına geldikten sonra şii tesirine kapıldığı beyan edilmektedir.

27. Kuduz Ferhat: NM.'de Vr. 18a. ve 47a.'da adı geçen Kuduz Ferhad, Bayezid'e katılan isyancılardan olarak anılmakta ve Bayezid'i Şah'ın saltanatını yıkmaya teşvik ettiği bildirilmektedir. Ayrıca Bayezid'in Şah'ın koruması altındayken uğradığı saldırıda Bayezid'i korumak için büyük çaba harcadığı da anlatılmaktadır.

28. Arap Mehmet: Eserde Vr. 44b, 45a. ve 45b.'de anılan Arap Mehmet Bayezid'in adamlarından biri olarak zikredilmiştir. Bayezid'le birlikte İran'a kaçtıktan sonra orada Şiiliği benimseyen bu şahsiyetin Bayezid aleyhine faaliyette bulunmasının ardından Bayezid tarafından öldürüldüğü bildirilmektedir.

29. Masum Beg: Eserde Vr. 47 b.'de adı geçen şahsın Tahmasb'ın vüzerasından olduğunu ve Rafizilerin Bayezid'e saldırısını müteakip Bayezid'e elçi olarak gönderildiği anlaşılmaktadır.

30. Hasan Beg: NM.'de Vr. 47b'de zikredilen Hasan Beg, Şah'ın vüzerasından biri olarak nakledilmektedir. Rafizilerin Bayezid'e saldırısını tâkiben Bayezid'e elçi olarak gönderildiği beyân edilmektedir.

31. Tâbut Ağa: Eserde Vr. 43b.'de zikredilen Tâbut Ağa'nın Şah Tahmasb tarafından II. Selim'e elçi gönderildiğini bildirilmektedir.

32. Firdevs Ağa: NM.'den elde edilen bilgiler ışığında Şehzade Selim'in başçavuşlarından biri olduğu, Bayezid'in firarını müteâkip onun takip edilmesiyle görevlendirilmiş olmasının yanında elçilik göreviyle İran'a da gönderildiği tespit edilmektedir.⁵⁹

33. Tarsus Mir-i Livası Ferruh Bey: Şehzadeler cenginde Şehzade Selim tarafına mensup olduğu ve savaşta şehit olduğu bildirilmektedir.⁶⁰

34. İriştî Ağa (Çavuşbaşı Ali Ağa): İran'a elçi olarak gönderilmesi sebebiyle eserde Vr. 43b'de anılan şahsiyet, kaynakların verdiği bilgiye göre II. Selim'in şehzadelik döneminde ona kapıcıbaşı olarak hizmet vermiştir. İran'a elçi olarak gönderildiği, döndükten sonra da vefat ettiği bildirilmektedir.⁶¹

⁵⁹ Bkz. NM. Vr. 31a.

⁶⁰ Bkz: NM. Vr. 31a.

⁶¹ Mehmet Süreyya, age., C. III, s. 581.

35. Şahkulu Seltan: Eserde Vr. 34b'de zikredilmekle birlikte Revan hâkimi olarak anılan şahsiyetin, Bayezid'i İran sınırında karşılayarak, Şah'ın tâlimatlarına göre Kazvin'e ulaştırdığı belirtilmektedir.

D. NÂDİRÜ'L-MEHÂRİB'İN OSMANLI TARİHİ AÇISINDAN DEĞERİ

Gelibolulu Mustafa 'Âlî tarafından münavebeli olarak manzum ve mensur bir tarzda yazılmış olan Nâdiru'l-Mehârib, edebi yönü ağır basan bir tarih kitabı hüviyetindedir. Osmanlı devletinin en parlak döneminde yaşamış olan 'Âlî'nin bu eseri, özellikle XVI. yy'da Osmanlı Devletindeki kültürel hayatın seviyesini yansıtabilecek mahiyette olması bakımından önemli sayılabilir. Eser hem Türkçe, Farsça ve Arapça kelimeler ve ifadelerin bir arada kullanılması, hem de edebî sanatlara çokça yer vermesi yönüyle dikkat çekici olduğu kadar aynı zamanda edebi değeri yüksek bir kitap olduğu söylenebilir. 'Âlî, eserine dışardan hiçbir beyit almadığını iddia ederek⁶² adeta kendisinin edebî ve tarihî yetkinliğini belirtmek istemiştir. Eserde sıkça görülen nazımların çoğunun Farsça olması ise, onun Farsça'ya hâkimiyetinin bir göstergesi olsa gerektir. Eserde çok ağdalı bir dilin kullanılmasını, kitabın yazıldığı dönemdeki dil ve edebiyat seviyesine bağlamak mümkündür. O dönemde kâtiplik mesleğine yeni başlayan 'Âlî, bu eseriyle bir nevi Türkçe ve Farsça inşâî yeteneğini ortaya koymaya çalışmıştır denilebilir. Diğer taraftan 'Âlî, eserin birkaç yerinde kendi hayatına dair bilgi vermektedir.⁶³

Öte yandan eser, Osmanlı Devleti tarihinde önemli bir yer işgal eden ve devlete büyük zarar veren şehzadeler arasında cereyan eden taht kavgalarından birini oluşturan Bayezid ile Selim arasındaki mücadeleyi anlatması bakımından oldukça önemli ve ilginçtir. Gerçi devletin ikbaline olumsuz yansımaları olan bu mücadelelerin önüne geçmek için birçok tedbir alınmışsa da, maalesef bütünüyle bunun önüne geçmek mümkün olamamıştır. Bu durumu önlemek için Fatih'in Kanunnamesi'ne konulan sert hüküm konunun önemini göstermektedir. Genellikle kardeşler arasındaki taht mücadelesi padişahın vefatıyla ortaya çıkarken, bu eserin konusunu teşkil eden III. Bayezid ile II. Selim arasındaki mücadelenin diğerlerinden biraz farklı ol-

⁶² NM. Vr. 6b.

⁶³ NM. Vr. 5b, 28a ve 55a.

duğu söylenebilir. Kanaatimizce muhtemelen ‘Âli, bu farklılığa dikkat çekmek amacıyla eserin adını Nâdiru’l-Mehârib (Nâdir harpleri) koymuş olmalıdır.

Kaynakların çoğunda bu olay Şehzâde Bayezid vak’ası başlığı ile verilirken, bazı tarihçiler⁶⁴ tarafından dâhili bir harb olarak takdim edilmiştir. Ancak bu olay, başlangıçta dâhili bir mesele iken, daha sonra Osmanlı- Safevi mücadelesi niteliği kazanarak devletlerarası bir probleme dönüşmüştür. Özellikle bu konuda, o dönemin şahitlerinden olan Bucbecq’in tespitlerinin önemli olduğunu düşünüyoruz. O sıralarda Habsburgların elçisi olarak İstanbul’da bulunan Busbecq’in, bu olayı hem kendi devleti hem de Safevîler açısından değerlendirdiği görülmektedir. Nitekim bu anlamda Busbecq, Bayezid olayı çözüme kavuşmadan Türklerin, Avusturya devletiyle mücadele edemeyeceğini düşünerek, adeta bu olayın kendi menfaatlerine hizmet ettiğini bildirmiştir.⁶⁵

Öte yandan Safevîler bu olayı kendi çıkarları açısından çok iyi değerlendirerek, kendilerine sığınan Bayezid’ Osmanlıya karşı kullanmak için serbest bırakmamıştır. Çünkü eğer Bâyezid serbest bırakılırsa, hem Osmanlı ile pazarlık imkânlarının ortadan kalkacağı ve hem de sonrasında Safevîler için önemli bir tehlike olacağı düşünülmüştü. Nitekim Busbecq, bütün bunların farkında olan Şah Tahmasb’ın, Bayezid’ı, kesinlikle İran’dan sağ çıkarmayacağını söylemiş ve bunda yanılmamıştır. Yine Busbecq, doğuştan tembel ve uysal olan II. Selim’in Osmanlı hükümdarı olduğunda, Şah tarafından kolayca idare edilebileceğini ve bu durumun Safevîler’e yarayacağını söylemiştir.⁶⁶

Nâdiru’l-Mehârib’de, Bayezid’in İran’a firarı ve sonraki olaylar genişçe anlatılmıştır. Bu nedenle denebilir ki, eser bu süreçte Osmanlı-Safevî ilişkilerinin seyri ve cereyan eden gelişmelerin takibi ve anlaşılması açısından değerli bilgiler içermektedir. Zira hiçbir kaynak bu konuyla alakalı bu denli geniş malumat vermez. Verenlerin çoğunun da ‘Âli’den yararlandıkları anlaşılmaktadır. Buna dair örnekler ileride verilecektir.

Osmanlı tarihi açısından Konya savaşına baktığımızda, bu olayın sadece iki şehzadenin taht mücadelesinden ibaret olmadığı açıkça görülmektedir. Zira devletin mali potansiyelini tespit ve ihtiyaçları karşılamak için 1520’li yıllarda yapılan genel

⁶⁴ Bkz. Hammer, age., c. VI, s. 1713.

⁶⁵ Bkz. Bucbecq, age., s. 114.

⁶⁶ Bkz. Busbecq, age., s. 114.

tahrirler, bazı bölgelerde sorunlara yol açmıştır. Nitekim özellikle Orta Anadolu, Dulkadir ve Maraş bölgelerindeki Türkmenler yapılan tahrirlere ve vergi tespitlerine tepki göstererek isyan etmişlerdir. Bu isyanlardan 1520'deki Bozoklu Celal ve 1526-27'de Şah Kalender isyanı Şîî nitelikli gibi görünse de, Sünnîlerin de katıldığı anlaşılmaktadır. Muhtemelen bu durum; giderek merkezileşen sosyo-ekonomik yapı, işsiz kalan medreseliler ve halkı zorlamaya başlayan yeni vergilerden kaynaklanan şikâyetlerin artmasıyla izah edilebilir.⁶⁷ Öte yandan Bayezid'in isyanına katılanların da aynı sebeplerle isyan eden kişiler olduğu düşünülebilir. Bu bakımdan şehzadeler savaşının, Anadolu halkının huzursuzluklarını su yüzüne çıkardığı söylenebilir. Bu hadisenin ardından Anadolu'daki isyanların artması da bizi bu şekilde düşünmeye sevk etmektedir.

Ayrıca bu olayın sonucunda, devletin ekonomik ve siyasi alanda bir takım sorunlarla karşılaştığı da gözlemlenmektedir. Özellikle şehzadenin teslim edilmesi adına İran'a tavizler verilmek zorunda kalınmış, Tahmasb şehzadenin teslimi karşılığında hem Kanunî'den, hem II. Selim'den maddi taleplerde bulunmuştur. Zaten dünyadaki ekonomik gelişmelerden olumsuz mânâda etkilenen Osmanlı devlet bütçesi, bu maddi kayıptan da etkilenmiştir. Olayın siyasi seyri ise, taht için mücadele edeceği rakibi kalmayan Selim'in tahta oturmasıyla noktalanmıştır.

II. Selim'i padişahlığa götüren sâikler göz önüne alındığında, saraydaki gruplaşmaların büyük tesiri olduğu ortaya çıkmaktadır. Devlet erkânı arasında meydana gelen çekişmeler, devletin kaderine tesir eden sonuçların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. İşte bu noktada, 'Âlî'nin konumu dikkat çekicidir. Çünkü o, Lala Mustafa Paşa'nın yanında onun kâtibi olarak görev yapmış ve bu çekişmelere tanıklık etmiştir.

Ayrıca Nâdiru'l-Mehârib'in, hem muhteva hem de uslûb açısından sonraki tarih yazarlarına örnek teşkil etmesi açısından önemli olduğu kanaatindeyiz. Adı geçen şehzâdelerin taht mücâdelesini ele alan ilgili diğer kaynaklar incelendiğinde, 'Âlî'nin bu eserinin temel kaynaklar arasında olduğu tespit edilmektedir. Buna örnek teşkil etmesi bakımından yine önemli Osmanlı tarihçilerinden Peçevi İbrahim Efendi'nin tarihini örnek verebiliriz. Şöyle ki, Peçevi İbrahim Efendi tarih kitabında bu vak'ayı anlatırken muhtevasını biraz daha genişletmiş olsa da temel kaynak olarak Nadiru'l-

⁶⁷ Bkz. Feridun Emecen, *Sultan Süleyman Çağı ve Cihan Devleti*, Genel Türk Tarihi, İst. 2006, s. 33.

Mehârib'i kullandığını söyleyebiliriz. Nitekim Peçevi'nin şu cümleleri bunu açıkça göstermektedir: “*Tarihçi ‘Âlî Efendi, evvelce Şam’da Lala Mustafa Paşa’nın divan kâtibi ve sonra Mustafa Paşa İran üzerine serdâr iken de tezkireciliğin baş katibi idi. O zaman Acem şahına gönderilen mektupları ve diğer yazıları hep ‘Âlî efendi yazardı. Yani çok seneler Mustafa Paşa’nın hizmetinde kaldı. Bu arada olaylar üzerine bildiklerinin kimini Mustafa Paşa’nın lisanından, kimini de sözüne inanılır bazı kimselerden toplamıştı. Sözleri gerçek dışı olmadığı gibi iftira olmasına ihtimal verilemez. Bu sebeplerden inanılır olduğuna şüphe edilemez. Bu cümleden olarak tarihinde derki:...*”⁶⁸ sözünden sonra ayrıntılı olarak şehzâdeler vak’ası anlatılır. Sonraki dönemlerde yazılan tarih eserleri ise, bu olayı naklederken Peçevi tarihini temel kaynak olarak kullanmışlardır.⁶⁹ Önemli Osmanlı Tarihçilerinden bir başkası da Solak-zâde Mehmet Hemdemî Çelebi’dir. Onun tarih kitabı olan Tarih-i Solak-zâde’deki şu ifadeler ise onun da ‘Âlî’nin bu eserini kaynak kullandığına delil teşkil etmektedir: “*Merhum Gelibolulu Mustafa Âlî Efendi daha önce Şâm-ı Şerîf’de Lala Mustafa Paşa’nın divân kâtibi ve şark seferlerine serdar olduğunda da tezkirecisi dolayısıyla mahrem-i esrârî idi. Yâni uzun yıllar, Lala Mustafa Paşa’nın hizmetinde bulunup, hizmet etmiş olmakla, şehzâdeler vak’asını “Nâdiru’l-Mehârib”adlı kitabında şu şekilde beyân ve bu gizli bilgileri böylesine âyân eylemiştir....*”⁷⁰ diyerek olayı anlatmaya başlamıştır. Hatta onun Nadiru’l-Mehârib’deki bazı şiirleri bile naklettiğini görmekteyiz. Mesela: NM.’de 20 a’da geçen bu şiir;

“*Nazm*

*Yoli toğruldı ceng ü peykâre
Geldi yaklaştı tâbeş-i nâre*

*Tîğa el şundı her dilîr-i büzürg
Kimi Rûmî, kimi Arab, kimi Türk”*

Solak-zâde tarihinde;

*“Yolu doğruldu ceng-i peykâre
Geldi yaklaştı tâbeş-i nâre*

*Tîğa el sundı her dilîr-i büzürg
Kimi Rûmî, kimi çıtak, kimi Türk”*

şeklinde geçmektedir.⁷¹

Şehzâdeler vak’asını tarihi açıdan değerlendirirken, Nâdiru’l-Mehârib’in tek başına yeterli olmayacağı da gözden uzak tutulmamalıdır. İşte bu noktada dikkatimi-

⁶⁸ Peçevi, age., s. 207.

⁶⁹ Bkz. Zuhuri Danişman, *Osmanlı İmp. Tarihi*, C. VII, İst. 1965, s. 68; Hammer, age., C. 6, İst. s. 1715; Şerafettin Turan, *Kanunî Süleyman Dönemi Taht Kavgaları*, Ankara 1997.

⁷⁰ Solak-zâde, age., s.264-265.

⁷¹ Karşılaştırmak için bkz: Solak-zâde, age., s. 270.

zi çeken bazı kaynaklara da işaret etmek gerekirse; ilk olarak, o dönemin resmî veya gayri resmî yazışmalarını ele alan, sanatsal özellikler de taşıyan münşeât mecmuaları dikkat çekmektedir. Diğer taraftan, Topkapı Sarayı arşivindeki o döneme ait mektuplar da, olayın içeriğini aydınlatması açısından önem arz etmektedir.⁷² Ayrıca, o döneme bizzat tanıklık etmiş olan yabancı kaynakların değeri de gözden uzak tutulmamalıdır.⁷³

Bütün bunlardan sonra denilebilir ki, diğer özellikleri bir yana şehzâdeler cengini anlatan birinci el kaynak olması, ‘Âli’nin bu eserinin tarihi açıdan ne kadar değerli olduğunu ortaya koymaktadır.

E. METNİN YAZIMINDA TAKİP EDİLEN YÖNTEM

Nâdiru’l-Mehârib’in tespit edebildiğimiz iki nüshasını transkribe ederken aşağıdaki yöntemleri kullanmış bulunmaktayız.

1. Nâdiru’l-Mehârib’in metni oluşturulurken, ferağ kaydının mevcut olduğu, Daru’l-Kütübü’l-Mısıriyye, Mecâmi-i Türkî’de kayıtlı olan Mısır nüshası esas alınarak bu nüsha karşılaştırılmış; anlam, vezin ve üslup göz önüne alınarak sağlam bir metin oluşturulmaya çalışılmıştır. MN.’nda bulunup TN.’nda olmayan, TN.’nda olup, MN.’nda bulunmayan kısımlar dipnotta gösterilmiştir.
2. Metindeki nesir ve nazım kısımlar eserin aslında yazıldığı şekilde belirtilmiştir. Belirtilmeyen kısımlar ise, tarafımızdan tamamlanarak parantez içinde verilmiştir.
3. Metinde geçen âyet, hadis iktibasları, Arapça ve Farsça deyişler italik olarak yazılmıştır. Metni yazarken kullandığımız transkripsiyon harfleri şu şekilde gösterilmiştir.

⁷² Bkz. Şerafettin Turan, *Şehzade Beyazıd’ın Babası Kanunî Sultan Süleyman’a gönderdiği Mektuplar*, Tarih Vesikaları, 1 (16), 1955, s. 118-127.

⁷³ Bkz. Ogier Ghislain de Busbecq, *Türk Mektupları*, Çev: Derin Türkömer, İst. 2005.

ط	T, t	ء	'
ظ	Z, z	ث	S, s
ع	'	ح	H, h
غ	G, g	خ	H, h
ق	K, k	ذ	Z, z
ك	N, n	ص	S, s
		ض	Z, z, D, d

4. Arapça ve Farsça kelimelerdeki med harfleri aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

آ : Ā, ā

و : Ū, ū

ى : Ī, ī

5. Eski Türkçede yer alan kelimeler, dönemin Türkçesi dikkate alınarak transkribe edilmiştir. Meselâ: Āñā, ol, -dür gibi. Ancak aynı kelime farklı yazılmışsa burada metne sadık kalınmıştır.

6. Metindeki beyitler alt alta gelecek şekilde düzenlenmiştir.

7. Metinde, nüshanın birinde mevcut olup da diğerinde mevcut olmayan kısımlar üç kısa çizgi ve tırnak işareti ---“ ”--- arasında verilmiş, ayrıca dipnotta belirtilmiştir.

8. Metinde, nüshada silik çıkması sebebiyle okunamayan yerlerde her kelime --- üç çizgiyle gösterilmiştir.

9. Metinde okunuşunda tereddüt ettiğimiz kelimeler (?) ile gösterilmiştir.

10. Metinde varak numaraları [] parantez içerisinde verilmiştir.

SONUÇ

XVI. yüzyılın önemli tarihçilerinden olan Gelibolulu Mustafa 'Âlî tarafından kaleme alınan Nâdiru'l-Mehârib adlı eser, genel bir Osmanlı tarihi olmaktan ziyade, müstakil bir konuya hasredilmiş bir tarih kitabı mahiyetindedir. Bizzat yazarın ifadesine göre, eser h.976/m.1568 yılında tamamlanmıştır. Bununla birlikte yazarın tarih alanında yazdığı ilk eseri olması ona ayrı bir değer kazandırmaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla, eserin günümüze ulaşan iki nüshası bulunmaktadır. Bunlar karşılaştırıldığında, her ikisinin de birbirlerine göre eksiklikleri bulunmaktadır.

Muhteva bakımından Nâdiru'l-Mehârib'e baktığımızda, Osmanlı tarihinde cereyan eden önemli bir hadisenin ayrıntılı bir şekilde ortaya konulduğunu, bu hadise bağlamında Osmanlı-Safevî ilişkilerinin bir kısmına ve II. Selim'in padişah olma sürecine ışık tutulduğunu görüyoruz. Buna göre eserde, evvela şehzadeler meselesinin kahramanları Kanunî Sultan Süleyman'ın oğulları III. Bayezid ile II. Selim'in sancaklarının değiştirilmesini Beyazıt, kendisinin kasıtlı olarak merkezden uzaklaştırıldığını düşünerek kerhen Amasya sancağına gidip orada isyana kalkışması; buna karşılık Kanunî'nin Selim'i desteklemesiyle birlikte iki şehzade arasında Konya saharasında vukûbulan savaş hiçbir kaynakta bulunmayan ayrıntılarla anlatılmaktadır. Yine bu çerçevede Selim karşısında yenilerek kaçan Bayezid'in pişman olup af dilemesi ve babası tarafından affedilmemesi gibi olaylarla alakalı geniş bilgi verilir. Özellikle Lala Mustafa Paşa'nın bu olaydaki rolü üzerinde durulması, yaptığı hilelerin detaylı bir şekilde nakledilmesi dikkat çekicidir.

Daha sonra eserde, tüm umudunu yitiren Bayezid'in İran'a sığınmak zorunda kalması ve orada yaşadığı olaylar çerçevesinde önce Şah Tahmasb tarafından çok iyi karşılanıp ve ihsanlarda bulunulması, fakat daha sonra Şah'ın tavrının değişmesi ve bunun sebepleri hakkında geniş açıklamaların ve yorumların yapılması, 'Âlî'yi bu konuda yegane otorite kılmaktadır. Dahası Bayezid'in yaşadığı olaylar nedeniyle içine düştüğü ruhi bunalımın 'Âlî'nin ağdalı ve edebi anlatımıyla çok iyi yansıtılması esere psikolojik bir boyut da kazandırmıştır. Bu yaklaşımın ve bu özelliğin tarihi hâdiselerin anlaşılması ve değerlendirilmesi bakımından ne kadar önemli olduğu bütün tarihçilerin mâlumudur.

Şah Tahmasb'ın Bayezid'e oyun oynaması, onun karşılığında hem Kanunî'den, hem de Selim'den önemli taleplerde bulunması ve bu hususta İran ile Osmanlı arasında gerçekleşen elçi trafiğine değinilmesi, neticede Tahmasb'ın Bayezid'i yakalayıp hapse attırması, onu Selim tarafından gönderilen elçilere teslim etmesi ve idamına vesile olması eserde üzerinde durulan konulardandır. Tahmasb'a vaat edilenlerin yerine getirilmesi, elçilerin hediyeleri ulaştırması, Kanunî'nin vefatı ve Selim'in cülûsu beyan edilerek de mesele sonuçlandırılır.

Eserin muhtevasını oluşturan bu konular işlenirken, meselelerin başlıklar halinde ele alınması, olayların anlatımında hem kronolojinin takibini ve hem de bir karışıklığın ortaya çıkmamasını sağlamıştır. Böylece anlatımda bütünsellik yakalanmaya çalışılmıştır. Bir tarih kitabı için önemli olan bütün bu hususların eserde bir dereceye kadar tarih metodolojine ve yöntemine riâyet edildiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Öte yandan eserde Şems-i Tebrizi, Mevlâna ve Sadrettin Konevî gibi mutasavvıfların isimlerine yer verilmesi ve II. Selim'in Konya'da Mevlâna'nın, Sivas'ta Hacı Bektâş'ı Veli'nin türbesini ziyaret ettiğine değinilmesi din ve tasavvuf tarihi yönünden bizce önemlidir. Bayezid'in Konya yenilgisinin ardından Amasya'ya gittiğinde, ortaya çıkan bir tavşanın yakalanamamasının halk tarafından şehzadenin talihinin kötü olacağına yorulması, gibi halk inançlarıyla ilgili hususların da eserde yer aldığı görülür. Bu bilgiler o dönemin folklorik özelliklerini tespit bakımından önemli sayılabilir.

Verdiği bu tarihî ve otantik malumat açısından Nâdiru'l-Mehârib'i ele aldığımızda, 'Âlî'nin dönemin ve söz konusu olayların bir şâhidi olarak eserini kaleme almış olması eserin kıymetini artırdığını söylememize imkân vermektedir. Zira bu bakımdan 'Âlî'nin tespitleri hem olaylara tanık hem de olayla ilgili kaynaklara yakın olması yönüyle önemli olduğunu düşünüyoruz. O bu bağlamda elde ettiği bütün bilgileri eserine yansıtmış, bunu yaparken rivayetleri tek tek sıralamak yerine, bir konu bütünlüğü sağlayarak ahenkli bir yapı oluşturmaya gayret etmiştir. Hatta bizzat kendi yazdığı manzumelerle eserini daha da süslü hale getirmiştir.

Diğer taraftan 'Âlî'nin bazı tarihî olayları yorumlarken iktidardan yana taraflı bir tutum takındığı dikkat çekmektedir. Biz bunda, yazarın içinde bulunduğu konunun etkili olduğu söylenebilir. Zira o, eserini yazdığı dönemlerde II. Selim'in mâiye-

tinde göreve başlayan bir memurdur. ‘Âlî bu eserini II. Selim zamanında yazmasına rağmen, onun oğlu III. Murad’a sunmuştur. Acaba ‘Âlî neden böyle yaptı, sorusu insanın aklına geliyor. Zira bu eser doğrudan II. Selim’in hayatı ve nihayetinde saltanatıyla doğrudan alakalı olduğu halde ona değil de neden oğluna sunmuştu? Bize öyle geliyor ki, kişilik itibariyle makam hırsı taşıyan ‘Âlî’nin, III. Murad’dan önemli bir görev beklediği için bu yolu seçmiştir.

Gerek yaptığı görevler ve gerekse değişik sahalarda çok sayıda eser yazması ve bunlarda kullandığı dil ve üslup dikkate alındığında, ‘Âlî’nin iyi bir eğitim aldığı, Türkçe, Arapça ve Farsça’ya ne kadar hâkim olduğu ve bunu üzerinde çalıştığımız Nâdiru’l-Mehârib’e en iyi şekilde yansıttığı açıkça anlaşılmaktadır. Nitekim bu eserinde o, Farsça şiirlere yer vermek suretiyle Farsça’ya hâkim olduğunu ortaya koymuştur denilebilir Hatta bu durumu o dönemdeki Osmanlı-İran çekişmesinin kültür ve edebiyata yansımaları olarak yorumlamak mümkündür. Muhtemelen bizce o, aşağıdaki beyitleri, kendisinin İran şâirleriyle yarışacak kadar bu dile hâkim olduğunu kanıtlamak için yazmış olabilir.

*“Fârisî meşnevîsi vâfirdir Nola Rûmî isem tüvânım var
Her biri dürr-i nazma dâyirdir Feyz-i feyyâza iktirânım var
Rûm şâ‘irleri gibi değilim
Nazm-ı mevhûble güşâde dilem”*

‘Âlî’nin eserinde Kanuni’nin şehzadeleri arasındaki saltanat mücadelesi çerçevesinde cereyan eden Konya savaşı ve diğer gelişen olayları anlatırken, zaman zaman mahalli kelime ve deyimlere yer vermesi, dönemin Türkçesi’nin kelime zenginliği, şiveleri ve dolayısıyla dil bilimi açısından hem eseri ilginç kılmaktadır ve hem de onun geniş bir kelime hazinesine sahip olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan İran Şahı Tahmasb’ın adının Tahmas şeklinde yazılması gibi bazı kelimelerin farklı kullanılması dil bilimi açısından dikkate değer olabilir.

Son olarak Nâdiru'l-Mehârib'in, hem dünya tarihi, hem de Osmanlı tarihi açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemde kaleme alınan ve sonraki dönemlerde bu olayı nakleden eserlere kaynaklık eden önemli bir tarih eseri olduğunu bir daha vurgulamak gerekir. Ardında pek çok eser bırakmış velûd bir tarihçi olarak 'Âlî'nin bu eserini ilim âlemine kazandırmak da, bizlere bir taraftan sonraki tarihçilerin meseleyle ilgili olarak aktardıkları bilgileri kontrol etmeyi mümkün kılarken, diğer taraftan da aracısız bir şekilde konuyu ilk kaynağından okuma imkânı vermektedir.

BİBLİYOGRAFYA

I. YAZMA ESERLER

MUSTAFA 'ĀLĪ EFENDĪ (GELĪBOLULU): *Nâdiru'l-Mehârib*, Topkapı Sarayı
Revan Kitaplığı, No: 1260.

———, *Nâdiru'l-Mehârib*, Daru'l-Kütübü'l-Mısıryye, Mecâmi-i Türkî, No: 9088/1.

II. BASILI KAYNAK VE İNCELEMELER

ABDÜ'L-BAKĪ, Muhammed Fuad, *el-Mu'ecemü'l-Müfehres li elfâzi'l-Kur'ân-i'l-Kerîm*, Kahire 1996, C. I-II

AKDAĞ, Mustafa, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası (Celali İsyamları)*,
İst. 2004.

AKSOYAK, İ. Hakkı, *Gelibolulu Mustafa 'Ālî Tuhfetü'l-Uşşak*, MEB. Yay., İst.
2002.

AKÜN, Ömer Faruk, *'Ālî Mustafa Efendi*, DİA., İst. 1989, C. II. s. 414-416.

ALLOUCHE, Adel, *Osmanlı-Safevi İlişkileri, Kökenleri ve Gelişimi*, Çev. Ahmed
Emin Dağ, Anka Yay., İst. 2001.

AYVERDİ, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, I-III, Kubbealtı Neş., İst. 2005.

AYVERDİ, Sâmiha, *Türk Tarihinde Osmanlı Asırları*, Kubbealtı Neş., İst. 1999.

ATSIZ, *'Ālî Bibliyografyası*, MEB. Yay., İst. 1968.

BABİNGER, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, Çev: Coşkun Üçok, Kültür
Bakanlığı Yay., Ankara 2000.

BOSTAN, İdris, *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*, Kitap Yay. İst. 2006.

DANIŞMAN, Zuhuri, *Osmanlı İmp. Tarihi*, C. I-XIV, Yeni Matbaa, İst. 1965, C.
VII, s. 68-

DE BUSBECQ, Ogier Ghislain, *Türk Mektupları*, Çev: Derin Türkömer, Doğan Ki-
tap, İst. 2005.

DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Büyük Türkçe Lügat*, Aydın Kitapevi,
Ankara 2001.

DOWNEY, Fairfax, *Kanunî Sultan Süleyman*, Çev: Enis Behiç Koryürek, MEB.
Yay., İst. 1975.

- EMECEN, Feridun, *Sultan Süleyman Çağı ve Cihan Devleti*, Türkler Ansiklopedisi, I-XXI, Yeni Türkiye Araştırma ve Yayın Merkezi, Ankara 2002, C. IX, s.501-520.
- , *“Kanunî Sultan Süleyman Devri”*, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, I-XIV+EK, Çağ Yay., İst. ty, C. X, s. 313-383.
- FLEISCHER, Cornell H., *Tarihçi Mustafa Âli Bir Osmanlı Aydın ve Bürokrati*, Çev: Ayla Ortaç, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 1996.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyib, *Süleyman I*, İA., MEB. Yay., Ankara 1997, C. XI, s. 99-155.
- ERAVCI, Mustafa, *Mustafa ‘Âli’nin Nusret-nâmesi ve Onun Işığında Yazarın Tarihçiliği*, AÜ. DTCF. Tarih Araştırmaları Dergisi, C. XXIV, S. 38, Ankara 2005, s.163.
- İSEN, Mustafa, *Gelibolulu Mustafa Âli*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1988.
- , *Kühü’l-Ahbar’ın Tezkire Kısmı*, AKMY., Ankara 1994.
- KAFESOĞLU, İbrahim, *Selçuklular*, İA. MEB., İst. 1966, C. X, s. 353-416
- KANUNÎ ARMAĞANI, TTK. Yay., Ankara 2001.
- KEMAL PAŞA-ZÂDE, *Tevârih-i Âli Osman X. Defter*, Haz: Şefaettin Severcan, TTK. Yay., Ankara 1996.
- KILIÇ, Remzi, *Kanunî Dönemi Osmanlı-İran Münasebetleri (1520-1566)*, IQ Kültür Sanat Yay., İst. 2006.
- KÜTÜKOĞLU, Bekir, *Osmanlı-İran Siyasi Münasebetleri (1578-1612)*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., İst. 1993.
- , *Âli Mustafa Efendi*, DİA., İst. 1989, C. II, s. 412-416.
- LATİFİ, *Tezkire*, Haz: Mustafa İsen, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1990.
- MUSTAFA NURİ PAŞA, *Netayicü’l-Vukûat*, Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi, C. I-II, III-IV(II Cilt)Haz: Neşet Çağatay, TTK. Yay. Ankara 1987.
- NADER, Nejad, *XVI. Asırda İran Kaynaklarına Göre Osmanlı-Safevi Münasebetleri (1502-1590-1620)*, (Basılmamış Doktora Tezi), AÜ.SBE., Ankara 1986.
- OSMANLI ANSİKLOPEDİSİ, I-XII, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, C. XII, s. 82-124.

- ÖZTUNA, Yılmaz, *Büyük Osmanlı Tarihi*, I-X, Ötüken Neşriyat, İst. 1994, C. II, s. 121-449; C. III, s. 5-98.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. I-III, MEB. Yay., İst. 1993.
- PEÇEVİ, İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, I-II, Bugünkü Türkçeye Çev: Murat Uraz, Neşriyat Yurdu Yay., İst. 1968, C. II, s. 7-233.
- PURGSTALL, Baron Joseph Von Hammer, *Osmanlı Devleti Tarihi*, I-X, Çev: Mehmet Ata, Üçdal Neşriyat, İst. 1984, C. 5-6, s. 1281-1808..
- SALEHPUR, Cemşid, *Farsça-Türkçe Genel Sözlüğü*, Tahran 1965.
- SAMİ , ŞEMSEDDİN, *Kamus-ı Türki*, Kapı Yay., İst. 2004
- SARI, Mevlüt, *Turkish, English, Arabic, Persian Sözlük*, Gonca Yayınevi, İst. ty.
- SELÂNİKİ, Mustafa Efendi, *Tarih-i Selaniki*, Haz: Mehmet İpşirli, İst. 1989, s. 1-45.
- SOLAK-ZÂDE, Mehmet Hemdemî Çelebî, *Solak-zâde Tarihi*, I-II. Haz: Vahid Çabuk, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1989, C. II, s.111-303.
- SÜMER, Faruk, *Safevi Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü. (Şah İsmail ile Halefleri ve Anadolu Türkleri)*, TTK. Yayınları, Ankara 1999.
- SÜREYYA, Mehmed, *Sicil-i Osmani*, I-VI, Haz: Seyit Ali Kahraman, Tarih Vakfı Yurt Yay., İst. 1996.
- ŞEKER, Mehmet, *Gelibolulu Mustafa Âli ve Mevâ'dü'n-Nefâis fi-Kavâ'di'l-Mecâlis*, TTK. Yay., Ankara 1997.
- , *Gelibolulu Mustafa Âli'nin Hayatı ve Şahsiyeti*, DEÜ. İFD., S. I, Manisa 1983, s. 159- 172
- , *Âli'nin Kavâidü'l-Mecâlis'i*, DEÜ. İFD. S. V, İzmir, 1989, s. 288-333.
- , *Müverrih Âli'nin Tasavvufa Dair İki Eseri:” “Hiltetü'r-Ricâl” ve “Riyâzü's-Sâlikîn*, Diyanet Dergisi, C. XVI, S. 3, Mayıs-Haziran 1997, Ankara, 1967, s. 160-167
- ŞENER, Halil İbrahim, *Gelibolulu Mustafa Âli'nin Tuhfetü'l-Uşşak Mesnevisi (Giriş-Tahlil-Metin)*, (Basılmamış Doçentlik Çalışması), DEÜ. SBE., İzmir 1994.
- ŞERAFETTİN Turan, *Kanunî Dönemi Taht Kavgaları*, Bilgi Yay., İst. 1997.
- , *“Şehzade Bayezid'in Babası Kanunî Sultan Süleyman'a gönderdiği Mektuplar”*, Tarih Vesikaları Dergisi, 1 (16), 1955, s. 118-127.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, I-IX, TTK. Yay., Ankara 1996, C. II, 307-420.

YAZICI, Tahsin, *Safeviler*, İA. MEB., Ankara 1980, C. X, s. 53-59.

YÜCEL, Yaşar, *Muhteşem Türk Kanunî ile 46 Yıl*, TTK. Yay., Ankara 1987.

YÜCEL, Yaşar ve SEVİM, Ali, *Osmanlı Klasik Dönemin Üç Hükümdarı Fatih-Yavuz-Kanunî*, TTK. Yay., Ankara 1991.

WOODHEAD, Christine, *Kanunî ve Çağı Yeniçağda Osmanlı Dünyası*, Çev: Metin Kunt, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 2002.

NĀDĪRU'L-MEHĀRĪB'İN TRANSKRĪPSİYONLU METNİ

Ĥüdāyā ĥıdīvān tūvānā zi-tüst
Ser-i serverān efser-ārā zi-tüst

Benam-ı ser-ket keşidem raqam
Be haqq elif, lām, mīm vav nūn ve'l-qaalem

Zi rūz-i nuĥustīn tā rüst-e-ĥız
Be 'ilm-i tū şūd āştī vü sitiz

Süleymān, fermān-deh ins ü cān
Çe ĥātem zi lütfet girifte tūvān

Dil-i ĥüsrevān ki-āferīdī Selīm
Zi perĥāş-ı düşmen nedāret bīm

Fürseti bi-Bişāmiyān-ı Bāyezīd
Kerāmāt nā-dīde kerd-i bedīd

Firūzende-i meş'āl-i meh tūyī
Siyāhı zidā-yı şebān ki tūyī

Zi 'ilm-i tū bīrūn nigeşte cihān
Zi ka'r-ı zemīn ta be-heft āsumān

Tūyī āferinende dānende hem
Zi meh ta be-māhi şināsende hem

Çe bīnende-i gez tū nebūd nihān
Künūz-i nihūfte, rumūz-i cenān

Zi ĥār-i çemen ta be-ĥār-i vey ĥūt
Zi deryā-yı cevdet resānide ĥūt

Fürseti çū Nuh nebī rā nijīm
Ĥerāşeş fütāde be-'azm-i remīm

Şūd āĥir nesīm-i 'ināyet vezān
Reĥīd ez dū ġarqa be-āb-ı revān [1b]

Nesr

Bir raĥimdur ki derya-yı raĥmet-i cūşān ve biĥār-ı maġfireti ĥurūşān ve ĥızāb-kūnān oldukda erbāb-ı 'isyān ve aşĥāb-ı tuġyān 'avāyık-ı ma'şiyet ve 'alāik-ı ġavāyet belki sevābık-ı ĥaṭiyyāt ve levāhiq-i seyyiātđan dürr gibi pākize ve pāk ve nice vechile āine-i idrāk olmak muġarrar ve ma' rüfdur.

Nazm

*“Te‘ālā zātehu ‘ammā yezinnun.
Ve hum fī saḥḥ-i beyda-i yehīmūn.”¹*

Nesr

Ve bir kerimdür ki āfitāb-ı keremi nümāyan ve envār-ı cemāliyle dıraḥşān olduḡda revan-ḡāh ve dad-ḡāh siyemmā mürtekibān-ı cürm ü günāh mānend-i kāh-i nāçiz ü giyāh şu‘ aşā‘ -i tecellīden ser-firāz ve levāmi‘ -i taḡallīden gerden-dirāz olub aḡz-ı nūr ve ḡabz-ı sūrūrda vāşılın ve dāḡılın ve ḡāricin ve mütebā‘ idin müterādifin ve müteşārikin olmaḡ irādet-i ezeliyye ve meşiyyet-i lem yezeliyyesine mevḡūfdur.

Nazm

*“Kerim leyse fihi şükūk-i reyb.
Huve ‘llahu ‘l-‘alim bi külli ḡayb.”²*

Nesr

Oldum ki gülzār-ı evāmir-i nesāim ve ‘adle muḡarrā ve nevāḡi-i nevāhisi dihḡānān-ı vā‘idle hüveydā oldı. Ḥüdā yegān tüvāna ve cümle-i “bā-nevā ve cerā”³ bu taḡyīd-i aḡīm ve taḡlīd-i müstedīm rehi⁴ beraber ve hem-bāre olmaşlariken kimine ‘ināyet-i ‘aliyyesi ḡarīn ve kimine irādet-i seniyyesi rehīn olub fiḡratlarında tafāvüt-i tām ve ‘arḡ-i ‘ubūdiyetlerinde teḡālūf-i mā-lā kelām gün gibi enver ve rüşen belki delāil-i ḡaviyye müberhen “vāḡi‘”⁵ oldı.

Nazm

“Ḥüdāyı ki şük-r-i ḡüdāvendegān. Zi eşyā berān hamd ü [2 a] vācib-şüd
Beru geşti ez ḡalb ü zikr-i lisān. Çe vācib-büzürḡ-i meḡālib şüd.”⁶

Nesr

Minnet-i dāima ol ḡāliḡ-i ‘avālime ki cevāhir-i eşyā-yı eşdāf-ı merātibde meknūn ve zevāhir-i alayı eşnāf-ı mevāhide maḡzūn idub heyākil-i küll-i

¹ MN.’nda bu cümle nazm olarak belirtilmemiş.

² MN.’nda bu cümle nazm olarak belirtilmemiş.

³ TN.’nda “cera ve bā-neva” olarak yazılmıştır.

⁴ TN.’nda burada “yeksan ve hemvare ve” kalimleri de yazılmıştır.

⁵ TN.’nda bu kelime yazılmamıştır.

⁶ MN.’nda bu kısım nazm olarak belirtilmemiş.

mütenevvi‘ā-i ināsı cāme-i ḥāb-ı fıtratta nāime ve meḥāfil-i mütefāvite-i ecnāsı derecāt-ı ‘alliyye ile kāime eyledi.

Nazm

Āferīnende-i kân ḥādiṣe sāy Ki derīn menzil-i neşib ü firāz
Yekdīger rā hemī konend ānhā Hīç kes nīst gū negīred pā

Şem‘ rā dāde nūr-i ḥüsn ü cemāl
Cān-ı pervāne per güdāz ü cefā

Neşr

Zihi dāver-i ḥallāk ve dādger-i ‘ale’l-iṭlāk ki evreng-i dārānı emn-i insānla mestūr pelheng-i kemiyyet-i şāhān-ı taşarrufāt-ı bi kerān ile⁷ maşşūr idüb dūreri en‘ām meslek-i irādetde intizām buldu ve güher ‘ālā-yı leāl-i ḥitām kevāmen-i meşşiyetde ‘ıbret encām oldu.

Nazm

Her kişi etdi menziline karar
Mümkin olmadı māverāya güzār

Buldu dādān ferr ü şevketini
Çekdi dādād zecr ü miḥnetini

Ḥalkı ecnās ḥalk iden Mevlā
Her birin eylemiş dūrür irzā

Açılıb şafḥa-i kazā vü kader
Sergüzeştin okudı nev‘-i beşer

Şahlar buldı tac-ı zerkeşini
Geydi hem ḥil‘at-i munaḥḥışını

Nā murād olmadı murād aldı
Her kişi lāyıkınca zād aldı.

Neşr

Ḥaḫḫa mizān-i adālet-i sitār nā sezāları bülend-i iḫtidār ve merdüm-i ve dānā-ları ḥaḫḫir ü zār etmeyub kısmet-i ‘izzet ü cāh esrār-ı ḥafiyeye güvāh ve tevzi‘-i satvet-sipāh her şeyi serīr-i maṭlūbına şah idüb [2 b] “*leḥū mülkü’s-semāvāti ve’l-*

⁷ TN.’nda burada “mażbuṭ ve” kelimesi de yazılmıştır.

arz”⁸ tuğrāsı tavāmir-i menāşir-i kudsī bu vecihle infāz eyledi ki her nuḳḳad-ı sa‘ādet nihād maḳsūm olan tu‘mesinden şād ve efrād-ı şaḳāvet-nijād mersūm olan cerīdesinden “nā-şād”⁹ olmaya “Allahümme’ec‘alnā mine’ş-şākirīn”¹⁰ mā-dāmeti’s-semāvāt-i dāyirin.

Nazm

Beyā sāḳī ān rāḥ-i gevher-sirişt Be-men deh ki derhā be-bārem zi kām
Ki her ḳatre āş geşte gevher-sirişt Be na‘t-ı Muhammed ‘aleyhi’s-selām

Der Naat-ı Seyyidü’l-Mürselin ve Hātemü’n-Nebiyīn ve Netīcetü’l-‘Alemin

Pes ez ḥamd-i zibende-i kāyinat
Resūl-i Ḳureyşī ‘aleyhi’s-şalāt

Çe ferḥunde ḳadrī ki kerde nigāh
Be-rūyeş zi mir’āt-ı levlāke ilāh

Ez-ān nevbet-i penc ber-ḥāste
Ez-ān saḥḥ-ü guberā ber-ārāste

Habīb-i ḥüdā geşte pīş ez-peder
Çe zāt-ı ḥüceste çe büzürg-i püser

Muḳaddem zādem derin nīst şek
Şıfāteş zer-i ḥarf ü Ādem miḥekk

Zū ḥuşūr ḥab‘aş nümānde habi‘
Be güft ez-pesem kes neyāyed nebī

Neşr

Ve selām-ı dāim ol güzīde-i beni Hāşim üzerine ki fātiḥā-i i’lā-i millet ve ḥātīme-i risāle-i risālet siyemmā şadr-ı ıştıfa dehi Muştafa ve nūr-ı i‘tilāda serv-i bālā gibi engüş-nümā olmağla bir muḳtedā-yı ma‘ala’r-rasūl ille’l-belağ evāmir ü nevāhi-yi yezdānı ifhām ve iblāğ eyledi.

⁸ Bkz. Kur’an-ı Kerim, 2/Bakara Suresi, 255.

⁹ TN.’nda burası “şikeste bünyād” şeklinde yazılmıştır.

¹⁰ “Allah’ım bizi şükredenlerden kıl.”

Nazm

Ey zi tū ārāste iklīm-i dīn
Elf şalāt leke fi külli hīyn

Ahmed ü Maḥmūd ü Muḥammed tūyī
Ez tū şefā'at be-heme mürselīn

Nesr

Hüsūsen ezvāc-ı pāk ve evlād-ı zevi'l-idrāk ve daḥi āl ü aşḥāb bu yārān-ı aḥbābı üzerine ki ol şahsār-ı risāletüñ būstan-ı terbiyetinde neşv ü nemā buldular. Ve bahār-ı nehār-ı envār-ı [3 a] nübüvvetinüñ revāyih-i ṭayyibesiyile gül gibi büyā ve muṭarra oldular. Razıyallahü 'anhüm kema şükran nās-ı minhüm.

Nazm

Beyā sākiyā ān zülāl-ı hayāt
Ki şüd meşhed ü şirīn zi kıand-ı nebāt

Be-men deh ki bīgāyı güyā şevem
Be-evşāf-ı şāhī şeker-hā şevem

Der Vaşf-ı Neḳāve-i 'Osmāniyān ve Nūr Dīde-i Pādişāh-ı Zemān Ḥazret-i Sulṭān

Murad Hān Allahümme Yessera Murādetehu bi'l İhsān

Be-nām-ı nev-āyīn-i tevyīn-i serir
Neyāyeş konānem zi şavt-i ḥarir

Çe şehzāde-i zībende-i lāyık taḥtgah
Rikābeş fervezende-i mihr ü mäh

Be-himmet bülend āmed ez āfitāb
Zi vey kīmyā mānde zir-i ḥicāb

Be-nışfet çönān geşte hātır-nevāz
Cüz ez şem' der kes-i nemānde güdāz

Zi gerd-i reheş mihr nāzeş küned
Zi seng-i dereş nāz bāleş küned

Şāda-yı revāru şenīde zemān
Zi şit-i sipāheş girān tā girān

Nesr

Ḥaḳḳa ki bir kitāb-ı feşāhat beyān ki medāyih-i selātin āña unvān-ı sa'ādet- nişan olmaya sikkesiz nuḳūd ve zerd-sa-yı nā-būd gibi ceyb-i iltifātdan dur ve ayb-ı

eyyedet re'fethü". Bu maqûle ibkâr-i efkâr ve esrâr-i sehar âşâr hâcele-i tasavvurâta vâsıl menaşşa-i tehayyülâta dahil olurken:

Nazm

Resîd ez harîrem be-gûş-i derûn
Be-güft ey çü men her zamân vâjegûn[4 a]

Zi şâhân-ı ferhunde bigânei
Zi gencîne dūrî çe vîrânei

Tena'um nedârî be-emvâl ü câh
Tü rā tā nekerdend şâhân nigâh

Çerâgî ki hâlî ze rûgan bûd
Kucâ şu' le perverd vü rûşen bûd

Nihâlî ki sîrâb-ı bārân neşûd
Keşed bār-i hiyzüm çü yārân neşûd

Be-güftem çü yâver neşûd kevkebem
Zi ihsân-ı şâhâne kem meşrebem

Keşîdem derîn cāygâhı sipenc
Besî bār mihnet besî derd ü renc

Zi dil-i dürr ü gevher ber-endâhtem
Büz rişte-i mâ' rifet bâhttem

Ne kes gûş gerdüne mengûş kerd
Çe sân tali' at ïn çe sân derd-i serd

Be-güftâtü çendîn hatâ kerdei
Derû gevhered rā hebâ kerdei

Kelâmi ki neşenîd sultân-ı dehr
Eger şehd ü kandest bâşed zehr

Zi seylâb tâ refte pâkî mecûy
Eger refte zû har ü hâkî mecûy

Biyā mū zād berāz-ı deryaçeı
Reved heft yüm rā be-mināçeı

Büzürgend şāhān derīn nīst reyb
Velī şān ne koştend   allām-i ğayb

Çū aḥvāl-i ḥūd ra nekerdi beyān
Çe sāzed tū rā himmet-i serverān

Şadef çūn be-derya şeved beste-i fem
Negīred zeyn-sān dürr-i muḥterem

Eger ḳand ḥāhī zebāned mebend
Çü lālī mebāşī sezāvār-i ḳand

Berev tuḥfe ber şāh-i dilriş keş
Be-şānet bes est īn kader bīş keş[4 b]

Çünīn tuḥfe şeh-rā neyāverd kes
Ki-rā mişevēd ber hümā dest-res

Ümīd ānki bāşed pesendīde eş
Nemāned pesendīde nādīde eş

Neşr

Çünkü ḥarīr-i ḥasme levh-i ḥaṭr-i nakāme bu semti tersīm ve bu uslūbi tanzīm edüb vücūh-i keşīre ile ilzām ve ithāf-i nev-nüvişteye ilḥāḥ-ı tām eyledi. Hezar  ubūdiyyet ve tevḳı -ı ve bi-şümār ṭaviyyet ve taḥaşşu  birle ol cenāb-ı vālā ki nümūne-i ka be-i  ulyā ve nemūdār-ı sipihr-i mu allādur. Sirişk-i çeşmini sebil ü sebīline ḥuceste delil kılub ithāfına cür et ve ümīd-i  ātıfet ile āheste-i sa ādete “maşīyye ale’l ḥuzurda ḥāksār ü pāl-māl ve güzel ālud”¹³  azimet olundu.

¹³ TN.’nda bu kısım yazılmamıştır.

Nazm

Eger ihtirām-ī be-bīnem zi şah
Zi kūr-i selef revīdem şād giyāh

Zi Firdevs-i şāhān ber ārem behār
Çü Firdevsī nüktesenc iştiḥār

Zemin-ü zemān rā ğiryū efkenem
Ġiryū efkenem ğurre giv efkenem

Begū rān Şehnāme gūyān-i Furs
Resānem ḥaber-hā ber-ārem zi ḥurs

Deri rā derī çend sāzem ḍamīm
Zi rüyī be-ḥaḳḳ-ı “elif-lām-mīm”

Beyā sāḳiyā ān mey ḥōşgüvār
Be-men deh ki nūşem der-āyem be-kār

Be-güyem çe şüd kār-sāz-i suḥān
Zi tarz-i nev-āyīn be-fikr-i kohen

Zi deryā-yı ṭab‘ am der ḥāḍ çist
Der-āverdeneş merd-i ğavvāş kīst

Berīn nev-nivīşte çe bā‘ iş şüde
Zi edvār-i fikrem çe ḥādis şüde[5 a]

Nivīsem serāpā be-lafzı ve be-ḥarf
Künem ‘ anber ağuşte kāfūr-i berf

Der Sebeb-i Tertīb-i Suḥān ve Bā‘ iş-i Telif-i Güftehā-i Ḥasan¹⁴

Çün keşed kilik-i vāridāt raḳam
Mī-yafted reşḥa ber beyāz-ı ḳıdem

Şāhidān bes būd sepīd ü siyāh
Zi zebān-i ḳalem be-feyż-i ilāh

Neşr

Eşer-i hāza sebeb-i tesvīd ü imlā ve bā‘ iş-i tebyīd ü inşā bu sevda-i bī sūd ve
ğavġa-i būd u nābūd dur ki sinīn-i lāzımu’t-teşrīf ve şuhūr u vācibü’l-tavşīfden sene

¹⁴ MN.’nda bu kısım okunabilir olmadığı için TN.’ndan tamamlandı.

erba‘ ve seb‘in ve tis‘a-mie (h.974) ramazān-ı bi-ḥikmeti’l ‘allām vilāyet-i Şām tevābi‘ inde seyr-i livā-i ‘aclūn ve geşt ü deşt ü Buḳalemūn ile “raf‘i”¹⁵ i‘lām ve rāyet ve naşb-i ḥıyām-ı gerdūn şebāt hezār-ı mürğ cān-ı pervāz-sāz ve dil-i a‘dāyı pürdağ ve güdāz ederken ‘urbān-ı ‘arabda cüyāniñ firārı ve deşt-i sūvārāna geşt ü güzārı ‘ibretnūma ve ‘asker-i zafer peykeriñ türktāz ve silāḥ-ı ateş endāzı ḥikmet-ārā görünüb merātib-i ḥilḳati taşavvūr ve mezāhib-i ümmetini tefekkūr kılırken fi’l-ḥal mir‘at-i ṭab‘ım mücellā ve müşkāt-ı zihnim gün gibi nūr-efzā olub muḳḳaddemā noyīnān-ı fermān-rān ve şehzādegān-ı şahān tüvān mabeynlerinde vāḳi‘ olan ceng ü cidāl ve rezm ü kıtāl ki şadā-yı gūsi gūş-i sürūşa eşer ve nevā-i şepūru şımaḥ kirāne güzer idüb feş-ā feş tīrinden sīne-i gerdūn gerdān sūraḥ sūraḥ ve çekāçak şimşirinden [5 b] şudūr-i zemīn ü zemān çāk çāk ve şāḥ şāḥ olduğundan me‘āda ḥūn-i rezmgāhı deryā-yı bi-pāyānı reng pezīr ve lāşehā-ı tebāhı ‘ālemi ḡabrā-yı üstühān-ı mesīr eylemişdi.

Nazm

Yer yüzün tıtdı ceng zelzelesi
Göklere irdi ḡulḡul-i ceresi

Līk yok lerzeye zeminde tüvān
Āsumān ise gömgök oldu hemān

Neşr

Ḥaḳḳa bir nijm-i büzürg ve rezmgāh-ı sūtürg idi ki zamān-ı Nuh’dan belki āvān-ı Ādem zi-rūḥden-Aleyhümā es-selām- bu güne ceng-i nā-fercām ve āheng-i sitīze kām vāḳi‘ olmuş ve istimai‘ semā-a yol bulmuş değildi.

Nazm

Dū leşker-i müzeyyen zi İslāmiyān
Yekī serfirāzan diğer serkeşān

Heme tīr-i şān der kemān beste fem
Heme tīğ-i şān der kef-i kostehem

Ser-nīzedārān düşmen sitān
Ferāter zi mihr-i şe‘āşu‘ nişān

¹⁵ TN.’nda “def-i”.

Şüde tîr ber tîr ü şemşîr hem
Zi hûn inçünin geşte-şân muğtenem

Ser-nîze ber yek tenezzül nekerd
Gûzeşt ez se merd vü taḥammül nekerd

Neşüd ihtiyâc yâden ber siper
Çünân ten müşebbek şüdend ez siper

Ta‘âlâllâh in ne tarfe âheng çîst
Zi İslâmiyân inçünin ceng çîst

Nesr

Fi nefsi'l-emr bu ḥādise-i nâ-fercām ve vāqı‘a-ı ibret encām silk-i beyân da dürr gibi ‘āyan ve meslek-i ‘ilānda cevāhir-i güftārla nümāyân olmaḵ bî-ğayāt ensāb ve evlā ve sem‘ini ātiye-ye ziyāde iknā ve bi-hemtā idi ki muḵḵarrar olduk da [6 a] bi-ḥikmetellāh ḥāh-ı nā ḥāh bir kışşa-i ‘acibe ve hikāye-yi ğaribe daḫi serā-perde-i taşavvürdan peydā ve sürādeḳāt-ı tefekkürden hüveydā olub maẓmūnı tārīḳ-i sa‘ādet ü şeqāvet ve mefhūm-ı muvāfiḳ-ı ḍalālet ve ‘adālet belki kār-sāz-i mā‘rifet “kūn-fekān” ve nağme perdāz-ı gülistān-ı irādet-i Yezdān olmağın ser-āğāz-ı pür niyāyiş ile dehān-ı fiḫnatıma güşāyiş-i müyesser olub debîr-i ḳadr-nāme ve ḳadā-i ḥāme bu ḫātır-ı perişān ve nakāme bu me‘āl-i tersîm ve bu leāli-yi tanzîm eyledi ki ‘alā ḳadri'l-bıdā‘ müctāniben ‘ani'l-idā‘a baḫşāyiş-i Yezdān ve niyāyiş-i insān merātib-i ḳudret ü tüvān ve menāşib-ı sa‘ādet ‘unvān ile mütefāvitü'l erkān ve ālūde-i şulḫ-ı sitîz-i ḫusrevān olduğın kerān tā kerān inşā ve i‘lān eyleyim ki derācāt-ı şakî ve sâ‘ik ve ḫabaḳāt-ı münḳād ve ‘anîd gün gibi meḳşûf ve mu‘ayyen ve ḳamer mişāli ma‘ruf ve müberhen ola.

Nazm

Yessir Allāhümme lî itmāmehu Müste‘inen ḳāsiden ifhāmehu

Ammā elsine-i şelāşedeki ebyāt-ı müellif-i muḫteremiñ vāridātı olub bu risāle-i güzide ki afşāḫ-ı ‘ibāratla müveddî ve Nādiru'l-Meḫārib dimekle müsammādır.

Derûnuna hâricden ebyât derc olunmadı. Ve bunca dürer-i manzûme-i mâvera telîfe harc olunmadı. ‘Avârif-i rû-şinâsân nüvisendegân kârdân olanlardan dahi mültemisdir ki kırâatında dikkat ve kitâbetinde hûme gibi başîret üzre olalar.

Nazm

Beyâ sâkî ân cām nâ-hörde mey
Ki ez vey nişân dād cānem yekî [6 b]

Gül-i nevbahārān zi rengeş hıcel
Be-men deh ber-ârem gül ez kıā r-ı

Der Merâtib-i Eşyâ ve Mezâhib-i Eşkıyâ ve Sadâ-yı Nüvişte¹⁶

Hakîm-i ezel hâtıram şād kerd
Zi ahlâk-ı şāhān merā yād kerd

Çe şāhān selâtin-i iklîm-gîr
Girānmāye tād ü muraşşa‘ serîr

Be-tab‘ be-hilkat yekî serv ü bāğ
Diger kerde ez istiķāmet ferāğ

Çü bülbül yekî ber surūd ü durūd
Diger eşk-i hûn borde mānend-i rūd

Neşr

Meşelâ maţbu‘ ‘ayān ve metbū‘u rû-şinâsân olan insân münevverü’l insândan biri ki hıdîvân-ı iklîm-gîr ve şehri-yārān-ı muraşşa‘ şarîr der ruḥāmā-i raķamger-i kıadem her biriniñ nāme-i sihāmına “*inne ce‘alnāke ḥalifetü fi’l-arz*”¹⁷ tevķi‘ini yazdı ve feşş-i hâtem-i himmetine “*zürriyete ba‘duhā fevķa ba‘d*”¹⁸ kelāmını kazıdı. Lā-cerām kimisi nikū-kār olub nireng-i şeķāveti şafāhat-i ‘āmālinedür ve nijengi sa‘ādetle tuğrā-yı ğarrasını ma‘nün ve meşhūr eyledi. Ve kimi dād-ger ve sitem-kār olub sa‘ādet āyātını levḥ-i ḍamîrinden tiraş ve şeķāvet-i ebyâtını bi-şânında kameti gibi fāş eyledi. Ama zāt-ı melik şıfatı nür-ı sa‘ādetle sirişte olan selâtin-i ḥāliyye ve

¹⁶ MN.’nda bu kısım silik olduğu için TN.’ndan tamamlandı.

¹⁷ Bkz. Kur’an-ı Kerim, 38/Sâd Sûresi, 26.

¹⁸ “Bazısının soyu bazısına üstündür.”

güzeşte nuḳūd-i ‘adeleti der-dest ve ḫallām-ı ḫulm-i ḫulem gibi nā-būd ve pest idüb ra‘iyyetine dāder ve vilāyetine dād-güster oldukça eṭnāb-ı ḫıyām ḫadrini iṭnāb ve a‘lām ‘adālet [7 a] ve a‘lāmını himam-nüzül siḫāb eyledi.

Nazm

Kadr-i iṣān zi ṣeb-i ḫadr müşerref bādā Yā Rab ez dīde-verān ḫiç mebdādā ḫālī
Cāmānān çū meh ‘ıyd-i muṭarraf bādā Ḫaşr-ı ṣān bād zi eyvān-i melāik ‘ālī

Neşr

Ḫaḫḫa ol gūne ṣāhlarıñ sarāyı reşk-i behişt-i berīn ve ḫāye keşīdeleri ḫaya-āmüz ve “āb-ı”¹⁹ ḫayāt-ı ḫarīn olub burc-ı saṭveti ḫāmī-i ḫām-kārāndan bülend ve dürc-i şevket-i rahne-i kerān bahā ile lāyık-pesen olmuşdır “el-‘adl-ü cennetü’l bāḫiye”²⁰ feḫvāsınca kāḫ-ı ‘adāletde kāmūrān ve kenīzān ve ḫübān-ı hur ü ḡılmān olub naḫş-ı sikkesi dest-i ḡayr ile ḫalel-pezir olmaz vaşıyyet ve sadā-yı ḫuṭbesi şūr ü şivenle fenā bulmaz.

“Nazm”²¹

Çoğ olur öyle servere vaşşāf Vasfi için düzelmeye ḫaṭ-keş
Kimse meddāḫına dimez leffāf Şunsa zer-rişte şa‘şa‘a beş beş

Neşr

Ama külāh-ı dehnerīz-i ḫār mūhre-i şeḫāvetle fitne engīz olanlarıñ ḫayf ve ḫulmü fizūn ve aḫvāl-i reayāsı ma‘nūn olub fuḫārā-i bilād-ı rüz efzūna yād ve bā-nevā-i kerāmet nihādı nehb ü ḡāretle nā-şād kalub gerdūn gibi cünbüşü vāj-gūn ve aḫvāl-i ra‘iyyeti (reāyası) nā-muvāfık ve dūn olmak muḫarrerdir.

Nazm

Şāh-ı zālīm sarāyı tīre olur Talebi āvāzesin işitmezler
Ḫaḫḫı görmekte çeşmi ḫayra olur Sille-i ḫaḫrila tebīre olur

¹⁹ TN.’nda bu kelime yazılmıştır. MN.’nda yoktur.

²⁰ “Adalet kalıcı bir cennettir.”

²¹ TN.’nda nazm olduğu belirtilmiş.

Neşr

Zîrâ “zıll-i zâlmü’z-zâlimü’n-kaşîr”²² müsted‘âsınca şol salţanat çerâğı ki rûzgârıla [7 b] firûzân ola enfâs-ı mazlumân ânı söndürür ve şol serîr-i serîr peyker ki gerdiş-i nâ-hemvâr ânı bi-dâda âteş-i âh-ı bî-dilân tâhta be tâhte geyindürür eger şekîde devlet-i bâkiye olsa ve su‘âdâ gibi evreng merâmını bulsa hâtem-i Süleymân ‘aleyhü’s-selâm deyu pür rîv-i bi-endâm-ı kerr ü ferrle şâd-kâm ve ‘ızz ü kıadrle muhaşşalu’l-merâm kılardı.

Nażm

Devlet-i zâlim ne ez yârî-yı baht ‘Âdilân bâ salţanat şâdân şevend
Bel zibed hâhî-yı taht-ı sâde raht Zâlimân vü zemân vü bî-dermân şevend

Neşr

Bâ‘ iş budur ki “zulmü’z-zâlimü sür‘ate’l-mevt”²³ kelâmı mezâlim yâresine yaray ve mehâyif derdine merhem-sây olub cenâb-ı qahhâr ve dâdârdan ‘ibâd-ı bî-zâd ve zevâda tesliye ve humûm u kulûb dū‘âyı tahtliye vâki‘ oldı.

“Nażm”²⁴

Beyâ sâki-yâ ân çekîde şerâb Be-men deh ki hemzâd-ı hünem şüde
Ki ber-dâred ez-dîde ü dil hiçâb Ezel tevâman-ı derûnem şüde

Hikâyet-i Hemzâd Der Dâd ü Bi-dâd²⁵

Gevher senc-i deryâ-yı ‘ilm ü hüner
Zi dâd inçünin dâd şerh ü haber

Sehâ vü kerem dâd ü bî-dâd hem
Hudâ-dâd geşte zi bezm-i kıdem

Güher der derûr-ı şadef gevherest
Berev kâ‘r-ı baħr ü zemîn yek-serest

²² “Zalimin zulmünün gölgesi kısadır.”

²³ “Zalimin zulmünün yok olması çabuktur.”

²⁴ TN.’nda nazm olduğu belirtilmiştir.

²⁵ MN.’nda silik çıktığı için TN.’ndan tamamlanmıştır.

Kesî kân cemâl-i tecellî bedîd
Şüde der cihânî şâfî ü s' aîd [8 a]

Kesî gû be-irfân neyâmed naķî
Şevved piş ehl-i sa' âdet şâķî

Eger s' ay dâred be-ıslâh-ı kâr
Dileş rā sa' âdet şevved ğam-ğüsār

Neşr

Nite ki bir şâh-i cem-nijād ve padişâh-ı kerem nihādın bi hikmeti yezdān “ārāyiş-i ħandan-ı”²⁶ tevāmān-ı aman revāna “ārāyiş pür-revāiş-i ħandān-ı”²⁷ ħāmil ve ābiste olub şadef-i keşîde zebān ve keşān dehāni lāl²⁸ bi-bahā-yı cūyān ve tūl' i-mihrden evvel-i dāire-i dōnemini şafaķ gibi ħūn-feşān idüb ħamlini rehā ve gevherini āşikār²⁹ kıldıkda ittifāk iki dürr-i şahvār ve hemzād-ı laţāfet şi'ār izĥār eyledi ki evc ü felekiñ firākdānından farķ olunmaz ve māder-i eyyām ānlarıñ gibi dū birāder bulmaz mişālen iki noyi-ı şîr-ĥāre ki dāyeleri ğilmāne nezāre eylemez ve gehvārelerini der āġuş iden olursa ğām-ı ğuşşa yemez nāleleri naġāmat ve elĥān ve kilāleri ğül-i lāle-i cinānden nişān.

Nażm

Gerçe ğūm şevî dīde der gerdūn
Līk anlar gibi ğüher viremez

Naĥli herdem itseler sîrāb
Haşra dek öyle bir şemer viremez

Neşr

Fe-ammā ol iki noyi-ı nāzenin daĥi cinān-ül-cenān māderde cenīn iken şam'a-i irādet firūzan ve lam'a-i meşiyet nümāyān ve raĥşān olub “dūru-i bi-bahāları bahr-ı ĳudrete aşinā oldukda”³⁰ bu vechile aĥz-ı nūr ve ĳabz-ı sūrūr eylediler ki biriniñ başına 'adālet efseri kondu ve biriniñ çehresi şūrāb-i zulümle yündi vaķtā ki [8 b] raĥīm-i mā-derde ĥayāt ve āheste āheste ĥareket buldular nūr u 'adlle enver

²⁶ TN.'nda bu kelimeler yazılmamış.

²⁷ MN.'nda bu kelimeler yazılmamış.

²⁸ TN.'nda “bir dürr-i”.

²⁹ TN.'nda “inha”.

³⁰ MN.'nda bu kısım yazılmamış olup TN.'ndan tamamlanmıştır.

ve nevr-i ‘ağılla münevver olan şeyzāde-i hümāyunfer-i māderini arb u lekeden hımāyet ve arb-i nā-hūn-i bī-mededden şıyānet idüb ādāb ile ցıdasın alur ve erahhūmle māderini maşūn kılardı.

Nazm

Eger ‘akl vü eger ‘adl olsun ey dil Güherde olmayınca kabiliyyet
Şabāvetden virilür kārđāne Hāref or nūrunu virmez zamāne
Olurken gül gibi neşv ü nümāyı
Yine hoş-būy bulmaz rāziyāne

Neşr

Fe-ammā şūrāb-ı zulümle ser-rişte olan ferzend-i pür gezend ü ‘ayyār cinān-ı māderde a bu vechile ցaddār ve cevvar idi ki māderiniñ anın içmege āmi‘ ve birāderinin sedd-i rama olan ցıdāsına māni‘ olurdu. Hatta arb-ı sille ve lekd-i raħm māderini pür zaħm viremez raşad-ı ulub-ı cā-bi-cā hūn-ālūd kebūd-ı kebūd olmağla bağ-i udretiñ mīr-i ‘āşıkānı ve ցayret-i āteşiniñ tenevvür-i sūzān-ı olmuşdu.

Nazm

Zulm küned māder-i hōd-rā zulüm Valide rā her ki teraħhūm nekerd
Zāde megū na-hālef ānest ü şōm Der dū cihān hi tebessüm nekerd

Neşr

Kezālik oldem ki şīr-hāre ve raħm-i māderden āvāre oldular. Her biri bir dā-ye-i hūrşīd sāye ve amer pirāyeye teslim olunub fe-ammā ferzend-i ‘ādiliñ nālesi hazīn o inīnī merħamet rehīn olub dāyesini şeb tā seher ser hābından bi-dār ve pister-i huzūrundan [9 a] bi-zār etmedi ve gühvāresi lerzān ve dāyesini nālān olucak arīa gitmedi bir vechile per-vereş buldı ki kenīzān-i semenberā gül gibi elden ele kapuşurlar ve pervāne mişāl cemāl-i şem‘ ine tutuşurlardı.

Nazm

Zat-ı pākinde leāfet çoğidi
Hi ābında küdüret yoğidi

Neşr

Ve’l-hāsıl rıfk-ı şefkatın nā-fesin kendi kesmedi ve merħamet ve ‘ātıfetin bir kimseden dirīğ itmedi velākin ol bir ferzend-i şeāvet-mend-i kīne peyvend fiğān ü

zāre bu vechile kūşış ve şan^c at-i-ı cevır ü āzar bu ʔariķile verziş kılardı ki dāyesiniñ başı bālīn istirāḫāte dūr hem-ḫāb olanlarıñ ferrāş-ı “naṭ^c-”³¹ istirāḫāte mehcūr olub gehvāresi salınmayınca uyumaz ve dāyesini sergeşte etmeyince bālīşe baş koymazdı. Siyemmā ḳābilesini zaḫm-i nāḫūndan pūr-ḫūn ve ser-çeşme-i şīrīni müdām lālegūn kılub kenīzānı kendinden girizān ve yanına gelenleri canından peşimān eylemek üzre idi.

Nazm

Allāh Allāh çe sān ṭabī^c at būd
Nūr-ı ruḫsār ü nār-ı sīret būd

Sīne-i rā ki dāşt pençe-i ü
Ġarḳ-ı ḫūn geşt ez şikence-i ü

Dāye vü māder ü peder neşināḫt
Nā-ḫalef geşt ü ḫayr ü şer neşināḫt

Ūst ḳābil kez u negeşte hemīn
Dāye mecrūḫ ü ḳābile ğamġin

Neşr

Ba^c de-zān bu derecelerden güzerān ve eftān ve ḫizān cilve-gerān olub [9 b] ğonçaları ḫandān ve şadefleri gevher-efşān oldukda ferzend-i sa^c ādet-mend niyāiş ve du^c āyla ārāste ve ārāyiş-i şenā ile pīrāste ‘ale’l-ḫuşuş ğonçası bād-i sümūm-ı şetmden meşūn ve kelām-ı kelām-nüvāzi enfās-i dūrüş ü sitemden bir derecede maḫzūn oldu ki dāyeleri can yedirmege māil ve lalaları lüvlüv-i lala gibi bendesi olmağa ḳailler idi ama şekāvet nihād olan nā-murād “zebanını”³² şetm-i düşünāmden yād ve gündüzünü sa^c ādet ʔariķine irşād idemeyib her gördüğüne şetm sengini pertāb ve gönülleri ḳaşırını ḫarāb ve yebāb iderdi vaḳta her biri “māḫ-ı çerde gibi”³³ ser-efrāz ve ṭāvūs-ı sidre mişāl-ı gerden dirāz oldılar şehriyār olan peder-i şāḫib vaḳārları dār-i ḳarāra firār ve sarā-yı āḫireti ihtiyār itmekle bunca vā-pesīn ve ḫazāin ü defīn

³¹ MN. ’nda bu kelime yazılmamıştır.

³² TN. ’nda bu kelime “şetm-i düşünāmden” kelimelerinden sonra yazılmıştır.

³³ MN. ’nda bu kelimeler yazılmamıştır.

kendülere qarın-i rehın olub bilād-ı sa'adet zemīnini dūnīm ve vücūd-ı vācibū'l-
tevşīlerini keşverā rāy-ı şāhib dihīm eylediler.

Nazm

Her yeki bā-murād-i hūd handān
Şāh-ı şahān ü mālīk-i erkān

Nay u nişan Hūdāyegān geştend
Şāhib-i mülk ü hānūmān geştend

Neşr

Ve'l-hāsıl her biri murādına muvāfiq hükümete ve re'ayāsına ri'āyete
başlayub bir vechile şöret ü şevket ve meknet ü nihmet buldılar ki kūs-i şeypūrları
şedāsı gūş-i gerāne yol buldı ve tabl-bāzları nevāsı havada kuş [10 a] uçuramaz oldu
hatta bir derecede tācdār ve bülend iktidār oldılar ki sāyebān-ı himmetleri gemām ve
sehāba sāye-güster ve kejivan(?) sümüvvetleri dest-i teşhayyül ve taşavvurdan
ba'idter göründü. Serverān-ı ...(?) Çünkü maķāşid ve muradlarına vāşıl ve saḫā-i
saray-ı meṭāliblerine dāhil oldılar cibillet-i hullet ve hılkat ü haşletleri muḫteḫāsınca
evḏā' ü eṭvāra başladılar hemāndem şehzāde-i şekāvet pişe ve ḡabāvet endişe
re'ayāsını teşvīşe ve şenā-hanlarını ḡumūm-i bişe bişe bıraḡub erbāb-ı ilm ü hilm ve
aşḫāb-ı selm ü ḫalīm cüzvī bahāne ile mehīn ve edni melāyise ile şemātet qarın olub
bu mertebede ḡaddār u sitem-kār koydı ki cism içinde cān gibi ārāyiş-i handān olan
ḡulemān per-i rüyān berdār ve siyāsetle ḫāke yeksān kılınub ḡün yüzlü cevānları zir-i
ḫākde kesti(?) Ve eyvān-ı bülend erkānını pür-nevhā ve üştülüm kılmaḡ üzre oldu.

Nazm

Nice ḡün yüzliler bāşın kesdi
ḡün başına hezār kān itdi

Kulların gice ḡündüz aḡlatdı
ḡözyaşın baḫr-ı bī-girān itdi

Çıkarub tiḡ-i mār peykerini
Genç yaşlularını nihān itdi

Neşr

Hāzret-i bāri ki munteḫīm ve ḡayūrdur irādet-i cūybār-ı ber vechile firāvān ve
cārī oldu ki ol şāh-ı zālimiñ ḫātır mir'ātında [10 b] şafā vechini nābūd ve cibāhū
re'ayā ve sipāh devrinde ḫaksār ü ḡubār ālūd olub dihḫānlarıñ dāne-i ma'āşı kalmıya

ve zürre'ları keşt-zâr-ı emelden hâşıl almıya bu minvâl üzere re'âyânîñ ser-i sebz olan mer'aları kurudu ve güsferd sürüleri fezayı fenâya yürüdü.

Nazm

Çağ şu denli kırıldı hayl ü devâbb
Lâşeden iğtinâm kıldı kilâb

Büy-ı bed her dimâğa yol bıldı³⁴
Bâğın ezhârı bî-nişân oldu

Üstühân peşinde her bir seg
Kendi zi gonçe oldu yekten yek

Oldu onlar âyende kaldı sipâh
Heb ayıqlandı taht ü mülk-i şâh

Neşr

Bu vechile faqr-ü fâka söyle oldi ki afet-i coğ ü 'atş u fuğara ve bā-nevāyı helâk itdi ve ğala' harmānideki ateş çāk münire keh-keşāne çıkdı siyemmā eşek bineniñ eşeği bi-nişân ve serāb gibi nihān oldi.

Nazm

Bağı dehriñ görüb nihālini hoşk
Āşiyānın dağıtdi her gonenün
Gülşene girmede meğer ki nesim
Cā-yı bülbülde zağ oldu muğim
Gülşeniñ ferr ü revnākı uçdu
Gül dağıldı vü bülbülān göçdü

Neşr

Bu hālinde bi kudret-i qahhar bir rüzgār-ı ... zāhir ü āşikār oldı ki semūmi 'ālem te'sir ve hücumu zevīli'l-uqūl ... idüb merg-i müfācat ve tã'un [11 a] hālāyıkı helāk ü mağbūn ve gerden-i 'ibret-nimūn şafā peymānelerini tehī ve sernigūn kılub

Nazm

Zalimin olmağ ile tãli' i şom
Emr-i haqqıyle qondu bāmına büm
Şehri virāne oldı ser-tā-ser
Kıldı bād-ı semūm halqa eşer

Gördiler çün mesācidi tenhā
Bümlar tutdılar minārede cā

³⁴ TN.'nda buradan 18 a.'nın yarısına kadar olan kısım eksiktir.

Nesr

Ammā hikmet-i hāfiye-i dādger-i peydā meşiyetine cilveger olub ol serir- nişini zinde ve libās-ı zerkeşini zinde eyledi. Tā ki haşiyet-i vācibü'l-vücūd serverini dürüd ve eşk-i çeşmini seylāb-ı vürüd kılub dāmen-i istiğfarla pūşide ser ü pürem 'ibādetde şabā gibi tarāvet eşer vāki' ola.

Nazm

Bāk dār ez Hudā ki dādgerest
Her ki zū gāfilest bi-basarest

Zālimi rā me güyeş ez men güş
Zulm zehrest zinhār me-nüş

Nesr

Āhirü'l-emr tāt-ı muraşşa' terkini terk ve faqr ü fenā miyān bendini tiğ-i zer- rini gibi berk idüb āvāre ü berk(?) etrāf ü aqtar gezenin bir pīr-i inzivā pīşe ve mürşid-i hidāyet endişe cenābına vāşıl ve şumia' -i bihişt erkānına dāhil oldu ki ridāsı rızā-i hāqla beste ve 'aşāsı tūbi nihāline peyveste rū-yi zerdı riyāzet sikkesine qarın ve kad hāmı geştesi 'ibādet kemānına kemīn.

Nazm

Şöyle murtaḍ idi ki bir hurma
Niçe gün olur idi āña gıda [11 b]

Yemeyub dehr nimetindir idi:
Beşşerallāhu fi'l-cenān gıda

Nesr

Rüz u şeb tābiş-i zıkrullah zāviyesini numūne-i dūdghāh idub hezār derviş-i 'uryāni pulhte dil ve bi-şumar hām-i kerāni sālīk-i layu' qāl eylemişdi.

Nazm

İnçünin pīr būd ān dānā
Peyrev-i ü şūdend ehl-i fenā

Ān 'aşayī ki daşt der keffi hūd
Geşt ber sālīkān savāb-nümā

Nesr

Çünkü hıdmet-i pire yetdi ve ser-encām-ı 'ibret hitāmını taqrir etdi lāyıq-ı irşād ve müstahaqq-ı tarīk-i sedād olub kavānīn-i mülük ü āyīn-i sülūke değiştı ve riyāzet nūruna düşüb tutuşdı yetişdi.

Nazm

Şāre nūren bi-tevbeti'n-nīdem Z̄ehebe'z̄-z̄ulmü minhü ke'z̄-z̄alem

Neşr

Haḫḫa pend-ü nuşḫ-i pīrān ve terbiyet-i şuyūḫ-i münzeviyān mihr-i raḫşān-dār ḫazef ve pile-i dürr-i şehsüvār ve la'āl-i ābdār ḫilub cibilleti ḫadīme ve ḫaşlet-i zemīmesi aḫz-ı feyz ve nūru birle aḫlāk-ı ḫamīdeye mübtedel ve evşāf-ı medīḫā ile mükemmel olur. Bu ḫarīḫle şāh-i zālīm daḫi terbiyetle 'ādil-ü 'ālim olub günden güne ḫurşīd mişāl irtifa'-i şānla ḫoş ḫāl ve intiḫā' vü şalāḫ-i bāle müḫaşşalü'l-āmāl olduğundan ma'āda benzer kuvveti iḫbāl ve izz ü ḫadr ü iclāl serīrine culūs-ı bi-āmāl ve yeni baştan çerāḡ-ı devletü sa'ādetini iştī'āl eyledi. [12 a]

Nazm

Bir yere geldi yine ḫayl ü sipāh Yine iḫbāl çerāḡı yandı
Tazelendi heme bār ü sengāh Keşk ve şekkle daḡı yandı

Neşr

Siyemmā āsitān sema siyyemāsına tünd bād-i zulm ü sitem uğramaz oldu ve kūs-i 'adāleti şadāsı gūşe gūşe her köşe ḫoldi. “*Cae'l-ḫaḫḫ-ü ve zāheḫa'l-baḫıl*”³⁵ feḫvāsınca āfitāb-ı 'adl-ı 'ādil zallām-i zulme māil olub re'āyā-yı ri'āyetle ser-efrāz ve ber-ārāyı birr ü iḫsānla merām-ı sāz eyledi.

Nazm

Çerāḡ-ı 'adālet firūzende yāft
Silāḫ-ı sipāḫān zi dū dende yāft

Tedbīr ü fikret cihāngīr şūd
Diger bāre şāh tüvāngīr şūd

Ne ber rū-şināsan 'iḫābī nemüd
Ne ber dād ḫāḫān 'azābī nemüd

Çünān geşt dest-i teḫāvul ḫaşīr
Be 'ahdeş ber āḫū nezed pençe-i şīr

³⁵ Bkz. Kur'ân-ı Kerim, 17/İsrâ sûresi, 81.

Nesr

Ammā ‘ādil-i bi-mu‘ādil olan şehriyār-ı ‘ākil zerrece şems kadrini gerd ālūd ve bereket-i teracce himmeti bostanını naçiz ü nā-būd kılmayub şoldem ki serīr-i devlete cülūs ve re‘āyāsını ri‘āyete ma’nūs eyledi gitdikçe rāfet ü nişfeti müekked ve şefkat ‘ātıfeti müşeyyed olub re‘āyā-ı ra‘īyet nejd bi hikmet-i dārād hüzn ü gāmdan yād ve ‘ayş ü nūşle dil-şād olmağın dād ü sitād kapuları gūşāde ve fuğara renc ü fākedden āzāde olmuşdi.

Nazm

Şehrī t̄aundan emin oldu
Deri derd ehline kemīn oldu [12 b]

Üredi gittikçe hayvānāt
Buldu herkes ma‘işetinde şebāt

Kimse yaş dökmedi meger ezhār
Kimse ah etmedi meger eşcār

Nesr

‘Ala‘l-ḥuşūş ḳalbi ḥavf-i düşmenden ... ve derūninde şecā‘at esbābı ... olmağın selātin-i aḳtār ve ḥavākin-i ebrār iḳdām ...‘ālam ‘adālet ‘ilāmı dilgir görüb milketine mühācim

Nazm

‘Adille ārāste olunca şāh
Ḥāzret dādār ola ki āña penāh(?)

... ..
Eylemez kimse ānıñla setīz

Cūd ki mevcud ola sulṫān
Ḥāk-ü zemin cān

Nusret āña şehir-ü şehbāz-ı ‘adl
Şāhı verilse(?) serefrāz-ı ‘adl

Nesr

Bu...den...dafı̄-i gümüm ü guşsa olub irâdet-i ezeliye-i yezdân ... nur baḡş-i
ḡılḡat-i insan ve z̄ulmet gūşā-yı ḡıḡlet-i ebdânki ‘āyān-ü beyān belki bi’l-bidāhe
nümāyān olmaḡ muḡarrar

Nazm

Beyā sāḡı̄ ehlen ve sehlen beyā Zi naḡl-i revānem gül-i tāze çin̄
Be-men deh zi sabā-yı müsemma(?) rūba Be-rū-yi ḡōş-nümā bū-yi(?) çin̄

Der Medāyih-i Sulṡān Süleymān ve Ṭalı̄‘ Şüden-i ān Mihr ü MāhSulṡān Selīm-i

Kār-dān ve ḡān Bāyezid-i ‘İbādet Nişān

Nazm

Sūḡan-ı şeyh meydān-ı daniş-kerān
Çünin̄ d [13 a]

Cihān ger büzürgān nemande teḡı̄
Şüde meclis-ārā-yı şāh müntehı̄

Gehı̄ der şadef dürr-i yektā nihoft
Be elmas ki dürri yekdāne soft

Zi gülbün demı̄ çend nevbāde dād
Zi naḡlı̄ demı̄ bı̄-adet mı̄ve dād

Yekı̄ geşte şirin̄ ü şeker fişān
Diger telḡ-i ḡām ve şerik-i aḡrān

Hemān mezellet in̄ sipehr-i dū reng
Zi deh ber Süleymān ve Belḡıs seng

Berın̄ nükte ger miskin̄i i‘ tirāz
Ber-ārem türā goncei ez riyāz

Be būyeş dimāḡet mu‘ atṡar künem
Zi ḡün-i dilet misk-sāzfer künem

Nesr

Encümen-i ḡavādiş tertı̄bine ne ser-aḡaz ve nişimen-i mebāḡiş te’lifine mübā-
şeret-i sūḡan-sāz nuḡldān-ı vaşf ü beyānda bu nevber-i şekkerini izḡār ü ‘āyān eyledi

ki serderān-ı gerdūn mertebe ve hüsrevān-ı kevkebeden bir şāh-i Süleymān evreng ve nerīmān-ı ceng ki velvele-i kūs-i şevketi kerān nişinān-ı ‘ālemi kerān ve debdebe-i ‘izz-ü haşmeti hıdīvān-ı beni Ādem-i ma‘reke cūyān eylememişdi. Siyemmā rāyet-i derāyet āyetinde sāye-i zulm ü zūlemi nā-būd ve milket-i ‘adālet ğāyetinde şūr u zezeme ve fiten-i bi vücūd olub tīr-i kemān-ı tedbīri hevāyı firāsetde hümā gibi perrān ve şimşīr-i miyān-i kuvvet pezīrī heycā‘ hücūm ve diĸkatde āfitāb-ı cihān mişāli dirahşān idi.

Nazm

Zi bīmeş delīrān gorīzān be-cān
Be tīĸeş hıdīvān gerīvān der ān [13 b]

Derefsī ki girend rüz-i neberd
Be-lerzed(?) zi āsīb-i kahreş çü gerd

Nesr

Bir dāver-i dāver ve dādger idi ki rezmindeki şeb-reng ü sürh-ābda zu‘m ve müretteb tāziyāne-i bi-nişān ve bezminde ki mestān ve müebbeden meyze-denin nişānesi nişāne-i bāde gibi pinhān ve bir danişver ü danişger idi ki deryaçe-i fiḫratında heft yemm bir kaḫre ve seher vakti başīretinde hūrşīd-i sipihr-i pür direm kim zerre.

Nazm

Dürr gibi nazm-ı pāke mālīk idi
Mārīfet yollarına sālīk idi

‘Ahd-ı ‘adlinde ehl-i fazl ü hüner
Bezm-i rif‘ atında bulmuşıdi maḫarr

Deĸil idi sipāh-gāh devāt

Ḳāriye(?) bezl ederdı resm-i nükāt

Nesr

Şevketlü Ḥāzret-i Süleymān ve ... de nekāve-i Oşmāniyān olmaĸın mihr ü cūdi ḫalī‘ olmaĸa zāt-ı pür sevda lāmi‘ olduĸda cebīn-i pür yüzünü gülāb-ı nebāhatle bulmuşlar ve nām-i şerīfini Sulḫān Süleymān ḫoymuşlar idi. Murūr-ı dühūr vāfire ve ‘ubūr-ı şuhūr-ı mütেকāşire ile ittifāḫ ol şāh-ı cihān rū-yı zemīni ve ārāyiş-i ḫandān-ı celādet ḫarīnden deryā-yı irādet-i dāver niçe gevher-i pākize aḫter vücāda getirdi ki sipihr ü zemīn leb a leb ve sūretā şadefi gālīb olmaĸa ānların gibi dürr-i şahvār gelmiş deĸil ve māder-i eyyām hezār mihr ü māk-i tābdār-ı izhār idemezdi ol vechle āfitāb-i pürtāb ḫoĸmuş deĸil.

Neşr(Nazm olacak)

Her biri mehr-i sipehr-i devlet[14 a]
Sözleri gevher-i kân-ı izzet

Ki nideler dāyeleri düşende
Ne seng odu māhi(?) yağardı kat kat

Neşr

Vaқта ki her birinin nihāl-i kām̄eti dirāz ve şāhid-i sa‘ ādetleri ser-efrāz oldu.
Rāyet-i ‘ adālet āyet-i hākānī ve livā-i sa‘ ādet ārā-yı ‘ Oşmānī hūmā-yı hūmāyūn-ı bi-
hāmeāl mişāl ser-i salṭanat semerlerine sāye güster meyyāl olub şeref-i kudūm u dev-
let hicretleri nice vilāyet-i şūre bū-yi reşk-i riyāz-ı bihişt “ve müzdehum çebat” nūr-ı
sirişt eyleyüb.

Nazm

Her yekī āyīn-i Sulṭānī girift
Resm-i erkān-i Süleymānī girift

Der eḳālīm-i cihān fetret nemānd
Der meyān-ı serverān şöhret nemānd

Kūs-i ānān gulgul-i şevket fetād
Bed dilān rā āteş-i hayret fetād

Yek be-yek kerdend şāhī rā ṭaleb
Āşikāra şūd ṭalebhā-yı ‘ aceb

Neşr

Bu minvāl üzere ṭul-i ‘ amāl ve ümīd-i cāhū celāl şadedinde iken kimine
bedraḳā-i ecel pişrev ve bāzısına nuḳūd-ı kazā-yı mübrem ger kılmış garāib-i nādīde
ve ‘ acāib-i nāşenīde zuhūr iderek iki noyin-i dāra-dārat ḳaṭ‘ i amālde gayretlerini mat
idüb virāset-i salṭanatı kendulere taḫşīş ve levāzım-ı şevket ü celādet-i eṭvār-ı bedīa‘
ile telḫise başladılar.

Nazm

Yekī Selīm-i sa‘ ādet ümīd
Yekī Bāyezid-i şekāvet mürīd

Nesr

Bu vechle Sulṭān Selīm-i nāmdār livā-i Mağnisa'da ser-efrāz ü kām-kār ve Ḥān Bāyezīd-i bülend iştiḥār Kütāhiye sancağıyla dirāz efkār olub her biri rāyet-i sa'ādetine ta'alluḫ ve ri'āyet-i re'āyāya teşevvük ü tahalluḫ üzre iken. [14 b]

Nazm

Be füröd Sultān-ı gītī-sitān
Mübeddel şeved taht-ı şehzādegān

Ki geb heva(?) mī-küned her yeki
Cüdā mī-şeved hem yeki ber yeki

Girifte ne dašt ez Bāyezīd
Be-güft an sebük-ser(?) be-bāyed ba'id

Be- tuğra-yı ğarra-yı gītī-sitān
Resīdend nāgeh firistādegān

Nemūde zi fermān-ı şāhen-şehī
Diğer tahtgāhī vü cevalān-gehī

Nesr

A'āni nūr-ı dīde-i sultān ve noyīn-i sipehr āstāne vilāyet-i Karaman'da Konya sancağı tevcih olundu ve Bāyezīd Ḥān'a livā-ı Amasya fermān kılındı.

Nazm

Beyā sāķī ān bāde-i gusse şüy Be-men deh ki āb-ı ḥayātem ezüst
Me-rā bih zi nāmus u müstāb(?) rüy Şafā-yı dilem, pāk-ı zātem ezüst

İnad Kārden-i Bāyezīd Ḥān bi Şāhib Kırān Sultān Süleymān Ḥān

Nev-pesende-i rāst ḥāme ve güzārende-i nüķüş-i nāme mācerā 'irfān-ı silk-i beyānında bu vechle 'āyān ve bu tārīķle nümāyān eyledi ki ber mūcib-i irādet-i Yezdān ve meşiyet-i Mennān bir maḥlūḫdan ki devlet esbābı gürizān ola her kāvi-yi 'inād ālūd ve taḥiyyāt ü dūrūdi maḥz-ı sürūr olub zūr-ı bāzusına mağrūr ve göz terāzisiyle vezn olunan ihtimālata mesrūr olduğundan ma'āda pend ü nuşhi şafādan kaçar ve cevāhir-i güftārını nedāmet vādilerine saçar.

Nazm

Zi sulṭan-ı ʿālem çū fermān resīd
Tağayyür pezīrist Ḥān Bāyezīd [15 a]

Naẓar kerd geh ki ber kemānhā vü tīr
Şüde ki zi nār-ı gazāb-ı tīggīr

Be-bāzūyī ḥōd ʿitimādeş heme
Nedāred meʿānī sevādeş heme

Şüde ber meyān-ı kazā beste dest
Netersīd ve fermān-ı şeh rā şikest

Be-güft ey firistāde-i pādişā
Ezīn cāygāhem nebāşem cüdā

Bemā sālḥā cāyī vü meʿ va şüde
Ezīn cā mizācem muṭarrā şüde

Besī ḥücrehā kerdem ābād ezū
Neḥāhem ki bāşem becān yād ezū

Āmāsiye ki elmās bāşed be-seng
Merā nīst der vey be-ḥāl ü reng

Eger mirevem ney be-hüsn ü rıza
Neşīnem eger, ney be şıdk ü şafā

Ḥudāyī ki cānhā zi ḥāk āferīd
Nefermūde mā rā zi emr-i baʿīd

Neşr

Çünkü bu güne cevap ve bu maküle aḳval-i nā-sevab gūş-i şehriyāra yetdi. Ḥān Bāyezīd'in şebābına ḥaml, ile taḥammül itdi tekrar bir emr-i şeref dişārla pür sipās ü sūḥān şinās ādem inhā olunub ḥatta vüzerā-i ʿāl-i rey ve düstūrān-ı kār-fermay cāniplerinden daḥi ʿubūdiyet-nāmeler inhā kılnub irtiḥāline sāʿi ve intikāline niçe vechle bādi-yü dāʿi olmak fikr itdiklerinde bu defʿa daḥi ʿinad ve aşayi fikretine ʿitimād idüb ḳarargāh-ı sābıḳından cüdā ve menzilgāh-ı muvāfiḳından gayre rāh-peymā olmağa imkān ve ḳudret ü tüvān yokdur deyü cevāb-ı bī-feḥvā

gönderdiğünde bâşed ki pend ü nuşha kıabil ü terbiye ile ... [15 b] vermişdi ... ole diyu mekarim(?) cüziyle ve şāh ... olub dest hıtt-ı belāğat suṭūr ve nāmeḫā-yı feşāḫat şu' ūrla ... Bāyezīd cānibine dil-nüvāz ve kār-i şa' ubet şı' ārından ' avdetini kār-sāz ... pend-i peder mani' i gayb ve sudmend olmayub getdikçe āteş-i ...ve ' asākır-i ' ibādet meāşirini neberd ü kār-zāre şitāban olub...(' itikād-i?) fāsıd ve ' itimād kasīde eyle ki ol evvel müḫācemede ber-āmedine(?) gālib ... şaltanat cülūsuna ṭalib ü rāğib ola.

Nazm

Böyle tedbire sultān(?) düşer
Böyle şāhiñ peşine guşsa düşer

Nesr

Bu ḫāletde tāc-dār-ı sipāh maḫam ve şehriyār-ı baḫter nizām ḫiyel-i mezbūreye vākıf ve fiten-i ...' ārif olmağı taḫrīr-i lisān-ı seri'ül-beyān ve taḫrīr-i ḫāme-i ... deyu vüzerā-i nāhid şafa ve ' uḫalā-i ḫurşid liḫa ... Pertev Paşa ḫazretlerini "erselü'l-ḫaḫīm ve lā tavsiye" fehvāsınca Bāyezīd Ḫān'a inhā ve pend ü naşḫ cānibi-ni targīb ü ilkā etdiklerinden ma' āda ... verengi pezīr olsun deyu noyīn-i ma' ḫül şinās ve Ḫazret-i Ḫān Selīm-i pūr sipās cenābına daḫi meḫmedet āşār ve maḫmūd eṭvār Ḫazret-i Mehmed Paşa-zāde'llāhü rā' fetehü keyfe mā yeşā-'ya irsāl olundu ...

Nazm

Naşīḫat ne lāzım müdebbir şeḫe
Velī pend lāzımdır raiyyete(?) [16 a]

Nesr

Çünkü vüzerā-i ' āl-i rey ve kübra-i ' uḫde güşāyı şehzādegān-ı fera fersaye vāşıl ve pāy-ı serīr-i serīr peykerlerine enva' -ı būs ü ilticasıyla nāzil oldular. Muṭı' ü minḫād olan noyīn-i Selīm nihād ḫaḫḫ risāleti riā' yet ve vizārete lāyık olan ' avāṭıfi ' ayn ile ' ināyet idub ḫatta bisā' at ḫuzūr-ı şerīf-i noyīnden gitmedi ve ḫāṭır-sāzlıkda vechen mine'l-vücūh daḫīḫa fevt etmedi siyemmā ihşān ü kerem ve bī-şumār ' aṭıyye ve himem birle rāzı-yu şākır cenāb-ı pādīşāha ' avdetine sa' y-ı vāfir zūhüre getürdüler. Feammā ğılliyyi ' inad ve ḫaşleti fesād üzere olan Bāyezīd-i şeḫāvet nihād düstūr u mezbūr-i bezminde yād ve ' ādem-i ri'āyet-i ile nāşād etdiginden gayri her

çend ki nuşh ü pende āgāz ve kelām-ı terbiyet ‘ilāmını icāz eyledi. *İstanbul nüshası buradan tekrar devam ediyor.* İcāz eyledi şimāh-ı sem‘ine göz ve gūş-i hūşine eşer müyesser olmadı ‘ale’l-ḥuşūş hezār aceb ve riyā ve kemāl-i istiğnā ile cevāhir-i güftārını “i’fā”³⁶ edüb eyitdi maḥrūse-i Ḳustantiniyye ki pāy-i serīr-i ‘āliyedir mevāli-i nādiradan ve ahāli-i sūḥan-verān ile kerān tā kerān müşāhidü nümāyān iken bā‘iş ne oldu ki mürebbī ve nāşih ānlardan gönderilmeye bāri sözlerine i‘timād ve delāil-i ‘aqliyyelerine ‘itikād mümkin olub hevāyı emelden perrān olan mürüḡ dili iştiyād belki fezā-yı ḥalelde şitābān olan rubāh-i nefsi bend-i pendiyle irşād edelerdi. [16 b]

Nazm

‘Ākılem men pend-i ‘ākıl be-şenevem Herki ez men nīst büzürg be-‘aql
Verne ez cāhil naşihat cūyenem Ber dilem ez vey neşāyed hiç naql
Ger zi şeh efzūn būd ‘aql-i vezīr
Bāyedeş şāhī vü ān şeh rā ḥaşīr

Nesr

Egerçi bu vechle redd-i cevāb ve ‘envā‘-ı i‘tāb eyledi ve illā dürişti bir miḡdār nerm ü bāzār-i ta‘aḳkūl-i germ olub girye ü bükā ve nāle-i ibtilā ile Kütahya’dan cüdā ve ṭul ü dirāz efkāra mübtelā oldu. Feammā şūret-i zāhirede nev‘an ketm-i inḳıbād ve sevād-i ‘āmālini beyāz idüb inbisāt ve neşāt semti ile teveccüh eyleyüb.

Nazm

Ber-ārāst leşger be-zerrīn silāḥ
Cihān şūd münevver zi dīger sabāḥ

Delīrān ablaḳ süvārān revān
Çū ebr-i şitābān zi bād-ı vezān

Zi miḡfer ḥacil āfitāb bülend
Cihān pür şe‘āşü‘ zi zer sine bend

Ser-i nīze peyveste ber āfitāb
Resīde be-saḥḥ-ı zemīn çün şihāb

³⁶ TN.’nda “inşa” şeklinde yazılmıştır.

Ber efrāhte sad direfş-i güzīn
Be-saķaf sipehr ez-suţūh-i zemīn

Güherhā-yı raht-ı cihānī gürūh
Girān geşt ü sengīn zi Elburz kūh

Nesr

---“Devletle Ankara havālisine varduđı gibi haķķında ‘ināyet-i padişāhi mütezāyid oldi yani ki ferzend-i ercūmend-i mihter-i Sulţān Orhan’a Çorum sancađı ve nūr-i dīde-i devlet-mend-i gühteri Sulţān Murād Hān’a Canik sancađı tevcīh buyuruldu. Ama Ankara havālisinde Anaţoli Beglerbegisi Cibāli Ahmed Paşa kenduleri istiķbāl pāybūsle iclāl ettikten sonra ki mücāz ve me‘zūn Kütahya’dan ‘azīmet etdi. Çorum’a vardukları gibi Rum Beglerbegisi ‘Ali Paşa dađı karşu gelüb sol ki levāzım bendekidür arz-ı pīşkeşle müveddī kıldı. Hatta noyīn-i zī-şān-ı Amasiya’ya teveccühden rū-gedān olub Çorumdur bezmdür dīvānda temekküne rağbet-künān oldıkda mezbūr mīr-i mīran pend-ü nuşhle men‘ine iķdām eyledi. Çünkü murād şerifdür vālid-i mācidiñizden istizandan soñra olması münāsibdir def a imtişālen li’l-emr Amasiya’ya varmañız vācibdir deyü söyledi. Hatta kelimāti mües-sir dađı oldı.”---³⁷ Bu tavırla Kütahya’dan müfārekāt ve Amasya tarafına musārī‘āt idüb feammā hıllat-i şeķāvet-mend ve haşlet-i pür hayāl ü gezend olmađın tecessüs-i nīru-mend ve tefeħhūs-i bilād-ı kend iderek kem nesl ü bed asl hezār rehzen fitne bī-dār ve bī-şūmār [17 a] eşkıyā-ı hīle güzār-ı yanına cem‘ ve belki bir vaķıt sa‘ādetine rehşende şem‘ kılub her müfsid-i fesād encām dimāĝ-ı fāsidindeki evhāmı ifhām ve dām-i bend-i ‘uķūl olan taşavvurātı i‘lām iderek “eţ-ţāb‘ men‘iţ-tab‘ yesruk” fehvāsınca bār ü büngāh-i nāmusı tar ü mār ve kenduyi sebük-bār ü sebük-sār itmekle az zamanda çerāĝ-ı devletini bi-nūr ve ķasr-ı kadr ü rif‘atini maħz-ı ķuşūr edüb gülzār-i ‘itibār hār-ı hār-ı hār-la doldu ve kuhsār-ı ‘arz ü viķār-ı gürūh-ı müfsidine çekeniñ oldu.

³⁷ MN.’nda bu kısım yazılmamış olub TN. Vr. 5a.

Nazm

Zeng-i rengile tondi mir'atı
Münkeşif oldu mihr-i dārātı

Noktaca rağbetini kömdi gür
‘Ur kaldı vü yüz çevirdi ağır

Pādşeh kem ola şitāb-zede
Nola ser-i ceng olursa div ü dede

Ehl-i tedbire yaraşır gerzen
Āni ger-merd ola kin gerzen

Şeh ki pend olmıye kıyāhetle
Seng atarlar āña felāhetle

Sayyeler çünkü nām ü nāmūsı
Āña āh ide saltanat kōsı

Evvelā aql vü şāniyā tedbir
Şālišā server vü şadr-ı serir

Şehde kem kāmil olmaya Ferheng
Her siyeh kāse oña verir reng

Neşr

Bu uslūb üzre devre-i dūdmān iken dūd-i āhı dūdgāh-ı sipihri tutdu. Ve sūtūde-i husrevān olmuş iken buḥār-ı buḥūr-ı menzilgāhı şahrāh-ı ‘ademe tutdu. “yūs‘ādū’r-racūl bi-mūsāhabeti’s-sa‘id”³⁸ kavlinde şek ve “yeşiru’s-şaburi ila murādihı”³⁹ kelāmı levh-i i‘tikādında ḥakk edüb müfsidān-ı dilfereyb ve ceng-cüyān-ı bī-nehīb ile zor bāzu-yı arzuya inandı. Ve sūtūvān-ı āsitān himmetine dayandı. Feammā “humūmu’l mer’i bi-ḫadr-i himmeti”⁴⁰ feḥvāsınca ne kāse-i sipihri-i düreng [17 b] cānına sitem-i helāhil ve şereng içürdi. Ve zaḥm-i tīgü ḍarbet-i seng-i cism zedine ber cāme-i sereng giyürdi. Ḥaḫka soḥbet-i nā-cins ve bed sirişt sence-i iḫdidārı kem mikdārı ve muḫārineti na-ḥalef ve zişt şehriyār-ı nūr-ı ruḥsārı maḫz-ı

³⁸ “Kişi mutlu kişilerle dost olursa mutlu olur.”

³⁹ “Sabreden kişi muradına erer.”

⁴⁰ “Kişinin çalışması gayretiyle kıymetlenir.”

şerîrû ve nâr idüb ħandân-1 devleti sūziş-i ħiddetle dutar. Ve ‘âyine-i sa‘ âdeti levĥ-i kamer mişâli zeng ŧutar. Ve ‘ale hâze’l-minvâl Ĥân Bâyezîd-i ħabâvet maâl Kuduz Ferhad nâm bir sek-i divâniye iĥtirâm ve Ağsak Seyfeddin dimekle ma‘ ruf bir göçer ve bî-dine i‘ zâz ve ikrâm idüb ħonca-i baĝçe-i merâm ħarb-1 destle açulur şandı. Ve ânlarıñ enfâs-1 serdine bād-1 sabâ gibi inândı bî-ĥaberdir ki ezhâr-1 besatîni dirişt dest vaĥte dönmez. Ve bihâr-1 reyyâhını terâvet maâl bād-1 sümüm ħiddete göymeز.

Nazm

Nefes-i baĝbânla ħonce Güçle ħande eylemekden gül
Mâyil olmaz şafâyla ħonçe Yeĝdürür ħaşden ağlasa bülbül

Neşr

Çünkü bu eşkıyâyı iĥdâr ve âkıbet-endiş olmayan ağbeyâyı âmade kân-1 bî-kâr kıldı ħumâr-1 şemâtet-şi‘ ârile ta‘ n okların per-tâb ve kümân-1 istikâmetini ĥümm-güşe mişâli pertâb etmege başladı.

Nazm

Beyâ sâki ân mey ki âteş teşîst Be-men deh ki şürîdeĝi mî-künem
Ĥuşûsan zi derd-i güzer bî-ĝaşîst Zi dil ĥâr ĥâr-i bela mî-künem

“Nâme Firistâden-i Ĥân Bâyezîd bi-Sulţân Selîm-i Sa‘îd Ve Resîden-i Vüzerâ bi-Âsitâne-i Pâdişâ ve Aĥbârân-1 zi İĥtilâfi Şehzâdegân ve Tenbîh-i Müĥâđıra”⁴¹ [18 a]

Nazm

Yüz çevirdi çü devlet ü iĥbâl Kıldı işyân varaĥların taĥrîr
Âşikâr oldu nâme-i a‘ mâl Ĥaderiñ iĥtiđâsı üzre ħadîr

Neşr

Çünkü Sulţân Bâyezîdiñ reşâdeti “fesâde”⁴² mübeddel ve dimaĝı rayihâ-1 ‘inadla muĥtel oldu evzâ‘-1 nâ-sezâ ve eĥvâr-1 terah-fezâyâ başlayub ---“evvelâ bî-sebeb yerinden ĥareket ve Toĥat cânibine ‘azîmet etdi ve Rum beglerbegisi ‘Ali Pa-şa’ya ve defterdârına beni istikbâl idesiz. Sivas eĥrafını benimle avlayub yine yerluyeriñize gidesiz deyu emr gönderdi yani ki bu tedârikle Sivas ħal‘ asını zâbĥına

⁴¹ MN.’nda bu kısım okunamadığı için TN.’ndan tamamlanmıştır.

⁴² MN.’nda bu kelime yazılmamış olup TN.’nda yazılmıştır.

alub zamān-ı müdāyekada harem-i muhteremini āna şalub muḳaddimāt-ı ‘işıyāna mübāşiret şadadinde oldu velākin evza‘-i nā-sezāsından ānlar rāyiḫā-ı tuḡyānın istişmām etdiler ḫala zamān-ı şayd ü şikār deḡildir maḳarrı ‘izzet eşeriñize dönesiz. Ḳable’l-vaḳt ḫareketle bizi ve kendüñizi dām-i bend-i ḳazāya giriftār etmiyesiz deyu ḫaber gönderdiler. Bā‘dehū paşa ve defterdar ihtiyāten kendü adamları ile ḳal‘āya teḫaşşunu evvela gönderdiler. Gördi ki efkār-ı nā-hemvār netice vermedi. Dönüb kemer ‘arz-ı şüreti ile Amasya cānibine vardı. Āniñ ḳal‘āsı fethini ūlā gördü. Bil’āhār bir gün seyr ü temāşa bahānesi ile ḳal‘aya güzār kıldı. Kendü ḫavaşşı ḋabḫına alub zār zār ü ḫafaḫa-i ḫişār zümresine şehir-i Amasya’yı ḫişār kıldı. Ve”---⁴³ birāder-i ‘aḫam ve pişvā-yı mükerremin olan “noyın-i”⁴⁴ dānā nihād Ḫān Selīm-i selāmet neḫād cānibine gūne gūne mekātib ve tevāmir-i ‘acāyib “inhā etmege başladı.”⁴⁵ Eger çı ki mirāren keşiran birāder-i bihter ü mihter ve neḫāve-i ḫüsrevān-i sāye-güster fisāne-i bī-feḫvā ve kelimāt-ı şirret efşāsı irişdi. Ve illā baḫr-ı himmet-i ḳatrece muḡber ve ferādis-i ḫıyneti berg ḳarraca fisūrde ber olmayub ‘arz u vaḳār ile kühsārvār vārid olan kelām-ı şemātet şi‘ārı yine ḳāiline redd ü işār ve dāmeninde perveriş bulan bi-bergi ‘izzıyyunu bī-i‘tibār eyledi.

Nazm

Her ne seng itdilerse ketm itdi
Şābit oldu yerinde deryāveş

Yüzüne egri bakmaḡ isteyene
Hiç göz açtırmadı nite ki güneş

Neşr

Bu tavr üzre güftār ve ef‘āl-i şemātet şi‘ār üzre iken kendülerden mufārekat iden vüzerā pādişāh-ı ‘ālem penāh-ı kişver-güşā cānibine vāşıl olub ḫuzurlarında muḫaḫḫıḳ ve ‘irfanları müte‘allıḳ oldıḡı üzre her biri mācerā-yı ve şehzādegān mabeynindeki niza‘ ve ḡavḡayı beyān ve rüz-ı revşān gibi nümāyān etdiklerinde dāire-i taḫḫıḳe yetişdi ki Ḫān [18 b] ⁴⁶ Bāyezīd-i ‘anid ḳābil-i terbiye ve māil-i taşfiye

⁴³ MN.’nda parantez içindeki kısım yazılmamıştır. TN. Vr. [5 b]

⁴⁴ TN.’nda “şehzāde-i”.

⁴⁵ TN.’nda bu kısım “inhāsına ser-āḡaz iyledi” şeklinde yazılmıştır.

⁴⁶ MN.’nda bu sayfanın çoḡu okunmaz şekilde olduḡu için TN.’ndan yazılmıştır.

degildir siyemmā nuşhu pendî ve pend-i kuvvet-i vâhîmeden şanub gitdikçe âteş-i şürûru işti'âl ve teşrih-i habâyâ-yı fâsideye iştiğal üzeredir huşûşân vârideyn ve şâdireynden Amasya kal'asını dâbtı ve etraf cevânibden gelen ecânibi deftere kayd ü rabtı dahî işidildi. Bu hâletde dâmen-i şabr ve ihtiyâr dest-i Hân Selîmden firâr ve lem'ât-ı nâmus u 'ar çerağ 'arz ü vikâr-ı güzâr etmege yüz tutdı “*aleyk bil ihtimâli hatta yümkinü'l-iktidâr*”⁴⁷ mûcibince hâtimesi şûru fitne bâ'is ve nihâyeti enduh ve mihne sebeb-i hâdis olmasın fikr idüb vâsıl olan tavâmîri tayy ve bir peyki hırdı bî-cihângir ve sâhib-i serîr olan peder-i sa'âdet ahterine inhâ ve nûkât-ı kabîha-yı birâ-derini 'ale'l icmâl imlâ ve inşâ eyledi.

Nazm

Nâmehâ çün be-dest-i şâh resîd
Na'ra-i kôs ber sipâh resîd

Heme esbâb-ı rezm peydâ şüd
Nîzehâ tîghâ mücellâ şüd

Hayme zed şâh ber kenâr-ı buhâr
Çün kef-i bahr haymehâ bisyâr

İnçünin âmedend hayl ü sipâh
Geşt deryâ ğarîk-i 'asker-i şâh

Rû-yı deryâ girift keştihâ
Bahr şüd felek ü bahr nâ-peydâ

Şaf-güşâyân be-tumturağ resîd
Deşne-i rahş tâ 'Irâk resîd

Nesr

Ve ândan mâ'adâ bâzı ahkâm-ı rezm-ârâ ve evâmîr-i asâkir inhâ bevvâbân zer-rîşte puyân ve çavuşân-ı deryâ huruşân ile etraf ve aqtara huşûşâ Hân Selîm kurbundaki ümerâ ve ahyâra belki mîr-i mîrânân ulu'l-istihâre irsâl ve levâzım-ı cem'iyet-i muhâzıra tenbîh ve iş'âr olunduğundan ğayri Hân Selîm-i sâhib-zekâ

⁴⁷ “İhtimalli davranırsan iktidâra ulaşman mümkün olur.”

cenābine [19 a] bir emr-i “şerif-i hümāyun”⁴⁸ eda inhā kılındı ki bāğ-ı merķūm ol cāniblere hucum ve bağ ü rağ-ı şüre büm itmek üzere ise havfü haşyetten sade “her cihetle”⁴⁹ hāzır ve āmāde olub ḥandān-ı devletini söyündürel ve cism ü cānını ḡaḡab nārına göyündürel. Siyemmā bu bābda heycā’-sāz ve ser-bāz ü bī-kār kār u cān güzār olanlara ne vechile bezl-i merāḥim ve şarf-ı mekārım kılırsañız makbūl ve ḡayri medḡūlümdür deyu istimāletlerinden mā’āda mīr-i mīrānān-ı zevil iḡtirāmdan Anaḡoli beglerbegisi Cenābi Ahmet Paşa ve Karaman beglerbegisi Şolak Ferḡat Paşa ve “Zü’l-Ḳadīriye”⁵⁰ beglerbegisi Lala ‘Ali Paşa ve Adana valisi ‘āliyyi ḡaseb ve vāliyyi neseb güzīde-i dūdman ve neḡāve-i Ramāzaniyan “ḡazreti”⁵¹ Pīrī Paşa ve taḡt-ı rāyet-i ‘adālet āyetlerinde vaki’ olan ümerā-i kirām ve ‘asākir-i zafer fer-cām ber mücebi fermān-ı ‘ālem nizām “her biri”⁵² meşyen bi aḡdāmi’l-iḡdām “serīr-i”⁵³ Konya şaḡrasında maḡām “tutub”⁵⁴ her tīr hücūm-ı ḡaşme agaz açtı. Ve her bir tīḡ-i muşāff-gir zebān-ı geremiyyetle zebāne-i zebānı gibi şerīr saḡdı.

Nazm

Ālāt-ı harb şol ḡadr irdi kemāline Geremiyyetile ceng idelim diyu her tūfeng
Her ḡob ağız açdı ‘adüvvünüñ zevāline Bir habbı yutdı müntazır oldı meāline

Nesr

Bu minvāl üzre cem’iyyet “muḡazıra itmām”⁵⁵ ve nāmūs-ı pādīşāh-ı şiyānetine “iḡdām olub”⁵⁶ leyl ü nehār ḡudūm-i bāḡīye intizār ve silāḡ-ı rezm āheng iḡdārına ‘itibār üzre oldılar.

Nazm

Beyā sāḡi ān rāḡ-ı raḡt sirişt Be-men deh ḡarābem ez āsīb-i baḡt
Gezu ḡaşr-ı dil ömre [19 b] bā la’l ḡişt Ne şāḡāne taḡt vü ne mīrāne raḡt

⁴⁸ TN.’nda “hümāyun”.

⁴⁹ MN.’nda bu kısım yazılmamıştır.

⁵⁰ TN.’nda “Maraş”.

⁵¹ TN.’nda “ani behi”.

⁵² MN.’nda bu kelime yazılmamıştır.

⁵³ TN.’nda bu kelime yazılmamıştır.

⁵⁴ TN.’nda “tutub”.

⁵⁵ TN.’nda bu kelimeler yazılmamıştır.

⁵⁶ TN.’nda “müsāri’āt idub”.

Resīden-i Bāyezīd Hān Be-Peyker-gerān-ı Nām-dār ān Be-Şahrā-i Konya ve Qaravul
Şūden-i Mīr-i Mīrān-ı “Zü'l-Ḳadiriye”^{57c} Ali Paşa ez-Cānib-i Sulṭān Selīm-i bī-Pervā
ve Ceng Sāhten-i ü Be Bāyezīd Beyān ve Tertīb Şoden-i Alay ve ‘Asākir-i Kār-
fermāy

Naẓm

Debīr-i ḳazā īnçün nāme kerd
Ne āteş be-bāyed ne da‘vā-yı serd

Be-ḥiddet şehān terk-i efser ‘kūnend’⁵⁸
Ze de‘vi küleh rā pes-i ser ‘kūned’⁵⁹

Be-neyyir-i vey bāzū neşūd kāmķār
Cüz eflāsiyān nebord iştihār

Şehān tiğ-i tedbīr dārend bes
Ez ānhā şilāhī neḥāhīd kes

Neşr

Çünki Hān Bāyezīd tarafındaki eşşiyā şubḥ ü mesā ‘inān-ı ‘azīmeti irḥā ve kendüleri zemzeme cūyā itmege yüz tutdu. ---“Ḥatta süvār ve piyāde onbeş biñden ziyāde etrāk ve fūrümāyegān yek-süvār sene-i mezbūr Receb’iniñ āvāḥirinde Amasya’dan çıkdılar menzīl be menzīl pāy-ı tāht-ı mülk-i Yūnān olan Konya şehrine ‘azīmet kıldılar virdi ze-bānları herçi bād-ābād ve ḥile-i lisānları mā ve düşmenān-ı celādet nihād elbette elbette ṭuruşalım mir‘āt-ı şemşir ve ‘āine-i cennet-i dil-peziñden dīdār görişelim diyu da‘vā-i merd iderek dördinci menzīlde Çorum’a geldiler nihādında ki nā-sezā cünbüş ü hareketi duyub pend ü naşīhat iden nik-ḥāhān-ı dīn ü devletten Veli ‘Ağa’yı nefsi Çorum’da şalb itdiler ki merḥūm Sulṭān Muşṭafa’nın ağalarından ḥatta men cerrebe’l-mücerreb mā-sadakī olan şenā-kārān-ı şadāḳat nümālarından idi. El-kışsa dāire-i iṭā‘at ve inḳiyādden ḥurūc ve merāḳı şenā‘āt-ı fesādāta ‘urūc edüb Amasya ve Toḳat ve İskilib Sonya ve Ḳal‘acık ve Nıksar ve Sinop ve Anḳara māl-dārlarından müşadereye başladılar ya‘ni ki istiḳrāz ve istidāne nāmi ile niçe biñ flori aḥz idüb yanına müctemi‘ olan perişān ḥal etrāk-ı ḥazeleye

⁵⁷ TN.’nda “Mar‘aş”.

⁵⁸ MN.’da ‘kūned’.

⁵⁹ MN.’da ‘kūnend’.

tevzi‘ kıldılar muḥaṣṣalı kelām”---⁶⁰ bir dereceye varıldı ki her biriniñ kibrīt-i zebānı pīfe şerr ü şürdān pür-şürür(ü) olub çerağ-ı sa‘ādet-i “fūrüg” noyīn menzīl-i kār-vānda kalan āteş-i ḥākisterine döndü ve cemāl-i şāhid salṭanatı zehrāb-ı ḥuffet ü şefa‘ ātle yündi.

Nazm

“Yoli toğruldi ceng ü peykāre
Geldi yaklaştı tābeş-i nāre

Tīğa el şundi her dilīr-i büzürg
Kimi Rūmī, kimi Arab, kimi Türk”⁶¹

Zāhir oldı qaravul-ı noyīn
Geldiler şöyle kār-zāre yaqīn

Nesr

Cānib-i sa‘ādetlerinden daḥi ‘aduv-keş ve ‘asker-keş mīr-i mīrān-ı Maraş
[20 a] Ali Paşa qaravul inhā olunub ba‘zı dilaverān ve nām-dārān-ı merdūm-u zi şān
birle hemrāh kılınmışdı nāgāh-ı muvāşilātı müyesser olub iki cānibden bile dilīrān-ı
raḥş-rān tīr-i hūma pervāzları gibi yarān olmağa “serağār”⁶² “eyleyüb.”⁶³

Nazm

Çükāçük şemşīr ez noh felek
Güzer-kerd ez baḥr hem-çün semek

Zi şıyt-ı rikāb-i ecel perverān
Şüde lerze ger āsumān ü zemān

Güzer kerd tīran zi miğfer serān
Çū ah-i ğarībān zi heft āsumān

Nesr

Lākin bāğīyān-ı mezbūr mürūr u ‘ubūr üzre olmağın müfārekāt ve cānib-i
noyīn-i kām-kāre müsāre‘āt olunduğda ‘asākīr-i bāğīyān ğayet girān mānend-i bād-i
vezān şitāban ü tahavvūr-gūnan Konya şahrāsını cūyān ve baḥr-i revān gibi ḥurūşān
olduklarında.

Nazm

Ḥabbā ḥayyin olub iki şahzāde cüst
Açıldı perr ü bāli çettrin dūrüş

Gelüb cūşa deryā-yı fīrūze reng
Kef oldi āña ḥayme-i ehl-i ceng

Alub zīr u demāne bir kāse semm
Virem verdi ‘ayn-i ‘adūya elem

⁶⁰ MN.’nda parantez içindeki kısım yazılmamış, TN. Vr. 6b.

⁶¹ Bu iki mısra Solak-zāde tarihinde aynen geçmektedir. Karşılaştırmak için bkz. s. 270.

⁶² TN. “serağaz”.

⁶³ TN.’nda “eyledik de”.

Nesr

Çünkü iki noyîn-i nev-âyin birbirlerine yaqîn ve mühâceme ve muhâşemeye qarîn oldılar tertîb-i alay ve tezîn-i ‘asâkir-i nuşret-ârâ aray cânibine dağî lâzım ve lâbûd olub lalalar ve ağalar kullarını zînet ve izhâr-ı şöhrete başladılar evvelâ râ‘ d-endâz ve heycâ‘ -sâz darbzenler ‘acele ile ilerü varub vaqt-i mühâceme ve hengâm-ı “mükâteleye”⁶⁴ cân attılar. Siyyemâ dilîrân düşmen-sitân [20 b] ve dilâverân-ı ‘arabda cüyân ‘âni nârekeş ve ‘adüvkeş ve merdüm zîş ve peleng-cünbüş seşbanlar ki her biri tûfeng-endâz-ı mümtâz ve heycâ‘ -sâz-ı serbâz olub mağriybi şeb-i külâh-ları lâşe-i ‘adüya kilağ ve miyân-ı “.....”⁶⁵

Nazm

Ağız açtırmazidi topa tûfeng
Karşu varırdı cenge çâpuk u şeng

Dürilüb her fitile ejder-vâr
İylemişti dehânın âteş-bâr

Şöyle kapladı yeryüzünü dun-ğân
Şan yere indi âsumân ol ân

Silünüb anda kehl-i ‘ayn-i ‘adü
Gözin açdı hezâr ‘arabda-cü

Nesr

Ba‘ dezân tîr-endâz ve ser-efrâz şolaqlar şağ-ü şolden revân ve otağları serv-i bâlâ gibi hîrâmân olub zerkeşi tâcları şecâ‘ at ateşini uyardı ve şe‘ âşa-i külâhları çâk-ı fark-ı hürşide vardı.

Nazm

Bâz veş per açub otağları
Haşma qarşı delirdi pervâzi

Pâ-yı bend olmıyaydı ânlarda
Gösterirlerdi düşmene bâzi

⁶⁴ MN.’nda bu kelime yazılmamış olup TN.’nda mevcuttur.

⁶⁵ TN.’nda “ceng ü vegada yüzleri gibi şubh ağ idi”.

Nesr

‘Ale’l-ḥuṣūṣ dibā-pūṣ ve sürüş-i hūṣ peykerleri ki āfitābeleri ṣea‘ī-yi āfitābı be-ferr ve güher-i tābleri dirahṭı hezār bī-deli pīrāne-ser kılıb ṣadā-yı zeng ile ‘uḳūl ve ferheng ehlini deng ve libās-ı zerbüft ü sereng ile bī-ṣūmār bü’l-hevese reng itmiş-ler idi.

Nazm

Pā-yı ānān zi ḥāk bālā-ter
Hem-çū bād-ı vezān direng ü pū
Be-mu‘ allaḳ heme nümāyā nend
Tāc-ı-ṣān mihr ü meh ṣūdend dū rū [21 a]

Nesr

Ba‘ de-zān süverān-ı ablaḳ niṣān ve ablaḳ ḥayl ve sāhil-i süverān süheyl-i mil cüst ü çālāk ve mehīb ü bi-hemāk sipāhiyān furṣat kırān ve merriḥ intikām ü keyvān tüvān silah-dārān-ı ṣecā‘ at ‘unvān ve tīz-reftār ü çapük süvār ve nesīm güzār ü ṣimāl medār ‘ülū-feciyan-ı yemīn ü yesār ve merdān-ı cān-sitān ü dilāverān-ı Sinan niṣān heycā‘-gīr ü neberd meṣīr ḡurabā-i ṭarafeyn ṣi‘ār ‘alay ‘alay olub ‘ālā-yı ṣecā‘atle ālāyiṣ ve ārāyiṣ-i ṣehāmetle nümāyiṣ üzere olduklarından ma‘āda ṣāḥib-i ṭumṭarāḳ u ṣöhre-i āfāk olan müteferriḳālar miḡfer-pūṣ ve dere berdūṣ adamlarıylā vezīrinin libāsı melbūs-i zer-büft ü kirbās olan ḥān salār-ı bülend iṣtihar ḥüddām-ı düşmen ṣikār ve ṣehāmet diṣarlar ile ‘ülüvvi merātib ve sümüvvü menāṣıbları müstedāsınca müzeyyen ü ārāsta mānend-i ümerā-i nev-ḥāste ‘ırz-ı ‘arz ü viḳār ve izḥār ü ṣevket ü “celādet”⁶⁶ iḳtidār üzre olub.

Nazm

Zi-tiḡi Dımaṣḳı ber-āmed sadā
Ki ey nām-darān-ı hestī rūbā

Ezīn dem mī-peçid rū-yı ḥayāt
Ber -āyend dünyā nedāret ṣebāt

Belī tiḡ-zen ger serefken būd

⁶⁶ TN.’nda bu kelime yazılmamıştır.

Silāheş çe sâzed ki evzen bûd

Delîrî ki bîned feşâ-fâş-i hûn
Ne rû-yı direng âvered ney sukûn

Her(?) ber gürüsne pey-i âhuvân
Be-gerden girânî nedâred tûvân[21 b]

Çü merdi ber ân bād-pāyet be-ceng
Be-hun-i ‘ adûv gûta-zen çün neheng

Diğer nâ‘ ra ber-hâst ez reh be-tîr
Meters vü berev düşmenân rā be-gîr

Güzerkûn zi pûlād rûyet mepiç
Neyābî çünîn rāyegân ceng hiç

Müşebbek kûn evvel ten-i düşmenân
Vez āngeh kûni hûn-i deryā revân

Zi hûn ber zemîn şekl-i bārân bi-yār
Zi peykân tegerg müdevver bi-yār

Nesr

Bu uslûbla dilâverân birbirine istimâlat ve namdârân bezl-i câne niyet üzere olub kimi tîğ ü şemşîrine yemîn ve kimi tîr-i dilîrine haşm ü kin itmekle meydân-ı neberde raşşîrân ve kâr-zâr-ı heycâ‘ nâverde şitâbân olmağa başladılar. Siyyemmâ şihe-i tûsen hâl diliyle ceng-efken ve vişne-i tâven-i düşmen güzer ve şaf-şiken olub zemin ü zemân bir derecede zem-zeme cüyân oldu ki dilîrân-ı düşmen şikâr kuvvet-i güftârdan kaldı ve bî-kâr kerân-ı kâr-zâr şecâ‘ at ve şehâmet deryâsına daldı.

Nazm

Āhenîn-i pûşân meydân-ı neberd
Yek be-yek güftend merdûm merd merd

Zîr-i miğfer serverân yek ber diğer
Güft şebâzem velî bî-bâl ü per

Pençe-i şehbâz ez tîgem hâcel
Ejderân pîş-i kemendem münfa'il

Ger be-meydân-ı kuvvet vü zür âverem
Pîl-i ferbeh râ cû semmûr âverem

Ger be-tağsem kûh râ nâvek zenem
Kejed peykâneş diger kûh efkenem [22 a]

Poşt-i men der rezmgâhî nedîd
Cüz kafâdarî be-nihâdem bedîd

An kazâ çarbem be-aks-i tîğ ü tîr
Hûn-i gülgûn râ feşândem hemçû tîr

Pîş-i men engüşt-i a' dâ bî-gezend
Pây-ı bânân râ çû mâ süvarân-i çend

Her ki zeyn keremiyetem şüd der hilâf
Tîğ-i u bâyed ki bînem bî-ğılâf

Nesr

---“Hâsılı kelâm ‘asâkir-i zafer nizâm bir tariķle intizâm ü fercâm buldu ki gürûh u e' âdi ve hassâd ve cuyûş-ı düşmenân-ı ğabâvet nejât enâr-vâr nâz-‘ı gayret ü ‘arla kere kere kanlar yutmaĝa gûşîş ve dirahşı tîğ ü tîr ve direfş direfş be hümâ-peyker seyri ile bi-vâdi-yi ademde mekân tutmaĝa verziş kıldılar.

Nazm

Koşdend dilâverân şaf şaf
Hûn hun hõrd muhannesân kef kef”---⁶⁷

(Nesr)

Huşûşen bülend iştihâr ve ser' âsker-i muhtar Ramazan Oĝli Piri Paşa ve sâ'ir mîr-i mîrânân-ı ‘âlî râ ve ümerâ-i imâret-ârâ bi-ķadr-i himem-i hüm izhâr-i şevket ü tûmturaķ ve bi-ķadr-i ‘azmihûm iş'âr-ı şõhret-i şalâbet vifâķ birle şe'âş'e ü miĝferi eşi' a-i ğurşîde mâ' ni ve levâmi' i suyûf u celâĝüsteri tevâli' -i nücûm-i sa' âdet nevîde

⁶⁷ TN.'nda bu kısım yazılmamıştır.

def i belki kevākıb-ı rehşende burūcundan gürizān ve seyyārāt-ı seb‘ a-i menāzilinde hıcaletle pinhān iylemişlerdi.

Nazm

Böyle tertīb vü böyle ‘ alayı
Görmedi sāl-i sālhorde-’i çerh

Şöyle açıldı çārsū-yı silāh [22 b]⁶⁸
Şanki satıldı cān ü ser bī-narh

Neşr

Bā‘ de-zān “noyīn-i”⁶⁹ ‘ alem mesīr ve şehriyār-ı muhkem tedbīr sımāt-ı tedārik-i mebsūt u āmāde ve ribāt-ı havf ve haşiyeti evhām ve efkārdan sāde kılub hızāne-i damīrinde pūşide ve defīne-i derūnunda nādide kūt-i kuvvet-i şecā‘ at ve nuķūd-ı kuyūd-ı şehāmet zāhir ü beride buyrulub hezār muāhede-i kerem-sāz ve mevāide-i himem pervāz birle bezl-i emvāl ü devāb ve şarf-i erzāk ü esbāb idüb “yevme lā yenfeu’ māle ve lā benūn ve illā men etellāhi bi kalbin selīm”⁷⁰ fehvāsını ‘ıyānen tefsīr ve levāzım-ı mekārım olan ‘ ahd ü güfti ‘ ale’t-tafşil tā‘ bir eylediler bu minvāl üzere eşraf ve ahyār ve cümle-i kibār ve şıgār istimālāt-ı şehriyār-ı gūş ve deryā-yı merhāmetlerini pürçüş idüb.

(Ayn) Mısra

Can nedir ketmiye zeban-zedi(?) sen şāha fedā

Mađmūnını tezkar ve kenduleri kār-i ‘ azmūde-i pīkār eylediler haqqa şahlar bir serv-i bālādın ki sāye-i istimāletleri mebsūt olmayınca mükārın olanları āsūde hāl olmaz ve pīrāye-i lūtf ü himmetleri mađbuť kılmayınca kafādārları müterekķib-i kıtāl olmaz.

Nazm

Telhī-yi cengi atlı diliyle unutturan
Olmaz bā‘ id gālīb-i olursa ‘ adüvvüsüne

Lūtfi görölmiyen kişinin qahrı bār olur
Virmez kimesne cānıñ ānın cüst ü cūsine

⁶⁸ MN.’nda bu kısımlar rahat okunmadığı için TN.’ndan tamamlanmıştır.

⁶⁹ TN.’nda “şehzade-i”.

⁷⁰ Bkz. Kur’ân-ı Kerim, 26/Şu‘arâ Sûresi, 88-89.

Nesr

Ve bi'l-cümle bu tedbîr-i 'âlemgir ve vesâyit-i nusret pezbîr muhtedâsınca lala-i liâl takrîr [23 a] ve paşa-i sümevvat semîr â' nî bih şîr-i pîşe-i vegâ Hüsrev Paşa karındaşı Muştafa Paşa “dağî”⁷¹ envâ' i mevâid-i merâm-sâz ve eşnâf-ı istimâlet-i çâker nevâz birle ilerü varub ferâde ferâde dilâverân-ı rezm-ârâ ve ceng ü cüyân ü me'ar cüyâlere taqrîr-i kelâm ve tâ' bir-i peyâm edub şâhid-i nusret ü ve merâm-ı âyine-i basîret ve ifhâmda bu yüzden nümâyân ve bu vechle müşâhid ve 'ayân kıldı ki her zemânda asâkir-i nâ-mütenâhi deryâ-yı hezîmetde ğarqâb kemâhı olmak hırs ve tam'ından şâdır arzu-yu temevvülden zâhir olub nâmusı nâm-verân hâksâr-ı hezîmetde pâ-mâl ve tablın ve kûş-i şâhinşâhân-ı dest ü rest ihdâmla tedbîr mişâl olur.

Nazm

“Tam' kemiyetini dabı itmeyince ser-bâzân
Kömek ki ğalib ola hırşı hubb-ı dünyâya

Zimâm-ı nuşret ü maşşûde dest-res yoktur
Şücâ' atinden ânuñ şerm ü hâceleti çokdur”⁷²

Nesr

Bu tarîkle tenbîh ve te'kîd ve kulüb-ı 'asâkir-i nuşret meâşir istimâletle te'yîd olundu.

Nazm

Beyâ sâki ân-câm-ı şâfî zücâc
Ki be-sitâned ez her dü millet harâc

Be-men deh ki ezğam halâşem küned
Zi eflâsiyan merd-i hâşım küned

“Şafu Ârâsten-i Noyinân ve Ceng-i Sahten-i Şehzâdegân ve Hezîmet-i Ân Bâġiyân
ve Gürîhten-i Bâyezîd Hân ve Nuşret ü İġtinâm-ı Selîmiyân”⁷³

Bir şubh pîrâmen-i sipihr-i berîn hûn-i şafağ birle rengîn olub gürûh-ı encüm âfitâb-ı sipihr-i üştülüm ve gürîzân kâr-zâr-ı gerdünde nümâyân olan 'asâkir-i âteş

⁷¹ MN.'nda bu kelime yazılmamıştır.

⁷² Bu iki mısranın Solak-zâde tarihinde zikredildiğini görmekteyiz. Ama satırlar da sıralama aynı değildir ve kelimeler de bire bir aynı değildir. Karşılaştırma için bkz.Solak-zâde Tarihi, s. 271.

⁷³ MN.'nda bu kısım rahat okunmadığı için TN.'ndan tamamlanmıştır.

meāşir serāpā [23 b] münhezim ve bī-nişān oldukda sene sitte ve sittine ve tis‘ a mie (966 h.) şa‘baniñ yigirmi ikinci günü ki yevm-i şüleşā idi.

Nazm

Zi kūs-i sa‘ ādet ber-āmed şadā
Be-gūş-i dilirān kūcā-yı kūcā

Ġiriv-i nefirān vaşıyyet şebūr
Nişān dāde ber ceng cūyān rađūr(?)

‘Alemlhā-yi zerrin ber-afrāhte
Zi mehçe diġer mihr ü meh sāhte

Ne der dil karar ü ne der cān direng
Dilirān fitādend der çeng çeng

Neşr

Ve bi’l-cümle ‘alayı ‘alaya mühāzi kimi bāġi ve kimi ġāzi mühāceme ve mükāteleye başlayub niçesi türk-tāzda ve ba‘zısı ġāret-i fitne perdāzda etraf ve aktāre perişān ve erzāk-ı müslimīni “nehb ü”⁷⁴ talan üzere olub bi-kār-kerān-ı namdār ise kenduleri kamkār ü bülend iktidār farz eyleyüb ---“cenk ve cidāl sem-tini cümle unuttılar ‘adaya ġālibiz deyu hayli şoruttular her biri kıldı kuvvet-i bāzuya iġtutar yok yire nađd-ı ömr-i ‘azizi çürüttüler”---⁷⁵ Feammā cenāb-ı Hān Selīm’deki nam-verān-ı miġfer-pūşān ve şaf-gūşayān-ı deryā hurūşān türk-tāzdan berī ve terk-i ser-vādilerinde serseri ve ceri olub bir derecede ġinā-i kalb ve nehy-i virdd ü selb hāşıl eylediler ki қатар қатар emti‘a-i girān-bār ve mehār mehār üstürān-ı kal‘a nişār meyān-ı ‘asākir-i ġānimet şi‘ārda devr itdi ve hezār ester-i şetrden ki elbise-i rengareng ile ‘arşa-i teng-a-tengde bī-karār ve bī-direng müşte-rī-yi şāhib ferheng arayı gitdi ve illā iāde-i zū-şān olan zemzeme çūyān nuşh-i sābıkdan bir vechile müteeşşir ve pend-i muvāfiqdan ol tariķle müteeşşir olmuşlar ki [24 a] nehb-i erzāk ü raht ve muhāceme-i şam‘ a birle dillerini saht iylediler.

⁷⁴ MN.’nda bu kelime yazılmamıştır.

⁷⁵ MN.’nda bu kısım yazılmamış olup, TN.’ndan tamamlanmıştır.

Nazm

Teng kerbās der meyān-ı neberd
Geşte ser-geşte ester ü pür kerd

Şafderān hāşcū şüdüdüd ān rüz
Her muhāneş rikāb-ı hōd zer-kerd

Neşr

“Bu uslūb üzere bahādırān-ı tinnīn-i süvārān ve cedel-sāzān-ı nehengān-rān deryāçe-i taḥammül ve şafāda ḥıyn-ı”⁷⁶ ‘arūb mihre dek ceng ü neberd ve niçe kelleler şaḥarıyyı ‘ademde vādi-i neverd olub kūs-ı āsāyişle firağ ve her ḥayme fānusa şebih ü pür-çerağ vaki‘ olduğundan “ğayri”⁷⁷ şeb tā seher dilīrān-ı miğfer-ser ve hizebrān-ı zerre pister pervāne-vār aḫtār-ı ḥıyāmı geşt ü güzār eyledi. “Çünkü”⁷⁸ sepīde-dem zāhir ve bahādırān-ı tinnīn dilān bir yerden bāhir oldı. Kemā fi’l evvel ālāt-ı muḥāşame derdest ü ve yerāğ ü yāt muhāceme dest-ā-dest olub bāzār-i ḥicā-germ ve direşt-i e‘ādi kuvvet-i ḫāhire ile nerm kılunub el-kışşa zevāl-i āfitābde zevāl-i düşman muḫarrer ve rāyā ve livāları efkār-ı ve ejgūnları gibi ser-nigūn ve bī-ferr kalub küşte-i āh-ı meyyāl ve ḥūn ālūde güftler gibi ḥaksār ü pāmāl kılındı.

Nazm

El-ḥamdü lillāh el-ḥamdü lillāh
Eş-şükrü lillāh eş-şükrü lillāh

(Neşr)

Bir uslūb üzere bahādırān-ı tinnīn süvārān ü cedel-sāzān nehengān-rān deryāçe-i taḥammül ü şafāda “*Naşrun mināllāhi ve fetḥun ḫarib*”⁷⁹ leālini gördiler. Ve adüv-keşān-ı peleng-i keşān ve ecel-i perdān mühlet nişān dibāce-i kitāb-ı zafer feḫvāde “*innā fetāḥne leke fetḥan mübine*”⁸⁰ meālini dāire-i yakīne ir gördiler. [24 b]

⁷⁶ MN.’nda “ve bi’l-cümle”.

⁷⁷ TN.’nda “ma‘ade”.

⁷⁸ TN.’nda “El-kıssa irtesi ki şâliş ‘aşrin-i şa‘ban idi aşar-ı”.

⁷⁹ Bkz. Kur’ân-ı Kerim, 61/Saff Sûresi, 13.

⁸⁰ Bkz. Kur’ân-ı Kerim, 48/Fetih Sûresi, 1.

Nazm

Yelān-ı suvārān güseste zerre
Kemān-i demān ser-girān refte zeh

Heme tīr ü nīze zi-peykān cüdā
Fitāde be-ḥāk-i vega çūn ‘aşā

Āadā-yı dih ü nih perişān heme
Dilīrān ü esbān gorizān heme

Zi-şemşīr-hā geşte tābeş nigün
Dū pāre yek-revān diğēr ğarç-i ḥūn

Fitāde besi kelle-i merdeş be-merd
Perişān şüde çūn sipendān-i ḥired

Giriftend naḥl-i kazā rā yelān
Besi sib künde zi āsīb-şān

Zemīn nuḡuldān-ı geşte piş-i sipāh
Derān sībḥā kellehā-yı tebāh

Neşr

Ḥaḡḡā bir derecede ceng “bī-kerān”⁸¹ oldu ki ser-i düşmenān mānendi senā beyābān ḥaksār-i hezīmetde ğalṭān olub mürdeler libāsı fāḥirleriyle fitāde ve lāşeler cerāhet-i vāfirleriyle nihāde “şīme-i keş”⁸² atlar ise gūsüste ‘inān ve deşne güzer semendler ise şaḥibini cūyān.

Nazm⁸³

Kimi ser-nīzede olmuşdı serdār Kimi kılmış vücūdi naḡdini ḥāk
Kimi atlar ayağında nigūnsār Kimisi eylemiş ten cāmesin çāk
Kimi meydānde dest ü pā-yı çevgan
Kiminiñ başı güyā gū-yı ğalṭan

Neşr

Ve bi’l-cümle şüret-i inhizām çāḡ-ı mir‘āt-ı sipihre mün‘akīs oldu. Ve rāyet-i intikām tam meysere-i āfitābe dest-res buldı. Erbāb-ı nāmus ise kühsār-i ser-

⁸¹ TN.’nda bu kelime yazılmış olub MN.’nda yazılmamıştır.

⁸² TN.’nda “şihmekeş”.

⁸³ MN.’nda bu nazm kısmı yazılmamış olup TN.’nda yazılmıştır.

bülend-vār yerlerinde şābit ü ber-karār olub cānib-i e‘ādiden vārid olan pejvāk ü mānūsı ‘asākir-i zafer ma‘āşirin āvāz surna ve kūsū kılub vāj-gūn olan kār ü ef-kārları seylāb-ı sirişk-i ħunbārlarında şüret-i in‘ikās buldı. Ve kuvvet-i ğaliye sandıkları evhām ü ħayālāt dūd-gāh-i ‘arḍ ü viķārlarına şū koydu. [25 a]

Nazm

Rezme yağmur gibi yağdıķça ħadenk
Ĥarpüşť oldu siperler gūyā

Her siper birbirine oldu siper
Siperi görmedi ‘ayn-ı a‘dā

Neşr

Evvelā bār-i girān işkāl kāmelerini derdle dal idüb sebük-bārān-i hizebr intikāl-i mānend kulel-i cibāl taĥarrük-i irtihāl ve tedārük-i ceng ü cidālden dāmen bürīde oldu kaldı şāniyen her düzd ü fitne bī-dār iltifāt-i şehzādeye iġtirār idüb enşār-ı hezīmet şi‘ār ve ā‘vān-ı muĥāfet disārı ile be her cānibe mūĥāceme ve bölük bölük “muĥarebe”⁸⁴ ve mūĥāšemeye başladılar.

Nazm

Şeşperek kime toķunduysa peri
Uçdı cāni kuşi mānend-i peri

İrdi el gösterene zaĥmi hemān
Siperi ber-ĥaraf etdi siperi

Nīzeler birbirine dik geldi
Tīrlər ħayli atışdı ileri

Siperiñ çarĥına degdikçe kılıç
Çalışub rezme bıraķdı şehri

Neşr

Bir dereceye vardı ki ser-askerü serdār keşreti noyīn-i dūn himmeti nā-yāb ve rāyāt-ı vālveye vefreti fark-ı felekte ki bulutları zīr-i nikāb eyledi.

⁸⁴ TN.’nda bu kelime yazılmamıştır.

Nazm

Leşker perişān sulţān gürizān
Esbān şitābān dilhā herāsān

Serhā borīde tenhā ṭabīde
Dīde ne-dīde ḥōd rā zi bārān

Neşr

---“Sulţān Selīm Hān askerinden daḥī Aḳsaray sancaḡı begi Yahya Beg ve Tarsus mir livāsı Ferruḡ Beg ve bāzı dilirān-i nām-verān sa‘ādet-i şehādetle engüşt-nümā oldı cānib-i e‘ādīde ki fitne-i bī-dārān kār-güzārāndan daḥī mīr-aḡūr Ḥasan Aḡa ki serdār-ı nerre-şirān veḡā idi Anaṭoli ḡulunuñ ḡalbine urduḡde pūr zaḡm ü yāre ve cism ü cāni rāḡāt-i zindegāniden āvāre oldı. Ya‘ni ki ṭarafeynden nihāyetsiz kimseler fena buldı. Lā siyyemā *inne li’l-ḡaḡḡı ḡavleten ve li’l-bāṭıl ü savleten*⁸⁵ feḡvāsın ḡün gibi zāhir oldu. Cānib-i ecānibde ḡūd “ve ḡasire ḡünā leke’l-mübṭālün”⁸⁶ zemzemesi mütebādir oldu. Atı yükrek olan bī-dilān etrāk ve tārāc ümidile meydāne ḡıkan bir-dilān zehre-ḡāk “eyn’el-meferr” nāşşını ḡüyān terk-i sitizle rāh-i ḡürüz-i cüyān piyādegān-i zaḡm-ı ḡurde-ḡān ise “ve dāḡat ‘aleyhimü’l arḡ bimā ruḡibet”⁸⁷ nāşşını vird-i zebān idinüb ṭaraf ṭaraf ṭurfe yegā böyle ḡürizān olmuşdu. Selīmiler ise selāmet-i sa‘ādetine fāiz olub nefāis-i iḡtinām ve teferrūḡa bulmuş Bāyezīdileriñ tefāriḡi tefriḡinde behre ḡına-ı tām bulmuşdu”---⁸⁸ Bundan ma‘āda Bāyezīd-i bī-pervā ḡıfz-ı ādāb-ı evliya ve ri‘āyet-i aḡbāb-ı enbiyāda ḡaflet ü cehālet idüb ḡuṭbu aḡṭābi’l ervām ve [25 b] ruknü erkāni’l a‘cām meş‘āl-i envār ü aşḡullāh ve heykel-i esrār-i ḡaḡiḡat ḡüvah nāzımı dürrütü’l- beyḡa elleti lü’lü’āt envār-i şevḡāḡü’l-esnā burhān-ı berāhinü’l-yaḡın Ḥāzret-i Mevlāna Celāleddin⁸⁹ ḡuddise sırruḡu’l meknūn keddere’l maḡzūn fi eşḡāf’il ‘uyūn ve vāḡıf-ı mevāḡıf ebrāre’t-taşavvuf ve ‘ārif-i ma‘ārif-i esrār et-taşarruf şu‘le-i ḡeraḡ-ı ilāhi ve şam’a-i firūḡ-ı nā-mütenāhi ḡameru’l-aḡmār bi-

⁸⁵ “Şüphesiz hak kuşatır, batıl saldırır.”

⁸⁶ Bkz. Kur’an-ı Kerim, 40/Mümin Sûresi, 78.

⁸⁷ Bkz. Kur’an-ı Kerim, 9/Tevbe Sûresi, 25.

⁸⁸ MN.’nda bu kısım yazılmamış olup TN.’nda Vr. 8b-9a.

⁸⁹ Bkz. M. Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara 2003, s. 213.

nūru'l-muḥabbet-i ve'l-esrār şemsü'l şumūs bi-felekü'd-devvār dāiren bi-devārāni'l-melāiketi'l-aḥyār.

Nazm

Vāşılının hidāyet āmizi
Ḥāzret-i Şeyh Şems-i Tebrīzī

(Neşir)

Ve sülāle-i kuṭb-i ʿālem ve gevher-i eṣḍāf-i Beni Ādem sālik-i meşālik-i dīn ve hālik-i mehālik-i yakīn mütebaḥḥiru'l ʿārifin Ḥāzreti Şeyh Şadrettin enārallāhu kabrehu-ş-şerīf bi-envārü'l-muḥabbeti min ğayri teklīf ve hezar evliyā-ı kibār ve bī-şūmār esfiyā-ı himmet nişār ol pīrāmende ziyāretgāh ve nazargāh-ı ilāh iken ʿibret-i beyn naşihat rehīn olmayub sū-i edeb ve bi-hūde taʿb u ṭaleb birle ʿarz-ı celādet ve izhār-ı şalābet eylemegin dest-i tasarruf ibrār ḥudūd ğururu ḥudūdına bir sille urdu ki her zaḥm-ı binān bir mizāb ve nāv-dān olub niçe yüzden ḥūn-ı günāh-kārān revān ve demā-dem-i dimā-ı heycāʿ-gerān firāvān olmağla rūzigār-ı irādet-i dādār ve şarşar-ı intikām ğayur u ḳahhār imārāt-ı restḥīzi ʿıyān ve ālāmāt-ı [26 a] māver ü zitīzi bī-nişān ḥuşuşan erbāb ü ğurūr ve aşhāb-ı sūrūr pūr kuşur-ı şol denli perākende ve menşūr eyledi ki ʿarz-ı şalābet iden ser-keşān tünd-bādle perrān olan rīş-i bī-karāre döndi ve baş-ı meḥābet ve şehāmet kılan bir-dilān ḥicāb ü ḥavf ü ḥaşıyetle büründü.

Nazm

Her biri şanki hūş keş çekdi
Mest-i lā-yuʿ ḳal oldı ḥicāda

Kimi āniñ firāre yüz tıtdi
Kimisi oldi cāndan āzāde

Neşir

Ve'l-ḥāşıl şūret-i inhizām mirʿāt-ı sipihr-i nil-fāmde ber vechile “nümāyiş”⁹⁰ intizām buldı ki ol gurūh-i bī-şukūhde nuşret esbābı kalmadı ve birisi fırsat sefīne-

⁹⁰ TN. ʿnda bu kelime yazılmamıştır.

sini deryā-yı necāte şalmadı cenb-i hātifden ise “*fehzmūhüm bi-iznillāh*”⁹¹ şadaları irişdi ve her kiři bařın alub ħalās yakasına dūrüşdi.

Nazm

Lāşeler rāyihāsından geçemez oldı nesīm
Kimi bī-ser kimi şād-pāre āniñ kimi dū-nīm

Kellelerden niçe yüz bürc-i bedenler yapulub
Virdi dizdārlıĝın seglere merdān-ı kerīm

Neşr

Ĥatta sırr-ı mükāşefeye mālİK ve ĥaĥıĥat ıarıĥine sālİK ---“küçük monla dimekle mā^ç ruf ve kibār-i zühhād miyānında kerāmet-i ^ç illiyye ve mükāşefāt-ı seniyye ile mevşuf olub bir ĥarna ĥarıyb cāmi-i ümeyye-i ĥucerātının birinde münzevi ve evliyā-ı Dimaşĥ-ı Şam iradesinde ĥālāt-ı ĥudsiyeyi muĥtevi Muĥyiddin nām”---⁹² bir merd-i ĥudābīn ve mürşid-i hidāyet ĥarīnden böyle istima^ç olundı ki muĥareybe-i mezburede ıarafeynden helāk ve cānibeynden hasr-ĥāk olan bī-serān tecrübe-i tāmme ve mükāşefe-i ^ç ammeleri üzere ekşeriyān mücāzāt olub ol hengāmeden iĥdām asl-ü nesli güm hezar ıāĝī ve bāĝī ki ıatlı-i nüfūs ve ef^ç āl-i şeni^ç a ve ıat^ç i [26 b] ruūs ve eıvār-i meni^ç āya mürtekīb olub şer^ç an şalb ü siyāset ü selb ve izālete müsteĥaĥlar idi ıaĥdīr-i rabbāni ile cezalārın bulmuşlar ve ^ç uĥūbāt-i dūnyeviye ile mü^ç āĥıb olmuşlar aşlen bir bī-günāĥ şalb ü siyāsetle berdār kılınmamış ve ıat^ç an bir mazlumuñ seri ııĝ-i ĥıynle ıat^ç olunmamış.

Nazm

Sırr-ı taĥdīr-i kılmaz isti^ç āb
Cem olunsa serādıĥāt-ı siĥāb

Āña ĥall olamaz murūr-i sinīn
İrişür lā-cerem şuhūr-ı rehīn

Ne ^ç aceb ıeşme-sār olur taĥdīr
Niçe biñ baĥr ıatresinde esīr

⁹¹ Bkz. Kur’ân-ı Kerim, 2/Bakara Sûresi, 251.

⁹² MN.’nda bu kısım yazılmamıştır. TN. Vr. 9a.

*“Lāhe şevkūn yūbeyyidū’l-evrāk
Fe-efhemū yā efāhimū’l-‘uşşāk”⁹³*

Neşr

Ammā evāil-i ceng ü peykār ve mebādiyi işti‘āl-i narda ḥassād-i kem miqdār nev‘an şūret-i nuşratda aşikār ve bādı “noyīn-i”⁹⁴ cem miqdār şūreten za‘āfū inhizāmle bī-ḳarār olmağın sırr-ı şecā‘ate dur ve remz-i şehāmete mehcūr olanlardan niçesi tersān ü hirāsan belki firar vādilerine şitāban olub lākin “noyīn-i”⁹⁵ ‘ālī rāy ve şehr-yārī kār-fermāyı küh-servār caygāh-i sa‘ādetinde şābit ü ber-ḳarar olmağla cümle-i bend-kāne ‘ibret-nümā ve heme-i’ beyninde kāne-i ḥikmet-ārā olub dāmen-i ḥaşıyyete teşebbüsten el çekdiler ve herās ü bim ü nehīb dāneleri ‘adem geşt-zārına ekdiler.

Nażm

Böyle tedbīr-i mihr-i ğarrādır
Ki gum eyler herās-i merdānī [27 a]

Āniñ-çün denildi bir tedbīr
Şor maḥallinde biñ dilirāni

Neşr

Feammā şıfat-ı inhizām cibāh-i bāğiyetde nümāyan olmadın ‘asākīr-i Karamāni ḥuşūşen gürūh-i Ramazayanı bir derecede mağlubu‘l-fi‘īl ve meslūbu‘l-aql idiler ki niçe namdārları zaḥm-ı zede-i’ tığ-ü sinān ve āsīb-i dīde-i dilāverān oldi kaldı --“ve niçe serden geçti yararları meydāni neberd ü heycā‘ya at bırağurken şaḥn-ı pehn-i deşt-i fenāya at şaldı.”---⁹⁶

Nażm

Beyā sāki ān sağır-i hūşber
Ki ez mā be-mā mi-resāned haber

Be-men deh ki refem pey-i nā-kesān
Ne der düdmānem ne der ḥānümān

⁹³ “Şevk parıltıları varakları beyazlaştırır. Ey âşıkların dilinden anlayanlar bunu anlayınız.”

⁹⁴ TN.’nda “şehr-i-yār-i”.

⁹⁵ TN.’nda “şehzāde-i”.

⁹⁶ MN.’nda bu kısım yazılmamıştır. TN. Vr. 9b.

“İnān-ı Yāften-i Bāyezīd Hān ve Gürihten-i Gürūh u Bāġiyān ve Resīden-i İřān
bi-Hıttā-ı Amasya ve Nāme Firistāden-i ān Şāh-i Cihān ve Resīden-i Fermān-ı
Gītī-sitān ve Mütabi’at-ı ān Şehriyār bi-Ṭumār-ı Sa’ādet Şi’ār ve Teveccūh
Nümūden-i ān Serkeşān Be-ser-ḥaddi Zemīn-i İrān”⁹⁷

Çū ṭāl’-i ‘inān tābed ez şehsuvār
Rikābeş bord ber zemīn-i tebār

Be-nīrū-yı ḥōd her ki maġrur şūd
Zi bāzū-yi şīrāne maḫhūr şūd

Sebūkser nedīd ez felek behrei’
Bū-yī nīst der rezmgeh zehrei’

Ġilāf-i ḥusāmeş çü tedbīr nīst
Çe sāzed be-himmet ki te’şīr nīst

Neşr

Vaḫta ki ‘asākīr-i bāġiyān şūret-i inhizāmla nümāyān ve nām-dārān-ı
merdūm zī şān perākende vü perīşān her biri bir ṭarīḫ-i ḍalālet refīka gürīzān
oldılar Bāyezīd Hān-ı sebūk-ser melūl ve maḫzūn muġabbir belki sāġir inhizām ü
“inkisārle”⁹⁸ ser-ḥūş ve be-vādī tasavvurātında sūde-pā ve bi-ḥūş [27 b] olub
ba’dü’l-latiyā ve’l-lāti şikārehü dest-rest bulmayub giriftār ü māhevl ü ḫafes iken
ḫulāşa ferece bulmuş tūr u şāhin gibi ḫarargāh-ı sābıḫını gözledi ve eşnāf-ı dizmān
ve peşimānı ve ḫusrān birle āsitāne-i’ sa’ādet-i āşiyānesini özledi keffinde bildi ki
gevher-i bī-bahā kef-i deryā-āsā nümāyān iken nā-peydā oldı vezīr-i dost edinmek
istedi ki kām-kār-ı ‘ālī rā himem-i evliya birle hümā-i nuşret ü zafer-mişal fark-ı
bi-rif’ atinde envāi celādetle müttekā buldu.

Nazm

Bozdi tedbīrini taḫdir-i ḫüdā

Oldu sa’y etdiği ser-cümle hebā

⁹⁷ MN.’nda bu kısmın biraz silik çıkması nedeniyle TN.’ndan tamamlanmıştır.

⁹⁸ TN.’nda bu kelime yazılmamıştır.

Neşr

Ve'l-hāşıl 'asākır-i münhezime “*men necā bi rāsehu fekad rabiha*”⁹⁹kelāmını zākır ve iķtār ve eknāfa hirās ü bīmle sāir olduĝun görüb Sulţān Bāyezīd Hān ve ferzend-i ercümendi Sulţān Orĝan ve sāir ekābir-i erkān girizān ve Őitāban ferāş-i zer-nigardan dūr bişāt-ı yādigārdān mehcūr belki tu‘me-i’ kuvvet fezā ve loķma-i kūt-i Őiĝhat ārādan dūrādūr tayyi menāzil ba‘ide ve ķaţ‘ı merāĝil ‘adide ile az zamanda Amāsyā cānibine irdiler ve nev‘an Őüret-i tecerrüd ve heyet-i teferrüdle sarayı ‘amirelerine girdiler.

Nazm

Şāhrā tāc Şabr mī-bāyed

Nefs-i ü rüz-i cebr mī-bāyed

Neşr

---“Bu ĥaķır ki livā’-i Amasya’da vāli oldum bağı rast ķul ķudemāsından bu ķiŐsa-yı iŐittim ki Őahzāde-i nā-murād ĥāsır ü ĥāib ve meksūru’l fuād Amasya Őehrine ki gelmiş bu ķadar nüfus u keşire ile ol belde-i mā‘müreye girdikleri ĝun bir ĥargūş-i menĥūs arkurıdan yollarına inmiş ĥatta iki üç kere yemīnen ve Őimālen tolaşub kāĥ yedekler önünden kāĥ rikābdār ve silāĥdār namındaki ĝılman ardından ol ĝürūh-ı pür-şükūh müntazamı iki bölmüş her ķend ki ardına dūşmüşler ve atı yükrek ol ĥar-ĝuşuñ başına üşüşmüşler cüdā olunmamış ve ķıkub vadi-i āĥire Őalınmiş dolaşub yine iķlerine girmiş keennehü Őayd-ĝāĥ devletden salţanat Őikārın alamıyacakların remz etmiş ‘āķıbet yine ķurtulub gitmiş sükkān-ı Őehr ki bu ĥali görmüşler nuĥüset-i buĥte ve Őal‘i-i nā sāz-kār-ı suĥte yormışlar ĥatta bu aşiyāneden mürĝ-i devlet uçmuşdur deyu taţayyür kılmışlar”---¹⁰⁰ ammā eyledüĝi ķabāyiĥa nādim ve ‘arđ ü vikār cānibi evlā idigüne cāzim olub bir derecede ĥasret ü peşimānı tāri’ oldı ki ĥāmesi [28 a] giriyān ve nāmesi nālān benān-ı lerzān ve ser-nāmesi ‘ayn özr-ü dizmān bā‘z-ı ---“ nāmeler yazub kendüsi ve evlād-i kirāmı

⁹⁹ “Başımı kurtaran kazançlıdır.”

¹⁰⁰ MN.’nda burası eksik bırakılmış. TN. Vr. 9b-10a.

yine uğradığı bildi ‘ unvān-i inābet nāmesini “*Rabbenā zalemnā enfūsenā*”¹⁰¹ ser-nāmesi ile müberhen kıldı nice kerre kendüye vārid olan aḥkām-ı ‘āliyyede ki kez̄m-i ğayz bu derecede ‘ işyān ve tuġyāndan sonra “*ve’l kazimine’l-ġayz*”---¹⁰² cihāndār-ı fermān-kār ve şehri-yār-ı cihānı şikār olan peder kühsār vakārına inhā “*ve iş‘ār*”¹⁰³ eyledikde bi-ḥikmet-i yezdān ḥüsrev-i ğitī-sitān cenābından bir nāme-i şükūf u ‘ ünṽān irişdi ki ḥurūf u naşīḥat zūrūf u übevvet ve būnūvvet sūrādikātını ber-ṭaraf ve şüretā kemān-ı ‘afdan bīrūn sihām-ı şemātete kenduyı hedef ittigünden ma‘āda ser-bāzān şadāḳat nişān ser-efrāzān-ı ḥaḳīḳat resānından defter-dār Ahmed Beg ve Sunḳur OĖlu ---“*nām küfrānū’l-ni‘amesinin ve*”---¹⁰⁴ bazı erkān ü ‘āyānīn ser-i sersām ve kelle-i sīnā ruḥāmları tīġ-i siyāsetle bürīde ve ebdān-ı zāḥm ḥürde ve nā-fercāmları ḥākrīz ü nādīde kılmasını fermān olundu tāki dilāverān-ı piġāre şī‘ār ve bi-kār kerān rüzġār ğūzār nayāb ü nā-būd olduĖda nev-ḥizān ettiĖi āndan şināsan dehre-i’ ḥavf ü bīm ile zehrelerini dūnim idüb silāḥ-i kār-zārden ğürizān ve hezīmet ve nehīb vādilerine şitābān olmaĖı kuvvetleri maḥz-ı za‘āf ü ḥaşyet ve ḥaşyetleri kār-sāz-i hezīmet vāḳi‘ ola.

Nazm

Gerçi tedbīr ḥūbdur illā

Gāḥ taḳdīr olur muḥālif āñā

Kār-sāz olmayınca sırr-ı kader

Müdebber olur müdebbir-i server

Neşr

Ḥatta böyle rivāyet olunır ki bā‘z ḥavādiş-i devlet rūba ve bevā‘iş-i fitne-cūya āşikār ü hüveydā olub [28 b] nāme-i noyīn şehriyār-ı kām-bīn cānibine vāşıl olmadın ser-pençe-i ḳazada derīde ve suṭūr-i i‘tizār şu‘ūri seylāb-i muḥaddiṣātla müşevveş ve nādīde vaki‘ olur imiş feammā fermān-i übevvet ‘ ünṽān-ı ḥāḳāni ve nişān-i celādet nişān-ı Süleymāni dāmān-i kader birle pinhān ve ittişalini mani‘ bād-i ḥevādişle bī-nişān olmayub “*bu nāmenīn*”¹⁰⁵ vuşūli müyesser oldukda

¹⁰¹ Bkz. Kur’ân-ı Kerim, 7/A’raf Sûresi, 23.

¹⁰² MN.’nda bu kısım yazılmamıştır. TN. Vr. 10a. Bkz. Kur’ân-ı Kerim, 3/Âl-i İmran Sûresi, 134.

¹⁰³ MN.’nda bu kelime yazılmamıştır.

¹⁰⁴ MN.’nda burası eksik bırakılmış. TN. Vr. 10a.

¹⁰⁵ MN.’nda bu kelime yazılmamıştır. TN.’nda yazılmıştır.

imtişālen ve ittibā‘en mezburunq “ya‘ni bi apuci bařısı ile defterdārı olan lāyu‘alān-ı abāvet nūmūne”¹⁰⁶ siyāset ve kelleleri dergāh-ı pādīşahā irsāl olunmaqla mütābe‘āt olundu ve illā.

Nazm

Zi necm-i sa‘ādet neşūd yāveri
Ber-āmed digeş bār bāver-geri

Zi urvān-i řeh tā be-urvān-i Rūm
şüde pür ziāret-gerān merz ü büm

Be-pīāre her cā zerre sāhtend
Necm ūşe-hā zeh-be-zeh tāhtend

Ne Hıusrev tavāmīř řehzāde hāned
Ne kes hūkm-i řeh-rā be-řehzāde rānd

ünīn bī-niřān şüd niřān-i řehī
erāı ki mānde zi pertev-i tehī

Derīde ünān koşte ān yek-digeş
Fiāneř ūzer kerde ez noh siper

ü ber-nāme-řān zed ‘adem bes tūrāb
Ne zān řeh tarařhūm ne zeyn řeh hīcāb

---“Neşr

Tāriř-i mezbūrda Selīm Hān cenābına Lala ve hüsñü tedbīr ve enva‘i hīyel-i pür te‘şirde engüřt-nūma olan Muřtafa Pařa ki hāriř ü cāhu devlet bir müdebbir-i avi ferāset olub ařa-yı merāmı vālid-i mācid-i hayatında Sulan Selīm’i veliyyi ‘ahd etdirmek kendüsi daı hītām-ı hıdmetde vizāret-i kübrā maāmına dest-rest bulub her merāmını hāřıl itmek idi hālen ki bu emriñ huřūline Sulān Bāyezīd’iñ hüsñ-i kabūlü ve řadr-ı a‘zam-i namdār olan Rüstem Pařa’nıñ tedārük-i ma‘ūl ve mabūli mani‘ idi zirā ki Hān Selīm ile vekil-i aım beynindeki münāferet ve iřtilāf ānlarıñ re‘y-i ve zīnetini daf‘i idi felā-cerem lala-i hīlekār-i mabu‘-uř-

¹⁰⁶ MN.’nda bu kelime yazılmamıştır. TN.’nda yazılmıştır.

şiyem bu huşuşda genc gibi mestür ü mübhem niçe tedbîr-i muhkem ve tedârik-i müstahkem kıldı. Hatta bu muqaddimâtın fâtiha-i lâzimesi padişâh-ı cihân cenâbından ânâ gönderilen nâmelerin ulaşmaması ve risâletle revân olan derbânların Bâyezîd Hân cenâbına buluşmamasıdır deyu her şahrâh-ı sâhib rey ve müşgil-güşâyı âdemlerine bekletmiş idi uğrayan rasûlleri gerek bezl-i malle gerek selb ü kıtalle ma‘dum itmiş idi ve mefhumune muṭṭali‘ olduğu nâmelerin hilâfinca muqaddemât tertib idüb ‘atebe-i ‘ulyâ türâbına Hân Selîm lisânından ‘arz ü i‘lâm etdirmişdi ya‘ni ki ba‘zı nâmeler ile falan nâm bendeleri ki Bâyezîd-i bâğî-ye gönderilmiş varduğu gibi menâşir-i şehri-yâr-i harḳ idüb dermend derbânları katl itirmiş hatta dâire-i edebden çıkub ḥuḳuḳ-i übevvet bünyânını yıkub Konya kurbundaki muhârebeden soñra teveccühüm İstanbul’a dır çünkü Hân Selîm’e muâvenet olunub leşker virildi benim şimden sulûkum âhar yoludur demiş deyu padişâhı iğzâb ederdi lisânından bu maḳûle nâmeler yazub nâ-sezâ sözler söylerdi yedi sekiz kerre gönderilen resûlân-ı pâdişâhiden ancak ikisi vâşıl olub cevâb-ı bâsavâbı gönderilmiş gayrileri ne görülmüş ne ḥod-i cevâbı tesvîd kılınmış.

Bedîhî

Zehî re‘y-i ifsâd vü tedbîr-i bed
Nifaḳ etmiye kimse bundan eşedd

(Neşir)

Ma‘âzâlik bu mertebede mekr ü fitne Sulṭân Selîm’iñ tab‘ı seliminde rızâ nâ-bûd idi ṭarîḳ-i izlâl ve iğvâdaki nüḳuş ü neyrenḡ ser-cümle-i Lala Suni ile mevcûd idi bâ‘iş-i bu idi ki lalayı maḥdûmu’l-ḥârîş maḥrûm sırrına mâ-şadaḳ oldu. Yolu ṭarîḳi mûcibince ḥâḳ-i şariḥi olan vizâret-i ‘uzmâ rütbesine şu‘ûdi şuret-i ḥirmânla vuḳû‘ buldu bâzılar ḳavlince Selîm Hân cenâbına lala olmazdan evvel esbâb-ı devlet-i Bâyezid Hân tarafına intisâbla mükemmel imiş. Hatta Şâfed sancağından gelüb lalalıḡa Manisa’ya doḡru geḳerken noyin-i zî-şân ile haberleşmiş benim bu ḥıdmeti kabulüm maḥza size ḥıdmet ve ‘arz-ı ḥaḳîḳat içündür deyu aḡız ḥaberleri göndermiş. Menḳûldur ki dermend Bâyezid Hân-ı mezburuñ durûḡ-i bi-fürûḡuna firifte olmuş yerinden hareketi ve birâderini meydâna dâveti ve Konya

şahrāsına ‘azīmeti mücerred āniñ kelām-i bi-maāline ‘itimāden vuķū‘ bulmuş. Hatta eşnā-ı cengde her çend ki hamle-günān Selīmīler tarafından bir gürūh-i pür şükūh nümāyān olur imiş ğāliben iş bu gelen benim rast-ķul ve rast-kār lalamdur dimeleri şudūr bulur imiş fi nefsi’l-emr Bāyezīd Hān ğālib olmuş olsa lalanıñ himāyet ve şiyāneti ve me’mūlünden ziyāde ri‘āyeti muķarrar imiş ğarābet bundadır ki irsāl-ı mekātibde yine Hān Selīm’e ‘ilām-i ve tarḥ-ı naķş-i hıyalden ānı āġāh itmede ihtimāmı şun‘-i bedi‘ şūretinde müyesser imiş bundan ma‘āda lalayı müşār’un-ileyhiñ Seydi nām ḥīlekār-ı enām bir karamāni-i nā-fercām hem sırrı ki çavuşbaşısı idi ġāh-i ġabāvetine bināen bu muķaddemātdan ḥaber verirdi. Rüstem Paşa bizim paşanıñ bu yüzden dürlüğünü bilüb beni nice şikenceye bıraġub söyletmesi ḥavfinden āniñ vefātına dek çār-đarb abdal şūretinde girub şark memālikini seyahat etdum ta cenāb laladan gelesin deyu baña mektub ve adam gelmeyince bi-nişān olub gözüm gördü ki yerlere getdim diyu rāz-i nahūftesin bildirdi. Paşayı mesfūr daḥī her zamanda daḥī mezbūruñ yanında maġlūbune ḥareket kılurdu. Merd-i ġađūb ve maḥhūr-i ma‘yūb iken mezbur Seydi çavuşuñ yanında maġlub ü menkub gibi kılınırdı.

Nazm

Zehī şaḥş-ı muavvec zehī re‘y-i genç
“‘Ālī zātihī lā yelikū’l-ḥarac”¹⁰⁷

Cihān bī-bekā devlet-i bī-sebāt
Neden āñe çāk bu ķadar iltifāt”---¹⁰⁸

Neşr

“aḥiru’l-emrū’l-firār evlā mine’l-ķarar” sadāları irişüb ---“noyīn-i şermsār ḥacelet-zerre ve bi-‘itibār olub”---¹⁰⁹ sene-i mezburedeki rüz-i ‘id ve çeşīn-i sa‘īd de şalāvātını edā ve ḥacet-i keşiresini işfā‘den soñra ālāt-ı ceng ve silah rezm āheng ile alayları baġlandı ve dūd-ı kebūd ahdan hezār-ı dūdmān-ı melāmet āteşine yandı re‘āya ise vedā-yı şehzādeden āġāh ve irtihāl-i ecel maḥalline [29 a] güvāh oldukda gürūha nām-vār hezār girye ve zār ile taraf be-taraf.

¹⁰⁷ “O’nun zātı öyle yücedir ki, O’nun için hiçbir zorluk yoktur.”.

¹⁰⁸ MN.’nda bu kısım yazılmamış olup TN. Vr. 10a, 10b, 11a.

¹⁰⁹ MN.’nda bu kısım yazılmamış olup TN. Vr. 11a.

Nazm

“Yāmen yürīdü’r-rahīlū annā
Āmeneke’llāhü fi irtihālike

Kāne leke’llāhü hayr ü vāķīn
Āmeneke’llāhü fi’l-mesālikī”¹¹⁰

Neşr

Fehvāsınca dua‘ ü şenā ile göz göre canlarından cüdā ve bevādiyi melāmeti cūya oldular. Huşūşen “şehzāde-i”¹¹¹pür tarahhüm bi-telaffuz u tekellüm bī-şümār enīn ü hanīn ve nāle-i hazīn etdikden ma‘āda meyyet-i muḥarrrik mişāl işārāt-ı dehşet maāl ve bi’l-cümle bir nādīde ḫal ile veda‘ meyyāl olub ḫāh nā ḫāh diyār-ı ‘aceme gürāzan ve ‘aķībetinde firūzan olan āteş-i şitābandan gürizān oldu.

Nazm

Yüz çevirdi cū devlet ü iķbāl
Aldı ebnāsın etdi terk-i ‘iyāl

Neşr

Ammā uğradıkları memālik ve gezer kıldıkları mesālik-i ğaret-gerān-ı memālikden nev‘ an māşun ü maḥrūs kılınmayub ‘āyīn-i şevket ḫarīn ve ḫavānin-i celādet rehīnleri mūcib-i ḫaşyet-i re‘āya ve müstevķib-i ḫasārāt-ı berāya olmağ üzere güzerān ve imam-ı melāmet imālarına gürāzān olmuşlar idi. ---“Amasya ḫalkı rivāyet ve ol ḫāleti kıyāmet ‘alāmeti görenler ḫikāyet eylediler ki şehzāde-i nā-şād ve noyīn-i ğamgīn-i nā-murād ol rüz-i ‘ıd ki bi-ser ü sāmān terki iyāl ve ḫanimān idüb etduğı işlere peşīmān devlet kendunden gürizān olduğı gibi kendüsi daḫī sa‘ādetden rü-gerdān olub dū çeşm-i giryān ve ah ü nāle-i sūzān ile çekildi gitdi burūc-i ḫal‘adaki ḫaşşa-giyān ḫişār-i bezmlerinden seyre çıkan sim-tenān ya‘ni ki şehzāde āḫir görüşümüzdür deyu saçların yolan dūş-i zegān bir zezeme ile figān eylediler ve bir ḫālet-i pür muşībetle naliş etdiler ki meserret-i rüz-i ‘ıd-ı ol gün ehl-i şehre ḫarām oldu. Gökdeki melāike bile onların enini ve ḫanīnini görüb inķibād-ı tamam buldu. Kimi saçların yolub sūnbül desteleri gibi berbād kılurdu. Kimi yüzünü yırtub gül-i neşrinini ḫun-ālūd eyleyüb yanır yaķulurdu.

¹¹⁰ “Ey bizden ayrılmayı isteyen kimse, Allah seni bu ayrılışında emniyette kılsın. Allah koruyucun olsun, Allah benimsediğin yolda seni emniyette kılsın.

¹¹¹ TN.’nda “noyin-i”.

Muḥaṣṣal ol gün göz yaşı dökmedik beni ādem-i nādīde idi ve onları görüb fiḡān etmedik pür-gām-ı nā-şenīde idi. Niçesi kenduyi ḡal‘adan atmak ḡaşdın etdi. Lākin ehl-i ḡal‘adan bazı ḡatunlar men‘ine sa‘y idüb gözetdi.

İnhā-ı Selīm Ḥān ve Gürīḡten-i Bāḡıyān ve Maḡkūm Şüden-i Vezir Mehmed Paşa’yı zi-şān be-Mīr-i Mīrān-ı Rūmili Muṣṡafa Paşa’yı Kārdān

Çünkü Konya şahrāsında ki muḡārebe ber-ṡaraf oldu. Bāyezīd Ḥān ḡaclet-zede ve peşīmān Amasya’ya vuşul buldu. Kerreten bā‘de uḡra ināyet-nāmeleri gönderdi. Günāhı af olunmak ricāsın kıldı. Lākin cenāb bu luṡfa ruḡşat olmadı. Mukaddemen gönderilen ol emr-i āliyye ile ‘amel itmedi. Deyu ḡaḡḡından gelinmesi mühimmāt-ı din ü devletden bilindi. Felā-cerem bir miḡdār yeniçeri ve kapu ḡalkı ile vezīr-i şālīş Mehmed Paşa şāniyen Rum ili ‘askeri ile mīr-i mīrān olan Muṣṡafa Paşa Ḥān Selīm’i zi-şān cānibine hem-inān olmak buyruldu. Bāḡī-i mezbūr her ne semte giderse dāmen ṡalebi elden konulmaya ve pīrāmen-i selb ve tesellūbi pençe-i şemşirden kurtılmaya deyu devam-ı ḡadab-ı padişāhı ānlara ve sāir begler ve beglerbegine duyuruldu. Pes mezbūr Muṣṡafa paşa on beş bin miḡdār-ı merdān-ı ceng-azmā ile Geliboli māberinden geṡti ber veche ilḡā ve sebūk-bār ve rehvar bāḡıyān-ı ḡalālet şīāra yetişmek ardınca olub ṡariḡi hevl ü setīz-i rāh-ı tereddüt ve gürīzden seṡti öte cānibden Sulṡān Selīm Ḥān daḡī vārid olan emr-i şerīfe imtişāl-günān māh-ı Ramaṡaın birinci günü Amasiye cāniblerine ṡoḡrildi saḡında Anaṡoli ‘askeri şolunda Karaman ve Dulḡadiriyye dilāverleri önünde ve ardında kendusiniñ zi-şān ve nam-dār ḡulları padişāhane zib-ü zinet ve müeyyidāne naḡl ü hareket birle yürimekte yine vezir Mehmed Paşa kapu kulleri ile Rumili Beglerbegi Kızıl Aḡmedlü Muṣṡafa Paşa Rumili sipāhileriniñ ceng ü cidāle mecbūlleri ile menzīl be-menzīl isti‘cāl ile gelmekte olub ḡuşuşen ki şehzāde-i cemşīd nişān cenābına ruḡşat-tām ve vilāyet-i ‘ahd resminde dād istāde müte‘allıḡ vekālet-i ‘amme aḡkāmı gelib kibār ü şḡare bu maḡmūn-u hūmāyun bedī-dār oldu ki şehzāde-i kām-kār bir aḡçe dirlikden beglerbeglike belki vizāret rütbesine varınca maḡallü münāsib gördüğüne

menşâblar tevci idüb evâmir-i ‘alliyete vire fermân-i zi-şâni divân-ı hümâyuna geldikde bilâ ta‘ arruz ve tereddüt berât aluna ve tevci-i menâşıba müte‘allık olan ruḥşat gibi ‘azl ü redd ve siyâsette daḥî müşarün-ileyh olub diledüğünü katl ide istedigine dirlük verub iḥyâ kıla ḥaḳḳa ol tariḥe gelince hiçbir şehzâdeye bu yüzden ruḥşat verilmemişdi. Tevci-i menâşıb-ı ‘âliyede hiçbir serdâr-ı vekîl bu iltifatle engüşt-nümâ kılınmamışdı. Felâ-cerem Selîm Hân-ı muhterem râh-i câdde-i itâ‘ atda sabit kadem olmağla bu yüzden imtiyaz verildi. Ama Bâyezîd-i Hân-ı pürgâm idlâl-ı eşkıya ile muğtem ve ḥuḳûki ‘ayn-ı ‘aḳûḳ olub vâlid-i mâcid büzür-güvârına ‘işyân itmesi birâder-i mihteriniñ üstüne gelüb kılıç çekmesine münḍam olmağla kaḫarât-i eşk-i ‘aşık gibi gözden birağıldı. Kendiniñ ve evlâdı ü ensâbınıñ izâlesine emirler gönderildi.

Bedîhiye

Taḫt ü tâc üstine lâzım olur ‘izz ü vaḳâr
Ḥiffet itmez ḥis ü ḥâşâk gibi ağır olur

İltifâtiyle ‘esâğir sözünü güç itmez
Süfehâ pendini koymaz kulağâ şağır olur

(Neşir)

El-kışşa Selîm Hân’ın günden güne âfitâb-ı tali‘i şeref burcuna taḫvîl idüb sa‘îd olmada idi. Her ki Bâyezîd Hân’ın baḫt-ı saḫt-ı vebâle irmiş züḫal yıldızı gibi nüḫüsetle bedîd olmada idi.”---¹¹²

Nazm

Biyâ sâkı‘ân-câm-i nîru fezâ
Çe nîru fezâ kâr-sâz-i veğâ

Be-men deh ki ser-mest-i hey cā şevem
Be-cengâver-i nâ-şekîbâ şevem

Resîden-i Fermân-i Şehriyâr bi-Mîr-i Mîrân Eḳḫar ve Güzeşt-en-i Bâyezîd Hân zi-

Sivas-ı Rûm ve Teveccüh Nemüden ân bi Erzurum-i Ma‘mure Büm ve Ceng

Saḫten-i [29 b] ‘Asâkir-i Şâh-ı Cihân beykâr bi-kâr-ı Kerân-ı Bâğiyân ve Güşte

şüden-i Ayas Paşa

¹¹² MN.’nda burada bir sayfaya yakın eksik vardır. TN. Vr. 11a, 11b.

Nevîsende-i rezm-i pür hâşiyân
Çünîn zed kalem ber suṭūr-i beyân

Çû pîçît rū-yı teveccüh zi revem
‘Înân taft nüvîn-i hey cā hücüm

Güzeşt ez ḥadd-i Rûm ber Erzîrûm
Tezelzül fütâde berân merz ü bûm

Zi-semm-i sûtûrân pey-i bâğiyân
Resîde besi gerd-i hey cā girân

Gürühî gürîzân zi pîş-i kazâ
Gürühî resîde be-demm-i vegâ

Neşr

Bu minvâl üzere Sivas’dan güzērân ve mâverâsını cüyân olduklarında ‘Ali Paşa ki “ol tarihte”¹¹³ mîr-i mîrân Rûm ---“ve kâr-dân-ı heycâ‘ hucüm idi”---¹¹⁴ nehb ü gâret-i merz ü bûm ‘itîkâd ile mânend-i bûm-i meyšum ferâz-ı ḳal‘ a da mekîn ve sedd-i ebvâble ol ḥarebe-i ḥasîn eyledi. Ḥalen ki fermân-ı kişver-ârâ bu vechile hüveydâ idi ki bâğî-yi merḳûm güzârende-i merz ü bûm oldukda sedd-i râh ü rehbend-i gümrâh olub mâverâsına güzerden mâni‘ ve esbâb-ı şîḥḥatle ḥalâşlarına dâfi‘ olâlar idi. Feammâ perde-i nehîb-i mehîbi bî-şekib idüb dâmen-i firâre teşebbûş ve libâs-i ihtiyâre ıztırarla televvûş itdirdi.

Nazm

Mîr-i sultâna mu‘ âdil mi olur
Bende-i Mevlâya muḳâbil mi olur

Ḥamle-i şîre ṭurur mı rûbâh
İde mi kendü vücûdini tebâh

Neşr

Bu ṭariḳle güzērân ü gürîzân iken muḳaddimân Başra beglerbegisi olub ol ḥıynde [30 a] Malâṭya begi olan Tuğyun ḳarındaşı Muşṭafa Paşa ‘Ayntâb begi Ḥüsrev Beg ser-bâzân-i râh-i şadâḳat ve can nişâran-i dergâh-ı sa‘âdet ile ḳût-i vâhimelerini verâ-ı derundan birûn ve şecâ‘at-i ferâhemlerini sürâdiḳât-ı ... cilve-

¹¹³ TN.’nda bu kısım yazılmamıştır.

¹¹⁴ MN.’nda bu kısım yazılmamıştır. TN. Vr. 11b.

nümün idüb Dāvūdī zırhlar ile pūşīde ve Süleymānı siperler ile nādīde hezār peyker-gerān-ı cān-gūdāz ve ser-keşān ser-gūşān ‘arbede-sāzle ardına düşüb Sa‘at Çukuru dimekle ma‘dud ve adı rig ālūda sa‘atī ile yetişüb tünd-bād-i vega ile çarḡ-ı mina nümāyı memlü’ ve gerd-i semm-i sütürān-ı vādi peymā şişe-i çeşmān-ı bahādırān-ı yek-rū eyledi. Feammā gerd-i pāy-i i‘nām gürgane beşāret i‘tinām olub bir vechle ‘arbede ve ceng eylediler ki taraf-ı mīranda per-tāb olunan tīr nā-güzer ü bi-te’sīr olub cānib-i gerden kişāne kuvvet ve şikeste-i ḡadeng olanlara maḡz-i ‘avn ü ināyet olurdu.

Nazm

Zi tīr-i nā-güzer bihter būd-çüb

Seyyemā tinīn-i severān-ı rezm-i noyīn ve nihengān-ı rān-ı deryā-yı sehim-ḡin olan pehlivanlarıñ ḡum gūşe-i kemānı zemin ü āsumāna vāşıl ve ḡadeng-i bi-direng-i peykān şereng-i semekden simāka daḡil olub şadāyı zehleri gūş-i surūşa pey-veste ve tek tek zırhları nūh sipihr-i cevşen-puşe mülāşık ve beste.

Nazm

Sā‘id-i ḡāret-gerān ḡarḡ-i ḡūn-i düşmenān
Tīr ü şemşīr ü Sinān cānkeş ü ḡıdmed-gerān

Neşr

‘Ākībetü’l-emr ceng-sāzān muḡtenim ve mīrān-ı cedel-i şi‘ārān münhezīm olub [30 b] gürizden rīzeten sitīzden-i gūseste cevşen geldikleri cānibe ra‘ci ve bāver ü hücūm taraflarını dafi‘ oldılar. Ḥaḡḡa hücūm deryā-çei ‘ummāna pūr-gezend ve bünyān-ı serāçe-i kaşr-ı sipihre ḡavale peyvend olamaz ve’l-ḡāşıl sa‘at-i vaḡidede Sa‘at Çukurından gürizān ve şişe-i ḡıtırırları gubār ālūd ve şikeste bünyān olub tīḡleri derniyām ü bī-nişān ve tāziyāneleri nümāyān ve der-binān olmaḡla ḡalāş semtine vuşūl ve āḡir vādiyeye duḡūlleri müyesser oldu. ---“vaḡta ki bāḡī-i nām-dār serhadd-ı şarka ḡoḡru geşt ü gūzār ettiḡi işidildi. Ve eḡraf beglerbeginden Selīm Ḥān-ı bā-u kār cenābına müsrü‘ıyn ile ‘arżlar geldi. Ol ḡavālideki emr ve her mīr-i mīrāna müekked emirler yazulur Erzirum beglerbegisi Ayaz Paşa yanına cem‘olmaları emir olundu. Āña daḡi müstaḡil mersūm-ı zafer rusūm gönderilüb

iḳtiza ettiği üzere saīr-i umerā ve melikū'l-ūmarāya serdār ü pişvā olub bāđiyi mezbūrı ve yanındağı haşr-ı maşşur u 'Acem diyārına teveccühden men' kılmak buyuruldu. Ve bi'l-cümle noyin-i 'āli miḳdār ki Hacı Bektaş-ı Veli ziyāreti ile müste'id oldu. Ol menzilde Vezir Mehmed Paşa ve Rumeli beglerbegisi Muştafa Paşa rikāb-i hümāyunlarına yüz sürüb inşirah-i ḥātır buldu. Bu tariḳle mäh-ı şevvaliñ evāsıtında Sivas'dan göçüldü. Vekil-i celil Mehmed Paşa iki menzil ileri yürüyüb Erzurum'a ḩođru 'azīmet itmek emrolundu.

Resīden-i Fermān-ı Selīm ḩān bi-Ser-i Çavuşān ve Memur Şüden-i Serderān bi- ilgār-ı Nuşret Resān

Vaḳta ki ḩaraman ve Sivas ve Diyarbekir beglerbegileri Erzurum melikū'l-umerāsı yanına 'aḳd-ı pervīn gibi müctemi' oldu. Ya'ni ki muḳaddemen irsāl olunan direnk ü direnk emr-i mūcibi ile amel kılındı. Bu kerre Selīm ḩān-ı zi şān asitānesinde ser-i çavuşān olan muḳaddemi cüyüş Firdevs Ađa nām merd-i tiz hüş ulağla gönderildi ol beglerbegler ve begler ve taḩt-ı yedlerinde olan kibār ü şigār-i leşker ittifak ile ilgār etmek Çoban Köprüsüne ḩođru gürizān olan ehl-i 'işyānın ardlarından yetmek ve mümkün oldukça ceng ü cidāl ve ḩarb ü ḳıtāl ile ileri yollarından döndermek emrolundu. Felā-cerem mezbūr Firdevs Ađa ki vardı kendudeki evāmir-i 'ālliyye-i maḩallü maḩaline işāl kıldı. Bilā tāḩir kebīr ü şağir ve cem-i ḩafīr ilgār etmesine sai' ve mübāşir oldu. Āñlar daḩi sem'an ve ḩā'aten dediler bilā müsāhile ve ihmāl düşman yerāđıyla āmādegān-ı ḳıtāl olub bāđiyān-ı gürizān muaskerlerine ḩođri ilgārle yürüdüler. Fi-nefsi'l-emr ol asākir-i pür-şükūh gürūha gürūh emvāc-i deryāyı enbuh gibi birbirlerini ta'ḩib iderek gitdiler. Nehr-i Aras kenarında vaḩi' ve Karadere nam ile şayi' maḩalde ol ḩāđilere yetdiler. Bahādır-larda diriğ-i baş ve can iḩtimāli muḩāl oldu. Her kişi can u başla şavaş idüb ya'ni ki 'āla mähül-māmul cidāl ve ḳıtāl oldu. 'Āḩibet bād-ı vezān nuşret şehriyār-ı zafer menḩibet leşkerine ve gird bād-ı keşr ü hezīmet bāđiyān-ı ḩüsrān-gerān 'askerine ḩođunub alayları firāra māil oldu. ḩalen ki baş ḩurtarmalarına nehr-i Aras namındaki sāil ḩāil oldu. Ve illā ekşeri luḩma-i ser-i şemşir kılınması muḩarrer idi.

Hâtime-i ma‘rekede az kimse kurtulması ancak müyesser idi. Feammâ tarafeyniñ birbirinden ayrılması çâr sū-yı pürhāş ger-mā-germ iken revāc-ı kesāda mübeddel olması mu‘karrer olduktan sonra bād-i dilirān ceng-azmā tekrar şavaş bünyādına esas bıraktılar. Nehr-i Aras’iñ bā‘d şa‘bü’l-‘ubur ma‘berlerine yarar tūfeng endāzlar ve birbirlerine feryād-res ceng-sāzlar koyub baħr-i mütelātim gibi yine cā-yı neberde aqđılar bu kerre Bāyezīdilerden çok kimse yeti yetmediler ve niçe küfrān-ı ni‘me’nin cañlarına ot tıkdılar. Hatta bir tūğ u ‘alemi ve sipāh oğlanları ağası Ferrūh nām-ı muħteremi alındı. Bā‘dehu sābıķ’ez-zıkr Firdevs Ağa ile mu‘ayyaden ve maħbüsen ‘atebe-i ‘ülyaya şalındı. Bu tārıķle bāğiyān mülk-i ‘Āceme toğru gürizān ve ceng ü cidālleri āteşi kaçarak firüzān olmağla ve gittikçe cünūd-ı nā-ma‘dud-ı padişāhı ‘acem şāhı kalem revinde ki memālike duħül kıl-makla bā‘d ‘uķala naķz-ı ‘aqđ-ı revā görmediler. Bilā izn-i pādişāhı yād vilāyete duħül cā‘iz değildir deyu ‘Konan’¹¹⁵ sınırından döndüler. Bāyezīd Hān ve taht ħükmündeki gümrahān bu tārıķle kurtuldular. Menzīl be-menzīl dārü’l-mülk olan “Kazvin’e”¹¹⁶ doğrudılar. Fe-ammā Sulţān Selīm-i melik-ārā Erzirum ħavālisindeki Çermik şaħrasına geldi. Ve maħalli cengde mansūr-u mużaffer olub ‘avdet iden beglerbegiler ve begler orduyu hümāyununa vardı. ‘Umūmen umera ve her melikü’l-umerā ve defterdārān-ı tımar ve ketħüda nāmındaki küberā bi-eserihim ħil‘at-i girān-māye ile ağırlandı. Ve me‘mullerinden ziyāde teraķķiler ile kām-kār ü behre perdāz kılındı. Bā‘dehu şehzāde-i kām-kār ħazretleri āndan dönüb Cinis şaħrasına geldiler. Begler ve beglerbegile Pasin ovasında direng itmesini ferman itdiler. Bā‘dehu umerādan Sinan Bey nām merd-i kār-güzār-ı ve kendu mir-āħur-ı kebirleri olan Turaķ Ağa nām sühen āferin-i ħoş güftarı risāletle ‘Ācem şāhı cenābına gönderdiler. Bāyezīd-i bāğī babasına ‘işyān ve birāder-i mihterine tuđyān idüb ħala firārla kenduye gittigini bildirdi. Eger mabeynindeki şulħ ü müşafat mu‘karrer ise kendisi ve evlādı adamlarımıza teslim olunmak vacibdir diye

¹¹⁵ Bu şekilde okuduk karşılaştırmak için bkz. TN. Vr. 12b.

¹¹⁶ Metinde Karuniye şeklinde yazılmışsa da, noktanın unutulduğu kaanatindeyiz. Bu şekilde düzelttik.

‘ilām-i ḥal etdiler. Resūlan daḥī vilāyet-i Naḥçıvan’a ʔođrılıb nevāḥi-i Tebriz’den geçıb pāy-i taḥt Kazvin’e yetdiler. Ve tā‘ viz etdikleri nāmeleri Şah Tahmas cenābına teslīm etdiler ki tafşīli ātiyede beyān olunur. Şol nesne-i vāki‘ ḥaldır tafşīlen inşā olunur ğıbb ü zālīk Selīm Ḥān-ı nāmdār Diyarbekir cānibine güzar idüb sene-i mezbureniñ ‘ıyd-ı eđḥāsında Amid’e vāşıl oldılar. ‘Ālā mā yelik ü şadāka en‘ ām ve eđḥiyeler ile ol vilāyetiñ fuḫarasına ğına verdiler. Bā‘dehu Erzırum beglerbegisi Ayas Paşayı ‘azzelillāhi yanlarına da‘vet kıldılar. Beglerbegliğini Malatya sancağı begi Toygun ıarındaşı demekle meşḥūr Muştafa Paşa’ya tevcīḥ buyurdular ki bu seferlerde ḥayli ḥızmeti geçımişti. Ya‘ni ki pesend ve taḥşine sezāvār niçe ef‘āl-i marağıyyesi müşāhide olunmuş idi. Bu fırsatda ānları Erzırum eyāletiyle kām-kār eylediler. Malatya sancağını demi müstaḥaḫḫı riā‘yet olan ümerāniñ birine verdiler bā‘de zaman ki Ayas Paşa imtişāl-i emr idüb bāb-ı hü-māyunlarına ki geldi. Muḫaddemān sana mirār-ı evāmır-i ‘alliyye gönderilub Bāyezīd-i bāğiye zinhar yol vermiyesin her ne tariḫle mümkin ise men‘ ve def ine sa‘y-i belig eyliyesin diye fermān olunmuş iken bā‘iş ne idi ki musāmaḥā ve ih-māl idesin belki ‘ayn-ı muā‘venet ve müzaheret ḥıdmetlerine şarf-ı maḫdūr idüb na‘l ve miḫ gönderesin diyu ‘itāb-ı āmiz sualler olundu. Cevābiñ nedir diye kelimātına kulaḫ ḫutuldu. Egerçı ki bađ maḫul cevablar verdi. Bāyezīd Ḥān’ıñ leş-ker-i keşretini ve kendu yanında sipāhiñ da‘af-i ḫalb ü ḫilletini taḫrır kıldı. Cevāb-ı bā-şevābı teşir eyliye sandı. Lākin ol maḫāleler efsānedur diyü kulak tutmadiler. Ya‘ni ki sezāsınca cezasını virüb kenduyi ḫatlı eylediler. Ve bi’l-cümle bāğiyān-ı memālik-i ‘ālemgirlik sevdasına tehālük olub -“ğıbbü zālīk”-¹¹⁷Erzırum üzerine şālīk ve dāḫil-i ser-ḫadd-i pür-mehālik oldukda”---¹¹⁸ ---“mır-i mīran olan Ayas Paşa”---¹¹⁹“mabeyndeki ḫuḫūḫi imtişāl-i emr-i şerife ḫicāb ve ‘ayn-ı ‘işyān ve ‘uḫūḫ olan eḫvārı şāhid-i namusına niḫāb idub ceng ü bi-kār ve cümle-i düşman

¹¹⁷ TN.’nda burası yazılmamıştır.

¹¹⁸ MN.’nda bu kısım eksik bırakılmıştır. TN. Vr. 12a, 12b, 13a.

¹¹⁹ TN.’nda bu isim yazılmamıştır.

şikârdan biri olduğundan ğayri şadâkat ve ‘ubūdiyet-i bi-nihāye hūzâne ve na‘l ü mih gönderdi diyu sezāvar-ı ‘itab ve tevbih̄ olmasını münāsib gördüler.

Nazm

Kıldı bāġiye na‘l ü mih irsāl
Sadriken yeri oldu şaf ni‘āl
Gerçi gönderdi şehriyârine mih
Kendi kendine eyledi tevbih̄
Zan iderdi ki vāşıl ola nihān
Oldı necm ü hilāl gibi ‘iyān

Neşr

Bināen ‘ālā zālik “noyîn-i”¹²⁰ Mahmūd maḡam ayaz ömrünü zîr-i ġām ve şafā-i devletini kedūrāt-ı ecel birle nā-fercām idüb ḡameti ya gibi dūtā ve mürġ-i şehbāz-ı ḡayat rubā pençesinde nā-peydā kıldı. [31 a] ---“Mustafa Paşa Erzirüm’a mîr-i miiran-ı devlet-ārā ve ḡidemāt-ı sâbıḡasından ‘ivāz-ı ri‘āyāt-ı merām encām-la kām-kār-ı ālā vālā kılındı. Feammā şehzāde-i sa‘ādet yar a‘nî bih Hân Selîm-i nam-dār cenābında fermān ber-dār olan erkān-ı devlet iştiḡarden ma‘āda Rumeli begler begisi Kızıl Ahmetli Mustafa Paşa ve mîr-i miiran-ı Karaman Ferhad paşa-i ferhad tüvān ve Diyarbakır begler begisi kār-dān-ı skenderdir. İskender Paşa-yı me‘mūr-ı zîr-destleri olan ‘asākir-i deryā meāsirle def‘aten vāḡideten ezyāl-i peykāre dest-rest ve pîrāmūn kār-sāze bül heves olmaġla ittişalleri müyesser olub lâkin ḡadeng-i ceng endāzları mādūni a‘dāya nāzil ve gerd-i summi semenderleri müşāhid-i aġbiyāya ḡāil olub ne onlar hedef-i tîr-i sinān ne bunlar ḡüme-i tiġ-i āteş feşān bu hal üzere”¹²¹ El-kışşa Hân Bāyezid-i tevsen-rān gürāzān ü gürizān “otuz”¹²² biñ nefer ‘arabda cūyān birle serḡadd-i Rūm’den güzerān ve memālik-i ‘Acem’e şitābān oldukda ‘asākir-i bîmer ve dilāverān-ı bi-kārgerden südde-i sedre nişîn-i pâdişāhi bendeleri āşāf-ı saf şiken-i şehinşāhi yanınca ve dūdman-ı Ramādāniyān olan cevşen-i zū-şān ve miġfer bu-şān pîr-i pîş-ḡadem ve serdār-ı muḡteşemleri Piri Paşa murāfıḡınca bulundu. Şehzāde-i hümā-pervāz ve hümāyūn dem-sāze ittibā‘i rekābet maāl ve imtişāl-i ‘ubūdiyet mişāl ile revān ü devān ve

¹²⁰ TN.’nda “şehzāde”.

¹²¹ TN.’nda bu kısım yazılmamıştır.

¹²² TN.’nda “oniki”.

gürāzān ü cilve-kūnān ---“olub sene-i seb‘a ve sittīn şaferiniñ evāilinde devlet ü iclāl ile”---¹²³ güzīde-i bilād-ı ‘arab maḥrūsa-i maḥbuā-i Haleb şehrine nüzül buyurdu.

Nazm

Müşkil iş padişāha ‘arz olunur [31 b]

‘Uḳde-i müşkil-güşāya ‘arz olunur

Neşr

Deyu “noyīn-i”¹²⁴ tedbīr-güster tavr-ı mütābi‘atını rumūz eşer ve nāme-i muvāfiḳātını esrār güzār kılub vāḳi‘ ḥālī ‘ani ittişāl-ı bi-ma‘āl ve infişāl-ı pür-eşkāl-i tafşīlī ve icmālī peder-i Süleymān şevket ve Lūḳmān ḥikmetine ‘arz-ı ‘ilān buyurdukda ---“dil yarasına yārayı ve zaḥm-ı bi cerāḥate merhem-sā-yı iltimās olundukda”---¹²⁵ rā-yı ‘ālem nüvāz sultān meşāḡil-i tedbīr-i firūzān idüb Kübrā ve şuḡrādan netice-i işkāl-züdā eşkāl-i neşāyiḥi ikşāfdan şoñra ‘asākir-i zafer menāzil ve serdārān-ı şevket merāḡil yerlü yerlerine perişān ve şehzāde-i selāmet nişān livā-i saltanat şi‘ārlarına gürāzān olması fermān olunub berīd-i beşāret refīḳ ve bevḡābān-ı sa‘ādet ḫariḳ inhā olundu.

Nazm

Beyā şāki‘ der dīl-i merā cā-yı neh

Zi şūrāb-ı bezmet dilem rā be-şevī

Ḳadem rence kon ber serem pā-yı neh

Be-āteş demī çarḡ-i ḡam rā be-şevī

Resīden-i Fermān-ı Şahib Kıran be-Noyīn-i Sipīhr Āsitān ve Perişān Şüden-i

Dilīrān bi-Dūd-mān ü Ḥānumān ve ‘İnan Täften-i Selīm Ḥān bi-Livā-i Sa‘ādet

Erkān ve ‘Azl Şüden-i Lala ve Şefā‘at-i Noyīn-i ‘Ālī Rā

Sepīde-dem ki āfitāb-ı zerrīn-i külāh sipāh-ı encüm-i tebāh ve aḡḡām-ı rik ālūdunu cerīde-i beşāret güvāh eyledi nāḡāh padişāh-ı hüsrev nigīn ve şehriyār-ı celādet ḡarīn kıbelinden mihr ü meh tezyīn dū-derbān-ı beşāşet rehīn üsküf ü zerrīn [32 a] ve eḡvār-ı sehim-gīn birle şahā-i sa‘ādet-i şehzādeye yakın olub bir ḡumar misk ... nuḡāḡ ve ḡüḡm ü nebāhet-i dişār-ı feşāḡat ḡaḡ ibrāz eylediler ki

¹²³ MN. ’nda bu kısım eksik olup TN. Vr. 13a.

¹²⁴ TN. ’nda “şehzāde-i”.

¹²⁵ TN. ’nda bu kısım yazılmamıştır.

ıayyinde merātīb-i übevvet ve bünüvvet ıayy ve zeylinde mevāhib-i merāsım
himem sevād-ı māh gibi huceste pey olub naşāyıḡ-ı şāhānesi kār-sāz-ı merām ve
mevāiz-i mülük-ānesi naķş-ı pürdār-ı behre-kām belki her saır-ı ġaliye ‘ıtrı cān
fezāyı zaḡm ḡurdegān-ı vega ve her ḡarf-i ‘āliye zarf-ı ġamzedā-yı bi-kār-kerān-ı
hicā olduġundan ma‘āda ḡātıme-i beşāret ḡitāmında bu fermān-ı beşāret encām
ıfhām olunmuş ki ---“Rumeli Beglerbegisi Muştafa Paşa ve taḡt ḡükmündeki
‘āmme-i sipāh ve zua‘ mā ol şiddet-i şitā ġüzerān olunca Mardin’de kışlamak emr
olunmuş ve sāir-i umera ve mīr-i mīran ve fermān ber-dār-ı olan”---¹²⁶ eger
sipāhiyān-ı ḡayġām tüvān ve -“eger mīr ü mīran ü mīran”-¹²⁷ yerlu yerine ve
evtān-ı tāviyyet maķarlarına teveccüh idüb “noyīn-i”¹²⁸ kişver-ġüşay ve şehzāde-i
ḡurşīd heray daḡı ‘inān-ı ‘azīmeti maķlüb ve livā-ı sa‘ādetlerine teveccüh ü
merġüb buyuralar.

Nazm

Çū şubh-i beşāret hüveydā şüde
Be-dermān-deġān müjde peydā şüde

Ber-āmed şadā-yı perişānegī
Perişānegī ‘ayn-i şükrānegī

Dilīrān be-miyhen ‘inān taftend
Kehān ü mehan tāze cān yaftend

Nesīm-i cüdāyī be-pāyān resīd
Zi cān ġonce-i bāġ-i şādī demīd

Pey-i esb-i şeb şeb şabā süst rū
Şüvārān heme cüst ü zānū dū tū

Herā-yı semend-i semendün yelān
ġubārīn çū mir‘āt-ı māh ez devān

¹²⁶ MN.’nda bu kısım yazılmamış. TN. Vr. 13b.

¹²⁷ TN.’nda burası yazılmamıştır.

¹²⁸ TN.’nda “şehriyār-i”.

Ne der riş ü seblet beyâz ü siyâh
Cû cārüb cārî heme hâk-i râh [32 b]

Zi ‘azm-i sûtûrân pehn deşt teng
Nişân-ı ferâhî derû bî-direng

Yelân düde-cüyân gurûhâ gurûh
Gürizân zi vişne hizebrân-i kûh

Neşr

Bu minvâl üzere esbâb-ı muhâdıra ber-ţarâf ve âlât-ı mükâbire sihâm-ı emâna hedef olub ‘asâkir-i deryâ-şitâb ve hizâb inķilâb hânnumânlarına vâşıl ve ârâyiş-i hândânlarına dâhil olub huşûşen sâbıķû’z-zıkr müdebbir-i şecâ‘ at-nümâ Hâdret-i Mehmed Paşa ve sâ‘ir-i ‘uzema-i “imâret”¹²⁹-ârâ ‘avdet-i kâr-sâz ve rucû‘-i havâtır nüvâzla maķarrı rif‘atlarına pey-veste ve âheste-i şehriyârına dilbeste. Siyemmâ şehzâde-i hümâyun rıhlet t̄ayi râh-ı misâfîret ve ķat‘ bevâdi-i naķl ü hareket birle ķarargâh-ı devlet rûba ve maķarr-ı ‘izzet penâh-ı şevket efzâsınca vâşıl olduklarında

Nażm

Duâ‘-yı devletine el açub şiğâr ü kibâr
Bahâr kadri açıldı gül gülistân vâr

Cemâlî gün gibi kıldı münevver ol şehri
Silindi âyine eşdikâdaki zengâr

Neşr

Vaķta ki nüzül ü salţanat encâm ve vuşul ü sa‘âdet fercâm beydâ-i “sa‘âdetde”¹³⁰ peydâ ve t̄ulû‘-u âfitâb gibi âşikâr oldu vüzerâ-i “âl-i”¹³¹râ ve dusturân-ı âşâf zekâdan ‘azam ve nâm-vâr ve efhâm-ü dâdger a‘nî Rüstem Paşa-i müşķil-güşâ ki hadeng-i mübhemi kemân-ı rüstemi hâcel ve tedbir-i muhkemi zâl-i sipihri lâ-yü‘ķal etmişdi.

¹²⁹ TN.’nda “şehâmet”.

¹³⁰ TN.’nda “bedâhetle”.

¹³¹ TN.’nda “şâhib”.

Nazm

Tīr-i tedbīr iṣābetde idi Her ne nāvek ki kılurdu pūr-tāb[33 a]
Diḡḡat ü ‘ aḡli nihāyetde idi Siper-i çarḡ āña olmazdı niḡāb
Her ne tīḡi ki alurdu deste
Olur idi güneşe peyveste

Nesr

Tedbīr-i ḡufte ve rā-yı ne-huftesi üzere Lala Muṣṡafa Paṣa’ya Rumeli tevābi‘ inden Buçane sancaḡı tevcīh olundu bu tedārikle ki cenāb-ı Ḥaḡret-i ŗehzādeden müfārekatına çare bulundu. Fe-ammā Lala-i mezbūr tedbīr-i bi-ḡuṣūr ve tedārik-i dirāyet-i menṣūrda āndan dūn olmayub belki niçe vechile efzūn olmaḡın dāmen-i ŗehriyāre teṣebbūşden ferāḡat ve Rumeli cāniblerine riḡlet iḡtiyār eylemedi ḡatta ŗehzāde-i zafer ḡarīne aḡvāl-i nā-fercāminı tebyīn idüb ŗudūr bulan maḡāşıdı ve cānib-i sa‘ ādetlerindeki mevā‘ idi sırran ve taṣrīhan ‘ ilām etmekle deryā-yı merāḡim-i “noyīn”¹³² cūṣān ve ḡizāb-ı ḡarīn olub hezar taḡarru‘-i bende ki suṡūr ve tevāḡḡu‘-i efkandeki ŗu‘ūr bula livā-i mezbūrdan cūdā ve āḡir-i maṣıbla behre-nüvā olması ‘ arḡ olundukda.

Nazm

ŗeh-i dād ḡüster kerem-hā nemūd
Zi-ŗehzāde-i nām ver dil rebūd

Be ḡüft ānki bāşed pesende-et
Pesendīde-em ḡeşte çūn dīde-et

Kesānī ki ḡōd rā mu‘ āvin ŗüdent
Be-ḡan-i rızāyem muḡārin ŗüdent

Zi-fikr-i e‘ ādī nīm bī-ḡaber
Be-teṣvir-i īṣān ne-bāşed zarar

Zi ḡülzār-i aḡyār ḡāret ne-ḡū
Tū rūşen dil ānhā heme ḡāş-cū

Zi Rüstem sitem dur ne būd ebed
Bebīnem ez u her zemān ra‘ y-i bed[33 b]

¹³² TN.’nda “şāh-i kambīn”.

Çe hāhī kazāyeş tüvānī heme
Muḥālif nebāšem tū dānī heme

Neşr

Bu vechile inbisāt ve ‘arz-ı muḥabbet ü irtibat ile Lala-i mezbûre cāh-i bülend ve manşıb-ı devlet-mend tevcīhi lāzım oldukda sālifü’z-zıkr ilķāsıyla Dımaşvar beglerbegliği himmet olunub şāhid-i merāmı müşātā-i iltifātla müzeyyen ve baḥt-i müsā‘id-i devlet encāmı enva‘-ı ri‘āyātla ma‘nun oldukda Rumili’ne güzer ve şehzāde-i hümāyun nazardan müfārekāt-ı bīmer lāzım geldikde mermüz olan efkār-ı nāsda sāḥa-i derūnunda hüveydā ve merküz olan aṭvār-ı behze-i’ mesāḥa-i başiretle āşikāren görmegin tekrār-ı dāmengir iķdām ve pīrāmün pezir ihtimām olub hezār ilhāh ve ibrāmı cenābı padişāhiden iltimās ve Van beglerbegiyle ber-murād olmasını kaşr-ı ‘āmāline esas etdirdi. ‘Āķıbetü’l emr rāy-i ‘ālem ārā-yı sultān be-vādi-yi mekārimden nümāyān olub ilṭimās-ı ferzend-i devlet-yar maķāşid-ı dāmād-ı ḥıdmet-güzārdan berter olmağın Van beglerbegliği tevciḥ “ve teşvīr-i eādi-yi temşire”¹³³ teşbih olundu.

Nazm

Sūḥan-çin olan kaldı ḥacelet-zede
Dil ü cāni bir leh kılub ‘arabda

Medebbir ki ḡaddār ü mekkār ola
Ne işlerse āndan şermsār ola

Neşr

Bu taķdırce Lala-i lāl güftār karin-i iltifāt-ı şehriyār ve muķarin-i şehzāde-i cem miķdār olub ḥıttā-i Konya’dan müfāreket ve rāyet-i sa‘ādet āyetine ‘azīmet kılub Ḥān Bāyezid giriftādın rehāsı ve cenābı padişāha inhāsı ḥuşuşunda [34 a] tuḥm-i tedbir-i geştzār-ı dikkatine egdi ve merām-i mezbūr ḥāşıl olunca hezār zaḥmet ve meşakķat çekdi.

Nazm

Beyā sāki ān fitne-i bīdār bezm
Ki ḥized ez-u ceng ü ‘bisyar’¹³⁴ rezm

¹³³ TN.’nda burası yazılmamıştır.

¹³⁴ TN.’nda ‘bisyağ’.

Be-men deh ki şîr-i demāver şevem
Be bāzū-yı da‘vā tüvānger şevem

“Resīden-i Noyīn-i Muhterem be-Ser-ḥaddi Vilāyet-i ‘Acem ve Nāzil Şüden-i ān
ber Zemīn-i Revān ve Nāme Firistāden-i Şah Kulu Seltan bi Tahmasb Ḥan ve
‘İnan Tāften ü Ber Qazvīn-i Nikū ve Muḳarinet Ānān bi Şehzādegān”¹³⁵

Merḥaba hüdhüd-i cān baḥş-i kebūder sehper
Ey zi pervāz-i tū ḥacelet-zede şehbāz-ı kader

Ṭütīyān-i şükr-sitān zi tū pervāz āmūz
Ceng cūyān-i zemān hem zi tū şehper ber ser

Tū hem ān bāl zenī kez ḥaber-i şīrīnet
Ba çünin ḳadr ü şeref bād ḥōrān cān perver

Zi ki peygām deḥī ber men-i miskīn begū
Billāh ez gū-yi Süleymān-i zemānem çe ḥaber

Neşr

Vaḳta ki Ḥān Bāyezid-i tünd ḥū ceng-cū ve perḥāş-cū olub tenāvül-i ḥārū ve isāle-i āb rū birle mahivār biḥār-ı me‘āşide seyyār ve ḳulzüm-i mezālimde şināver ḡarḳa şī‘ār oldu. Merāsimi meḳārim-i übüvvet maḥḳūk ve derāhimi merāḥim ü şefḳat-i gayri meskūk idügün bilüb ‘aḳabindeki ateşden ḡürizān ve mā-hevlü merdüm rübāye şitābān olub ṭavāyif-i ‘acem mā‘ruf-u bi’l-kerem ve mevşuf-u bi’l-himemdir deyu ser-ḥadd-i şarḳa ṭalı‘ ve mihr-i nūrāni gibi lāmi‘ oldukda fermān-rān-ı revān a‘āni Şah Kulu Seltān-ı istiḳbāl ve envā‘-ı ‘izzet ü iclāl edüb [34 b] O şehriyār Rūmī sipāh ve tācdār-ı sa‘ādet destgāh bi’l-fi‘il şāh-ı ḥaydar nejād vādi-yi neverd-i Astarabad(Estarabad) olub düşmenān-ı dürüştgū ve ‘adāyı ḥāşcū ve pürḥāş-ḥū ḳala‘ından iki ḳal‘a-i gerdün buruc üzere düoöl ü vulūc ḳaşd eyleyüb milket-i Ġazvīnden ḥuşūşen Revān-ı İnan zemīnden ziyāde dūr u mahcūrdur. Sezā budur ki Otaḡ-ı şe‘āşā‘-i ṭınāb-ı devlet-i ḥıyām vādi-yi tavaḳḳuf u ārāpda gerdün u intizām olub peyām-ı meserret encām-ı salār reh-revān-ı Revān’la āşikār olunca nühūd u ḥareket ve intikāl ü riḥlet cāiz buyrulmaya.

¹³⁵ MN.’nda bu kısım silik çıktığı için TN.’ndan tamamlanmıştır.

Nazm

Be-fermūd leb-i ŧāh ‘ālī neseb
Ki ey pīŧvā-yı ŧarīķ-i edeb

Çe bāŧed ki salār-ı Gazvīn niŧīn
Çe Gazvīn niŧīn ŧah-i Hüsrev nīķīn

Be-ma destgīr ü muāvin ŧeved
Be bezm-i kerāmet muķārin ŧeved

Sitem dīde-kānīm ez cünd-i Rūm
Diğer bāre bāŧīm hey cā hücüm

Eğer yāver āmed me-rā ŧarķıyān
Ber-ārem cihān rā girān tā girān

Neŧr

Bu minvāl üzre Murād-ı ŧāhdan muā‘venet ve ‘asākir-i biğāyesinden murafakat olduğun beyān edüb eylediklerinden Sultān-ı mezbūr bilā-ziyāde ve bī-ķuŧur taħrīr ü teŧtīr idüp bilā-tāħir ŧāh-ı ŧerir-i serīrine irsāl ve riā‘yet-i noyīn-i revān-ı niŧīne iŧtiğāl eyledi.

Nazm

Zi kār-i āgehān refte peyğāmiŧān
Ber-āmed be-ŧeh nāgehān nāmiŧān[35 a]

Ki cūŧān ħurūŧān ŧüde baħr-i Rūm
Zi ħīz-i āb fitne ber-āmed hücüm

‘Asākir ŧitābān gurūhā gurūh
‘Adādeŧ fizūnter zi deryā-vü kūh

Heme tīğ-i iŧān birun ez ħalāf
‘Heme tīr-i ŧān ve der gümān ħalef¹³⁶

Nedārend bīm ü nehīb ü herās
Dehen-hā güŧāde velī pūr sipās

¹³⁶ TN.’nda bu mısra mevcut değildir.

Be-güftend yā taht yā baht-ı sa‘ d
Zi güftārişān münfa‘ il şīt-i ra‘ d

Be-güyend hıdmet-gerān āmedīm
Kerem-hāh-i Tahmas Hān āmedīm

Mu‘ ammer būd şehriyār-i ‘ Acem
Zi ‘ ayn-i ‘ ināyet zemīm-i kerem

Çe bāşed eğer yāver āmed be-mā
Cüz işān be-mā kes ne-dāned devā

Neşr

Çünkü kudūm-u noyīn mesmu‘u şāh-ı kāmīn oldu serīr-i sīnesinden haşyet ve şādi şehirleri buldu gāh giriftār Elkaş Mirza’dan ni‘ me’l-bedel deyu hānde kıldı. Ve gāh şecā‘at-i noyīn ve şehāmet-i dilāverān-ı rezm-āyin taşavvuru ile maḥz-ı fiten bildi āhiru’l emr ihtitāmı feth-i kal‘a ve intizām-ı nevāhi-yu ziyā müyesser olmadın milket-i Ġazvin’e niyet pāy-ı tahtına naql ü hareket birle az zamanda tayyi menāzil-i neşīb ve kaḥ‘ı merāḥil-i bīm ü nehīb üzre sāḥa-i sarāya vāşıl ve maḥarrı devlet-nümāya dāḥil olub Hān Bāyezid cenābına hāme-nüvis ve müterakḥib-i vuşlat enīs oldular.

Nazm

Pes ez ḥamd ü şükr ü nüyāyiş temām
Be-güft ey şehinşāh-i Cemşīd cām [35 b]

Revānem müşerref be ḥāk-i dert
Dil ü cān terakḥub konān ber-sert

Biyā ey cihāngīr-i Rūmī nijād
Ḳadem rence kon ber serāy-i fu‘ād

Zemānī terāhim-nişīnī künem
Be-ḳurb-i muḥabbet yakīnī künem

Heme leşkerem piş-i fermān-i tū
Serancām ḥāhem zi meydān-i tū

Men ve şad hezārān şerīng-i neng
Nidā-yı tū bāşīm der rūz-i ceng

Neşr

Bu gūne nüyāyiş ve envā‘-i sitāyişle Ġazvin’e dāvet ve itmām-ı mühimmāta ‘azīmet üzre humāna ħum-gūşe-i kemān-ı tebdīre burc-i kavş-ı kadehi mesīr ve gāvrenk-i nebālet semīri dest-i tedārikle müstedir edüb tīr-i başīret-i şāh-ı güzārende-i siper-i gerdūn ve tīğ-i ferāset-i padişāhi güşāyende-i bahter-i nūr-efsūn olub ħānān-ı leşker keşāne ‘ilān ve cem‘iyyet-i setīre pervāneleri perrān oldukdan şoñra kenduler daĥi ĥazır bulunan ħurçıyān-ı çālāk ve dilāverān-ı bihamak ile istiķbāl-i mihmān ‘ādet-i kādīme-i mizbāndur deyu tañtane-i perver ve kevkebe-i şükūh eفزūn ile tuĥāf-ı şāhāne ve pişkeş-i hüsrevāne iĥzariyle ĥıttā-i Ġazvīn’den ĥurūc ve me‘āric-i kerr ü ferr ü iķbāle ‘urūc eylediler.

Nazm

Gurūhī zi Rūm-i zemān-ı kevkebe
Gurūhī zi şarkī zemīn-i debdebe

Ķarāvul nedārend cüz tond bād
Şüde bed-riķķa gerd-i gerdeş nihād[36 a]

Ezīn sü yelān-ı süvārān ĥacel
Ezān sü şellāĥ-i ‘veġā’¹³⁷ münfa‘ il

Ne der Rūmiyān türktāz ü fiten
Ne der şāhiyān intikām-i kūhen

Kemān ser-girān ez tekapū-yı şulĥ
Zi şemşīrzen ber zemīn rū-yı şulĥ

Şehān ĥarāmān heme bī-ĥaber
Çū şāhān-ı şatīrenc dehşet güzer

Ġarīvīden-i kōs ber gūş-i teng
Ĥurūşīden-i çeng der cā-yı ceng

¹³⁷ TN.’nda ‘ve‘a‘.

Zi her sü taraqqub çü cān der beden
Dilīrān zi hayret muḳaffel dehen

Ne hengām-i ceng ü ne kār-i sitiz
Ne cā-yı direng ü ne vaqt-i güriz

Neşr

Ammā şaf-şikenān nāmdarān ve merdūm u zi-şān şu‘bān-ı sināndan niçe ceng-cūyān ve hezar ‘arbede-sāzān summ-i semend-i noyīn-i taḳbil ve mihr-i muḥabbet-i burc-i aştīden taḥvīl-i murād edinüb fetḥ-i mülki ‘acem ehven-ü ā‘ sān ve perişān-ı surḥ-serān lāle-i ḥazān-dīde gibi nümāyāndır deyu kār-sāz-ı ceng ve nāme-perdāz-ı gümān ü ḥadeng olmağ istediklerinde riḍā-yı Ḥān Bāyezid hūmā gibi nā-bedīd olub dervāze-i şulḥa şadr-nişīn ve kemīn-i muḥaleşātda şıdḳla mekīn olduğundan gayrı fermān-ı gerdūn güzzer ve emr-i ‘ālişān-ı zafer-peykerleri bu vechle şudūr buldu ki min ba‘ad sāḥa-i taşavvurātı merdān bugüne ḥār-mührelere kan ve meşāha-i tahayyülāt-ı dilīrān be-vādiyi mekabirede müşārun-“ileyh”¹³⁸ bi’l-benān olmaya lākin aḥbār-ı şihḥat şi‘ārda bu vechle [36 b] iştihār bulmuştur ki eger ḳudūm u fīrūz ve heycūm u tiğ eفزūnda ḳaşd-ı kişver sitānı ve hengām-ı ci-hān-bāni eylese şāh-ı tüvāna bi-keşrū tenhā bulunub humāyı zafer şikār-ı dām ve noyīn-i ḥurşīd-fer ḳarīn behre ü merām olub kişver-gīr ve şadr-nişīn ü fermān-rān-ı memleket-i Ġazvin olurdu lākin şafāḥat-ı taḳdīrde mersūm ve ṭabaḳāt-ı tedbīrde mefhūm olmamağın ne ol ṭariḳa ‘azīmet ve ne fetḥ ü nuşret müyesser oldu bu min-vāl üzere sene-i seb‘a ve sittin ve tis‘a mie şaferiniñ yigirmi üçüncü günü firāz-ı raḥş-i devletde mua‘neka ve ebevvet ü bünüvvet izḥāriyle mülatafa ider ki tevec-cühü hūmāyūnları Ġazvin’e maḳrūn ve nühüz ü nā-mebḡuḍları saray-ı şāha cilve-nivūn olub miḳdār-ı mīl sebīl-i sa‘ādet delīline serāser ü dība ve zerbūft ü a‘la siyemmā muşavver kemḥā ve envā-i eşkāl ile müzeyyen kal‘a-i gunā-gūn pay-ı endāz ve riā‘ yet-i ḥaṭr-sāz vāki‘ olub āyīn-i ihtirām ve kavānini ‘izzet-i ikram bir derecede müeyyed kılındı ki yelān-ı surḥ-serān ve kurçiyān-ı hizzeb tüvān şūretan taḳbīl-i sūmm-i semend ve tebcīl-i noyīn-i devlet-mend ettiklerinden ḡayri mani‘

¹³⁸ MN.’nda bu kelime yazılmamıştır.

yüzünden daħi pāy-endāz-ı muşavver ve kal‘ a-i beşer peykerleri birle peymāl ve gerd-ālūt-u ħāksār ve ğabāvin-i ħudūd olmuşlar idi. Ale‘l-ħuşuş ħıyn-ı nüzül ve vakt-i düħülde sāħa-serāy-ı şehriyār ğarķ-i derāhimi dīnar olub zer-ü sīmden memlöv otuz nuķldān dert-sāy ve lü‘lü‘ [37 a]saçılıb ‘ādāt-ı neşāt-ı encām ve tāmāt-ı inbişāt ħıtām mükemmel kılınmışdı.

Nazm

Pür ez sīm ü zer ħāk-i şahn-ı sarāy
Diğer āsumān geşte encem numāy

Heme zerd sārmoz güyān be-şāh
Ki nām-i tü-rā kerde nüvīn tebāh

Zi ğāret gerān na‘ra-i ħürremī
Güzeşt ü girīfte diğer ‘ālemī

Zi ‘asker tehī cīb ü dāmen ne-mānd
Diğer bāre her yek direm-hā fişānd

Neşr

Vaķta ki serir-nişīn celādet ü vaķār birle mekīn oldılar hemā-yı dīl-i noyīn-i şikār ve tab‘ını iştiyād-ı muħabbet şu‘ār için dest ü himmet-i şāh destār-ı ħurşīd-i destġāhına bir otaġ-ı girān-māye ve pīrāye-i hümā sāye ilķāsıyla ħātır-nüvāz-ı muvāneset-sāz olduklarından ma‘āda fi‘l-ħāl raħt-ı muraşşa‘ ve herā-yı muşanna‘ birle toķuz zimām raħş-ı tizġām ve kemiyyeti düldül ħirām pīşkeş-i meħabbet nizām kılındı.

Nazm

Otāġa be-destār-i kişver-sitān
Hümāyī ki kerde zi māh-ı āşiyān

Sutūrān-ı rehvar-i pīrāye raħt
Münevver zi-mihr ü kevākib be-baħt

Herā-yı muşayķal zi mehtābdār
Rikāb ü mücellā cüdā ez ğubār

Heme cüst ü çālākī der ‘arbede
Be-çeşmān āteş fişān mī-zede

Be-ümīd-i pelheng-i īşān şihāb
Fütāde zi-burc-i semā ber türāb

Be-reftār ü deşne fizūn yek be-yek
Zi-berķ-i suyūf ve zī ra‘d-ı tūfek

Ezīn ne semend-i berātī hīşal
Semāvāt ne zīr-i şaff-ı ni ‘āl [37 b]

Neşr

Bu hāletle ve bu maķūle ri‘āyetle bir miķdar şeref nişār-ı evreng devlet-yār ve sa‘ādet īşār-ı direng kuhsār vaķār olub ebvāb-i mülāţafa meftuḥ ve ‘ebvāb-ı mekārime-i izāf tebcīl ve tevkīrun leh meşruḥ kılındı.’¹³⁹

Nazm

Dū sulţān nişestend ber yek serīr
Dū-tā geşte zeyn-i reşk tāk-i serīr

Dū peyker ‘ıyān firaķdān āşikār
Ne hūrşīd refte ne mehtābdār

Ki dīd inçünīn tavr-ı merdūm-u ferīb
Ki şāhī vü şāhī nişestend edīb

Ne irḍa‘-i māder ne hūn-i ciger
Ne pīş-i peder geşte zāhir püser

Neşr

Hāķķa mūnaķķaş-ı sayebānlar kurulmuş ki tinnābı eşa‘a-i hūrşīde beste ve kümāc-ı ‘amūd-ı māh-i sipihre peyveste nūķūşunda şan‘at-i māni menķūş ve nigārında nigārın-i zerdüz medhūş siyemmā bisāt-ı harīr ālūd ve ferrāş-ı zer-rişte mürüdu eşķāl-i eşyā ile mucize-nūmā ve şuver-i bi-intihā ile ḥikmet-āra olduğundan m‘āda zerbeng-i cemālī ğilāmān-ı mihriyān nucūm-ı felek-i burucundan ğürizān ve pehlevi raḥşendeleri üzre lertzān kılıb ‘acemāne revişler birike ve

¹³⁹ TN. ‘ebvāb-ı mukārime-i izāf meşruḥ kılındı.’.

Rūmiyāne cünbişler birike milket-i ‘aql-ı talan ve başiret iklimini hāke yeksān eylemegin.

Nazm

Her kişi ānlara nigāh etdi Şāhlar buldu meclīs-i hālī
Varlığı şehrini hārāb(tebāh) etdi Kıldılar birbirine iclālī
Mā-meḏā bahşin eyleyüb imzā
Mācerā şerhin etdiler inşā [38 a]

Neşr

Ol hıynde hezār müā‘ hede-i niyāyiş-i peyām ve bi-şūmar-ı müvāede-i sitāyiş
hitām zāhir ve şādır olub merkez-i meveddetleri bir dāirede de şābit oldu ki terk-i
tāc ü taht ve bezl-i hūzāyin ü dıraht sövündi gūş-i sürüşe irdi ve harf-i erzāk-ı
esbāb ve baş-ı emvāl ü devvāb yemini gūşe gūşe gezdi siyyemā muhālefetleri
‘anka gibi bī-nişān ve müvānesetleri mihrle māh şıfat ‘āyān ü nümāyān oldu.
Ba‘ dezān nefāis-i şirīn ve eḥ‘ ime-i ğamgin çekilüb sa‘id-i hān-ı salār māhiyān-ı
baħr-ı ni‘ met şu‘ ar olub.

Nazm

Zi kuruş-i nān hacel geşte āfitāb-ı sipehr
Şikeşte āmede şād kuruş-i mihr ü māh çehr

Remide şerbet-i şekker zi-lezzet-i Selmā
Devide kāse-i vey ber muhābbet-i buĝrā

Çünin keşide semāt-i nefāyis-i şirīn
Hired be-ĝüft ber-āmed ta‘ām-i hūld-i berīn

Zi dūd-i ni‘ met-i şāhāne kāsehā-yı felek
Şikeste hātır ü şermende ez suruş-i melek

Neşr

Huşuşen buħūr-ı ‘ıyd ü kāfūr mezil-i buħār şudūr olub çarħ-ı naşta büy-i dil-
āvizle raf‘-i iştihā ve māverāsındaki ni‘ām-ı nā-mütenāhiden istigna idüb peyām-ı
meclīs-i şāhān şimāh-ı rıdvāne vāşıl ve cemiyyeti müvāniset-i hüsverān-ı encümen
ĝılmāne dāhil olmuş idi. Bu uslūb üzre ziyāfet ü izhār-ı meveddet ü mehābbet ile
avāze-i müşafāt-ı çāk-girān nihāye yol bulmuş idi.

Nazm

Beyā sāķī ber men zi-sāģer-i berīn
Şerābī ki hīzed ez u restehīz

Sezā būd mest-i ħarābem konī
Be-āb-ı ħayātem serābem konī [38 b]

Żiyāfet-i Sultān Bāyezid Ĥān bi Şeh Tahmasb-i Kār-mān ve Pīşkeş-i ān Bülend Himmet Berān Salār-ı āl-i Rütbet ve Diģer Żiyāfet-i Şāh ve Pīşkeş ān be-Noyīn Devlet Destgāh-ı Zemān ki Vāķi' Şüde

Çū pāyān peżireft ikrām-i şāh
Nevāleş resīde zi māh-i be-māh

Şehinşāh-i Rūmī dehen ber geşūd
Be 'izāz çendīn tevāzu' nemūd

Zi genc-i ħazāyin ber-āmed tuĥef
Şüde piş-i ānhā cevāhir ħazef

Girānmāye esbāb ü kālā heme
Furū-refte ber saĥ-i ğuberā heme

Cevāhir ki şarraf-i ğitī nedīd
Zevāhir ki dest-i taĥayyül neçīd

Neşr

Bu tārīķle “noyīn-i”¹⁴⁰ ğitī-sitān ve fermān-rān-ı bülend āstān daģı dört beş gün şoñra ħazāyīn-i himmetinde maĥzūn olan tuĥāf ü defāin 'ināyetinde meknūn olan girānmāye tārāf-ı ibrāzına ihtimām gösterib Şah Tahması dā'vet ve niyyet-i ziyāfet ü riā'yet edüb yollarına gelederr pāy-endāz ü Fürs sarayına zer-büft ve dibālar besīt-i ħāţır-nüvāz olub ādāb-i vilāyet-i Rūm ve meclis Sārāyı sa'ādet rūsüm kemākan zāhir ü nümāyān oldukda.

¹⁴⁰ MN.'nda “şehzāde-i”.

Nazm

Der-āmed şeh-i merz ü büm-i ‘Acem
Dû tâ kıadd zi bād-i girān-i kerem

Harāmān şehinşāh-i Rūmī nijād
Hamīde çü gülbün zi āsīb-i bād

Zi āyīn-i Osmāniyān-i kadīm
Tahayyür künān şāhiyān-ı nedīm

Zi şerfāk ü āvāz-i dāmen-i zemīn
Şüde der maķām-i taḥayyür meķīn

Gurūh-i ‘Acem lālehā-i derī [39 a]
Gurūhī zi Rūmī gül-i ḥōşteri

Be ahd-i zemistān bahār āmāde
Zemistān ḥurūş-i hezār āmāde

Heme dest beste piş-i şehān
Çü tiĝ-i ḥıdivān kehān ü mehān

Zi ākende-i himmet-i kāmbīn
Ber-āmed dū pencāh raḥş-i Güzīn

Be cüll-i zer-endüde ser tâ be-farķ
Çü ebrī nemüde be-envār-ı berķ

Neşr

Ve bi’l cümle elli iki zimām raḥş-ı tizgām ve semend-i berrakḥ ḥirām zerbüftü kerbās ve dibā ü aḥlas çullar ile mükemmel-i müzeyyen-i iḥşān-ı hüsn ü in‘ām müstahsen kıldıkdan şoñra niçe hemyān-ı girān sīm ü zer ü dāmān ü dāmān durer ü gevher siyemmā kālā-i Rūmī ve kemḥā-i nezāket rüsümdan hezār girānmāye kemḥā ve bi-şumār nigār sāye dibā çekilüb ğonce-i bāĝ-ı iclāl nesīm-i ihtirāmla ğonc u dellāl etdikden ğayrı dest-i noyīn pür-sipās miyān-ı Şehi Tahmas’a bir muraşşa‘ şimşīr ve ḥançer-i cevher mesīr inhā kıldı ki dehene-i şaĝīr-i māye-i genc-i Kārun ve gevher-i zümrüd nazarı simeri pīrāye-i sipehr-i zeberced nümün

elmaslar konulmuş ki ser-hadd-i ‘acemden vilāyet-i Rūm gösterse cāiz ‘alal-ḥuṣūṣ
cevāhir-i kan-ı imkân ve raḥş-ı pür-neverende bāriz.

Nazm

Zi tîġ-i mücevher meyān beste şāh
Be güft ey şeh tîġ ü ḥancer güvāh

Girān-māye dişne girān-māye tîġ
Ne kerdī çū mūy ez meyānem derîġ

Ḥamīde nihālem zi bād-i kerem
Zi yāķūt u la‘ let gülem biş ü kem

Ki did īncünīn tîġ-i āyīne gūn
Muraşsa‘ birūn u mücevher derūn

Çū deryā-yı cevdet ḥurūşān şüde
Meyānem be-māhī nümāyān şüde

Meyānet mebādā zi şemşīr dūr
Borīde be-tîġet be-sī silm-i tūr

Neşr

Çünkü ‘āyin-i ziyāfet ve ḳavānin-i ri‘āyet “kemā yâlik” tedķik ü taḥķik
olundu [39 b] birkaç gün soñra Şah Tahmas-ı pür-sipāh daḥī izhār-ı celādet-i bi-
ḳıyas ve iş‘ārı şelābet-i ri‘āyet esas ile noyīn-i cem neĵād ve sālār-ı devlet nihādi
da‘vet edub āyīn-i ‘izāz ve ḳavānin-i pāy-endāz “keme yenbeġi” mer‘i kılındıktan
“maāda”¹⁴¹ üç yüz hemyān nuķūd-ı bī-kerān ve niçe tavīle raḥş-ı tiz-gām ve kālā-i
bahāran-ı niżām siyemmā on iki kat ālāt-ı neşat ve sāz-ı ‘işret ü inbişāt ithāfıyla
raġib-i encūmen-i ‘ıyş ve tālīb-i nişīmān-ı rifāhiyet endiş olub noyīn-i cihāngir
aġalarına ve bil-cümle dilāveran-ı ceng cüyālarına birer ḥıl‘āt-ı zerrīn ve ḳabā-ı
zer-rişte tezyīn ile riā‘yet ü bezl-i himmet eylediler.

¹⁴¹ TN.’nda “şoñre”.

Nazm

Keşide simâ-i nefâys dürüst Zi dūd-i dilāvîz ni‘ met nümây
Nemânde nev-âÿin-i şâhâne sust Zemîn müşk-bâr âsumân ‘ ıtırşây
Zi eyyâm-ı feğfūr tā ‘ ahd-i Cem
Negeşte çünin kâse-hâ mügtenem

Neşr

Ve’l-hâşıl bu minvâl-ı bi-muâ‘ dil üzre ziyâfet-i şâhi ve riâ‘ yet-i bigâyet-i şâhi olundu “ğıbbü zâlike” hezâr şerm ü ‘ itizar ve hâcelet-i bî-şumâr ile Hân Bâyezîd’e dil-nüvâz olub etdi ki hâlâ bendegân-ı fermân-berân ve çakirân-ı ‘ubüdiyet nişân-gün âlem-i geşt-güzâr ve meşakqat-i esfârle kılet-i biğâ‘ âyq giriftâr ve be-vâdiyi fâkada haksâr olmuşlardır lâıyık budur ki rızâ-yı hâtır-ı ‘ ıtır ve iktidâyı fermân-ı sa‘ âdet meâşir-i gezle her bende-i nâm-ver ve şerefkende-i hıdmet güzêr etrafdaki ‘seltenlara¹⁴² “ve hanlara¹⁴³ revân ve pervâne-i ma‘ âtıfatla perrân [40 a] kılınub “*kemâ hüve haqqahu*” ri‘ âyet ve keşîrü’l-biğâ‘ at kılınalar.

Nazm

İşdince bu sözleri noÿin
Dedi ey şâh-ı âsumân temkîn

Yokdurır kulluğa muhalefetim
Bî-nihâyetdürür mütâbe‘ atım

Ani kim kıldı râ‘ y-i şâh kabul
Görürem ben dağî ânı maqbül

İkilik perdesini ref‘ itdik
Çünkü şâhile birlige yetdik

Eyle emr-i şerîfini icrâ
Kullarım kullarındıdır mağdâ

Neşr

Bu rızâ-yı rast ve iktida-ı bi-kem-ü-kâst birle noÿin-i cem-nişân ağaları perâ-kende ve perişân ve her biri bir sultan huzuruna şitâban oldular. Tâki her bir han bezl-i kudret-i tüvân idüb kâdir oldukça riâ‘ yet ve sitem-dide bendelerine şarf-i

¹⁴² Bu kelimenin ‘sultan’ kelimesi yerine kullanılmış olacağını tahmin ediyoruz.

¹⁴³ MN.’nda bu kelime yazılmamıştır.

himmet üzre olalar. Feammā sū-i tedbīr ve maḥz-ı taqşır idüğü ki rüz-ı rüşen gibi Enver ve şeb-i tîrede şam‘ a gibi münevverdir.

Nazm

Bendegān mehcūr ez dergāh-ı şāh
Zerre-hā geştend dūr ez mihr ü māh

Ger nebāşet mihr ü gerdūn-ı āşikār
Zerre-hā bāşend lābūd ḥāksār

Zerre ki ū nebūd qarīn-i āfitāb
Güyed ān “ya leytenī” güft türāb

Ger zi deryā māhiyān bāşend dūr
Nā-tüvānī mī-künend ez şerr ü şūr

Neşr

Bu semtle қаdāya rizā ve mesānid-i meḳāyide-i ittikā olundu.

Nazm

Beyā sāḳī ān mey-i lāle reng
Ki hem kār-i şulhest ve hem kār-i ceng

Be-men deh ki ḥūd rā peyām āverem
Zi dūr-i kühen neng ü nām āverem

“Resul Firistāden-i Sultān Süleymān ve Noyīn-i Sa‘ ādet ‘Unvān ve Resīden-i [40

b] Elçiyān-ı Tahmas Ḥān ve Özü-ḥah Şüden-i u zi Şah-ı Şāhān”¹⁴⁴

Güzārende-i mānus ‘āmāl ve nüvāzende-i kūs-i iḥtilāl bu peyām-ı benām-ı aḥbār ve kelām-ı kelām iltiyāmı izḥār eyledi ki noyīn-i āfitāb çihr mānend-i mihr-i sipehr ser-ḥaddi şarḳda tābān ve be-vādi-i ‘acemde nümāyān olduğu mesmu‘u şehriyār-ı Rūm ve ma‘ rüz-ı tācdār-ı heycā hücūm oldukda evvelā tīr-i tedbīre dest-rest suyūf u kār-zārı niyāmende muḥtebes kılub fermān-ı eflāk güzār ve emr-i ā‘ lişān idrak şi‘ārı bu rumūz-ı inhā ve iş‘ār eyledi ki cenāb-ı vālālarından ve cenāb-ı ferzend-i ā‘lālarından resūlān-ı tīz-fehm ve firistādegān-ı belāgat sehm gönderilub giriftār olan noyīn-i iltimas ve nūr-ı muḥtebes-i iḳtibās-ı mihr-i

¹⁴⁴ MN.’nda bu kısım okunabilir olmadığı için TN.’ndan tamamlanmıştır.

muḥāleṣātdan iktibas eyliyeler eger mabeyndeki emān-ı gūseste ve bī-niṣān olub
fermān-ı fermān-rāna iṭā'at ve edā-i māyeravla mutābi'at olunmazsa tiġ-i tīz
ṣecā'at bīrūn ve tīr-i nebtīz-i ṣehāmet cilve-nümūn olub zaḥmı ḥurdegān-ı kühen
bi-yārayı yāre ile ṣikesteden ve cerāḥat-ı bi-rāḥātla āġuṣte-i cevṣen kılınmaları
emr-i āsān vāқи' ola.

Nazm

Çü fermān-i niṣān muraṣṣa serīr
Ber ārāst tedbīr-i ālem mesīr

Zi hersu belīġān ṣitābān ṣüdüdü
Feṣāḥat ne-verdān ḥurūṣān ṣüdüdü [41 a]

Ber āḥaste-i ṣehriyār āmedend
Ṭalebkār geṣt kenar āmadend

Be-güftend fermān berān-ı ṣehīm
Be-himmet bülend ü be-ḳadd-ı gū tehīm

Çerāġ-ı risālet münevver be-mā
Zebānīm rüṣen zi nūr-i sehā

Gurūhī ber-āmed zi inṣā-gerān
Çe inṣā-gerān vü inṣā-geran

Ḳalem ser-girān ez binān-i heme
Varaḳ lerzeġer der kefān-i heme

Devāt-i muraṣṣa çü tiġ-i yelān
Güṣāde dehān ü ġirfte meyān

Midād ez mu'ālic müretteb ṣüde
Zi envār-ı zulmet mürekkeb ṣüde

Yekī güft mānī zi naḳṣem ḥacel
Be-ma' nā ḥacel ṣurāten münfa' il

Diġer güft dürc-i ġevher yāftem
Be-elfāz-ı ḥoṣ nüktehā bāftem

Güzārende-i naqş-ı irfān menem
Nümāyende-i sihr-i sübhān menem

(Neşr)

Bu tavr-ı merğüb ve üslubu nā-meslûb üzere intihāb-ı cevāhir-i eşyā ve imtiḥān-ı münşiyān-ı dānā olunub peyk-i fermānı Sulṭan ṭarīḳ-i iz‘āne şitāban ve bi-verde-i iḥsān-ı cihān-bān rāh-ı istiḥsāne revān olmağla münşiyān-ı sihr-āsār ṭumār-ı belāğati cevher-dār ve tîğ-i kişver-gir mişāli tābdār kılub muḥālîşāt yüzünden niyāiş ve muşādikāt mā-şadāğından sitāiş oldukdan soñra sitre-i ‘ālem muṭa‘ bendelerinden güşāyende-i kıla‘-ı iltiyā ve sitānende-i güyi kūy niza‘ Mahmud Beg İbn-i Kañşu burc-ı karīn-i derc ü derec belāğat derc [41 b] vāki‘ olub Şehzāde-i dānā ve Ḥān Selīm-i nāhid-şafā kıbelinden daḥī cevāhir-i peyām ve emr-ül-kelām mīr-āḥūr Ṭuraḳ Ağa irsān ve inhā olundu.

Nazm

Ḥakk budur tîz fehm idi ġāyet
Süst idi fehmine naẓar-ı nāvek

İntikāli şu resme çāpuk idi
Uyamazdı āña nesīm-i yezek

Neşr

Siyemmā iltifāt-ı şāha ḳarīn ve şehzāde-i cem miḳdāre hem-nişin olmağın mānend-i tîğ-i merdān seriu’l-beyān ceriu’l-lisān olduğundan fazla acem-zāde ve esbāb-ı muḳālemesi āmāde olub ḥān-ı risāletle e-ḥaḳ ve iblāğ-ı ve rivāyetle eblağ görülmüş idi. Bu taḳdirce dū şehbāz ve iki bād bāz-ı hümā-pervāz mānend-i berḳ-i azīmet diyār-ı şark idub vuşul ve nüzul ve sāḥā-i sarāy-ı şāha duḥūlleri müyesser oldukda.

Nazm

Ber-ārāst şāh-i Ferīdūn serir
Dū şaf ḳürçiyān ez civānān ü pīr

Meyān bestegān ġarḳ-i baḥr-i edeb
Ne cā-yı tekellüm ne aḥd-i ṭareb

Heme ser-girān ez resūlān-i cüst
Şikeste dilān ez peyām-ı dürüst

Resūlan be-güftend ey şāh-i Fürs
Şehān-i nev-āyīn tü-rā nükte Pürs

Zi perr-i külenget hümā münfai‘l
Zi tîret heme bād yārān hacel

Hıyāmet ferāter zi noh bārgāh
Tenābeş fizūn-ter zi hadd-i sipāh

Tū şāh-ı be-dāni mîzāc-ı şehān
Mîzāc-ı şehān-ter zi āb-ı revān [42 a]

Kelāmî ki saht ü dürüşť āmede
Be-şekl-i dîġer hār-puşť āmede

Berüdet zi germî nümāyān şüde
Be-zemî heme müşkil āsān şüde

Revā-nist şehzādegān-i kerîm
Giriftār bāşend der dām-i bîm

Hizebrān çe sāzed be-cā-yı peleng
Zi deryā cüdāyı nedāred neheng

Nihālî ki bāşed birun ez çemen
Zi bun mî-konendeş çü cān ez beden

Çü edvār-ı ġitî neşüd ber-ķarar
Çe dānî ki bāşî şümā şerm-sār

Be-güftîm sırrı sepüde tü-rā
Tū dānî diger nāme hā vü şümā

Neşr

“ġıbbü zālîk” nāme-i cevāhir nişān ġüşāde ve ġüftehāyı pūşide āmāde
huşuşen āyīn-i şāhı dürüst ve ķavānīn-i padişāhı müheyya ve cüst olub lāl-ü elmas
ve cevāhir-i bî-ķıyas birle nāmelere gevher efşān ve ķarīķ-i ‘izāz ü ihtirāme şitābān

“olduklarından sonra”¹⁴⁵ “bir bülbülü bāğ-ı feşāhat ve tūṭī-yi şeker sitān belāgat edā-ı şīrīn ve nevā-nemgīn”¹⁴⁶ birle muḳarrı dil-sitān-vār esrār-ı ḫafıyye-i izhār eylediğinde cümle-i ḫānān ser-gerān ve düstūrān ve mīrān ğarḫa-i bahr-ı bi-kerān olub cevāb-ı bā-şavābında medhūş ve peymān-şikenlik lüzümunda ḫāmuş olmuşlar iken hemāna şāh-ı āli meşreb bi-tereddüd ü tā‘ b sūhan-sāz ve kışşa-perdāz olub

Nazm

Güft fermān-ı şāh ber ser-i men
Ḥāḳ-i pāyeş ḫuceste efser-i men [42 b]

Ger-reved günbed-i felek be-türāb
Ne-şevēd ahd-ı mā ḫarāb ü yebāb

Muḳtedā-yı şeh-i muraşşa‘ taḫt
Muḳtaḫāyem çü nūr-ı kevkeb baḫt

Ḥamdülillāh ki nīḫḫāh-i veyem
Kemterīn bende ez sipāh-ı veyem

Neşr

Bisyār şükri şekker-feşān ki şehzādegān-ı ğazanfer tüvān encümen-i bedhāhāne vāsıl neşīmen-i düşmenāne dāḫil olmayub bu mütaḫaşşıs-ı bi-reyb ve muḫlīş-i be-şin ü ayıpları yanına geldi ama ḫarāset-i mihmān ādāt-i ḫasane-i mizbān ve şefā‘ at-i kerem ḫāhān ḫaşlet-i müstaḫsine-i pādişāhān olmağın geşt-zār-ı nedāmetlerinde dāne-i inābet-i huveydā ve her birinin bīdār-ı melāmetinde tebbet ve ric‘āt tuḫmi peydā olub der-i devlet penāhlarından dād-ḫāhem ki bunlarıñ nuḫşanı bu biriyāleriñ kemāl-i ḫulūşuyla mestūr ve inzār-ı ‘ayn-ı ināyetleriyle kemā fi’l-evvel menzūr buyurula deyu cevab ve muḳātibāt-ı belāgat ḫiṭāb verilüb gönderildiklerinden noyīn-i şefā‘ at nişān ve şehzādegān-ı nev ḫizān daḫī nev’an teselli-i ḫātır ve taḫalli-i zāhir aḫz edub esrār-ı ḫafıyye genc-i medfūn gibi nādīde ve eṭvār-ı ḫabīse serer-i ḫakister rīz mişāli pūşīde oldukdan sonra emr-i ‘ālīleri bu vechle cārī oldu ki münşiyān-ı acem ve mümliyān-i fesāhat ḫalem verā-ı ḫulūşda

¹⁴⁵ TN. “ve nevā-i temkin”.

¹⁴⁶ TN. ’nda bu kısım yazılmamıştır.

[43 a] gevher-feşân ve feḍa-yı huşûşda belâgat neverdân olub bir vechle mutâbi‘ at ve murâfiḳât göstereler ki mizâc-ı şerîf-i sulṭân reng-pezîr ve perîşân olmayub mâ-ṭeḳaddemden kârgir olan peymân cism içinde cân gibi ber-ḳarar ü şebat nişân vâ-ki‘ ola.

Nazm

Münşiyân-ı ‘Acem dirildi hemân
Her binân oldu ḥâme-veş lertzân
Dillerince yazıldı nâme-i şâh
Baḥr-ı irfâne zâhir oldu güvâh
İḳtibâsatle verildi nizâm
Verdi her ḫarfi nûr-ı mihre peyâm

(Neşir)

Bâ‘ de-zân ḥânân-ı kerdân ve suḥânverân-ı nâdire-dândan südde-i sedre-nişân pâdişâhı cenâba pîr-i dilir ve fertût ‘âni bih Tâbut Ağa ve ‘atâbe-i şehzâde-i ‘âli nigâhe şîr-i bişe-i vega İrişdi Ağa elçi tâ‘in olunub nâmeler maḥtûm ve ser-nâmeler mefhûm olub hezâr esrâr-ı ṭaviyet şî‘âr ve aḥbâr-ı müḥâleşât iḥbârla revân kılındıklarından soñra şâh-ı pür-sipâh bis-yâr mülâṭafe ve bi-şümâr-ı mu‘aṭafe ile ebvâb-ı mekr ü ḥile güşâyiş ve zebân-ı şerer-feşânına niyâyiş virüb eyitdi ki ey noyîn-i Rûmî ḥayl ve şehriyâr-ı ‘asâkir seyl ol zaman ki aḥbâr-ı ḳüdümler firüz ve âsâr-ı Maḥmûd pîrüz kez güş cân ve şimâḥ-ı cinâna vâşıl oldu. Astarabad ṭaraflarında iki kal‘a-i gerdün nihâd fethine küşiş ve nehb ü ḡâret ü iḡtinâm ṭariḳine verziş üzre bulunub lâkin ḡalebe-i eşvâk-ı [43 b] ittişâl ve tezâyüd-i taraḳḳub ve istiḳbâlden levâzım feth-i pâyan-pezîr ve düşmenân-ı bed-nijâdan-ı bende ve esir olmadın ḥâli üzere konulub gidilmişdi. Feammâ eger inâyet-i dâver-i ve riâ‘ yet-i dâderi mebzul buyurulmak câiz ise ceng ü berḳ cünbüş ve âheng-i râd ḡurunbiş ṭariḳine mu‘ad olan Rûmîyân-ı Enver ‘aduv-kiş ve ser-bâzân-ı zafer-pîşden bir miḳdâr asâkir-i deryâ hücum ve ekâbir-i ḡanimet rusûm-u atâsına ve inhâsına luṭf oluna ki çehre-i şâhid-merâm nimûde-i mir‘ât-ı intikâm olub muḥabbet-i kamiliye bâ‘iş ve muḥâlişât-ı şamileye sebeb-i ḥâdiş ola.

Nazm

Rûmîyân râ feth-i burc-i ustuvâr
Hem-çû ḥilvâ der vega âyed be-kâr
Ger şeved şîrân hizebrân râ mu‘în
Mî-reved der zir-i ḥâk in nûh ḥaşîn

Rūmīyān kişver-güşāyī cünbüşend
Her kücā reftend serbazān küşend

Neşr

Çünkü bu güftār-ı mesmu‘-i şehriyār oldı ‘ākıbet beyn ve pāyān qarın olmamağın cevāhir-feşān ve leāli-beyān olub ey şāh-ı vālā mekān ve sālār-ı dıgam tüvān rişte-i beyāna gelen lü‘ lü‘ ve gülben-i ricāda hāşıl olan gül-i hoş-bu miqdār-ı zerre belki kadar berķ terre değildir.

Nazm

Koşte-em çün zi şāh yāver-hāh
Ne-künem hem-çü cān deriğ-i sipāh

Hıdmet-et ber sipāh-ı men farz-est
Tü be-fermā çe menzil-i ‘arzest [44 a]

Neşr

Bu tārikle imtişāl ve kendüyü hedef nāvek-i ihtilāl idub ‘asker inhāsına iştiğāl ve nār-ı melāmeti enfās-ı serdle işti‘āl üzere oldu.

Nazm

Beyā sāķī ān āb-ı şengerf kün
Ki hūnāb-ı dil bāşed ez vey fizūn

Be-men deh ki bāşem be-lā‘ leyn siper
Dilirān neberd ü hadāyiv-i ān zafer

‘Asker Firistāden-i Noyīn bi Feth-i Qal‘ a-i Metīn ve İğtinām ve Zafer Yāften-i
Ānān ve Şadmāni-i Sūh-serān ve Ziyāfet-i Şükrāne-i Şāh ve Meker-i Muhammed-i
rū Siyāh ve Girihten-i Tahmas bi İhtimālāt-ı bi-Kıyās

Ressām-ı ceride beyān ve hutām-ı şahife-i hikāyet resān şahid-i efkara bu güne libās ve bünyān-ı esrāra bu tārikle esas bırakdı ki çünkü Bāyezid Hān-i gāfil firāz ta‘ aķkulden naşib-i teğāfüle nāzil oldu. Hemāna tüfeng-endāz ve ālem-güdāz olan segbānlar cemā‘ atini ağalarıyla ve āstān-ı sa‘ ādet-i kudemāsından ‘Arab Mehmed nām ser-bevvābān bir miqdār sipāhiyān-ı zafer-nūmalarıyla tā‘in olunub surh-serānıq maħluṭ ve her biri mütenaşıh mazbūt irsāl ü inhā olundukda.

Nazm

Çū deryā-yı Rūmī ħurūšan şüde
Be-ħūn-ı ferāvān numāyān şüde

Ser-i şāhiyān pence-i Rūmīyān
Ġarīķ āmedend ez dem-i düşmenān

Be-yek ħamle ān ser-firāzān-ı dīn
Güşādend ħadeyyin a' dā meķin

Şadā-yı deh ez zih ber-endaĥt ķavs
Be-ħam kūşe-hā fitne perdāĥt ķavs [44 b]

Zi tīġ-i zirih boz ber-āmed ġarīv
Ki sad kal' a vīrān zi-cünd-i ħıdiv

Heme şāhiyān der veġā düm girift
Zi āheng-i Rūmī ta' allum girift

Şüdüdü ĩnçünin şāhiyān nā-tüvān
Çü ħūnī ki deryā küned bī-nišan

(Neşr)

Ve bi'l-cümle fetĥ ü fütüĥ ve ĥall ü şürüĥ müyesser olub rucu' -i şecā' at sebīl ve şiyu' -i şehāmet delil birle Gazvīn'e revān ve āsitāne-i yegāneleri cüyān oldular. Ve lākin iĥtilāĥ-ı 'asākirden bu iĥtilāl-i mütekāşir ĥāsıl oldu ki 'aķīdesi pāk ve derūnu mir'āt-ı idrāk olmayānlardan niçesi şüret-i zilāl ma'āl birle ol semt-i mezmūmeye murafeķāt ve bid'āt-ı nā-maĥmūdeye muvāfaķat eyleyüb niķāb-ı 'ubūdiyetleri dūnīm ve seĥāb-ı ťaviyetleri dilleri āleminde muťavvi ve 'adim oldu. Hatta sābıķ üz-zıkr-i Arab Mehmed siyahruluġunu müvekked ve bünyān rafzını müşeyyed ķılıb muĥıbbi ĥandān ve mevātib-i āsitānem demekle başladı.

Nazm

Mezheb-i Şi' ayile buldı şuyū'
Etdi yoldan ibāķatıyla rucū'

Başladı ġüne ġüne izlāle
Fitne bīdārlıklara āle

Hak̄k-ı nānın unutdu nōyīniñ
Kāfiri oldı sufre-i dīniñ

İsminin zāhir oldı te'sīri
Rū-siyāh eyledi o bedgīri

Neşr

Çünkü şükrāne-i fütūh ve şadmāne-i [45 a] şürūh lâzım geldi. Şah Tahmas-ı pürkid humāyı dil-i noyīn-i şayd için baġ-i şukū-fezar ve rāġ-ı cānān iştihārında hengām-i ziyāfet-i şehriyārı bezm-gāhına dā' vet kılub bir derecede dil-nüvāz ve müvāneset-sāz oldı ki nefāis-i maṭbuḥāniñ nemaġi kendü-kefinden vāşıl oldu. Gü-yā ki maṭbāh-ı şehriyāra bir aşpez-i mümtāz daḥil oldu. Ammā def' i vesāvis ve istidrāc-ı ānis idü ki muḡarrardır. Ve bi'l-cümle baş-ı simāṭ-ı ḡarīb ve ni' met lezzet inbisāṭ peyveste-i tertīb oldukda noyīn-i hoş hūrām ve şāh-ı diraz-kām geşt-i deşt ü baġ ve revāyiḡ-i şükūfe ile teşrif-i dimāġ idüb her biri bi-ḡasbü'l-āde ber rāh-ı cādde ṭutub تنها güzerān ve nebātate nigera olurken mezbur Arab Muḡammed 'ādāveti müştēd ve ḡuşūmāt-ı müşeyyed kılmaġın için şāha hemre ve mekr ü ḡile caygāh olub ey şāh-ı bülend iştihār zinhār ki kemīn noyīn de mekīn olan tüfeng-andezān-ı pürgīn şimdi humāyi rūhı āşiyānesinden cūdā ve mürġzār-ı acemi mürġābiyān-ı Rūmla maḡz-ı ġavġa ḡalub fitne ve ġavġa kılub siyāvūş-ı Ḥān Bāyezīd mekāmın-i iṣabetde zāhir ve bedīd ve fermān-ı noyīn-i 'anīd be-vādiyi itā' atda sedd-i sedīd olmak muḡaḡkaḡdır deyu süḡhānına başladı. [45 b]

Nazm

Gūş-i şāhe erince bu ifsād
Vesvese mülkin eyledi ābād
Vüzerāsına eyleyüb tefhīm
Kıldı resm-i ta' allul-ü tā' līm

İ' timāt etdi ol duruġa hemān
Geşt-i baġ eyleriken oldı nihān

Neşr

Vaḡta ki noyīn-i şaf-dil meclīs-i şāha 'azīm ü māil oldı. Ḥāli ve mekīninden 'āri görüb suāl ve cezb-i maḡāl eyledikde envā-i ta' allulü 'arz ile vüzerāsı teselli-ye meyyal oldı bu uslūb üzere bisāṭ-ı ni' met çekdi. Ve kāfuri şem'ālar dikildi it-

mām-ı meclis-i bülend ve ihtimām-ı encümen-i ğine peyvend olunub noyîn-i hümā hāmāl “enva^c izzet ve iclāl”¹⁴⁷ ile aşiyāne-i sa^c ādetine işāl kılındı.

Nazm

Beyā sāķiyā ān çekide şerāb
Ki būdest sūrḥāb-i Afrāsiyāb

Be-men deh ki ğāretger-i cān şevem
Peyām āver-i ḥāk sārān şevem

**Tedbīr Şāh-ı Sūrḥ-serān ve Zafer Yāften-i u bi-Şehzādegān ve Muḳayyed Şüden-i
Ānān ve bi-cān Şüden-i Rūmiyān ve Kūşte Şüden-i ān Rū-siyāh ve İbtidā-i**

İhtilāl-ı Sipāh

Nüvisende-i şehāyif-i tedbīr ve nümāyende-i ma^c ārif bi-taḳşīr ḥavādiş-i^c acibe bu vechle taşīr ve mebhāiş-i ātiye bu semtle taḥrīr eyledi ki noyîn-i şafi-rāy ve şehriyār-i kişver-güşay ol şeb ki ziyāfet-i şāhdan rucū^c [46 a] ve nüzül ve sa-rāy-ı şevket nümāsına^c ubur u duḥul eyledi “*küllü sırrın cāviz’ül-işneyn-i şa*”¹⁴⁸ feḥvāsınca ser-i bevvābān olan fitne bīdār ve ḳast güftārın mekr ü ḥilesini istima^c kıldı bilā-tāḥir mizāc-ı şerīfleri melāmet-pezir ve āteş-i tehevürleri şafaḳ teşīr olup nücüm-vār gözleri eşḳ-bār hezār girye ü zār idüb müfsīd-i siyāh rūmī iḥzār ve ḳatlı ü siyāsetle ḥaksār etdi. Feammā muḥarrik-i bād fiten bāiş-i nedāmet ü miḥān olmasını fikr etmedi. Hemān ol şeb ḡulāman-ı şarḳī meşrebden “yeniçeri ağası”¹⁴⁹ ve^c arāc-ı bi-dīn rüstāyı Seyfeddin ve Mestāne nām miralay-ı nā-fercām-ı āvan-ı ḍalālet nişān ve enşār-ı fezāḥat-feşānları ile sarāy-ı şāha vāşil ve ḳuvvet-i vāhimle-rini def^c için dāḥil ve nāzil olub ḳatlı-i mezbūrı^c ilān ve ebvāb-i nifāḳ ve ifsāddan faşl faşl beyān eylediklerinde.

¹⁴⁷ TN. ’nda bu kısım yazılmamıştır.

¹⁴⁸ “İkiye ulaşan sır yok olur.”

¹⁴⁹ TN. “segbanbaşı”.

Nazm

Şübhesi olmagıyla Tahmās'ın
Ol gurūhun inandı sözlerine
Eyledi her birin yanına nihān
Çok sitāyişler etdi yüzlerine

Neşr

Çünkü mihr-i sipehr-i tali^c ve ḥabāyāyi zemīn lami^c oldu. [46 b] Şahlarından nev^c an ruḥşat ve icāzet-i fehm idüb şāhiyān-ı ilḥād şī^c ār ve şarkıyān-ı rafz iştihārden niçe yāna gūyi ḥaşa şümme ḥaşa sebb-i yāran ulū'n-nühā ve izhār-ı lā-net ve teberraya başlayub ol āne gelince pinhān kıldıkları eṭvār-ı nā-sezā tahavvür ü tazaccürler ile hüveydā olub gitdikçe āteş-i fiten firūzān ve defāin-i mekr ü miḥān nümāyān olmağa başladı. Hatta bir derecede taṭvil-i yed ve izhār-ı ḥaḥd ve ḥased kıldılar ki bir bölük revāfiz-i maḡmūm sarāy-ı ^c āmire noyīne hücum edüb ve illā bendegān-ı nām-verāndan Kuduz Ferhad ve bā^c d dilāverān-i Rūmī nejād ḥāzır bulunub ^c āla ḫadri'l-imḫān def'i surḥ-serān ve redd-i fitne-i cüyān üzre küşiş kıldılar.

Nazm

Çū tenhā şeved pīl-i zīgām tüvān
Berev mī-küned ḥamle sad peşşegān

Leged zen ki bāşed zi peyvend dūr
Ber-āyed zi pāyeş gezend ü şerūr

Neşr

Pes noyīn-i şīr ḡayret vāḫıf-ı mācera ve ḫikāyet oldu. “Tazaccur”¹⁵⁰-ı bi-kerān ve tahevür-i āteş-feşānla evvelā iḫrāk-ı ḥānımān ve nev-bādehāyī bāḡ-i cān üzre müşārī^c āt etdi bir dereceye vardı ki ḫazāyī ātiye mā^c lūm ve macerāyī “ādiye mefḥūmları olub gül-zār-ı ömri ḡoncalarını pejmurde ve çemen-zār-ı cān-ı āb-ı revānını”¹⁵¹ efserde kılmağa yüz tutdu. [47 a]

¹⁵⁰ TN. “ Taşaccur”.

¹⁵¹ TN. 'nda bu kısım yazılmamıştır.

Nazm

Be-fermūd sālār-ı heycā şiken
Giriftend ğılmān berīşem resen

Be Orĥān-ü ‘Oşmān ü Maĥmūd Ĥān
Resīd ez nehīb-i ecel sad nişān

Heme dest beste be-piş-i peder
Yekī der taĥayyūr yekī bī-ĥaber

Siyāset-gerān piş-i şāh-i cihān
Be-bāzū-yı lertzān ğurunbiş künān

Şeh-i dehr der baĥr-i ğayret ğariķ
Ķadem bürde “*min külli fethin amiķ*”¹⁵²

Neşr

Bu ĥāletden Şah Tahmas ĥābir ve ħatlı-ı şehzādegāndan mütecellim ü ħarīr olub fi’l-ĥal vüzerāsından Maşum Beg ve Ĥasan Beg risāleti ile hezār ĥıl’at-ı zer-rin ve aķ’ime-i nā-mekīn ihdā olunub surĥ-serān-ı bī-edeb ve revāfiz-ı ĥavāric mezhebden ĥazır bulunanları şetm ü ħarble sürüb istimālāt-ı şāh-ı eda ve şehzāde-leri pençe-i siyāsetden rehā kılub avdet-i hiyel ħarīn ve ‘azīmet-i fiten rehīn eyle-diler lākin ĥatır-ı ‘ıtır-ı noyīn meksūr ve humūm-u ğumumu mütekāşir-i mevūr olub ol gece bu ĥaletle ğamnāk ve şubĥ-ı şādıkadan pirhen çāk ü fermenāk olmağla serā-perde-i ĥilletden kemīn ve sürādeķāt-ı cibilletinde mekīn olan ferā-set-i şāhaneyi peydā ve nebālet-i ĥadivāyı pey āşikāra kılurken sālār-ı mekkār ve nā-sipās ve [47 b] cevvar daĥī şehzādegān-ı bī-ĥaber ve asākir-i ğavāyet ğüzāra siyemmā cuyūş-i şitābzede ve ĥademe-i urbān arbeye zümresinden olan Rūmiyāne ĥāb-ı ĥargūş belki nūş-ı nişğūş verildi. Deyu ol gece āyinleri üzere dīvān ve cem’iyet-i ĥānān edüb efkār-ı setīre ve eķvār-ı ħamīreyi seĥer vāktine te’ĥīr zāhir olacak mekr ü ĥıyālī ğün gibi rüşen te’şīr eyledikde “zuhūri ĥavāviş nazār ve sarf-ı naşar olunurken”¹⁵³.

¹⁵² Bkz. Kur’ān-ı Kerim, 22/Hac Sûresi, 28.

¹⁵³ TN.’nda burası yazılmamıştır.

Nazm

Her sep̄ide-dem ki zi maşrık bed̄id şüd
Ez şarkıyān çerāğ-ı tarahhum bā' id şüd

Şad fitne āşikār şüd ez nisbet kūhen
Ervāh-i Rūmiyān heme āvāre ez beden

Neşr

Cümleden beri nişestegāh-i şāh kırbunda bir hāne-i bir hāne-i merdūm qarīb
mahevl-i merdūm rūbā ve şayd-gāh-ı mekr ilticā “dem̄in-i hayat rebah”¹⁵⁴ kılub
zūr-ı bāzudan hizebr-tüvān ve kuvvet-i cismāniyede gālib-i şirān olan kırçıyān-ı
fitne feşāndan on beş nefer bī-aman pinhān ve bī-nişān kılınub.

Nazm

Hıdīv-i müdebbir ber-ārāst bezm
Be-āyīn-i meclis ber-efrāşt rezm

Қadeh pür zi mey-i hun nümāyān derū
Çü naķleş delirān perişān derū

Keşide niķāb-ı tavıyyet nuķust
Hicāb-ı meveddet velī nā-dürüst

Kemānhā kemīn ceng-cüyān mekīn
Berā-yı cedel pür hadeng āstīn

Dū dest-i yelān ğarķa der hūn-i hayy
Yekī tiğ ğired yekī cām-ı mey [48 a]

Ne āyīn-i şādī mükemmel be-zevķ
Ne zevķ-i nedīmān muķaşşal zi şevķ

Kef-i Rūmiyān zīr-i rıtl-ı girān
Dil-i şāhiyān pür zi keyd-i nihān

Neşr

Bu minvāl üzere sene-i seb' a ve sittin ve tis' a mi' a (967h.) cemāziul-
evveliniñ evāsıtında bir rüz-i pirüz evķāt-ı āteş efrūzdan beyne'ş-şālātında envā' -i

¹⁵⁴ TN. 'nda burası yazılmamıştır.

izaz ve tevķir eṣnāf-ı iħtirām ve tebcil-i keṣir ile noyın-i āli meṣreb-i dāvet ve ūret-i muṣāfatda ziyāfet kaṣdın eylediler.

Nazm

Ber-āmed çū Sultān-ı Rūmī durūd
Şeh ō-rā muķābil tevādu‘ nemūd

Dū şeh yekdiğer rā der āğūş kerd
Zemīn ü zemān rā ferāmuş kerd

Neşr

Çünkü saħa-yı sarāya duħul ve nişestgāh-i hoş pīrāyeye vuşul müyesser oldu. Şāh-ı şāhib ferheng noyın-i sipehr-evrenge hezār iltiyam ve bi-şumar iħtirām edüb ey gevher-i deryā-yı dāver-i vey mihr-i münevver-i ālem-i sürürü hātır-ı hātırā sitir ü damir olmya ki resulān-ı tizrev ve elçiyān-ı beşaret piyrev cenāb-ı pādīşāha vuşul ve şāhā-i sarāy-ı semā simālarına duħul itdiklerinde ṭaleb-i ‘aff ü ğināyet ve izhār-ı şefā‘at ü nedāmet olunub bu sırr-ı hāfi sipāriş ve maħz ü ḥamd ü niyāyiş olunmuşdur ki noyın-i cem miķdār mihmān-ı şāh-ı nāmdār oldukda ‘ināyet-i [48 b] şehriyār-ı ve şefā‘at-ı kām-kār-ı recāsına dürüşleri nerm ve encümen-i şadākatları ger-mā-germ olub itbāan ve imtişālen niçe eşkiyā-yı fitne bīdār ve ağbiyāyı ħile-güzārı keşte ve ḥak-sār kılmuşlardır deyu ta‘bir “oluna”¹⁵⁵ zāhir budur ki istidā-ı bünüvvet ‘ayn-ı mutābeāt ve maħz-ı muvāfiķatdır revādur ki eşkiyādan niçesi bīcān ü server terk-i ser-vādilerinde dehşet-güzār olub bu ḥaķirden def‘i duruğ ve çerağ-ı şadākatlarıñız gün gibi pür-furuğ kılına siyemmā istişfa‘-i kuvvet ve inhā-i inābete delil-i pür ḥikmet olduğı muḥaķķaķdır.

Nazm

Çū güftār-i şeh geşte pāyān pezīr
Rızā dād nōyın-i ‘ālem serir

Be-güft ey şeh-i dehr-i Īrān zemīn
Kemānet mebādā zi bāzū kemīn

¹⁵⁵ TN. “eyliyeler”.

Serîrem ne-günced be-genc-i hîlâf
Niyem merd-i mekr u nedânem güzâf

Çü peyveste destem be-dâmân-i şâh
Tû dâni menem muhlîş-i ‘özü-ğâh

Neşr

Bu minvâl üzere rıza-i noyîn sâhâ-i mutâbrî‘âta qarîn oldukda fermân-ı na huft-e-i şâh keyd ü mekrine güvâh olub hemâna hıttâ-i Gazvîn’de perîşân ve hâne be hâne mihmân olan dilâverân ve şaf şikenânîñ izâlesi ‘âni hûn-i gerdânları isâlesi mizbânlarına işâret olunub âni vahidde hezâr yelân-ı [49 a] gâfil ve nâm-dârân-ı la-ya‘ kıl ser-büride ve ten deride kılındı. Gıbbü zâlik kemîn olan kırçıyân âşikâr ve her biri alüfte-i çum‘e-i şikâr olub şîrân mişâl dâmen-i noyîne dest-res ve hezebrân hâmâl-ı ağız ve kabzına bül haveş olduklarından soñra kemîn olan kemânlar bîrûn ve setîr olan şimşirler şul‘e nümûn olub fi’l-ğal nâzîrân-ı noyîn ve hâzîrân-ı nişimen qarîn dahî bicân ve ser ve kayd ü bendle muğtar kılınmağla güm geşte-i efkâr sarây-ı derüne tâbdâr ve nâsere zan olan etvâr bidâyı tabşıra da âşikâr olub şehriyâr-ı hümâyûn ferr mâhuz iduken muqarrer ve mir‘ât-ı ahd ü peymân meksûr-u muqadder bilüb

Nazm

Perde-i gofleti zâyil oldı
Harem-i hikmete dâhil oldı
Kayda uğratdı dil-i âzâdın
Yıkdı arâmgeh-i âbâdın
Şâhbâziken olub zâğa şikâr
Taldı gözyaşına morğâbî-vâr

Neşr

Şâhiyân-ı çâlâk kırçıyân-ı bi-hümâk ise mevcûd olan dilâverleri girift ve mahevl-i merdûm rubâlarında cüft cüft idub semtlerine murâfaqat edenleri rehâ ve girîbân-ı muhâlefetden baş gösterenleri “tünd bād-ı haşm ü kin ile hebâ ve vâdi-i vücûda nâ-peyda”¹⁵⁶ eylediler.

¹⁵⁶ TN. ’nda bu kısım yazılmamıştır.

Nazm

Çāk çāk şimşir-i pülād-ı ber
Ber-efraht şıyt ü şadā-yı temr [49 b]

Şepāşāp deşne be-dest yelān
Çü āvāz-ı deryā zi bād-ı vezān

Direngā-direng kemānhā-yı ceng
Perişān künende zi per-i ḥadeng

Berūn zi āstīn tīr-i merdum nişān
Zi şūrāḥ-ı kejdūm çū mār-i demān

Fetāde ser-i nā-tırāşide çend
Çū yerbū‘ pür mū-yı mū çine kend

Ser-i nā-storde büride besī
Çū yeḥ-pāre-i gū nedāred ḥasī

Velī bes dilīrān-ı merdum şikār
Zi ḥīzāb-ı heycā girifte kenār

Çū āgeh şüdüdü ez nehīb-i ecel
Be-reftend vü zemān be-terk-i emel

Neşr

Ḥaḫka ḥadeng-i mekr ü fiten bir derecede bālzen oldu ki zaḥm-ı ağızından ḥaber almayınca bilinmedi ve peykānı dilden işitilmeyince bulunmadı bunca yarağ ü yat ve silah ü ālāt ḥazane-i şāha mülḥāḫ ve şehzādegān muḫayyed-i muḫlaḫ olub nādīde aḥvāl ü nāşinide-i iḥtilāl zuhūruna hayrān nigāran oldular. Şah Ṭahas-ı perişan ise evhem-i cedide iḥtimālat-ı ‘adidesini perişan kılub segrān ü demān ḥırāset-i şehzādegān üzre musara‘ at-ı bi-pāyān zuhura getirdi.

Nazm

Beyā sāḫī ān rāḥ-i raht revāḥ
Ki nūr-āvered der mesā vü şebāḥ
Futūḥ-i dil-i ḡamgüsārān ez-üst
Müdāvā-yı ṭab‘ ı ḥakīmān ez-üst
Be-men deh ber-ārem peyām-ı nihān
Zi sulṭān-ı Rūmī be-Ṭahas Ḥān [50 a]

“Resīden-i Resūlān-ı Rūmīyān ve Elçiyān-ı Sūrḥ-serān bi-pāyi Serīr-i Sulṭān-ı
Zemān ve Āmeden-i Şāh-ı Kambin ve Noyīn zi-Naḥcīr-i Sa‘ ādet Ḳarīn ve Şalābet
Nümūden-i Īşān ve Medhūş Şūden-i Şāhiyān”¹⁵⁷

Her bar ki rāh-i ḳazā ve ḳader beridān-ı per-i peyker ve resūlān-ı merāḥil
güzerden ḥālī olmaya her āyine ayandegān-ı nişāt-ı encām ve rundegān-ı inbisāt
peyām dāḥilān-ı dergāh-ı sulṭān ve vāşılān-ı āsitān-ı gītī-sītān olmakdan beri
degillerdir.

Naẓm

Firistādegān bā peyām āmedend
Peyām āverān şād-gam āmedend

Resīd ān livākeş be-şāh-ı cihān
Dem-i āştī der zebāneş ‘ıyān

“Be-dergāh-ı noyīn resīde tūrāk”¹⁵⁸
Cevāhir-feşān ber reh-i ittifāk

Be-ḥand ān şeh-i dehr ḥurşīd seyr
Zi ser-nāme-i nāmetü’ş-şulḥ ḥayr

Sevādeş zi āsīb ü teşvīş dūr
Beyāzeş berā-yı rıza maḥz-ı nūr

Be-fehmīde ez nāme “noyīn-ı dīn”¹⁵⁹
Nihāyet pezīruften ve’l-kāzīmīn

Neşr

Bu तरीकेले नामेलेर माक्षुफ़ वे अहबार-ी मुबेश्शिराऩ मा‘रुफ़ ओलुब वुशुल-ी
एलचियाऩे राग़िब वे हुशुल-ी शेहज़ादेगाऩा उज़ेरे मुताराक्क़िब ओमुश्लरिकेन ऩाग़िहाऩ
एरिश्दि ऐऩाब-ी शेहज़ादेये एरिश्दि वे त़ाबुत-ी फ़ेतुत-ी असिताऩ-ी पादिशाहे ऐऩ अतुब
येतिश्दि. वे इल्ला शेह्रियार-ी सा‘ ऐदतमेन्द “नोयिन”¹⁶⁰ ऐरकुमेन्द सायदग़ाह वे नाह़ऐर वे

¹⁵⁷ MN. ’nda bu kısım okunaklı değildir.

¹⁵⁸ TN. “Bi sulṭān Selim eş reside ṭavāriḳ”.

¹⁵⁹ TN. “an kambin”.

¹⁶⁰ TN. “Ḥan Selim’i”.

Şüde mîreger mîr ü mîrân temâm
Girifte zi ʔavr-i cihân intikâm

Emâret-i rûz-i çeşîn âşikâr
Sûtûrân heme bād-pîç-i iştihâr

Zi enfâs-ı leşker derân ser deh seyr
Be-şarşar küned bād bāzân nefîr

Neşr

Bu taqrîble âyât-ı ferr ü iqbâl şafâhat-ı şevket ü iclâlde menkûş olub elçiyân medhûş ve surh-serân bihûş bendegân-ı sulţandan zeren beg? puş olanları şâh-ı şahân şanub envâ'-i istiğrâb ve taḥayyür ü inkılâb üzre iken vaqtâ ki vüzerâ-yı âli-girây ve 'uzamâyı kâr-fermay ʔudümları müteretteb oldu. Dâmen-i ta' aqḫul dest-i ihtiyârdan dūr ve pîrâmen-i taḥammül ü dâire-i ebşârdan mehcür olub ḥaşmet ü mehâbetleri bir derecede mezîl-i ʔâkat oldu ki pâdişâh-ı gîti maḫarra-ı nazar ve sarf-ı başar kılmaları mümkün olmadı.

Nazm

Ger ʔulu' etse âfitâb-ı cihân
Olamaz ânâ dideler niğgerân

Neşr

Bu ʔarîḫ üzre şahzâde-i bülend kadar daḫî cemâl-i mâhını bedr idüb 'arḫ-ı ʔumturaḫ mesmu'-ı ehl-i 'Irâḫ belki merfu' u seb'-i ʔibâḫ olmuşdu. Bâ' de-zân resülân pây-ı serîr-i devlet mesîre revân ve pâ būs u şeref risâletleri kâm-rân olduklarında ḫatm-ı şâhâne [51 b] ile maḫtûm olan nâmeleri güşâde ve iblağı sipariş olunan güftâr-ı nâ-hüfteleri âmâde kılınub bu maâl-i muḫabbet şi'âr zâhir ü âşikâr oldu ki dâmen-i elḫaf-ı şehriyâr cerâim-i Ḥân Bâyezid'i istitar ve birâder-i mihteriyle şir ü şeker-vâr mümtezic-i âḫîfet şi'âr buyurular.

Nazm

Güşüdend çü nâme-i şâh râ
Şenîdend güftâr-i kûtâh râ

Ki şâh-ı 'Acem dâd-ḫâh âmede
Be 'aff-ı günâh râ güvâh âmede

Be-ḥāhem dü noyīn-i Rūmī neḡād
Şevēd yek diġer rā muḡabbet nihād

Be ‘ahd-i ŧehinŧāh-ı ġitī zemīn
Ne-ŧāyed keŧī rā fiġān ü enīn

Nihālī ki mevzūn ne-bāŧed be-bāġ
Zi iŧlāḡ-ı vey bāġibān bī-firāġ

Zi mücrīm ḡaḡāyā ne-bāŧed ‘aceb
Zi nādān-ı hemīn laġv ü terk-i edeb

Velī ‘aff bāyed zi sultān-ı dīn
“Kema ḡāle mevlāhu: ve ‘l-kaḡimin”¹⁶¹

Nesr

Ḥulāŧa-i kelam ve netice-i peyām mesmu‘-i pādīŧah-ı ġitī-nizām ve ma‘ruż-ı ŧehriyār-ı sinām-ı maġam oldukda gevhē-ı deryā-yı aġdem “alleme ‘l-insane mā lem ya ‘lem”¹⁶² feḡvāsınca ŧadef-i dehān-ı ŧāḡı ve ġoncā-i ġūya-yı pādīŧāhide nümāyan olub bugüne cevablar inḡā kılındı.

Nazm

Kıldı fermān-ı ḡaġḡa çünki ḡilāf
Ehl-i islāma çekdi tiġ-i meŧāf

Katl-i yeġdir nizām ü ālem için
Rāh-ı iŧyāna dökdüġü dem için [52 a]

Şol nihālīn ki telḡ ole yemiŧi
Añı ḡaḡ‘ oldı bāġbānıñ iŧi

Ger ḡurūs olsa vaġitsiz nālān
Kendiniñ ḡatline ider efġān

İnille yıġsa ḡānesin zünbūr
ḡatlı ider ġayrılar ānı çün mūr

¹⁶¹ “Mevla’nın dediġi gibi: öfkesine galip gelenler”.

¹⁶² Bkz. Kur’ān-ı Kerim, 96/Alak Sûresi, 5.

Pederiniñ olub gürizānı
Āşikār olmağıyla işyānı

Dū cihān mülkine olan mālīk
Buyurır Nuḥ'a "*leyse min ehlik*"¹⁶³

Neşr

Bu tavırla neşāyı āmiz ve mevāiz engiz kelimāt-ı rivāyet olundukdan soñra cenāb-ı Şah Taḥmas'a bu uslūb üzere nāmeler yazıldı ki çün Bāyezid-i ebter nūr-ı dīde-i peder ve nūr-ı güzide-i bağı ciger olub giryesine tebessüm nā-sezā ve nevhāsına tarahḥum lāzım ve revā iken қatline teşemmür ve izālesine tebaşşür bir muқтаdayı şer'-i resül ve mübtağāyı fetavāyı ma' mul mücerred-i ıslaḥ-ı ālem ve felāḥ-ı beni adem için vāki' olmuşdur.

Nazm

Merdum-i dīde ki bī-nūr u būd
Nā-sezā nīst ger ū kūr būd

Çün ne-dānist ü ne yāmūht edeb
Çe übüvvet çe bünüvvet çe neseb

Mürğ-i қақnüs be-sūzed ḥöd rā
Ne-küned nāle vü feryād ü bekā

Her ki ez kerde-i ḥöd kerd gele
Rādenī ḥōş būd ū rā be-gele

Neşr

Bu feḥvālar ile merbuḥ nāmehāyı maḥtūm ve mażbuḥ ile āsitāne-i sa' ādetden ser-i bevvābān ve server-i suḥan-verān Ḥasan Ağa ve rāst güftār ve şirāne eṭvār [52 b] ' Ali Paşa ve Şah Selīm-i girānmāye dihim cenābından ser-defterdar bulğa қapucıbaşı Maḥmud Ağa inhā olunub rāh-ı talebde sebük-pa ve tariḫ-i güft ü şinuvde nesīm-i şaḥra peymā gibi vilāyet-i 'aceme revān ve muқārinet-i Şāh Taḥmas'a şitāban oldular.

¹⁶³ Bkz. Kur'ān-ı Kerim, 11/ Hūd Sûresi, 46.

Nazım

Beyā sāķī ān rūḥ-baḥş-i peşeng
Kezū rū-yı zerdem şevved lâ'l reng

Be-men deh ki giti-sitāni künem
Be-rūḥ-i revān zindegāni künem

**Residen-i Rasulān-ı Rūmiyān bi-Cenāb-ı Tahmas Han der Nevbet-i Düvvüm ve
Cevāb Dāden-i Şāh ve Reften-i Resulān-ı Pādişāh ve Revāne Şüden-i Elçiyān**

‘İcam bi-Pāyı Serir-i Sa‘adet Encam der Defa‘-i Şāniye

Bedrāka-ı tariḫ-i meşāfat ve leşker peje-i devlet-i refiḫ müvālat aḥbār-ı pūşide ve esrār-ı nehüfte-i piş-i şāh-ı ‘aḳle bu vecihle iş‘ār ve merāsım-i risālāti “*ma ‘āle’r-resul ille’l-belağ*”¹⁶⁴ feḥvāsınca bu tariḫla iḥbār eyledi ki bir rüz mā‘lum resulān-ı sultān-ı Rūm ve peyām āver-i şehzāde-i devlet rūsüm tayy-i turuḫ u vādi ve ḳat-i sebil ve bevādi birle Gazvīn’e vuşul ve serāy-ı şāhā duḫul idub ri‘āyet resulān ber muḳteḍāyı ḳavānin erkān-ı kemākān ve bilā-nuḳşan müveddī kılındıktan soñra der kīse ve maḫtum olan nāmeleri açtılar. Ve ri‘āyeten ve iltifāten bi-nihāye cevāhir saçdılar. Feammā nā-hufte olan aḳvāl ve resulān dilinden pūşide kılınan güftār-ı feşāhat ma‘āl [53 a] levḫ-i ḍāmīr-i şāhe ilkā ve evrāḳ-ı intişāra huveydā olundukda.

Nazım

Be-fersūd leb şāh-ı Ḥaydar nejād
Ki ey mürselān-ı tariḫat nihād

Edāhā-yı nā-güfte peydā şüden
Zi ser-nāme sırr-hā hüveydā şüden

Be-güftā şehinşāh-i Rūmī zemīn
Zi mir‘āt-i şulḫem keşāfet mübīn

Ḥikāyāt-ı ferzend-i Nūḫ-ı nebī
Beferzād nāgeşte nev matlabī

¹⁶⁴ Bkz. Kur’ān-ı Kerim,24/Nūr Sûresi 54. ya da 29/Ankebût Sûresi, 18.

Serencām-i ceddem zi Ẹur'ān be-hān
Medān Bāyezīdem zimen bā' dezān

Haḫāyī ki nebūd nihāyet pezīr
Şevēd 'aff-ü setreş hıḫāb kebīr

Günehkār u muḫḫī muşırr-ı haḫā
Zi mā nā-sezāyīst 'aff ü 'aḫā

Ḥalebkār-i ferzendem ey şāh-i der
Cüz ān kes ne-hāhem tū dānī diġer

Eġer merd ü şulḫī zi men şad kerem
Veger ceng sāzī berānem ḫaşem

Zi semm-i sutūrān fişānem şerār
Heme dūdmānet be-sūzem çū nār

Zi leşker-keşī men niyem der ḫicāb
Şūd ez ḫaşm-i men ḫānümānhā ḫarāb

Neşr

Bu minvāl üzere şehzādelē ḫaleb olunduġun taḫrīr ve “beynü'l-ḫavf ve recā” kalduġunu taġbīr iden āteş-i ḫaşem şāhdan hār-āsān ve ḫizāb-ı tahavvūr padişāhdan ġurizān olub ḫāh nā ḫāh imāret-i ta'annūd-ı tebāh kılub bu semtle izhār-ı kelām ve ilġaz-ı peyām eyledi ki.

Nazm

“Kılmazem emr-i pādişāhe ḫilāf
Eylereḫ tiġ-i cenge şulḫ-ı ġilāf [53 b]

Pederi ḫāḫırımşın ferzend
İr ġörür ġayre niçe dürlü gezend

Ḥāne-i devletin yıkan noyīn
Aġladır her kime olursa ḫarīn

Şāh-ı Rūma 'inādımız yokdur
Emrine inḫiyādımız çokdur

Ger ŧiyem emr-i ŧāh-ı devrānı
Döküle çok ra‘ iyyetim kanı

Bir su neymiŧ odi yakam tekrār
Ĥānümānım kül ide bunca ŧerār”¹⁶⁵

Neŧr

Bu taķrır-i dılgir ve ta‘bır-i dil-pezırden ŧoñra nüvisendegān-i ‘acem ve debırān-ı feŧāhat ķalem rāh-i fermānı güzār ve tarıķ-i izānı kenar idüb muķāleŧāt ālūd belki ‘ubüdiyet-i durüd nāmeler inŧāsıyla bu ma‘āl-i bi hāmāl izāķ ve ihmāl olundu ki Ĥān Bāyezıd-i ‘anıd ser-ķadd-i ‘acemde bedıd ve bu muķliŧlerine mukārın sa‘ıd oldukda imān-ı ŧeddād ve uhüd-ı seddād olunmuŧ idi ki cenāb-ı pādiŧāhiden ŧaleb olundukda āķāsı muķāl ve iŧlāķ-ı ķaline iķdām-ı bi ihmāl “üzere müsariat ve enva‘ vaķt”¹⁶⁶ oluna idi.

Nazm

Ĥün ŧaleb kerd ŧāh-i deryā ķayl
Kes pūŧıd cürm-i yerā zeyl

Ū ŧeh-rā niyem muķālif-i ķār
Lıķ mi-tersem ez yemın ü yesār

‘Ahd ü sügend kerde-em bı-mer
Ne-dehem Bāyezıd rā be-peder

ŧıyt-i imānem ez felek be-güzeŧt
Rāh-ı sügendem ez melik ber-geŧt

Ger ŧumā mı-dehı rızā-yı ŧerıf
Be-künem rāh-ı ahd rā taķrır [54 a]

Her yekı rā dehem be-ŧāh-ı Selım
Uķuvveteŧ rā künem be-vey teslım

Neŧeved tā yemın-i men be-ķılāf
Kes ne-güyed me-rā ki kerdı lāf

¹⁶⁵ Solak-zāde tarinde bu ŧiire rastlamaktayız. Karŧılaŧtırmak için bkz. Solak-zāde, age., s. 287.

¹⁶⁶ TN. ’nda burası yazılmamıŧtır.

Neşr

Bu cevāb-i kār-sāz ve hıttāb-ı dil-gūdāz birle resūlānı revān ve ser-ḥadd-i Rūma şitāban etdiklerinden ma‘āda elçiyān-ı a‘cām daḥī bi-şabr u ārām revāne kılınub envā-i sūrūr ve beşāretle Ḥān Selīm cenābına beşāreti aḡa “teşīr-i esmā fi ’l-musemma” muḡarar olduḡun iş‘ār ve inhā olundu ki.

Nazm

Beyā sāḡī ān kevşer ü la‘al fām
Zi ḡilmān me-rā mī-resāned peyām

Be-men deh ki eknūn ber-ārem ḡaber
Zi noyīn-i nev kişver-i kerr ü ferr

**Teveccüh Nümüden-i Sultān Selīm Ḥān Birāderü’ d-devletü’s-Seniye-i Hıttā-ı
Kutāhiye’ye ve Vali Şüden-i ān Şehriyār bi-cā-yı Ḥān Bāyezīd Sebük-bār ve**

Kām-rān Şüden-i Sultān Murād Ḥān bi-Livāyı Māgnisa Ābādan

Pes ez ceng ü bī-kār-ı şahzādegān
Be-fermūd ḡāḡān-i himmet nişān

Ki bāşed şehinşāh-i ālem-i Selīm
Be cā-yı birāder be devlet muḡīm

Çū şüd şahbāz-ı cedel sāz-gār
Be-ser pençe-i nā-sezāyī tebār

Be bāyed ki cāyeş ne-mānd teḡī
Berāyed hūmā-yı hūmāyūn şehī

Neşr

Çünkü Ḥān Bāyezīd-ı heycā‘-kār milket-i acemde girftār ve mā-hevl ü hemūm ve nedemde ḡarīn-i ḡār-ı ḡār oldu işbu sene tis‘a ve sittin ve tis‘a mia (969h.) [54 b] recebü’l-mücerrebінде ber mūcīb-i fermān-ı ḡaza ceryān vilāyet-i Karaman’dan ḡuzerān ve darü’ d-devletü’s-seniyye maḡruse-i Kutāhiyye’de fermān-rān olub ḡükümet-i noyine mu‘tad ve mufārekat-ı vākı‘ādan nā-şād olan ādemiyān-ı şeref-i ḡudumlorı ile şadmān ve ol vilāyet-i bi-kārdān cülūs-ı sa‘ādet ḡarīn birle ma‘mūr u ābādan olub mübārek bād ḡaşideleri ḡüfte ve cevāhir-i

müverrihin niçe vechle sufte oldukda bu bende-i bi-miğdār ve ğubār-ı ātabe-i şeh-
riyār ol zaman-ı kām-rān-ı ve āvān-ı şādmānda divān-ı ālileri kitābetinde
muḥaşşılı'l-āmāl ve ḥademat-ı behiyyeleri silkinde muntazamü'l-aḥvāl bulunub
ḥızāne-i zāmirde bu dürer-i bi-naẓīr tāriḥ-i şana'āt peẓīr vāķi' olub südde-i ālem
muṭa'a mā'ruz tamm ve ḥüsn-i ḳabūl ü pādişāhi mezīd-i 'izzetü iḥtirām
vāķi' olmuş idi.

Ez in kıṭā' -i menḳūṭe ve ğayri menḳūṭe dü tarih mütaḥrac şüde

Meh-i zūlmet-ğüşā mihr-i burūc ālem-i vālā
Server-i nūr-i çeşm-i şehriyār-ı Āli 'Oşmānī

Ki yā' nī Ḥāzret Sulṭān Selīm bin Süleymān Ḥān
Serāser emrine rām eyledi mülk-i Karamānī

Ḥüdā erbāb-ı Kütāhīyye'niñ ömrin dirāz etdi
Ki irsāl eyledi ānuñ gibi şāh-i nigehbānī

Meh-i nev şarḳ ilinden olduğı yok zāhirūn peydā
Livā-yı zer çekub mev cūd iken ḥürşid-i nūrānī

Ḳudūm-i şāhe bir maṭla' da ḳaşd itdim iki tāriḥ
Birisi māh-i necm-ārā biri mihr-i dirāşānī

Birisi bir nigār-ı ḥāldār u bāḥr-ı pür lü'lü'
Biride bir sāde-rū maḥbūbe teşbīh etsem evzānī [55 a]

Nuḳūş-i dil-ferībī reşk ez reng-i nigāristān
Āniñ devrinde şüret bulmayubdur 'āliyā mānī

Budur ol maṭlā' -i ğarrā ki kıldı ṭab' ima ilḳā
Yāḥūd peyk-i ḥarīr-i kilc yā ilhām-ı Rabbānī

Meger kem duymadı ālām-i hicrāne oña cānī
Şehinşāh-ı memālik yanına çekdi ey Sulṭānī

Menḳute 969

Ġayri-i menḳute 969

Ḥaḳḳa mu'cemesi ve ğayri menḳūṭesi māh ü encūm gibi ser-bülend ve
sipihr-i ma'ārif de lāyık-ı taḥsīn ü pesend olmuşdu. Ġıbbü zālik deryā-yı iḥsān-ı
pādişāhi ve 'ummān-ı aṭayayı nā-mütenāhi cūşan ü ḥizāb-kūnān olub ol gevher-i

eşdâf-i mâ' rifet ve dehene-i cihānmāye-i tāk-ı salṭanat ki ṭali' -i firūzu sipihr-i be-rīne nūr-efzā ve zāt-ı şerīf-i firūze rūzi gülistān-ı zemīne ṭarāvet-ārā belki ğubar-ı maḳdemi pīrāye-i cibāh-ı sipāh-ı nücūm ve ḥāksār-ı dergāh-ı āzami zīver-i behermān-ı bahārān-ı Rūm olan noyīn-i Selīm nihād Ḥazret-i Sulṭān Murād-
“Allahümme zerrih be māvāhibü's-Salṭanatü ve'l-murād ve eyyedehü mekārımı sa' ādetü'l-ecdād.

Nazm

Āmīn be-ḥaḳḳ-ı vahy-i Cebrāil-i emīn
Āmīn be-ḥaḳḳ-ı ' arş u Firdevs-i berīn

Neşr

Muḳaddemān Aḳşehir sancağıyla kām-kār ve sähā-i Serāy-ı şehriyārīde sākīn ü ber-ḳarar iken tāriḥ-i mezbūrde leşker-keş ü fermān-rān ve āşiyāneden perrān olan şahbaz gibi nümāyan olub livā-i Mağnisayla ber-murād ve ālā ve ol ḥıṭta-i tīre puḥte “āfitāb-ı [55 b] ālāmat”¹⁶⁷ ğün gibi nūr-efzā vāḳi' oldular.

Nazm

Berārāst noyīn-i sahrā neverd
Derān ḥıṭta taḥt-ı zeberced be-verd

Diğer bāre ber-ḥāst bād-ı behār
Beşāteş ber-efrāşt Gülşen-i güzār

Rebūd ān zevāyā-yı Aydın zemīn
Ziyāhā-yı mihr ez ser-i çāromīn

' Adālet nev ü kār-fermā-yı nev
Ḳadd-ı ḥāsīdān zeyn-i ḥikāyet dü tev

Neşüd iḥtiyāc-ı çemen ber şabā
Çenān geşte luṭfeş ṭarāvet nümā

Beyā sākī ez ğam perīşān dilīm
Zi gülzār-ı maḳşūd bī-ḥāşilīm

¹⁶⁷ TN. 'nda bu kelime yazılmamıştır.

Zi şahbā-yı şad sāle sermest kün
Ġubārem zi derd-i kadeḥ pest kün.

Āmāden-i Elçiyān-ı ‘İcām bi-Sultān ve Noyīn-i Cem cām ve Rıza Dāden-i Ānān
ve Revān Şüden-i Resūlān der Nevbet-i Seyyūm ve Teslim Kerden-i Şāhı Tebāh
Şehzādegān-ı Āli Dest-gāh ve ‘Īnān Tāften-i Resūlān

Nakşbend-i kār-gāh-ı fenā ve resm peyvend-i güzergāh-ı lā-bekā ḥavādiş-i
deḥşet şi‘ār ve mebhāiş-i ḥaşyet āşārdan bu aḥbār-ı “iḥbār”¹⁶⁸ ve bu āşār-ı işār ey-
ledi ki çün resūlān-ı Rūmīyān ve peyām āverān-ı be-nām cevāb-ı şāhla
muḥaşşalü’l-merām ve ‘uhūd-i atīka ile şād-kām ü neşāṭ encām olub gitdiler. Mü-
rūr-ı eyyām-ı sitīze-gām ile pey-i serir şahriyāre yetdiler ve sipāriş olunan aḥvālī
envā’-ı meserretle “ve şüde ba”¹⁶⁹ taḥrīr etdiler. [56 a]

Nazm

Çünki açıldı nāme-i Ṭahmās
Evvelā zāhir oldı ḥamd ü sipās

Bā’ de-zān gün gibi açıldı bu rāz
Ki Acem Şāhı kıldı fikr-i dırāz

Şayd içün şāhbāz-i ṭab’ını cüst
Eyledi Şeh Selīm’e meyl-i dürüst

Fikrine aḥdini niḳāb itdi
Goftegüden mekr-i ḥicāb itdi

Ola ḥāşıl merām-ı şāh-ı cihān
Yine ṭa’ n etmiye āña “şāhān”¹⁷⁰

Neşr

Bu fehvā-ı mefhūmu āşikāra oldukda şehriyār-ı devlet-mend ve şehzāde-i
ercümend niçe vechle pesend idüb bu ḥāle kāil ve bu ittişāle māilen deyu envā’-ı
sitāyiş ve eşnāf-ı niyāyiş birle taḥrīr-i nāmeye āğāz ve inhā-i resulāne mühim-sāz
olub fil-ḥal mīr-i mīran-ı Van Ḥüsrev Paşayı nādireden ve güzīde-i ḥān-sālār-ı

¹⁶⁸ TN.’nda bu kelime yazılmamıştır.

¹⁶⁹ TN.’nda bu kelime yazılmamıştır.

¹⁷⁰ MN.’nda ‘nādān’.

şehriyâr Sinan Ağa nâm bir dilîr-i nâm-dâr siyemmâ şehzâde-i ‘aşr ve şehriyâr-ı gerdûn kaçır bendelerinden ser çavuşan ve pesen-dîde-i rû-şinâsân a‘nî şîr-i bişe-i vega ‘Ali Ağa irsal ve inhâ olduklarında muhâleşet nâmeler be vecihle inşâ ve imlâ olundu ki:

Nazm

Şeh-i kişver-ārāyı mülk-i derî
Müsellem berev şevket-i serverî

Nişânende-i tahtgâh-i ‘Acem
Tırâzende-i sancağ-ı kostehem

Ezû mülk-i İrân muammer temâm
Musahhhar berev bûm-i Tûrân niżâm [56 b]

Resîde bahtem güzîneş künûn
Huceste sevâd-ı bişâret nümûn

Çe nâme zi nâmeş ma‘nûn şüde
Be-‘ayn-ı tevâdu‘ müzeyyen şüde

Ne harfi nivişte zi ihlâş dūr
Ne hattî keşîde be-dest-i kuşūr

Heme kâr-sâz-i haķîkat peyâm
Ne elfâz-i saht ü ne güftâr-ı hâm

Nivişte çünin nâme-i müşkbâr
Ki fermân-ı şâh râ niyem ta‘ne kâr

Dehîm ânki hâhed dil-i pâdişââ
Be Sulţân Selîm-i Keyümers râ

Be-haķķ-ı şehidân Hüseyin ü Hasan
Ne-güyem durûg u ne hâhem fiten

Neşr

Bu uslûb-ı mergûbla tasţîr ve fehvâ-yı nâme-i nâmisi ta‘bîr olundukdan ma‘âda hezâr mekârim-i şâhâne-i müşâr ve bî-şumâr-ı mevâhib-i şâhâne muhbir tûmturaķ elfâzla ‘arz-ı muhâleşet kılınub resulân-ı çâlâk ü peyâm-âveran-ı bî-

humāk daḥī envā-ı tedbīr ü belīğ ve selīs ü taḫrīr ile sāḫā-i serāy-ı şāḫā peyveste ve divan divan dest-gāḫına kemer beste olub.

Nazm

“Şundılar nāmelerin sulṭānıñ
Virdiler ḫükmini ferman-rānıñ

Zer feşān oldı yine dest-i Ḥidiv
Döndi Ḳārān’a niçe müflis-i div

Nām-ı Sulṭān görüb nāmede cüst
Zerriyle eyledi tevkī‘-i dürüst

İḫtirāmında idub baş-i himem
Öpdi baş üzre koydı şāḫ-ı kerem

Çün rızā-i şeh-i Rūm oldı ‘ıyān
Kalmadı reddine hergiz imkān [57 a]

Aḫd ü güft etdi resūlāne hemīn
Eyledi resm-i ḳazā-yı ta‘yīn

Her biri menzile oldı revān
Mutahayyir dükeli sorḫ u serān”¹⁷¹

Neşr

Āḫiru’l-emr cevāba tüvān ve inhā-i resūlāne imkān olmayub sene-i tis‘a ve sittin ve tis‘a mie (969h.) muḫteremü’l-ḫaramınıñ onbeşinci günü ki abdallar zaḫm-nāk ve hezār sīneler çāk olub isāle-i ḫūn hem çü nīl-i Ceyḫun ve izāle-i sireşk-i şengerf gün mānend-i ğumām ve nilgūn olmağla ḳazā-yı āsumān-ı göz yaşını şitāb bārān ve belāyı nāgehān-ı rū-yı zemini dopdolu ḳan itmişdi. İttifāken bāğ-ı şāḫīde baş-ı simāṭ ve teferrüc ü inbişāt nāmıyla cem‘iyyet olub resūlān-ı Rūm ve ḳurçıyān-ı heycā‘ hücum ḳaḫaya nāzır ve belāya ḫazır iken hemāna noyīn-i nā-bedīd a‘-nī bihi Ḥān Bāyezīd bir nüḫufte ḳapıdan nümāyan ve bir nādi-de küçeden zāhir ve ‘ıyān olub ve illā resūlān-ı mezbūrān a‘nī ḫān-sālār ve mīr-i

¹⁷¹ Bu şiir iki mısrası eksik olmakla birlikte Solak-zāde tarihinde geçmektedir. Karşılaştırmak için bkz. Solak-zāde, age., s. 288.

mīran-ı Van ol Һazreti biriř ve sūbūlet ve ser-efrāz-ı ‘unfuvān-ı řebābet bilmekle tebdīl-ı iħtimāli řekl-i āħire taħvīl olunub.

Nazm

Zi riş-i ta‘alluķ ba‘īd āmede Zi dīrīne sevdā murādeř nemānd
Be-‘āyīn-i ğilmān be-dīd āmede Bā verrāk-ı hestī sevādeř nemānd
Perākende miskeş be-ħāk-ı siyāh
řūd ez reřk-i ū mūřk-i āhū tebāh

Neşr

Bilā teħir ve tereddūd sābıķū’z-zıkr ‘Ali Aĝa’ya teslim fermān ve fermān-ı pādīřāhi [57 b] mūveddi kılınması tefhīm olundu. Ama bir vechle melbūs ve nā-řāyeste libāsla men’us kılınmıřlar ki řehzadegānane deĝil kemterin-i bende-gāna lāyık gōrūlmeye.

Nazm

Kes ne-dīde derīn zemāne vefā
Ki dehed řāh rā libās-ı gedā

řehriyārī ki ū neĝeřt řabūr
řekkerīn loķme-eř be-bāyed řūr

Her ki ber salťanat neřūd řākır
Bīned āħır zevālet-i vāfir

Neresed dūř-i serverān rā mūřt
Ger be-dīvār-ı řabr bāřed pūřt

Neşr

Ğıbbū zālik resūlān-ı sālīk dāħil-i řarīķ pūr-meħālik olub ber-mūcīb-i fermān bülend gerdān-ı noyīn-ı bend ve menfa‘at ĥayātını maħż-ı mażarrat ve gezend idüb mūrĝ u rūħuui ĝürizān ve āřiyāne-i cimini seylāb-ı fenāyı řitāban ve revān eylediler.

Nazm

Gerden-i noyīn der zir-i kemend
Māh-ı nevĝeřt ū nümūd ez hāle bend

Ney be-ṭūmār-ı ḥayāteş kerde ṭay
Rişte best ü rā debīr-i ḥaḍar pey

Mürselān nālān ü giryān şāhiyān
Nevḥa be-güzeşt ez zemīn ü āsumān

Nāle-i Gazvīniyān dünyā girift
Merdumān ez girye şad deryā girift

Geşte cunbān ez fiğānhā-yı ḥazīn
Māhiyān-ı heft yüm gāv-i zemīn

Kerde naḳḳāş-ı ezel tā restāḥīz
Resm-i āsāyeş zi dünyā ḥāk-rīz

Neşr

Bu ḥuşuş pāyān pezīr ve heykel-i şahzāde genc-i nādīde gibi setīr oldukda
[58 a] her biri bir semte revān ve menāzil-i eytām-ı noyīn-i cüyan olub nev-bāve-i
nā-reside āsa her birinin nihāl-i ömründen cüda kılub ecsām-ı pākıarını genc gibi
nihān ve şetm ü düşünām-ı Ğazvīniyāndan kenduleri gürīzān eylediler.

Nazm

Ān-ı vāḥidde niçe ḳan oldı
Sarḥ serler fiğān-künān oldı
Yağdı yağmur gibi şetm sengī
Niçe beg dīde ḥūn-feşān oldı

Neşr

Ve bi'l-cümle ğumūm mātem-i beni ādeme sirāyet idüb gürūh-i ʿacām ve
ṭavāyif-i ervām galle-i aĝnām var nevḥā ve zārıa niçe günler medhūş ve ekl ü şürb
ü tanaʿ um maḳāmında ḥāmuş ve bi-hūş olub ğam ü ğuşşa yediler.

Nazm

Şeh-i dehne efser be-ğam girye kerd
Zi cāneş ber-āmed fiğānhā-yı serd

Zi ḥaclet heme sorḥ-ser sorḥ rū
Gerivān derān şāhiyān gū be-gū

Ne der dil be-yekdem karar ü şekib
Ne ez şadumānī ve şahī naşib

Dileş şifte hātreş pür gubār
Şikeste derün u perişān diyār

Neşr

Bu vechle huşul-i merām ve vuşul-i behre-i nā-fercām ile resulān-ı şah-ı Rüm medhüş-ı mağmūn pāy-ı serir-i sultāna pūyān ve mürdegān-ı zu-şide ile vilāyet-i Rüm'a şitāban oldılar.

Nazm

Beyā sāķī der dil-i me-rā cā-yı nih
Çadem rence kün ber serem pā-yı nih[58 b]

Zi şurāb-ı bezmet dilem rā be-şevī
Be-^c ateş demī çirk-i gam-rā be-şevī

Äge Şüden-i Selīm Hān zi-Murden-i Bāyezīd Hān ü Şehzadegān ve Mātem ü

Girye-i an Şāh-ı Cihān bi-Rū-şināsan-ı Rümīyān

Bir şebange ki şüy-ı dide-i gerdün libās-ı mātemini birün ve gisüyi nilgünini perişān ve gāliye gün kılub sireşk-i şebnem bağ-ı ālemi ter-i dāmen ve garik-i bül-bül-i rengin niğem gülistān-ı beni ādemi ateşgede-i pīrāmūn etmekle gumūm-ı nü-hufte gönüllerde zāhir ve humūm-ı nādide kulub-ı insāniyede bāhir olub nesīm-i tarāvet şic^c ār bāğ-ı cihāna uğramaz oldu ve revāyiḫ-i tayyibe-i izhār besātīn-i ādeme yol buldı.

Nazm

Ayağı tozuyla geldi şabā
Bir haber verdi-kim şafāsı hebā

Salṭanāt gülistānı gonçeleri
Boyamış kāna derdle cigeri

Çoparub niçe servi cū-yı ecel
Eylemiş ber-güzār baḫr-i emel

Şem^ç -i pür nurlar nihān olmuş
Derd ü ğam zulmeti ^ç iyān olmuş

Neşr

Vaқта resül hizebr vega mezbūr ^ç Ali Ağa cenāb-ı şehzādeye vāşıl ve ma-
vaқа^ç -yı muħakkı-yu naķıl oldı. Merāħim-i cezīle Hān Selīm feşānende-i naķd-ı
sireşk-i sim ve şefķat-ı bī ^ç adl ile şāh-ı vācibū't-tekrīm gerivān-ı şabr ü ārām-ı
dūnīm kılub kenduleri mātem-zede ve derūn-ı dilleri [59 a] ateşgede ğāhı semen-
derveş āteş-i firāķla müşevveş ve ğāhı mānend-i şebbāz-ı şikeste pür dūyuhte çeşm
ü pūşide-ser huşūşen libās-ı zer-büftleri niçe günler siyāh ve kelleleri ve külāleleri
ħandesı maħz-ı girye ve āh olub.

Nazm

Be-rīht dīde-i şehzāde gevher-i bī-mer
Zi gevhereş heme ğilmān ğariķ-i baħr-i ħaţer

Şafa-yı meclis-i ^ç işret şikeste bā mātem
Seyl pezīr şūd ez ğuşşe çeşm-i sāĝir-i cem

Güzeşte na^ç re-i sūĝin ü nā-lehā-yı şepūr
Güeste sine-i kānūn u ţurra-i ţanbūr

Zi şıyt-i müye-i müyine ğuş-i ger memlū
Fitāde sad gevher ez ğuşvāre-i lü^ç lü^ç

Neşr

Bu vech üzerine nevhā ve ħünya ve zem zeme-i vaveylā ħākiyāne sirāyet ve
cümle-i ādemiyāne başt-i merħamet idüb niçe günler ālem siyah-puş ve bülbül
ĝüyalar ħāmūş medhūş olub mīre-i zevķ ü şād-ı şadā-yı merdle nālan ve cevāhir-i
şabr ü ārām terakīb ü lāy ü labede ħired ve ħāke yeksān olmaĝla imārāt-ı restħiz
her köşeden zāhir ve ālāmātüi baver ü sitiz zevķ ü şad-kām gibi nādir vāķi^ç oldu.
Ve illā iħtilālhi ālem mündafi^ç ve teşviş-i benī ādem imam siyah gibi mürtefi
olduguna pādişāh-ı ğitī-ĝir siyemmā reā^ç yā-yı meşakķat pezīr nev^ç an mecburu'l-
ħātır olub şeker ve sirişk-i dīde şīr ü sükker gibi ālūde ve nāle-i ħazīn ve girye-i
telāţum deryādan şan^ç at rubūde olmuşdu. Ħaķķa bir belā-yı ^ç āzam ve każā-yı

mübrem idi ki [59 b] ref'i sin̄in-i vāfire mürūrunu mūcib ve def'i şuhūr-ı mütekāşire 'uburunu müstevcib olub peyk-i taşmīm-i ezhān bu vādilerde şitābān olurdu ki ile el'ān rūzgār zūr-kār āteş-i fitne firūzān ve sūmm-i semend-i ğaretgeran re'āyā-yı hāke yeksān eyleye idi. Feammā şükr-i bī-şumār ki nizām-ı 'ālem-i beşer müceddeden kārger olub taḥmīn-i e'ādi-yi nā-sāz-kār ve taşmīm-i ḥassad-ı kem miḳdār serāb mişāl şahrā-yı taşavvurda nā-būd u bi āşār oldu.

Nazm

Debīr-i ezel inçünin zed raḳam
'Ācūlān neyābend tīğ ü ḳalem

Ser-i pür ḥiyel çün sipendān-ı ḥired
Be-bāyed ki āḥir şevēd ḥired-i merd

Şebāheng nā-refte piş-i Süheyl
Ne-bāşed misāfir firīb-i Sübeyl

Çü pertev feşāned reḥ-i āfitāb
Keşed māh ber reḥ-i niḳāb ez siḥāb

Çe sāzend şehzādegān-i civān
Be piş-i şeh-i dehr pīrān tevān

Çü gorgī küned ḥamle ber-şayd-i şīr
Be-nāled zi ser-pence gūyā nefīr

Çü pīrāhenest çāk kerdī zi kīn
Be-bāyed tü rā ḥıl'at-i āb-ı çīn

Neşr

Feammā ezel-i āzelde mukadder ve kişver-sitān olması mukarrar degil iken bu vechle nuḥūd ve ḥareket-i iḥrāḳ-ı dudmānına 'illet ve iḡrāḳ-ı ḥānumānına esbāb-ı biḡāyet vāki' oldu.

Nazm

Be-de sāḳī cāmī ki cān mī-dehed
Zi Cemşīd-i Ḥüsrev nişān mī-dehed

“Hüve’l-ke ’si rāhen yenūhu’l-ḥicāb
Ke-bedrin aleyhā yemürrü’s-sihāb” [60 a]

Resīden-i İḥsān-ı Hüdāvendigar ve İn‘ām-ı Noyīn-i Kām-kār bi-Şah Ṭahmas-ı
Nām-dār ve Āmeden-i Pertev-i Pādişah bi-Şahrā-yı Kazova ve İnān Tahten-i an
Gambīn bi Kutahiye-i Güzin ve Riā‘ yet-i bi-kerān-i Noyīn

Lā-cerem şāhān-ı nigū-kār ve gīti-sitānān siḥāvet şı‘ār fermān-pürdār olanla-
ra in‘am ve iḥsān ve rāh-ı teslimde ḥāk-sār kılanlara ātiyye-i bī-kerān eylemek
ḥiṣāl-ı ḥamīde-i selātin ve ef‘āl-ı pesen-dīde-i ḥavākın olmagın padişāh-ı avālim
zemīn ve zillullāhı meğanim nigin inḳıyād-ı şeh Ṭahmas-ı pesend ve saḥā-ı
sa‘ādetlerine vāşıl olan şükr ü sipāsı mani‘i gezend idub ḥızāne-i bī-ğayesini
güşāde ve tuḥāf-ı girān-māyesini āmāde kılub hezār nuḳūd sim ve dīnar ve bī-
şümār emta‘-ı gerān miḳdār inhāsını bā‘ iş-i istiḥsān nās ve sebeb-i ‘ubudiyet-i şah
Ṭahmas mulāhize “buyurdıkları ecelden”.¹⁷²

Nazm

Firistād Sulṭān-ı Rūmī ḥaşem
Çe Rūmī ḥaşem şāh-ı ‘ālem ‘alem

Girānmāye cevher cihān saye tiğ
Çe tiğ-i ki der ḥūn-feşānī çū miğ

Zer endūde taḥş-i ḳaṭīfe niyām
Kemānhā-yı saht ü adüv-koş siḥām

Firistād çendīn sutūr u setrek
Ṭavīle zi Tāzī ṭavīle zi Türk

Ber-ārāst ser tā be-demm-i semend
Herā-yı muraşşa‘ zerrīn sine-bend [60 b]

Perişān zi ḳıstās-ı ānhā hemīn
Dū gīsū-yı Türkān-ı Rūmī cebīn

¹⁷² TN.’nda “buyurmakla”.

Dıraḥşī ki ḥīzed zi pūlāt sem
Şevend ez herāseş heme necm-kem

Be-rīzed kef ez her ligām-ı dū zarf
Be-bāred çū ez çarḥ ber ḥāk-i berf

Firistād hemyān-ı şīşad direm
Be-nām-ı şehinşeh heme muḥterem

Çünin sīm ü zer kerde iḥsān ber ān
Be-ḥāk-i ‘Acem geşte bār-ı girān

Taālāllāh in şāh-ı gītī-serir
Resānide cūdeş be-ṭāk-ı serir

Neşüd kāste ez ḥazāyin be-düş
Çū yek ḥabbe reft ez sipendān-ı cūş

Neşr

Bunca iḥsān-ı gītī-bahā ve in‘ām-ı muḥāleşat-nūma ile vüzerā-i āli rāy ve ‘uḳde güşay-ı kār-fermāydan şem‘a firüz-ı berem-nūha vezir şālīş Pertev Paşa irsāl ve inhā olunub pehen-deşt-i naḥcīr-peymā ‘Qazova’¹⁷³ dimekle müsamma şaḥrayı behişt-i bīdāye varınca bile gelüb ber mücib-i fermān-ı gītī rüba Qaraḥişar-ı şarḳi sancağı begi İlyas nām merd-i cāri peyām koşulub ta mülk-i Ğazvin’e ittişal ve ḥızāneniñ şāh-ı Aceme işāl olunması müvekked ve münebbih ve fermān-rān ve kenduleri taḳbil sümm-i semend-i şehzādeye şitāban oldular. Feammā serir-nişin ü şāḥib-i diḥim Ḥazreti Sulṭān Selīm cenābından daḥī bī-nihāye rāh-ı āverde ve mā-lā-gāye rāh-āverd ve mā-lā-gāye atıyye-i iḥsān neverd ile ser-i bevvābān ve ḥadīm-i āsitān a‘nī bihi pesen-dīde-i bulğa sālif-üz-zikr Maḥmud Ağa inhā olunub.
[61 a]

Nazm

Zi in‘ām ü “noyīn”¹⁷⁴ zemīn bār-berr
Sutūrān be-sīm ü sutūrān be-zerr

¹⁷³ Bu şekilde okuduk karşılaştırmak için bkz. TN. Vr. 23a.

¹⁷⁴ TN.’nda ‘luṭfeş’.

Tuḥaf be-girān hem çũ zerrāt-ı mihr
Girānmāye her yek girān ber sipehr

Be-raḥt-i muraşşa‘ semendān cüst
Zemīn-ü zemān rā nihādend süst

Neşr

Bu ṭavr-ı murğubla pā-şāhāne tuḥaf ṭaraf bi-ṭaraf çekulub memleket-i Ğazvin’e vāşıl ve sarāy-ı Şāh Ṭahas’a nāzil olduklarında sālār-ı acem gürūh en-vā‘ -i sürūr u şükūh birle rāh-ı tā‘ zımla sebük pā ve ṭarīḳ-i iḥtirāmda şāhra-peymā olub ri‘āyet-i resulāne ve duā‘ -i devam-ı devlet-i şāh-ı cihāna siyemmā Ḥazreti Ḥān Selīm-i kārđān ve şehzāde-i fermān-rāna bir derecede gūşış ve bir vechle verziş kıldı ki taḥrīr-i rüz-ı rüst-e-ḥız tāḥiri mūcib olmagın ‘ale’l-taḫşīl taştīr ü taḥlīl olunmadı. ‘Ale’l-ḥuşuş bunca iḥsān ve kerem ḳāmet-i şāha bār-ı müstahkem olub devlet-i ‘Osmaniyedeki mekārım vāfir ve ḥizāne-i Rūmda bulunan tuḥāf der-yā cevāhir taḥayyüründe niçe müddet bī‘ akl ve medhūş ve segerān ve ḥāmūş oldu kaldı bā‘ de-zān resūlānea şükr ü feşān olub.

Nazm

Güft mā bende-i Sulṭān-i tūyīm
Ser-girān geşte-i erkān-i tūyīm

Zi şehān gerçi şüdem şāh-ı setrek
Līk ber-men Şehi Rūm-est büzürg

Ser pīçem zi reht tā maḥşer
Bā‘ dezīn īn nīst me-rā rū-yı diger [62 b]

Her ki der mülket-i ān kerde fesād
Mī-resem der pey-i ü hemçün bād

Ān ki ez emr-i bülendeş be-goriḥt
Tīğ-i men ḥūn-i ḥayāteş heme riḥt

Neşr

Bu sitāyiş ve niyāyiş aḳabinde hezār tuḥāf-ı kerān ḳıymet ve nāmeḥā-yı ‘ubudiyet ile şükrāne ve şākırāne elçiyān inhāsına iştīğal eylediler. Feammā bu

cānibde s̄abıķū'z-zıkr Pertev Paşa ĥak-pāy-ı ūşzādeye iltica ve eūnāf-ı riā' yet-i ĥāṭır nevāzına sezā olduklarından ma'āda ber vechle inām ü iḥsān-ı merām encām zāhir oldu ki mūmā ileyhiñ çeraĝ-ı devletleri firūzan ve ūama'-ı sa'ādetleri envā'-ı mevāidle dıraḥ-ūān kılındı.

Nazm

Beyā sāķī ān āb-i 'āteū mizāc
Ki ĥākester āmed ez ū taḥt ü tāc

Zi dīhīm-i ūāhān me-rā bihter-est
Her ān cām-i ūahbā ki cān perver-est

Vefāt-ı Sultān Süleymān Ḥān der Cemiyet-i Ġāziyān ve Niūesten-i Sultān Se-

līm'i Ķār-dān ber Serir-i Salṭanat-ı Ġiti-sitān

Çünin est aḥvāl-i ūāhān ü mir
Yekī zir-i ĥāk ü yekī ber serir

ūüd āĝuūte dūnyā zi ūir ü ūereng
Kesī niūt ḥālī ezin ūulḥ ü ceng

Güzārende-i nuķuū-ı siyāh ve nivīsende-i “ḥuṭūṭ-i”¹⁷⁵ cibāh piūān-ı eūyā ve divān-ı māsiwāya “*küllü men aleyhe fen*”¹⁷⁶ āyetini tersim ve “*lā yūbka illallah'il-mūsta'in*”¹⁷⁷ rivāyetini tanzīm idüb her ḥadiūe-i fenā ve cümle-i mūmkināta 'azimet [63 a] rāh-ı beķā taķdīr eylemegin ol evvel devḥā-ı besātīn-i salṭanat ve ūecere-i ferādis-i sa'ādet olan ūehriyār-i ĝaza-piūe ve sālār-ı aūfiya endiūe çeraĝ efrüz-ı 'Oūmāniyan ve müceddid-i erkān Ḥazreti Süleymān a'nī bihi Süleymān Ḥān –nevver Allah müdçe'ahū bi-envāru't-tecelli ve'l-iman- iū bu sene “ve ūelāūe ve seb'ine tis'a mie ūevvali olduķda”¹⁷⁸ sālīk-i rāh-i ĝaza ve āzim-i mesālīk-i sūheda olub her bār ĝaziligi ūābit ve ūehāmet-i ūirānesi ecdād-ı sālīfesini fāyit iken āḥir ömründe bezl-i vücud ve ṫaleb-i maķam-ı Maḥmūd etmege kal'a-i küffārdan Egri ve Sigetvar nām burūc u sipehr-iūtiḥāre doĝrulib asākir-i bi-kerān ve

¹⁷⁵ TN.'nda “ḥuūūt”.

¹⁷⁶ Bkz. Kur'an-ı Kerim, 55/Rahman Sūresi, 26.

¹⁷⁷ “Kendisinden yardım dilenen Allah dıūında ḥiçbir ūey bāki deĝildir.”.

¹⁷⁸ TN.'nda okunuūu net deĝil.

sipāhiyān-ı nuşret kıran siyemmā velvele-i gītī-sitān ve debdebe-i cihān-keşan
birle vāşıl ve ma‘ārrik-i meḥārīb fezālarına nāzil olduklarında.

Nazm

Olmağıyla şahādete māyil
Ḥazreti ḥaḳ duā‘ sını etdi ḳabūl

Zeng tutdu ḥayātı mir‘atı
Reng-i rüyine lāzım oldu ḥulūl

Nesr

Ḥaḳḳa mizāc-ı şerifleri ber vechle mutagaıyyir oldu ki taḡayyür-ü ālem oña
nisbetle ber-ḳarār ve tezaccür-i beni ādem ḥavādiş-i gītī mişāl-i müselsel ve
devvār olub her tıḡ-i müşāf şiken ḡılāfında siyeh pūş ve zeng ālūd ve her ḡāzi-i
neberd-efken firāz-ı rahıjda medhūş u nā-būd olmış idi. [63 b]

Nazm

---“Çū geşte mizāceş taḡayyür pezīr
Teḋaccür girif-tend bernā vü pir

Yelān zir-i āhen ḥarāret feşān
Zi āteş şüde cāme-i şaf-derān

Dehen beste ḥikmet güzārān heme
Furū reftegān ser-firāzān heme

Zi feth-i ḳilā‘-i adüv bişter
Futūḥ u beden piş-i her çareger

Tekellüm revān ḡonce-i şāh hem
Tebessüm nihān nāle vü āh hem

Ne der sine tāb-ı fiḡān kerdeni
Ne der dīde eşk-i furū refteni

Dü ḡonce nemūdār-i şad ḡonce şüd
Velī bāḡ-ı hestiyeş bi-ḡonce şüd

Dil-i ḡāziyān ser be-ser ḡāz ḡāz
Çū ḡisū-yı cānān-ı ḥaḫır-nüvāz

Ġerivān heme ġūr-i deryā ‘ubūr
Çü Şirān-ı ġurrende der pīş-i ‘ūr

Neşr

Āhir-i kār sekārat-ı mevt āşikār ve hümāyı rūh-i sultan neşim-i be-hişte perrān ve şahbāz-i revān iştihar āşiyāne-i melekūte pervāz nişār olub cism-i pāk-ı gül gibi pejmürde ve heykel-i tabnākı şir-i şekerin mişāl efserde olub hicret-i nebeviyye ve rihlet-i muştafaviyyeden ... ġumūm-ı matem sari-i beni ādem olmadı.

Nażm

Ecel şeh rā nedāned ey civān-merd Çü emr-i haq resed ber kābiz-i rūh
Küned gird-i ‘izāreş zir-i her gerd Zi vey ruşat neyābī ger şevī Nūh
Şehān ü çākerān yek şüd derin kār
Kādīmī nīst cüz dādār ü settār”---¹⁷⁹

Neşr

Çünkü vefāt-ı sulţan bi-irādāt-ı Yezdān mütā‘ ayyin oldu. Dāmād-ı şahzāde-i āli ray ve a‘ zemü düsturān-ı kişver ārā-yı rabıta-yı ‘ağd-ı sa‘ ādet erkān ve vāşıta-yı nizām-ı Ālemiyān müdebbir-i āşāf taqrir ve muqarrer-i Aristo tedbīr Hāzreti Mehmed Paşa –lazālet muhabbetehū ani’l-faḫşa- tır-i tedbīr-i kemān-ı firāsetden pürtāb ve nişāne-i be-nālet nişānını meşrebe-i āfitāb idub vefātı ġitī-sitān genc-i nihān gibi bī-nişān belki evķāt ü zemān libās-ı ḫayatla asākir-i devlet meāşire nümāyan olduğundan ma‘ āda bāḫ tedārik-i ilham encām ve tekālif-i ‘icāz ḫıtam mübāşiretinde oldılar ki ‘irfān-ı kendulerine maḫşuş ve ilān-ı ketm-i esrārla mansuş ala’l-ḫuşuş ġüftārları zemān-ı şıḫhat-i padişāhiden aqva ve atvārları ġall ü ġaşş ve ihtimālātdan müberra ḫatta sāir-i vüzera-i ‘izām ve umera-i zafer fercām üzerlerine aḫyānen itāb-ı ḫaşyet-i ḫıtāmları vākī‘ olub fetḫ-i ḫal‘a-i küffār bu ane gelince düşvār olduğına sālār-ı devlet şikār bu mertebe de tedaccür şi‘ār olmuşlardır ki bu yakında ateşden ḫiddetlerini firūzān ve niçemizi ḫaksār ve sūzan eylemek muqarrerdur deyu ihtimām-ı merdāne sai‘ ve hüsn-i iḫdām-ı dilirāne dai‘ olurlardı.

¹⁷⁹ MN.’nda buradaki uzunca bir kısım eksiktir. TN. Vr. 23b, 24a.

Ayın (mışra)

Zehî vizâret-i ‘uzmâ zehî tedârik-i pāk

Neşr

Bu gūne h̄āb-ı h̄arguş verdiklerinden şoñra çavuşān-ı dergāh-ı bülend iştiḥār ve serdarān-ı ‘atabe-i şehriyārdan biri āḥir bahāne ile inhā ve şehi Selīm cenābına [64 a] ilḳā olunub az zamanda vuşūl ve düstūr-ı ‘āzam nāmesiniñ duḫūlū müyes-ser oldukda ol bāḍ-ı yār diyār-ı güzār ve şahbāz-ı sa‘ādet şikar bilā-teḥir süvār-ı rahş-ı düldül-gām ve şehsüvār-ı semend-i aşḳ h̄irām olub hümāyi hümāyūn mişāl āşiyāne-i merhūnesine meyyāl ve aḳreb avanda serīr-i sa‘ādet cilvesiyle muḥaşşilū’l-āmāl olub iş bu sene “erbea¹⁸⁰” ve seb‘ine tis‘a mie(974h.) rabiu’l-evveliniñ doḳuzuncu günü ki rüz-i düşenbedir fermān-rān-ı rebī‘ meskūn ve zillüllāhi münevver derun olmaḡla memālik ve memāleke ve cümle-i mesālike tuḡayı cedīd ve nişān-ı sa‘īd ile aḥḳām-ı lāzımū’l-iz‘an gönderilüb tebdīl-i sikke-i şāhī ve taḡyīr-i huṭbe-i pādişāhi sipāriş buyurulub cedd-i ‘azimū’l-ḳadri ḫayātı cavidān buldu ve nām-i münsiyesi tuḡra-yı ḡarrasıyla ma‘nūn oldu.

Nazm

Ber-āmed zi kōs-i sa‘ādet şadā
Ki ey nāmdārān-i deşt-i ḡazā

Ber-ārāst Sulṫān Selīm-i dovvom
Serīr-i sa‘ādet pey-i uştulum

Cihān nev cihānī çū berg-i ṫariyy
ṫarāvet girfte heme serseriyy

Naḳḳāra şenīd ez şikāfe dürüst
Şüde zinde Sulṫān Selīm’i nūḫüst

Çe ḡam bā‘d-ezīn ber sitem dīdegān
Ki rüşen şüde ḳaşr-i ‘Oşmāniyān [64 b]

¹⁸⁰ TN. ’nda yazılmamış.

Neşr

Bu vechle intişār-ı aḥḳām ve inhā-i merāsım-i devlet encām ḥıtānında asākır-i deryā meāşır semtine şıtābān olub bilā mürür āvān ittişāl-i behcet meālleri müyesser oldu.

Nazm

‘Asākır heme tāze cān yāftend
Çe cān devlet-i nāgehān yāftend

Dem-i bārekellāh resīde be-‘ arş
Müzeyyen be-‘ işret heme saḳaf ü ferş

Dilān hem zi derīne ğamhā teḥī
Ḥurāmān be-şādī çü serv-i seḥī

Zemān ḥüzn ü ğam cüste ez bī-dilān
Nedīde velī dīde-şān şādımān

Neşr

Bilā teḥir ol cānıbden daḡı ‘azm-i serir-i ‘ālem müyesser idub cūşān ve ḥurūşan ḥızāb-ı tūfandan nişān pāy-taht-ı ‘aliyye maḥrūsa-i behiyye-i Kuşāntāniyye āram-ġāh-ı şāh-i ve ḳarargāh-ı padişāhi vāki‘ oldı.

Nazm

Ḥaḳ Te‘ālā devletin efzūn ide
Cümleten düşmenlerin maġbūn ide

Her kim olursa siyeh kāse āña
Lāle gibi baġrını pür ḥūn ide

Ḳurret-i ‘ayn’ın ḥatādan şaḳlaya
Nūr-i çeşmin gün gibi memnūn ide

İrişe maḳşūda ‘ālī kulları
Şāh-ı ‘ālem himmete maḳrūn ide

Neşr

Temmetü’l-ḥıḳāye bi-efşāḥü’r-rivāye ḳarinetü bi-‘ināyetü’r-raḥmāniyye ve rahiineten bi’l-ilhāmü’s-sübḥāniyye ne-ḥamdullāhü’l-mülhem ve hüve’l-ḥāliḳü ve hüve’l-mün‘ime.

Nazm

Be-deh sākī ān kūt-ı baḥş-i revān
Kez-u çāre yābed ḥakīm-i cihān

Me-rā merḥamet kün ki dil-ḥaste-em
Zi ṭa' n-i hasūdān dehen beste-em[65 a]

Derīn bezm-i fānī ki pür gülgülest
Ne cā-yı ' anādil ne bezm-i gülest

Ġurābī ki rüyeş siyāh āmede
Derīn gülistān bī-günāh āmede

Hezārī āvāze-i hōş küned
Maḳāmeş felek pür zi āteş küned

E' ālī be-zīr-i edānī zebūn
Zemīn garḳ-i ḥūn u felek vājegūn

Ne ḳadr-i ma' ārif mübeyyen be-' aḳl
Ne zāt-ı ' avārif mu' ayyen be-naḳl

Heme rāst bīnān aḥvāl-i çeşm
Heme bī-basar hā mükeḥḥel be-çeşm

Melülem zi āşāyiş-i rüzgār
Ki şüd rüzigārem me-rā zūr-gār

Mekün şerḥ-i rāzet dehen beste şū
Be-bīn ' ālī ḥāl-i dil işkeste şū

Der Ḥātime-i Kitāb ve Arz-ı Ḥāl-i Münşi-i Belāgat Ḥiṭāb

Gel ey gülzār-ı nazmıñ ' andelībi
Ma' ārif gülistānıñ ğarībi

Yeter kıldın belāgatla terennüm
Yeter ' arz eyledi ğonceñ tebessüm

Ḥazān irdi behār-ı nazm ü neşre
Ġöñül bī-fetḥ ü cān yüz tutdı kesre

Bu gūyālklarıñ pāyānı geldi
Feşāhat semtiniñ evrānı geldi

Temām et ‘ arz-ı hālīñle kelāmıñ
Dürr-i nazmıñla hıatm et intizāmıñ

Perişān eyle efkār-ı derūnuñ
Ġamından şerh kıl gerdün-ı dūnıñ

Neşr

Lā-cerem her cemiyetin bir perişanlıĝı ve her keremiyetin peşimanlıĝı şafaḥāt-ı taḳdīrde meşūr ve laṭāyif-i meşiyet-i ḳadīrde gün gibi meşūr olmaĝın --
-“bu inşā-ı güzīde ve imlā-i pesendīde hıtāme misk maḳāmında ĝayet pezīr ve şem‘-i mürde gibi ḳalilü’t-tenvīr vāḳi‘ olub hezār vāyı ṭab‘ıma firaĝ ve biĝā-yı şekker ḥay-ı ḳalbime telḥi-i dimaĝ muḳarrer oldu.

Nazm

Ḥamdülillāh ki irdi pāyāne
Cān ü dil bu neşāta şükrāne

Dil-i dīrīneden bu nev te’lif
Geldi dūnyāyı eyledi teşrīf

Nām-i ki Nadru’l-Meḥārib’dür
Her biri ‘ azamü’l-mevāhibdür

Yok durur kızbi ve mübāleĝası
Ceng sırrından özge daĝdaĝası

Niçe vechile ĝūrīne yetdim
Rāh-i te’life soñra ‘ azm itdim

Gerçe taḥmīn-i ḥalka ĝāyet yok
Ġüft ü ĝū sırrına nihāyet yok

Līk şıḥhat gülini ben derdim
Ol güle reng ü būyi ben verdim

Döndi bir nāzenīne ol maḳmūn
Ki ola reng-i ḳabāası bu ḳalemūn

Fārisī meşnevīsi vāfirdir
Her biri dürr-i nazma dāyirdir

Nola Rūmī isem tüvānım var
Feyz-i feyyāza iktirānım var

Rūm şā'irleri gibi deęilim
Nazm-ı mevhūble güşāde dilem

Neşr

Ḥaḳ 'alīmü ve dānā ve ḥakīm ü tüvāna dūr ki mirāb-ı ṭab'ım zeng-i kesbe ba'īd ve mişḳāt-ı zihnim nūr-i feyzle bedīd olmağın her lisānıñ seriü'l-beyāni ve her beyānıñ seriü'l-lisāni vāḳi' olub ekşer-i ebyāt ve evfer-i vāridāt"--- ¹⁸¹[65 b] dürr-i dürri ve gevher-i derī şuretinde nümāyān oldu. Lākin bu sipihr-i bād-sar ve gerdiş-i nā-ustuvār dāimen dil-i zārımı ḳarīn-i ḥār ḥār ve hezār vā-yı gülistān gibi muḳarin ḥār eylemegin çendan ḥuzūr-ı ḳalb ve efkār-ı fāsıde semtini nehy ü redd ü selb müyesser olmayub ḳuyūd-ı bī-ğāye ve 'uḳūd-ı mā-lā-nihāye raḥş ṭab'ımı leng ve kemiyyet-i fikrimi be-direng eylemişdi.

Nazm

Mā' rifet ehli kim muḳayyed ola
Ḳayd-ı dünyāyla müḳeyyed ola

Fikr-i bārīke dūr olur ḳalbi
Mürde evhāme gür olur ḳalbi

Mā' rifet fikri başḳa cāy ister
Cilvegāh-i cihān-nümāy ister

Her kimin ḥānesi güşāde ola
Hüzn-i ğamdan derūnı sāde ola

Ki buyurdı bu remzi peygamber
'Rūz-i ğam ömr-i çihil sāle zarar'¹⁸²

¹⁸¹ MN.'nda burada bir sayfa eksiktir. TN. Vr. 24b.

¹⁸² Araştırmalarımız neticesinde böyl bir hadise rastlayamadık.

Nesr

Ama şadumānım ki bu kitāb-ı merğüb ve risāle-i feşāhat uslūb bir şehriyār-ı bārik-bīn ve kām-kār-ı serīr-nişīn sikkesi ile ma‘nūn ve midḥat-ı girān-māyesiyle müberhen oldı ki diḳḳatde mū-şikāf ve adāleti gibi kāmīlū’l-inşāf olub mīzān-ı riāyetleri ehl-i kemāl-i noḳşāna dūr ve subḥā-i ‘ināyetleri ḥazf-ı ibtizālī erbāb-ı ‘irfāne mahcūr buyurmak maḳarrardır siyemmā bu ṭavr-ı güzīde ve semt-i nādīde nādīrūl-vuḳu‘ ve ‘adimū’ş-şuyu‘ durki pādīşāh-ı gītī-gīr ve zıllūllāhi [66 a] Süleymān serīr gevherdān-ı te’lifde dürr-i şehvār gibi tāb-dār ve gülistān-ı taşnīfde gül-i ḥaksār gibi olduğundan ma‘āda mecālīs-i kitab evşāf-ı ḥaseneleriyle memlū ve aşdāf-ı risāle-i müstetāb aḥlāḳ-ı mediḥalarıyla pür lū lū olmağın vādiyi istidrākten perhīz ve miḥat-ı Ḥazret-i Hān Murād ile şekker-rīz olundu.

Nazm

Kim irişdi bu ḳadre ey ‘Ālī
İki sultāna bir kitab vire
Göre her biriniñ ri‘āyetini
Mertebe ḳat‘ idüb murāde ire
Himmat eylerse Ḥazret-i noyīn
Bu güher gūş-i şehriyāre gire

Ḥatm-üt-taşnifi’l-metin bi ‘ināyet-i mālīk-i yevmü’d-din fi receb-i sene-i sitte ve seb‘in ḳarīneten bi tis‘a mietü’s-sinīn (976h.)

Nazm

Biyā sāḳiyā sāgeri deh be-men
Çünīn mest-i şad sāle mī-kūn me-rā
Ġamem çün sipehr-i kühen ber-fiken
Ber-ārem zi taḥmīr-i cem şad şadā
Neyābem zi me’hūl-i dehşet ḥalāş
Şevem maḥrem-i cūr‘a nūşān-i ḥāş

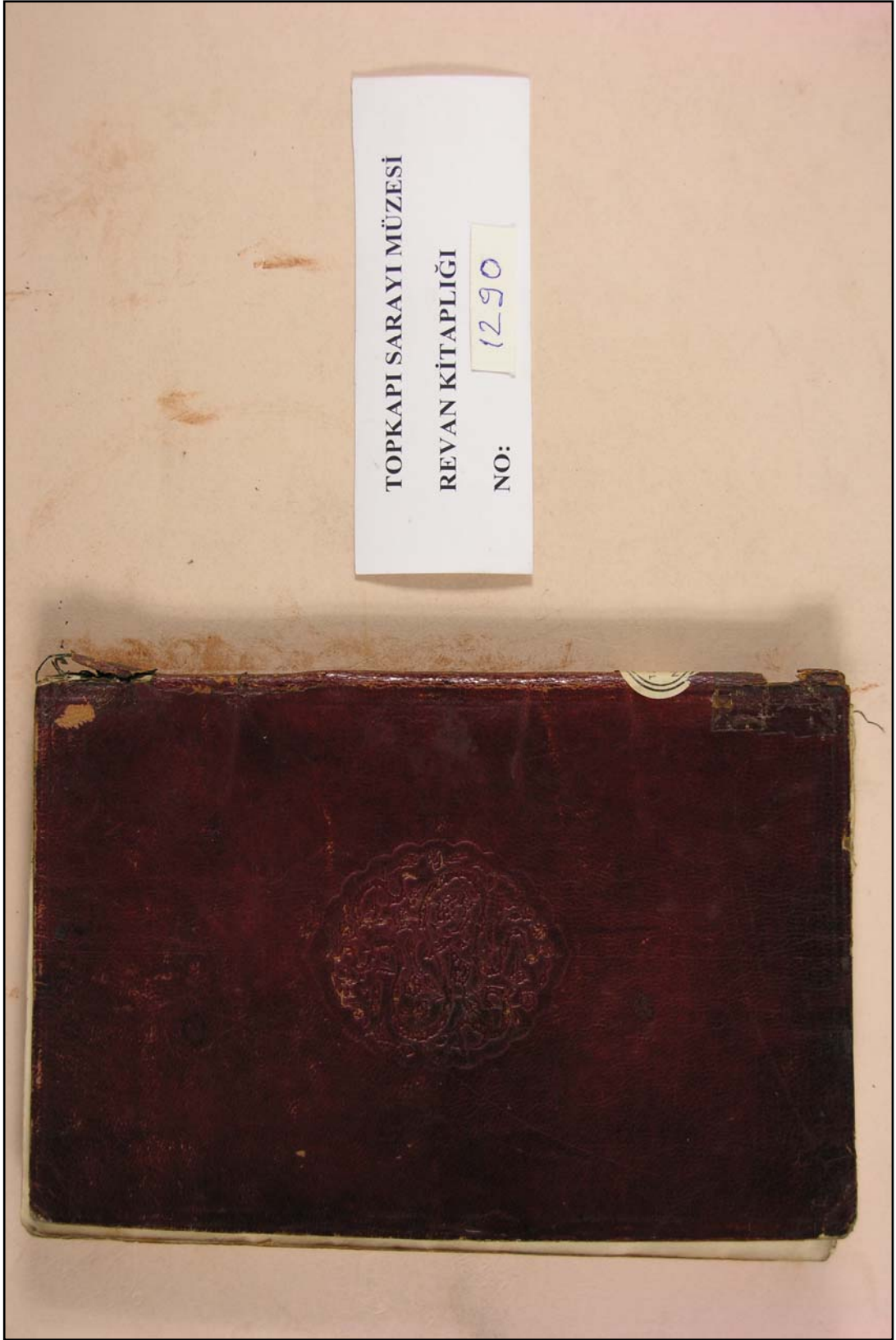
Zi ḥāmişiyān niz ḥāmiş şevem ne cünbüş künem niy ğuranbiş şevem

Ḳad veḳa‘a’l-ferāğu min heze’t-taḥrīri ‘alā yedi’l faḳīri’l-müellif li heze’s-sıṭiri abdū’z-za‘īf ‘Ālī ḥādīmü’l āhālī.¹⁸³ [66 b]

¹⁸³ TN.’nda ferāğ kaydı mevcut olmayıp şu şekilde tamamlanmıştır: “Temme’l-kitāb bi-‘ināyeti’l-meliki’l vehhāb” mim.

EKLER

EK 1
NĀDİRÜ'L-MEHĀRİB'İN TN.'İN ORJİNAL METNİ

TRS M. 1000
 No. 1290

١٢٩٠
 ١٢٩٠

REVAN

طبع في مطبعه دارالكتاب
 بيروت

دارالكتاب
 بيروت

ناظر المحاضر
 حنفى

دارالكتاب
 بيروت

محمد بن عبد الله
 الطبرستانى
 عمادى

كرسى الطراز
 الحرفى
 عمادى

دارالكتاب
 بيروت

خدا با خدیوان توانا زنت
 بحق اکرم و التلم
 سلیمان فرمانده انور جهان
 ز پر خاسته شهن نهارش بیم
 فرزندش مشعل مهر نوری
 ز قهر زمین تابندت آسمان
 چه بیننده کز نور بنور نهان
 ز برای جودت رسایزه نوت
 شد آخر نیم عنایت و زبات
 جوشان و بجار مغزین خروشان و خیزاب کنان اولدقه اره اب حصیان و اصحاب طغیان
 عن ایق مصیبت و عداقت عنایت بلکه سوا بوی خطیایات و لواحق ثبات دن در کوی پاکیزه
 و یکی و بجهت جمله آینه اورا که اولوق متر و مهر و قدر **نظم** تقالیم خاتمه عا بظنون
 و هم نه سطح پیداء بهیون **نثر** و بس که مید که افتاب کریمی نمایان و انوار جالید خشان
 اولدقه روان خواه و در خواه ستار تکبان جرم و کناه مانند کاه ناچیز و کیا
 شفاخ تجلیدن سرفاز و لواحق تجلیدن کورن حضرت اولوب اخذ نور و قیض سرود
 و اصلین و داخلین و خارجین و متاع عدین مترادفین و مشتارکین اولوق ارادت
 از لیت و مشیت لم یزلیت سنه مو قو قدر **نظم** کرم لیسو نه شکو کرمیب هوائه العظیم کل
 غیب **نثر** اولدم که کلزار او امری بنسایم و عدله مطرا و فواجی نواهی سید حقانان
 و عدله هو پدرا اولدی خدایگان توانا و جمله جل و بانوا بو اقتید عظیم و تقلید ستم
 در یکسان و همواره و بلا سر و همبار اولش لریک و کمنه عنایات علییه سیرین و کمنه
 ارجت سنی سیدی همین اولوب فطر تلو فز و تفاوت تام و عرض عبودت یلور فز تخالت
 مالا کلام کون کبی انور و روشن بلکه دلائل قوییه ایله برهنه اولدی **نظم**
 خدای که شکر خدا و زندگان برو کشته از قلب و ز کور لسان زایشا بر آن حمد واجبند
 چه واجب بند که مطالبند **نثر** منت دایمه اولخالق عوالمه که جوا هر اشیا بی اصداق
 مرابته مکنون و زوا هر آدای اصناف مواهید مخزون ایروب هیا کل متنوعه اناسی
 جاس خواب فطر تلو نایم و محافل متفاوت اجناسی و حیات علییه ایله قائمه ایلدری
نظم افزینده کان حادثه ساس یکدیگر را همی کنند انسا
 که در این منزل نشیب و فراز هم کس نیست کونکیر و پیا شمع را داره نور حسن و جمال
 جان بر لانه بر کراز و جفا **نثر** ره می دار و خلایق و در او کوعلی الاطلا و که او سرنگ
 و آفا و امن انسانند مسوق و پلینکه کجیت شاهانی تقریبات بر کواند مضبوط و
 مقصود ایروب در انعام مسکله اودنه انتظام بولدی و کمر آدی لال ختام کورن
 مستیدن عبرت انجام اولدی **نظم** هر کشتی اتری منزلت قرار مکن اولاری ما و رایه گزار

بودی

بوارى دادان فرمودى كنى . چكردى داد او زجر و محنتى . خلقى اجناس خلقايدى بولا .
 صبر برون ايشد در ارضنا . اچلو بى صفتى قضا و قدر . سر كز نشن او قودى نفع بشنا .
 شاهلر بولدى تاج زركشنى . كبرى هم خلعت منقشنى . نامراد اولدى مراد الدى .
 هر كشى لا يتخذه زاد الدى **نش** حقايزان عدالت ستار . ناسزالرى بلندا قدر . و در دم دالار
 حيرت زار اتميو ب قمت عرت و جاه . اسرار خفيه يه كواه . و تو زيغ سطوت سپاه .
 هر شى سر بر مطلقه شاه ايدوب . له ملكا السموات والارض . طغراسى طول اميرانش .
 و ناسير قدسى بوجده انفاذ ايلديك . هر نفاذ سعادت نهاد . مقسوم اولان طهرين
 شان . و افراد شقاوت نژاد . مرسوم اولون جويى سندن شكسته بنيا و اوليه اللهم جعلنا
 من الشاكرين . و ادامت السموات و الارض **نظم** بيا ساقان راح كو خورشيد
 كه هر قطره اشكش كوه سرشت . برون ده كه درها بارم ز كام . بعت محمد عليه السلام .

در سفت سيد المرسلين و خاتم النبيين و نتيجة العالدين

پس از محمد زيبندى كا بنات . رسول قريشى عليه الصلوات . چه فرخنده قدرى كرده نگاه
 برويش زمراآت لولاك اله . ازان نوبت بچ بر خواسته . ازان سطح غبار بر آراسته .
 حبيب خدا كشته پيش از برون . چه ذات نجهت چه بزرگ بيس . مقدم زاد دم درين نيت شك .
 صفاتش در حرف و آدم محكم . ز وحش و طبعش نمازن نجى . بگفت از بس كس نيايد بنى .
نش و سلام و ايم . اول كز بيه بنى هاشم . او زرينه كه فاتحه ابد ملت . و خاتمه رساله
 رسالت . تيام صورا صطفى و مصطفى . و نور اعتقاد سر بالاكى انكشت نام . اولفله بر تقسما
 ما على الرسول الا البلاغ . او امر و نواحي بز داني افهام و ابلاغ ايلدى **نظم**

اى ذوق آراسته اقليم ديون . الف صلوة كذى كل حين . احمد و محمود و محمد تقى
 از تو شفا عت بهم مرسلين **نش** خصوصا از و اج باك . و اولاد ذوى الادراك . و ذى آل
 و اصحاب و پياران و احبابى او زرينه كه اول شاه خاى رسالتك . بوستان تر بيشه نشو
 و نما بولدى يلو . و بهار نهادن و انوار بنوق تنك . و و ايج طيب سيله كل كجى بوياء و مطرا . اولد يلو .
 رخااته عنهم . كما شكرونا منهم **نظم** بيا ساقان زلال حيات .

در وصف تنافه عثمانيين و نور دين پادشاه زمان حضرت سلطان محمد شاه

بنام تو ايرى بق بيون سراير . نيايش كنانم ز صوت صراير . چه شيران زيبندى تختگاه .
 ركا بش فرزندن مروه ماه . بهت بلند آمدان آفتاب . زوى كيمامان زير حجاب .
 بنصفت چنان كشته خاطر نواز . جز از شمع و كس نمائند كراز . زكرد هوش مرنمازش كند .
 ز سكه شيراز زبالش كند . صدای سرفا روشنيد زمان . ز صيت سپاهش كران تا كران .
نش حقا كه بر كتاب فصاحت بيان كه . مداح سلاطين اكا عنوان سعادت نشان . اوليه .
 سكه سرفقو . و زرد ساي نابو . كجى حبيب القاتل در دور . و عيب بيشمار له مشهور .
 او روي لال بى هاسى ناسفته . و حلى ندر قيمت و رواج در نهفته . قالمق مقرر دور .
 و بر موثقت بلاغت سان كه . و و ايج كماله خرايق سطر مسك اود بينه عطر بخش و عجز نشان
 اوليه كنج نادير . و در فابون پوشيده . كجى حجاب نيامن مستور حقيق . و ظهورى جل
 طلسمات التناة تعاليق اولون و نوى محقق **نظم** ان شيرى كن فروغ شمع هاد و آرد .
 ز نور شير برده شب از و مستو آمدن **نش** بو مقدم چه ذكر جميل پادشاهى يه كوشش .
 و وصف جليل شاهنشاهى يه و در نش لازم ولا بد . بلكه از ديان معرفتو مساعد . اولفيلون .

کافوری عنبر آمیز. و قد مکوری مستک و عطر انکیز. ایروب بوساله فرخنده انشا که نسبت
 فصاحت کورگی هویداد. اللام ربانی و القاء سبحانی. واقع اولوب اتخانی بو آستانه
 اعلا یه منوی. و آکشی بی دانش ترا نا ایچون مطوی قلندی کرد ولت عفا نیان. در بای
 بی کران کبی خورشان. اولی ذات شریفه مینه ما نند کور هر یکتا کور شود کل. و سعادت
 جهان نیان. مثال دوران آسمان. وراثت و استخلافه کرد ان. قلندی وجود واجب الوجود
 کبی آفتاب بی همتا یه ایر شود کل.

نظم

سید از درش کورنازش برج. شرف بخش او رنگ شاهنشاهی. بیای سعادت چهره سروری.
 معنی بوی ملک عدل و داد. خداوند فرخنده سلطان مراد. حق جل و علا. داغ اول
 کور هر یکتا. و چهره بی بهایی. اصداق زمانه ده برقرار. و سیر پادشاهان نه ده کامکار.
 ایروب. دهنه دبیعی. فرق فرقدانی منوره. و آفتاب بیورده سی. شعاع آفتاب کبی
 انور اولقون خالی اولیه. اللهم ابدد ولته. کما ابرت نضفته. و ایدر فعمه کما ایدت شرافته.
 بر مقوله ابکار افکار. و اسرار سی آثار. مجله تصوراته و اصل. و منصفه تخیلاته و اخل
 اولور کبی. سید از دریم کوش در ده. بکنت ای جوم هر زبان و از کورده.
 ز شاهان فرخنده بیکانه. و کجینه دوری چه ویرانه. تنعم نداری با موال و جاه.
 قراناکورد بن شاهان نگاه. چراغی که خالی ذر غوغ بود. کجا شعله برده و در شش بود.
 نهالی کسیراب باران نشد. کشد بارهیزم جو باران نشد. بکفتم جو باران نشد کوی کیم.
 ز احسان شاهان کم نبریم. کشیدم درین جایگاه سبج. بسی بار محنت بسی درد و بیخ.
 ذول در کور کور برانداختم. بوز شسته معرفت با ختم. نه کوی کوش کرد و نه منکر بوز کوش.
 چه سان طلعت بر چه شان. بکنتا تو چندین خطا کرده. در کور همت را حساب کرده.
 کلا می که نشید سلطان دهر. اگر نشد و قدیمت باشد زهر. زیلاب نارفته پاکی مجوی.
 اگر رفته در خار و خاکی مجوی. بیاموزاد بر آن در ناچیه. روح همت سیم را بمیثاچه.
 بنز کنز شاهان و یر فریب. و لوشان نکلشن علام غیب. چو احوال خود را نکوردی بیان.
 چه سازه ترا همت سروران. صدف چون بدر باشد بسته نم. تکبر زینان در محترم.
 اگر قد خواهی زیانت بسند. چو لای مباحثی سزاوار قند. برو تحفه بر شاه دلش کوش.
 نشانست بر استاین قدیش. چندین تحفه شهرت نیارده کس. کور می شود بر هاد دست سی.
 امید آنکه باشد پندیر اش. ناما پندیر نادیر اش. چونکه هر چه خا صه لوح خاطر
 ناکامه بر حق بر سیم. و بر سلونی تنظیم ایروب. وجوه کینم ایل الزام و اتخاف نونشیه
 الحاج تام ایلری. هزار عبودیت و توقع. و بیشار طوبیت و تحشع. برله اول جناب والا که نموده
 کعبه علیا. و نمود ارسیر معلود. سر شک چشمی سبیل. و سبیلنه نجهت و لیل قلوب اتخافنه
 جزایات. و امید عطف ایله آخشته سعادت عزیمت اولندی.

نظم

اگر احتیاجی ببینم ز شاه. ز کور سلن رویم صد کیا. ز فرخ و سوشاهان بر آرم بهاد.
 چو فرخ و سوشه سبغ انشمار. زین و زبان را غریب افکنم. غریب افکنم غره کینو افکنم.
 بکوردن شفا کویان نسیم. سانه خنرها بر آرم زخوس. دردی را در چندینانم ضمیم.
 ز روی بچق آکم. بیاساقیا آرمی خوش کوار. بوم ده که نونشم در آرم بکار.
 کوییم چه شد کای از سخن. ز طرز نون آیدم بنگو کهن. ز در بای طبعم در خاض چیست.
 مد آمدنشم در قرا کویست. برین نون نوشته چه باعثش. زاد وار فکرم چه حادش شه.
 لغسیم سرا پالمغلا و جوف. کمن عنبر آغشته کافور برف. در سبب تریت سخن و اجاش.

اللهم

تالین گفته های حسن چون کشد کلک واردات سقم • نیفتد ششحه بر بیاض قدم •
 شاهدان بس بوجسپین و پیا • دزبان قلم بنیض الکه **نثر** اشرفها سبب تشویر و ملا •
 و باعث تبیض و انشا • بوسوح ای بی سوح • و غوغای بوح و نابوح • در که سنیه لازم التئین •
 و شهر و واجبا القصینا دن سنه اربع و سبعین و شصانه رضانی بجمکه العلام •
 ولایت شام توابعند • سیر لواء عجایون • و کشت دشت بو قلمون • ایله دفع اعلام و ریایت •
 و نصب خنیام کرد و نه نبات • هزار مرغ جانی پرواز ساز • و لاعدایی پرواغ و کراز •
 آید کون • عربان عربن جو بایک فراری • و دشت سوارانه کشت و کزاری عبرت نما • و
 عسکر ظفر بیکرک ترک تاز • و سلاح آتش اندازی حکمت آرا • کور بیوب مراتب خلعتی بصورت •
 و مذاهب امتی تفکر • قلم کون فی الحال مراتب طبعم مجله • و مشکات ذهنم کون بکی نور افزا •
 اولوب مقتدا • نوع بینان فرمان سان • و شهزادگان شاهان توان • ما بینارنده واقع اولون •
 جنگ و جدال و دزم و قتال • که صدای کوسمی کوش سرور شه اشرف • و نغای شپوری صماخ •
 کوزان کوز آیدوب • فشا فاش تیر نندن سینه کرد و نه کوزان سوراخ • و سوراخ و کجاچاک •
 نقشیر نزن صور زین و زمان چاک چاک • و شاخ شاخ • اولد غنندن ما عدا • خوش •
 ز ماکھی • دریای بی پایانی دنک پذیر • و لادشه های تباهی • عالم غزالی استخوان سیر •
 ایلمشیری **نظم** بر یوزین طورتی جنگ زلزله سی • کویاره ایردی غلغل جرمی •
 لیک یوق لرزه یه زمیند توان • آسمان ایسه کویوک اولدی همان **نثر** حقا بر نثریم •
 بزرگ • و در ماک • سترک • ایردی که زمان نوحه در • بلکه آوان آدم ذی سرحد • علیهما •
 السلام • بو کوزنه جنگ نافر جام • و آهنک ستیزه کام واقع اولمش • و استماعی سماعه یول •
 بولمش و کلدی **نظم** دو لشکر مزین ز اسلامیان • یکی سرفرازان دگر سرکشان •
 همه بیزشان در کان بسته فم • همه تیغشان در کفن کسهم • سرفیزه واران دشمن ستان •
 فراتر دهر شفا شیخ نشان • شاه بیز بیز قوشمشیر هم • زخون اینچنین کشته شان مغتم •
 سرفیزه بر یک تزلزل نکورد • کزشت از سر مرد و تحلل نکورد • نشدا احتیاج یلان بر سپر •
 چنان تن مشکندند از سیر • تقا الله این طرفه آهنک چیست • ز اسلامیان اینچنین جنگ چیست •
نثر فی نفس الامر بوجا و نه نافر جام • و واقعه عبرت انجام • سلک بیان در کجی عیان •
 و مسلک اعلام جواهر گفتار و نه نایان • اولق بغایت انسب و اولی • و سامعین آتید یه •
 زیاده انفع و نه همتا • ایردی مقرر اولد قد حکمة الله خواه ناخواه • بر قصه عجیبه •
 و حکایه غریبه • وخی مراهجه تصور در پیدا • و مراد قات قات کور و هویدا • اولوب •
 مضمونی فارقه سعادت و شقاوت • و مضمونی موافق صلالت و عدالت • بلکه کار ساز •
 معرفت کون فکان • و بقعه برج از کلستان ارادت یزدان • اولعین • سراغ از بر نیایشان •
 دهان فطنه کشایش میسر اولوب • دیر قدر نامه • و قضا خاتمه • بو خاطر پریشان •
 و ناکامه • بو مالکی تسیم • و بو اولی تنظیم • ایردی که علی قدر البضاعة مجتبا عن الاضاعة •
 بخشایش یزدان • و نیایشانسان • مراتب قدرت و توان • و مناصب سعادت عنوان •
 ایله متناوت الارکان • و الوده صلح و ستیز خسران • اولر غنی کران تا کران انشا و اعلان •
 ایلم که درجات شتی و سعید • و طبقات متناوت عنید • کوز بکی مکشوف و معاین •
 و قر مثالی معروف و مبرهن اوله **نظم** یسرا اللهم لی اتما سه • مستعینا قاصدا افهامه •
 اما سنه ثلاثه کی ابیاتی مؤلف محترک و ارجح ای اولوب بوسرا کوز بکی کراضع عبارته •
 مؤثری و نادر **الحار ب** و جمله مستی در • در و نه خار جردن ابیات درج اولندی •

۴۲۶

و بوجه در منظومه ما و تالیفه خرج اولمزی عوارف و شناسان و وفی سینه کان
 کاروان اولانوردن درخی لمتمسدر که قرآقندن وقت و کتا بنده خامه کی بصیرت اوزرم اولرد
نظم بیاساتی آن جام ناخوردی کدازوی نشان و اوجها نم یکی کل نوب بهاران ز رنگش
 نخل بوند برآرم کل از قهر کل **در مراتب اشیا و مزاصل شقیبا و سعول فوشته**
 حکیم از لخطاطم شاد کردی ز اخلاق شاهان مرا با و کردی چه شاهان سلاطین اقلیم کی
 کل نایب تاج و وضع سریر بطبع و بخلقت یکی سرو باغ و ذکر کردی از استقامت فراغ
 جوی بلبل یکی بر سر در در و در کراشک خون برده مانند **نشر** مثلا مطبوع اعیان
 و متبوع روشناسان اولن انسان منور الا نشان بری که خزیوان اقلیم کی و شهر یاران
 مرتجع سریر در خامه رقم کی قیوم هر برینک نامه سهامنه انا جعلناک خلیفه فی الارض
 توقیعنی یازدی و فقر خاتم همتد خزیبه بعضها فوق بعضه کلامی قازدی لاجرم کیسی
 نیکوکار اولوب نیک شقاوتی صفات اعماله دور و فیتنک سعادت بر لطف افرای عذبتی
 معنون و مشهور ایلدی و کجی دار کردی سعادت آیاتنی لوح ضمیر نزن **نشر**
 و شقاوت ایباتنی پیشا نند قاشی کی فاش ایلدی اما ذرات ملک صناعتی نوز سعا و تله
 سرشته اولون سلاطین حالیه و کنشته فقر عدالتی در دست و ظلام ظلمی ظلم کی نابود
 و پست ایروب رعیتنه دار و ولایتنه دار کتر اولدیجه اطناب خیام قدره اطناب
 و اعلام عدالت اعلامی همز دل سبحان ایلدی **نظم** قدر ایشان ز شب قدر مشرف با و
 جام آنان جوهر عید مظرف با و یارب از دیدن و ان هیچ مبار خالی قصشان بار
 زیوان ملایک عالی **نشر** حقا اول کوبه شاهلرک سالی شک بهشت برین و خایه کشیده لری
 حیا آموز و آب حیات قرین اولوب بوج سطوقی خای خام کار نزن بلند و وسیع شوکتی
 دهنه کران بهایله لایق پسند اولمشد اعدا حینه باقیه فخر اسجده کاخ عدالته کاران
 و کیزان و حق باقی حور و غلمان اولوب نقش کتبی دست غیره خلل پذیر اولن وصیت
 و صدای خطبه سی شور و شیونله فنا بولن **نظم** جوی اولور اوله سرور و صفات
 کسه متداحنه در بزم لئان و وضعی ایچون دور لیه خط اکثر صورتسه ز سرشته شعشعه
 بش بش **نشر** اما کلاه دهنه ریزی خرمق نشا و تله فتنه انکیز اولنلرک حیث و ظلمی
 فرود و احوال رعایا سی معنون اولوب فقرا بلادی روز افزون یان و با فناء کرامت
 نهاری نوب و غارتنه ناشاق قالوب کرد و ز کی جنبشی و از کون و احوال سعیتی
 نامو فق و و و اولوق مقتر در **نظم** شاه ظالم سرای تیر اولور
 حتی کور کده جنبشی خیر اولور طبلی آواز سن ایشق اولور سله قدره تیر اولور
نشر زیر ظل ظالم الظالم قصیر مستعاضجه شول سلطنت جراحی که روز کاره فروزان
 اولد انناس مظلومان انی سوبنده و شول سریر سریر بیکر که کزدن شهوار آتی بو
 بیدار مرقله آتراه بیدار نخته نخته کوبنده اگر شقیه دولت باقیه اولسه
 و بعد کجا و رنگ امینی بولسه خاتم سلیمان علیه السلام دیو پرری بوزاری کوز قلم
 شاد کام و عز و قدرله محصل المرام قلور دی **نظم** دولت ظالم نذا یاری بخت
 بل زبده ای نخته ساد سخت عادلان با سلطنه شان شونند ظالمان و زمان
 و نوب حیران شوق **نشر** باعث بود که ظلم الظالم سعته الموت کلامی مظالم یارب سنده
 یاری و معاین در حینه مهم سالی اولوب جناب قهار و دوار در عباد و
 بوزاد و زولن تسلیم و مهم قلوب منعنای تخلیه واقع اولدی **نظم**

بیایا قیا ان چکین مشراب • که بر دایه از دیده و دل حجاب • بمن ده که هزار خونم شده •
 ازل تو امان در دمم شده • **حکایت همزاد و بیداد**
 که سنج در بای علم و همت • ز داد ایچنید و داد شرح و خبر • سخا و کرم داد و میرا دهم •
 خدا داد کشته ز بوم قریم • که در درون صوف کوه هست • بر تو عجز و زین یکست •
 کسی کان جال تجلی برید • شده در جهانی صفی و سعید • کسی کو بغرغز نیامد نقی •
 شوب پیشو اهل سعادت شقی • اگر سعی وارد با صلاح کار • دلش را سعادت شو عکسار •
نثر فته که بر شاه هم نژاد • و پادشاه کرم نهاد که بجاکت بزندان • تو امان امان سروا نه
 آتش بر سر و پیش خاندانی • حامله آب تن او لوب • صدف کشیده زبان • و کشان دهانی
 بره ز بی بهایی جو یان • و طلوع عمره ن اول دائره • و نیمی شفق بی خوش نشان • ایدوب
 جلدی رها و کوه خنی آنها • قلدره اتفاق ایچ • تر شاهوار • و همزاد لطافت شعار •
 اظهار ایلدی که اوچ فلک فرقا نندن • فرقت اولنم • و ما در ایام انور که بی و برادر •
 بولم • مثلا ایکی نو بین شیر خواره • و ایدوبی غلامه نظار ایلن • و کوهان لرغز لرغوش
 ایدوب اولور سه علم غیر ناله لری نغفات و الحان • و کلاه لری کل و لاله جانان نشان •
نظم کر چه کم شوی دید در کرد وین • لیک نلر کی کمن ویرم فر •
 تخلی هر دم آنسه لری راب • چشم دک اوله بر عمر ویرم **نثر** فاما اول ایکی نو بین نازنین •
 و دخی جنان جنان ما در • جنین • ایکن شمعه ارادت فروزان • و لعه مشتت غایان
 و رخشان اولوب • و زنی بهاری بقر قدره آشنا • اولدرن بی وجهله اخذ نور • و قبض
 سر بر ایلدی که بر نیک باشنه عدالت افسری قوی • و بر نیک چرم بی شویاب ظلمه بو نری •
 وقتی که هم ما در • حیات • و آهسته آهسته حرکات بولدی • نور عدله انور • و نور عقله
 منور • اولون شهزاده همایون • و ما در رخ خرب لکدرن حمایت • و ضرب ناخوب بی مودت
 حیانت ایدوب آداب غدا سن آور • و ترجمه ما در رخ مصون قلوبی **نظم**
 اگر عقل و اگر عدل و اسود ادر • صبا و تدرن ویر لور کار دانه • کرده اولینجه قابلیت
 خرف نور نوین و بر فرزانه • اوردن کل کی نشو و نمایی • ینه خوشبوی بوطن از یان
نثر فاما شویاب ظلمه سخته اولون فرزند بر کزین و عیار • جنان ما در • جاق بو وجهله
 غدار و جوار • ایدی که ما در نیک قاض ایچکه طامع • و برادر نیک ستر بوق اولون غدا سنه
 مایع اولور • حتی خرب سکه و لکد رخم ما در رخ بر نهم • و بر مید قلوب جلیجا خون آور •
 و کبودی کبود اولفله باغ قدر نیک به عاشقانی • و خیرت آشنک تنور سوزانی • اولشردی •
نظم ظلم کند ما در خود را ظلوم • زان مکر ناخلف است و دشوم • والد راه که ترخم نکرد •
 در جهان هیچ تبسم نکرد **نثر** که کذا اولدم که شیر خواره • و رخم ما در • ن آوار • اولدی
 هر بری بر اید خوششید سایه • و غم پیرایه به تسلیم اولوب فاما فرزند عا د کلاه سی خربین
 و اینی رحمت هرین اولوب دایه سی شب تاسی سر خوا بندن بیدار • و بستر حضور برین
 نیز اولمردی • و کوهان سی لوزان • و دایه سی نالون اولجوق طریقه کتدی • بر وجهله پرورش
 بولدی که کینزان سبزان کل کی لوزان اله قابشور • و بر وانه مثال جانی شمعه طر مشور دی •
نظم ذات پاکنده لطافت جو عذری • هیچ آینه کوریت یوعذری **نثر** و الحاصل سرفق
 و شفقت نافرین کنند کسردی • و رحمت و عا طفتن بر کسردن در بیخ اتمردی • و لکن
 اول فرزند شتایت من کینه پیوند • نغان و زار بر وجهله کوشش • و صفت جو در آزار
 بو طریقه در دست قلبی که دایه سنک باشی بالیوس استراحت دور • و همجو اب اولنرک

فراشی نفع استراحته همچو اولوب کورای صالمنیخه او یومنه و دایه سی سرکشته
 ایمنجه بالشه باش قورنه دی سیمه قابله سی زخم ناخونیزه پر خون و سر چشمه شیرین
 مدام لاله کورن قلوب کینزایی کند یرد کویزان و مایینه کلناری جاشدن پشیمان ایلمک
 اوزره ایردی **نظم** الله الله چیران طبیعت بود - نوزد خسار و ناسیرت بود
 سیندر که داشت بیخه او - غرق خون گشت از شکجه او - دایه و او سر و پیر نشاخت
 ناخلف گشت و خیر شرفناخت - اوست قابل کز و کشته همین - دایه مجروح و قابله غکین
نثر بعد از آن بود چه لردن کنزان و افغان و خیزان جلوه کران اولوب غنچه لری خندان
 و صد فلوری کوه افشان اولر قده فرزند سعادت مند نیایش و دایه آله آسته و آرایش
 ثنایله پیرسته علی المقصود غنچه سی باد شوم شتمن مصون و کلام کلام نوازی انفاص
 درشت و شتمن بود چه در غنچه اولدی که دایه لری جان پیرمه مائل و لاله لری لور
 لاله لری بنه سی اولخه قابل لرایدی اما شفاوت نهاده اولون نامراد شتم و دشنام
 زیاننی یاده و کز و زنی سعادت طریقه اش ایدر میوب هر کس که کشته شتم سنگنی بر تاپ
 و کولوری قصرین خراب و بیاب ایردی وقتی هر بری ماه چاره کبی سرا فران
 و طابوس سده مثالی کورن دراز اولدیله شهر بار اولون پیر صاحب و قار لری دار قراره
 فران و سرای آخونی اختیار و تمکله بوغجه و اسیون و خراب و د فین کز و لور قریب و ره هیون
 اولوب بلا و سعادت زمینخی و نیم و وجود واجب الله صیف لوری کفر و آری صاحب و بهیم
 ایلدیر **نظم** هر کوی با او خود خندان - شاه شاهان و مالک اسکان
 نایب شان خدایان گشتند صاحب ملک و خانان گشتند **نثر** و الحاصل هر بری مرادینه موافق
 حکومت و رعایا سی رعایت با شلیوب بروجه بله شهرت و شوکت و مکت و زحمت بولدی که
 کور و شپور لری صداسی کوش کرانه یول بولدی و طبل باز لری نواسی هوان قوشلور
 اولدی حتی بر چه جوده قاجار و بلند اقتدار اولدی که سایان هم لوری غام و حجاب
 سایه کتر و کز بران بقول لری دست تخیل و مقصودن بعیدت کور نری **نظم** سر و لردن
 و فنر کدران می شدند آنرا چونکه مقاصد و مرادینه و اصل و ساحه ساری مطالبینه
 داخل اولدیله جبلت و خلقت و خصلت لری متمسکینه اوضاع و اطوار باشلدیر
 همانم شرافت نشاوت پیشد و غیاوت اندیشه رعایا سی تشویش و فنا خورانی غموم
 پیشا پیشد بر غوب ارباب علم و حلم و اصحاب علم و حلم جزوی بهانه ایله میون و ادنی بلا یسه
 ایله شامت قریب اولوب بومرتبه و غدار و ستمکار قویدی که جسم لیچنده جان کبی
 آرایش خندان اولور غلامان بری میون برار و سیاسته خاکه یکسان قیلنوب
 کورن یوز لور جران لری زین خاکه کتم و ایوان بلند کانی بر لوحه و اشتام قلیغ اوزره
 اولدی **نظم** چنه کورن یوز لور باشد کسری کورن باشینه هزار قان ایتری
 قورلر بر کچه کوندر اغلدری کوزایش بختی کورن ایتری چیروب تیغ مار بی کورنی
 کینج باشلورون نهان ایتری **نثر** حضرت باری که منتقم و غیره و ارادتی جو بیاری
 بروجه بله فراوان و جباردی اولدی که اول شاه ظالمک خاطر می آکنده صفا و جوی نا بود
 رجبا رعایا و سیاه و درین خاکسار و غبار آلود اولوب دهقانلور دانه معاشی
 قالمیه و زنده لور گشت زار اولور حاصل آلیه بومنون اوزره رعایانک سر سبز اولون
 مرغی قوروردی و کوسند سور لری قضای فنا یه یوروردی **نظم**
 چاقو شوق کالور لری خیل و داب لاشدن اغتنام قلدری کلاب بری برده ماغده یول بولدی

باغک

ایجاز ایلدی صاغ سمعنه کززه و کوشه هوشنه اثره سینه اولمادی علی الخصوص هزار ر
عجب و نایه و کمال استغنا یله جواهر کفتارخی انشا ایدوب ایتدی حوریه قطنطیه که
پای هر بیت علیته و موالحی نایه و دان و احوالی سخنوران ایله کران تا کران مشاهدی
غایان و آیین باعث نه اولریکه مزجی و ناصح آتدرون کوندر لیمیه باری سوز لرینه اعتماد
و دلائل عقلیه لرینه اعتقاد ممکن اولوب هوای املد پیران اولون مرغ و لوی اصطیان
بلکه فضای خلده شتابان اولون سرباه نفسی بند بند یله ایشان ایدوب لردی **نظم**
عاقلم من بند عاقل بشنوم و روزه از جاهل نصیحت جی نیم هر که از من نیست بزرگ عقل
برچلم از وی نشاید هیچ نقل کر زنده افزون بود عقل و زبیر بایر ششاهی و آن شهر حصیه
نثر اگر چه بود جمله در جواب و انواع عتاب ایلدی و آلا در شتی بر مقدار نزم و
باز او عقلی نزم اولوب کریم و بکا و ناله و ابتداء ایله کوتاهیته دن جدا و طول و دراز
افکاح مبتلا اولدی فاما صورت ظاهره و نوعاً کتم انقباض و سواد اعمالنی بیاض
ایدوب انبساط و نشاط سستی ایله تقچه ایلدوب **نظم** بر آراست لشکر بزرگین سلاح
جهان شد منور و ذیکر صباغ و لیران ابلق سواران و روان جوار شتابان زبا و وزان
و مغز نخل آفتاب بلند جهان بر شفا شع ذورین بند سر نیزم پیوسته بر آفتاب
رسید بسطع زمین چون شهاب بر افراخته صد عرش کزین بسقف سپهر از سطوح زمین
کرهای بخت جهانی کرو کران کشت و سنگین زالبر کوه **نثر** و ولتله انقم حوالینه
و ارح و بی کسی حقنه عنایت پادشاهی متزایدا اولدی یعنی که فرزند ابرجد مهری
سلطان اورخانه چورم سخاخی و نور دیده و ولتمند کترکی سلطان مراد خانه
جانیک سخاخی توجیه بیور لری اما انقم حوالینه اناطولی بکلر یکی جبالی احد
پاشا کندو لری استبان و پای بوسله اجلان اترکدن صکره که مجاز و نادون کوتاهیته
غیرت ایتدی چوروم و ایزد قاری کی روم بکلر یکی علی پاشا دخی قرشو کلوب
شولکه لوزم بند کی در عرض پیش کله مؤخری قلدری حتی نفی بین ذی شان
اماسیه به توجهدن رو کرد ان اولوب چورم در بزم مرد دیوانه نمکته رغبت کنان
اولدقدن مزبور میر میران بند و بضمحه منعنه اقدام ایلدی چونکه مراد شهنورد و اولد
ما جدر کزدن استیلا ندرن صکره اولدی مناسبت و بود و فضاقتا لا لاماسیه
و اینه کزواجیدردی سولدری حتی کلماتی مؤثره دخی اولدی بو طوله کوتاهیته
مفاریقت و اماسیه طرفه مساعت ایدوب فاما خلقتی شقاوت مند و خصلتی
برخیل و کزیند اولغین بختس نیزه مند و تقص بلا و کیند ایدرک کم نسل و به
اصل هزاره زدن فتنه بیدار و بی شمار اشقیاء حیلد کزاری یا منده جمع و بلکه بروقت
سعادت نه خشنده شمع قلوب هر مفسد ضا و انجام و طاع فاسدندگی اوهای افهام
و دام بند عقول اولون قصور اخی اعلام ایدرک الطبع من الطبع یسرق نحر اسخه
باری بیگانه ناموسی تار مار و کزوتی سبکبار و سبکسار امکانه از زمانه چراغ دوتی
بمؤثره و قصرتد و رفعتی محض تصور ایدوب کلزار اعتباری خار خار خار له
طولری و کوه سار عرض و وقاری کرو مفسدینه چکنک اولدی **نظم**
زنگر تکیله طولدری راتی متکشف اولدی مرد اراتی نقطه جبر غیبی قومری غور
عور قالدی و یوز چورم لغور پادشاه کم اول شتاب زره نوله سچنک اولورسه دیورود
اصل تدریم یار شور کزین اخی کرو اوله کین کزین شه که بند المیه کیا خسته

سگات لر اگا فلاختله • صی لوجی که نام و ناموسی • آکا آه این سلطنت کویسی
 اول عقل و ثانیاً تدبیر • ثالثاً سرفری و صدر مسیر • شهد کم کامل اولیة و هتک
 هتیه کاسه که ویر برنگ **نش** بولس لوب اوزم و ورت دودمان ایکون و و آهی
 و و کاه سپری طوتزی و سوز خسران اولش ایکون بخارنجی و منزه کاهی شاهان
 عهد دوتزی • نيسعدالرحمن صاحبہ السعيدة قولند **شکر** و بصیر الصور الی حرارة
 کلامی لوح اعتقاد نون حکت ایروب منسدان دلفری • و جنگ جو یان بی تمیب ایله
 زور باروی آرزوی انا نزی • و سوز آستان هتته طیا نزی • فاما هوم المره
 بقدر همد • فخر اسجود کاسه سپرد و رنگ جانده ستم هادهل و شرتک ایچوروی
 و زخم تیغ و عزت سنگ جسم زرخ نیز بر جامه منک کیوروی • حتا صحبت ناجنس
 و بر دست سنج اقداری کم مقداری • و مقارنت خلف و زشت شهر یار ندر خساری
 محض شهر و نارا ایروب • خاندان دولتی سوزش حدتله دوتزی • و آینه سعادت لوح
 قرم شالی رنگ طوتزی • و علی هذا المنوال خان بایزید غیاوت مال • قدر و زها و نام برک
 دیوانه احترام • و عشق سینا الدین دیکله معروف بر کجوتی وینه اغرا زوا گرام ایروب
 غنچه باغچه مرام ضرب حمله ایلور صانزی • و انور کافاس سر دینه با و صبا کی انازی
 بیخبر در که از صابا تیون آمال در پشت دست دوقه و وعیز • و بهار ریاچین طراوت مال
 با و سوم حدت کوی **نظم** نفس باغبانله غنچه • مایل اول صفا یله غنچه
 کوجله خند ایلکدر کل • یکدر قصدا اغلسه بلبل **نش** چونکه بول شغیا ی احضار
 و عاقبت اندیشا و لمیان اغنیای آمان کان بیکار قلدی • طومار شانت شعار له
 طعن اولدی بر نواب • و کان استقامتی هم کوشه مثالی پیر قاپ اتمک باغدی **نظم**
 بیاساقان محک آتقی شیت • خصوصاً فرود کدزنی غنیشیت • هم و که شعور کیم
 نزل خار خار بلو میکنم **نامد فرستاد و خان بایزید سلطان سلیم سعید**
و سید و ذرا باستانه پادشا و اخبار انا و اختلاف شزاره کاش
و تنبیه محاضر نظم یوز جود و جود و لیت و اقبال • اشکار اولری نامه اعمال
 قلدی عصیان و قلوبین تحیر • قدری اقتضای اوزم قدیر **نش** چونکه سلطان بایزید
 شاد و فسان مبتدک و ماغی ایچده عنادله مختل اولدی • اوضاع نامنا • و اطوار
 شرح فرایه باشلیوب اولدی سبب یر نون حرکت • و توقات جابنده عزمت ایتدی
 و هم بکار کیسی علی باشایه • و قدر ارمینه بی استقبال ایروب سیول اولدی
 اولوب یندی لوبیر کین کیدر • دیوار کوندری • یعنی که بو قدر کله سیواس
 قلعه خنی ضبطه الوب زمان مضایقه و هم محترفی اکا صالوب • مقدمات
 عصیانده مباشرت صدق نره اولدی • و لکن اوضاع ناسزا سنده انور ایچده
 طغیانده استقام ایتدی • حالا زمان صید کارد کلدر • موقع عزت اشرکرم و قدر
 قبل الوقت حرکتله بری • و کندر کزی • و ام یند قضایه کونقار اتمیه • دیون خبر کوندر
 بعد پاشا و قدر احتیاطا • کنده اولری یله قلعه یه مختصنی اولدی کور دیار
 کور دی که افکارا هوار ی نتیجه ویر بری • و دیوب کس عمن صورتی ایله امامیه
 جابنده و ارجی • اتمک قلعه سی فتحنی اولدی کور دی • بالاخر بر کور سیر و تماشا
 بهانه سی یله قلعه یه کنار قلدی • کندر خواصنی ضبطه الوب زار زار و حفظه
 حصار زوم سنه شرایسته بی حصار قلدی • و برادر اعظم • و پیشوا ی کوی اولدی

شزاره

بشزاده و اناها دستان سلیم سلامت نژاد جانبنده کونه کونه مکاتب و طعن امیر عجایب
 انها سه سراغان ایلدی اگر چه که مرزا کثیرا براد و بهتر و بهتر و نقا و ع خسران سایه
 کسره فسانه بیخوار و کلمات شرتا فشا سی ایشدی و الا بحر هتقی قطع چه مغبر
 و فرادیس طینتی برک قه چه فرجه بر اولیوب عرض و قار ایله کویسار وارد وارد
 اولون کلام شانت شکاریینه قائلنه و اینار و و امننده پرورش بولون ببرک
 عزیز بیخی با اعتبار ایلدی **نظم** هر نه سنگا تریسه کتم اتدی ثابت اولدی برین دریا
 یوفینه اگری با قه استینه هیچ کوز اچده مدی فته که کونش **نش** بو طوره اوزم کفتار
 و افعال شانت شکار اوزم ایکن کدور لردن مفارقت ایدن و زرا بادشاه عالمناه
 کشور کتاه جنابنه و اصل اولوب حضور لردن متحقق و عرفان لری متعلق اولدی
 اوزم هر بری ماجرای و بشزاده کان مابینده کی نزاع و عرفانی بیان و درین
 کی نمایان ایتد کلردن و اثر تحقیق بقتدی که خان بایز بدعند قابل ترمیم و ما تل
 نصفیه دکله سیمانضیح و بیری قوت و اهد در صانوب کتکچا اشش شر و عا شتال
 و تشریح خبا یای فاسد یا اشتغال اوزم در خصوص صاکه و ارجین و صاد سندن
 اما سیه قلعه سی ضابطی و اطراف و جوان سندن کلون اجابنی د قه قید و بطلی اخی اشید لری
 بو حالت و اسد صبر و اختیار دست خان سلیم در فلان و لغات ناموس و عار چراغ
 عرض و وقاری گزارا تکه یوز طورتی عکید بالا احتمال حتی یکون الا قدارت موجب
 خاتمه سی شور و فتنه باعث و نهایی ایزون و محنه سب حادث اوله سن فکر ایزون
 و اصل اولون طول امیری طی و بر بیک حضرتی بر لبه جهان کیز و صاحب سرب اولون
 پیر سعادت اخترینه انها و نکات نتیجه برادر فی علی الاجال ملام و انشا ایلدی **نظم**
 نامدها چون درست شاه سید نغم کوس بر سیاه سید هر اسباب رزم پیرا شد
 نزم ها تنها بجله شد خیمه و شاه بر کنا و بجار چون کف بحر خیمها بیاد
 ایچنیون آمدن خیل و سیاه کشت در باغ و بی عسکر شاه رویه ریا کرفت کشتیها
 بخت نکل و بحرنا پیدا صف کشایان بطول او تمید و شده خشت قاع اقد سید
نش و ایزون ماعدا بعضن احکام رزم آرا و او امر عا کرا انها بر امان در شسته بولون
 و چاوشان در باغ و شان ایله اطراف و اقطان خصوصاً خان سلیم قریبند کی
 اول و اخیان بلکه میر میران اول اولاشتهان اسرا و لو ازم جمعیت محاضه تنبیه
 و اشعار اولند غنیز غیری خان سلیم صاحبه کاجنا سینه بر امرهای بود و اناها
 قلندیکه باغی و قوم اولجا نبلن هجوم و باغ و رانی شروع بوم انک اوزم ایسه
 خوف و خستند سان هر چه تله حاضر و امان اولوب خاندان دولتی مس بند لری
 و جسم و جاننی غضب نارینه کوی بند لری سیمایا بیدر هیچا ساز و سر باز و بیکار کار
 و جان گزار اولونون نه و جمله بزل مرام و حرف مکارم قلوب سکر مستولند غیر مرد خولند
 دیواستما لتوروند ماعدا میر میرانان ذوی الاحترام دن اناطولی بکلر کیمی جنابنی
 احمد پاشا و قرمان بکلر کیمی صولوق زها و پاشا و در عش بکلر کیمی لالا علی پاشا
 و آدمه والی سی عالی حسب و والی نسب کزیده و در مان و نقا و ع رضا نیان باغی
 پیری پاشا و تحت رایت عدالت ایتلورند و اقع اولون امر او کرام و عسا کو ظفر و جام
 بر موجب نژاد عالم نظام هر بری مثیا با قدم الاقدام قویینه صلا سنده مقام
 طوقوب هر تیر هجوم خصم اغر آچری و هر بر کبغ مصاف کیر زبان کومیتله زبانده

زبانی یکی مشر صاحبی **نظم** آلات حرب شولند و ابروی کمانند هر طوبی باغ آید و در کز اولی
 که پیشه جنگا بر نم دیو هر تنگد بر جتی یونتری منتظر اولی کمانند **نش** بو مغال او ز
 جمعیت و ناموس بادشاهی صیانتند مساعت ایدوب لیل و نهار و قدم باخی به انتظار
 و سلاح رزم آهنک احضارینه اعتبار او زرع اولی **نظم** بیاساتی او واح راحت سرشت
 کز قصر دل عمر بالعل خشت **نش** بو خرابیم از آسیب بخت **نش** شاهانه تخت و نه میرانه خشت
سیدون باین برهان **بیکار** کرد نامردان **بصواری** قونیه **قراول** شده **میر**
مرعش علی پاشا از جانب سلطان سلیم بی برولی **و جنگ** ساختن **ای** **بیای** **میر**
بیان و ترتیب شدن **آلوی** و **عساکر** **کاسر** **فرمای** **نظم**
 و بیرقنا اینچنین نامه کرد **نش** آتش بیایدند دعوی مسرد **بجذب** شهان ترکا فرسند
 زد دعوی کله واپس مرکنند **ببیزوی** با روی نشند **کامکار** **جزا** **فلاسیان** **ببر** **اشتهار**
 شهان تیغ تریس دارند **بسی** **از** **زها** **سلاخی** **نخواهید** **کس** **نش** **چونکه** **خان** **باین** **بیطرف** **فرغ**
 اشقیبا **صبح** **و** **ساعت** **عنان** **غیر** **عقرا** **خا** **و** **کند** **لاری** **زمنه** **جواب** **انکه** **یوز** **طوتی** **حتی**
 سوار و بیاید **اون** **بش** **بیکردن** **زیاد** **اتراک** **و** **فرو** **یا** **یک** **سوار** **سنه** **فر** **بوس**
 سربنگ او **اخر** **ن** **اماسید** **ون** **حق** **دیو** **منزل** **نزل** **بای** **تخت** **ملک** **یونان** **اولان** **قونیه**
 شهرینه **غزمت** **قلدیو** **ورد** **ز** **بابلری** **هر** **چه** **با** **ا** **و** **حلیه** **لسانوری** **ما** **و** **شهان**
 جلالت **نهاد** **البته** **طهر** **میشه** **لم** **فرا** **ت** **شمشیر** **و** **آینه** **جند** **و** **بیزیر** **و** **دیوار**
 کور **میشه** **لم** **دیو** **دعوی** **مرد** **ایدر** **ک** **و** **ورد** **بخی** **بزلدن** **چهره** **مهر** **کلدیو** **نهاد** **نده** **کی** **ناسنا**
 جنبش **و** **حرکتی** **طوری** **بندو** **تصیحت** **ایدر** **تیکخواهان** **دین** **و** **ولدن** **و** **یا** **غایی** **نفس**
 چو **مرد** **صلب** **ایستایر** **مردم** **سلطان** **مصطفی** **نک** **غالون** **زود** **حتی** **من** **جرت** **المجرب**
ما **صدقی** **اولان** **شنا** **کاران** **صداقت** **غالون** **زود** **ایدری** **القصد** **و** **اثر** **اطاعت** **و** **افتیادون**
خروج **و** **مرا** **قی** **شاعت** **و** **نسا** **و** **انه** **عروج** **ایدر** **ب** **اماسیه** **و** **توقات** **و** **اسکلب** **و** **صونسه**
و **قلع** **جک** **و** **نیکسار** **و** **سینوب** **و** **انقر** **مالدار** **لوزن** **مصارف** **یه** **باشلدیو** **یعنی** **کاسترا** **ض**
و **استانه** **ناهی** **ایدر** **بچه** **بیک** **فلوری** **اخذ** **ایدر** **ب** **یا** **نند** **مجمع** **اولان** **بر** **یشان** **حال** **اتراک**
خند **یه** **توزیع** **قلدیو** **محصل** **کلام** **بر** **رجه** **یه** **دار** **لریکه** **هر** **پر** **نیک** **کبریت** **زبانی** **بپیغ**
شش **شور** **ون** **بر** **شرا** **اولوب** **جراغ** **سعادوت** **نفا** **یه** **منزل** **کاروان** **نزه** **قالان** **اشق**
خاکستر **یه** **دو** **زری** **و** **جان** **شاهد** **سطنقی** **زهر** **آب** **خفت** **و** **شاه** **عتله** **یونزی** **نظم**
یون **طوغ** **لاری** **جنگ** **و** **یکار** **کلدی** **تیلشدری** **تابش** **نار** **تیغ** **الصونری** **هر** **لر** **بیزر**
کمی **و** **کمی** **عوج** **کمی** **ترک** **ظا** **ها** **اولدی** **قراول** **نوی** **بیا** **کلدیو** **شولیه** **کار** **زار** **یقین**
نش **جان** **سعا** **دلوزن** **دخی** **عدوکش** **و** **عساکر** **کش** **میر** **هران** **مرعش** **علی** **پاشا** **قراول**
انها **اولوب** **بعضه** **لا** **وران** **و** **نامداران** **مردم** **زشان** **بر** **له** **هر** **اه** **قلندشدری** **نکاه**
مواصلتی **میترا** **اولوب** **ایکی** **جا** **بندن** **بیله** **دیران** **رخش** **ران** **تیر** **جواب** **وزلری** **کبی**
بران **اولغ** **سراغ** **و** **ایلدکن** **نظم** **چکا** **چاک** **شمشیر** **از** **نه** **فلک**
کوز **کرد** **از** **بجر** **همچون** **سک** **نصیت** **کابا** **اجل** **بران** **شده** **لوزن** **کرا** **آسمان** **وزمان**
کنند **کرد** **تیران** **ز** **عقلم** **ران** **چوا** **ه** **غریبا** **زهفت** **آسمان** **نش** **تک** **باغیان** **جز** **بوز** **مرد**
و **عبود** **اوز** **اولغیان** **مفاقت** **و** **جانب** **نوی** **یه** **کامکار** **مساعت** **اولند** **دق**
عساکر **باغیان** **غایت** **کران** **مانند** **باز** **وزان** **شتایان** **و** **تتو** **کران** **قونیه** **محل** **خا**
جوان **و** **بجر** **وران** **کبی** **مرد** **شان** **اولد** **قران** **نظم** **نجا** **حین** **اولوب** **ایکی** **شهران** **جست**

بهری

۴

اجلدی بر بالی جتر که در نشت . کلوب جوشه در باغ فیروزه رنگ کن اولری کاخیمه اولنگ
 آلوب ذریع امانه بر کاسه سم . ویریم وردی عین عدویه الم **نقش** چونکه یکی نویسنه نو آیین .
 بر بر زمین یقین و مهاجمه و مخصوصه بر ذریع اولریلو ترتیب الای و تزیین عساکر نصرت
 آرای جانینده دخی لادیم وله بد اولوب لاله لر و آثار قول لرتی زینت و اظهار شهرت باشلار
 اولور عدا نداد و هیچجا ساز خرفین بر عجله ایله ایله وار دیار و وقت مهاجمه و هنگام متلاسه
 جان اتر بار و ستیاد لیران دشمن ستان و دلا ویران عربن جو یان اعنی نفوس کوش و عرب
 کوش و ورم زش و بپنک جنبش کبابا که هر بری قفقدا نرازمستان و هیچجا ساز سراز
 اولوب مغربی شکلا هاری لادشه عدویه کلاغ . و میان جنگ و غاده یوز لری کوی صبح آغ
 ایری **نظم** آغز اجدر مزیری طوبی قفقدا قوش وار دی جندک چابک قشنگ
 و در یلوب هر قتیله اثر و وار ایله مشدی دهان آتش باد . شویله قیلادی بر یوزونی دضان
 صان یه انری اسان اول آن . سلف با نه کحل عین عدوی کوزین اچری هزار عربن جو
نقش بعد ازان قیر انداز و مرافرا و صولاد قار صاع و وصولون رهان و اوقاغ لری سر و بالا
 کبی خرابان اولوب زر کشی تاجاری نیجاعت آتشی او یار دی و شفا شع کلا هاری
 چاق فرق خوشیده و ار دی **نظم** باز و نش بر اچوب او تاغ لری
 خصمه قشور لردی بر وازی . پای بند اولیری آتار . کویستر لردی و شمنه بازی
نقش علی الخصوصه بیابوش و مرورش هوش بیگلو که آفتاب لری شعاعی آفتابی بی فر
 و کوه تابوری در خشی هزار بیدری بیرانه سر قلوب صدای زنگ ایله عقول و فرهنگ
 اصالی دنگ و لباس زربنت و سرنگ ایله پیشما و بوللوسه سرنگ امتحان ایری **نظم**
 پای آنان ز خلك بالاشه . هجی با و وزان درنگ و یو . بمعلق همه نما یا نشند .
 تاجشان مرورم شدند و رف **نقش** بعد ازان سواران ابلق نشان و ابلق خیل و مهیل
 سواران سهیل میل جست و جالاک . و مهیب و بهما که سپاهیان فرصت قران . و متع
 انتقام و کیوان توان . سلا خذاران نیجاعت عنوان . و تیز رفتار و چابک سوار . و
 نسیم گذار و مثال مدار . علوفه جیان میمن و بسیار و مردان جان ستان و دلا ویران
 ستان نشان . هجی اگیر و بجز مصید غرابه طریقون شعاع اولی الای اولوب آله نیجاعله
 آلابیش و آرایش شهابه فایش اوزم اولد قلوب نوز ماعدا صاحب ططراق و شرف
 آفاق اولون متفرقه لر مضربوش و جرم بردوش اولوبله و مزینیک لباس و ملبوس
 زربنت و کوباس اولون خوان ساله و بلنداشتهار خدام دشمن شکار و شهادت دتار
 لوبله علوق اربت و معوق مناصب لری مستدعا سجد مزین و راسته . ما فتادار و فخر استه
 عرض عرض و وقار و اظهار شوکت و اقتدار اوزم اولوب **نظم**
 ذتیغی مشتی بر آمد صدا . که ای نامداران هستی ربا . ازین دم بیجید روی حیات
 بر اینده نیامد ارت ثبات . بلو تیغ ذن کور افکن بود . سلا حشر چه ساز که اوزن بود
 د لیری که بیند فشان خون . نر زری رنگ آور حنی کون . هنر مگوسنه بی آهوان
 کور و کولنی ندرج توان . چور جی بر آه با و پات بکنک . بخون عدو غول طردن جوی بکنک
 دگر نغمه برخواست از ره تیر . متر و مبر و شمنانرا بکیر . کوز کوز زینل و رویت میج
 نیایی چنین سلیکان جکیچ . مشتک کور اول تور و شمنان . وزانکه کخی خون در یار ویران
 زخون بر زمین شکل باران ببار . زینکان تکرک مدقربیار **نقش** بوالوبله دلا ویران برین
 استمالت و نامداران بزل جان نیت اوزم اولوب کخی تیغ و شمشیر من میمن . و کخی تیر

دگرینه خشم و کین. امکنه میدان بزخه خشنان. و کارزار هیجا ندره. شتابان. اولمغه
 باشلدیلر. سیمایشه نوسن. حال د لیله جنگا فکن. ووشنه تاوون. و شمع کدره. و صفت
 نکره اولوب زمین و زمان. برج جبره زمزمه جو یان. اولدیکه د ایران و شمع شکار
 قوت کفتار و قالدی. و بیکار کوان کارزار. شجاعت و شهاست در یاسنه طالدری **نظم**
 آهنین بو شان میدان بنده. یک بیک گفتندم در درج. زیر مغف بره دران یک بر و کر.
 گفت شهاب زرم و لوب باله بر. پنجه فنباز از تیغ نجل. از دران پیش کندم منفعل.
 کون میدان قوت و زور آورم. بیل فرجه را چو محور آورم. کون بخشم کوه را تا و کر زرم.
 کون یکا نشد کون افکنم. پشت من در در فکاهی ندید. جز قنا واری که بنه اوم بدید.
 ان قضا خرم بعکس تیغ نیر. خون کلکون را فشانم چو تیر. پیش من آنکشتا عدایی کز ند.
 پای با نانو احواسوران چند. هر که زین کر متیم شد در خندان. تیغ او با بیکه بیغمی غلاف.
نثر حاصل کلام. عساکر فخر نظام. بر طریقه ان نظام و نظام. بولان که کرده اعادی و حسان
 و جیوشه شمان عباوت نژان. انار و نار و نار غیرت و عازله کوه کوه قالدی و تیغ کوشش
 و در خشی تیغ و تبر. و در فتنش در فتنش هما بیکه. سیر کایله بوادی عدده مکان طوعنه
 در نیش قلدیلر **نظم** کشتند لوران صنف. خون خورج مختار و کف کف.
 خصوصاً بلند اشتهار و سر عسکر مختار. رمضان او غلی پیری پاشا. و سایه میر میرانان
 عالی را. و اراء امارت آرا. بقدر همهم اظهار شوکت و طمطراق. و بقدر عظم انشعار
 شربت صلابت و فاق. بوله شعاع مغفیری اشعه خوشبید مانع. و لواح سیوف جلا
 کتری طالع مجنوم سعادت نوزد و افق. بلکه کواکب رخشدند بر و جند کسریان.
نظم و سیارات سبعة مناز لند نجلندک بهان ایثاریری.
 بولیه ترتیب بولیه آلائی. کور میری زال الخیر و جرح. مشولیه آجلدی چار سوی صلاح.
 صانکه صالدری جان و شرف نوح **نثر** بعد ازان شهزاده عالم مسیر و شهر یار و محکم تدبیر. سواط
 نزار کی مبسوط و آمان. و در باطخون و خشیتی او هام و افکار و نسان. قلوب خزانه
 صیرت و جوشید. و دینیه و در نوزد ناوید. اولون قوت قوت شجاعت. و فخر قیوم
 شهاست ظاهر و برید. یومر یلوب هزار معاهده کرم سان. و مواعده هم بر داز. بوله
 بزل امور و راب و صرف ارزاق و اسباب ایروب. یوم کو نفع مال و لوب بون. آلام انی الله
 بقلب لیم. فخر اسنی عیان تقسیم و لوازم کرام اولون عهد کفکی علی التخصیل بقبر ایلدیلو.
 بو منال اوزره اشرف و اخیار. و جمله کبار و صفار. استمان شهر یار کوش و در یاری
 در جناری بر جوش ایروب **ع** جان ندر کاتمه و زین انی سن شاهه فدا. مصروفی
 تزکار و کزوری کار آموزه بیکار ایلدیلو. حقا شاهلو بر سر و بالاد که سایه
 استمالوری مبسوط اولیخه. مقارن اولناری آسوره حال اولون و بیزیه لطف و مختاری
 مضبوط قلعینجه. قنا و اروری مترقب قتال اولون **نظم** تلخی جنگی طلوع لیله او ندره.
 اولون بعید غالب اولون عدی. لطفی کولون کشف کفر یار اولون. و بر کسه جانن آنکجهست
 و جوشه **نثر** و بالجله بو تدبیر عالمگیر و ساطیک نصرت بیزیه مقتضایه لالاک تقریر
 و ایثای سعادت سمین اعنی به شمر پیشه و غا. خسر و پاشا. قزاشی مصطفی پاشا.
 و غنی انواع مواعده کرام سان. و اصناف استمالت جا کفر نواز. بوله ایلر و ایروب. فرا دا
 فرا دا. و لوران زرم آلا. و چنگ جو یان و هر که جو یار و تقریر کلام. و تعبیر پیام
 ایروب شاه نصرت و راهی آینه بصیرت و افهامدن. بو بوزون نمایان. و بو و جمله

مشاهد

مشاهد و عیان قلدری که هر زمانه عساکر نامتناهی در پای هفتصد غرقاب کماهی
اولی حوص و طعور صا در آرزوی تملک ظاهر اولوب ناموس ناموران
خاکسار و غیره پامال و طبلک و کوس شاهنشاهان دست درشت احضاله تدبیر
مثال اولوب **نظم** طبع کمیتنی جنط ایمنی سر بازان نام نفرت و مقصود دست
سوی قدر کک که غالب هر صی حب دنیا به شجاع عتقون آنک مشم و نجلیتی جو قدر
نش بو خط بیکه تنبیه و تاکید و قلوب عساکر نفرت ما نرا استمالته قایید اولوبی **نظم**
بیاساتی ان جام صافی زجاج که بستان از هر دو ملت خراج بود و که از غم خلاص کند
زافلسیان مرد خاصم کند صفای استوعقو بینان و جنگ ساختن شهرادگان
و هفتم آن باغیان و کجیختن باین درخان و نصرت و اغتنام سلیمان
بوجه پیرامون سپهر بود خون شفق برله رنگین اولوب کوه انجم آفتاب سپهر اشتم
درد کسبیزان و کارزار کرد و نه نمایان اولوب عساکر آتش ما نشه سلا با منزم و بی نشان
اولوقه سته ست و ستین و شصا نه شعبا تنک یکوی ایگی کوی که یوم نلنا ایری **نظم**
ز کوس سعادت بر آمد صدا بگویش دیران کجای کجا غریب نغیران وصیت شیور
نشان داد بر جنگ جوان ضرور علمای ذریع بر افراختند زوجه و کرم و مه ساخته
مزدور ل قرار و نذر جان ترک دیران قتا و نذر جنگ **نظم** و بالجه آدی آدی بحازی
کمی باغی و کمی غازی مهاجمه و مخالفه با شیوب نخدی ترک تازده و بعضی غارت
فتنه بردازده اطراف و قطار پریشان و اسراف سلیمی نهب و تالان او زده
اولوب بیکار کران نامدار ایسه کند لوی کامکار و بلند اقتدار فرض ایلیوب جنگ
و جلال مستی جمله او فو تیارو اعدایه غالب و دیو خیلی صور تیارو هر بری قلدری قوت
باز و به اغترار یوق بیرم فتنه غریب جوهر تیارو و اما جناب خان ایله کی ناموران
مغنی پوشان و صف کشایان در پای خورشان ترک تازون بری و ترک سروا یرون
سرمه و جری اولوب بر وجهه غنا و قلب و نهی و رت و سلب حاصل ایلدی که
قطار قطار استعد کران بان و مها و مها و اشتران کالانها و میان عساکر غنیمت
شعاریه و در اندری و هزار استر مشرق تک البسه رنگارنگ ایله عصه تنکا تنکا بی قرار
و نوحه ترک مشرقی صاحب فرهنگ آرای کندی و آلا عادی و پوشان اولوب زمره
جویان نصح سابقون بر وجهه متافتر و بنید موافقون اول طریقه متأسر اولمشار که
نهب اسراف و ریخت و مهاجمه طبع برله و لوتونی سخت ایلدی **نظم**
تنک کویا سرح در میان بنج کشته سر کشته استر و بر کرد صفران خاشجی شردن آرزود
صحنه خسته کباب خود زد کرد **نظم** بولاسلوب او زمره بهادران قنیر سواران و جهری ازان
نهنگان ران دریاچه تحمل و صناد حین عرب مهره دک جنگ و نر و بچه کله لر صحادی
عدم وادی نوز و اولوب کوس آسایشه فراغ و هر خیمه فالونه شبیه و پر جراع واقع
اولر غنوزن ما عدا شب تاسی دیران مغر سر و هر بران زمره پستر برولنه وار
اقتار و خیالی کشت و کزار ایلدی القصه ایره سی که ثالث عشرین شعبان ایری آثار
سید دم ظاهر و بهادران قنیر دلان بریدن باهر اولوب کافی الا اول آلات
مخاصمه در دست و ایراغ و یات مهاجمه دستادست اولوب بازار هیجا کوم و درشت
اعادی قوت قاهره ایله نریم قلموب القصه ذوال آفتابن زوار شوم مقدر و
سایات و لولاری افکار و زکون لری کی سر کون و نر و خیزه قلوب کشته آه میال

و خرد آلوده گفتار کی خاکسار و با مال قلندری **نظم** الحرفه المودقه . الشکر لله الشکر لله .
 بر اسلوب اوزر بهاداران قنبر سواران . و جلد سازان نهنگان و ان . در میان چش
 تخت و صفای نضیر الله و فتح قریب لادکی کورج یلر . و عدو کشان پلنگی کشان .
 و اجل بران مهلبت نشان . و بیاجه کتاب ظفر خوان . انا فتحنا لک فتحنا مبینا ما کنی
 دامع یقینه ایر کورج یلر **نظم** یلان سواران کسسته نزع . کان و مان سکران رفته زه .
 همه تیر و نیزه زبیکان جلا . فتاد بخاک و غاجون عصا . صدای ده و نیزه بریشان همه .
 دیلان و اسبان کوزان همه . و شمشیرها کشته تابش نکوب . و و باره یکوان دکوغر خون .
 فتاد بسی کلامش بی بمرج . بریشان مشرق جو شیخیزان خرچ . کوفتنه نخل قضا سار یلان .
 بسی سب کنگر و تکیبشان . و نیزه نقلران کشته پیش سپاه . و ران سبها کله های تپاه .
نثر حقا بر چه جنک بی کران اولدی که سره شمعان ما ندر تنک بیابان . خاکسار
 هتمتده غلطان . اولوب مرجه لر لیا سرفاخر لوله فتاد . و لاشه لر جراحت و افر لر لیه
 نهاد . شهره کن اکثر ایسه کسسته عنان . و دشمنه گذر سمندر ایسه صاحبی جو یان **نظم**
 کمی سر نیزه اولشدری سره رار . کمی اترا یا غنده نکونسا . کمی قلش وجودی فغندی خاک
 کمیسی ایلمشترن جامه سن چاک . کمی میدانده دست و پای جو کران . کمی تنک باشی کویا کوی غلطان
نثر و بالچله صورت اهزام . جان مرآت سپهر منگسار اولدی . و رایت انتقام تام
 میسه آفتاب دست سر بولری . ارباب ناموس ایسه کوهسا و سر بلندیان . بر لریه ثابت
 و بر قرار . اولوب جانب اعاد بدین . و ارج اولان پزواک و مانوسی عساکر ظفر ما ترک
 آوان صورنا و کوسی قلوب و آرزگون اولان کار و افکار لری سیلاب . سره کورنبار برین
 صورت انتقام سولری . و قوت غالبه صانقلاری اوهام و خیالات . و دو کاه عرض
 و وقار لرینه صور قوری **نظم** زمه یغور کیبی باغدر تچه خدنک . خاپرشت اولدی سپر لری کویا .
 هر سپر برینه اولدی سپر . سپر کور مردی عیون اعدا **نثر** اولد بار کران اقتال .
 قاتلونی مرجه له و ال ایروب سبکباران هز بر ائتقال . ما ندر قتل جبال . تحرک و اسحال .
 و تارک جنک و جداره ن و امن برین اولدی قالری . ثانیاهر زو فتنه بیدار انتقات
 مشران یه اغترار و ایروب انصار و هزیمت شعان . و اعوان مخافت و تارکیله بره جابنه
 مهاجمه و یوک بوک خاصه یه باشلایلر **نظم** شمشیر کیجه طوقد میسه بری .
 او چدری جانی قورنشی ما ندر بری . ایرد یال کورتنه زخمی همان . سپر بر طرف انری سپر
 نیزه لر بر برینه دک کلدی . تیر خیلی آتشری ایلری . سپرک بر خنده دک کچمه قلیچ
 چالشوب زمه بر قوی مشری **نظم** بر چه یه و ارج نیکه سره کور و سررا رکزتی . نوبدین
 و ون هتقی نایاب و رایات والویه و فرختی . فرقت فلکده کی بولتلاری زیر نقاب ایلری .
نظم لشکر بریشان سلطان کوزان . اسبان شتابان و لها هراسان . مهاجر برین
 تنها طیب . دین نرین خود راز باران **نثر** سلطان سلیم خان عسکر نرین و دخی
 اقتدای جنابی یکی یکی و تیر سو میر لوسی فرخ بیک . و بعضی دیران ناموران
 سعادت شهادتله انکشت تا اولری . جانب اعادید کی فتنه بیداران کار گزاران زن و دخی
 میر آخر حسن آغا که سره اوزن شران و غایرید . انا طوی قوی تک قلبه اورد قره
 بر زخم و باره . و جسم و جانی راحت زنگا بیدان آوار اولدی . یعنی که طر خیندن
 نهایتن کسه لر فنا بولدی . لایما آن للموق حوله . و للباطل صولة . فخر اسی کورن کبی
 ظاهرا اولدی . جانب اجابنه خود و خسر هناک المبطون . زمه می متبار اولدی .

اتی بوکرک اولون بیدلان اتراک و تاراج امیرلیک میدانه چیقان بیدلان زهره چاک اینه
 الفرضی کوپان ترک ستنله راه کورنی جوپان پیاوکان زخم خورد. کان ایسه و صفاقت
 علیهم الارض با حبت نصتی ورد زبان ایرینوب طرف طرف یکا بولیه کیزلان اولدی
 سلمیاو ایسه سلامت سعادت فایز اولوب فنا یسوغتنام و قفره بولش بایزدی لیرک
 تقاضی قریقینده بره غناء تام بولشیدی. بونون ماعدایا این بولش و حفظ آداب
 اولیا و رعایت احباب انبیاء غفلت و جهالت ایروب قطعی قضا نباله لاروم و کرم
 ارکانو العجائب مشعل انوار عشق اینه و هیکل اسرار حقیقت کناه ناظم درخ بیضا اتی
 تلاوت انوار شوقه الاسنا بهمان براهین الیقین حضرت **مولانا جلال الدین**
 قدوسی منور المکتوب کثر الخیر فی اصداف الصیون و واقف و قناری و التصوف و عارف
 معارف اسرار التصرف شعله چراغ الای و شمع فروغ نامتناهی قره قمار بنور المحبة
 و الاسرار و شمس الشیخ و فلک القدر و انوار بیدران الملائکه الاخیار **نظم**
 و اصلینک هدایت بیزی حضرت شیخ **شمس تبریزی** و سلالة قطب عالم و کوه
 اصداف بی آدم ساکنه ساکنه بین و هاکه هاکه تیرین بتیغ العارین حضرت شیخ **صالح الدین**
 اناراقه قره الشرف بانوار المحبة من غیر تکلیف و عزاد اولیاء کبار و بشما و اصفیاء همت نثار
 اول بیرامنده زیار نگاه و نظر کاه الیکون عبرت بین و بصیحت رهین اولیوب سوء ادب
 و بیوده تعب و طلب بره عن جلادت و اظهار صلابت الیمن دست تعرف ایراد خرد
 غرر حردینه برسته اولدی که هر زخم بنان بر نزاب و ناز و ان اولوب بجه بوز و خور
 که نکار اولیوب و مادوم و ماد هیجا کران فراوان اولغله روزگار اراوت و اوار و مرمر
 انتقام غیور و قهر و اماران سختی عیان و علامات ماور و تیزی و نشان خصوصاً ارباب
 عرفان و اصحاب سرهر بر قصوری شولدی کوی بر کن و منشور الیمنیه و عن صلابت ایران
 بر کشان تدریج اولون سزین و قره و نری و بسط مهابت و نهامت قلن بیدلان
 خجابه خور و خشتله بور و نری **نظم** هر بیری صانکه هوش کش حکمی
 ست لایعقل اولدی هیجا ده کئی آنکفرین بوز طوقی کیمی اولدی جان بوز آزار
نثر و الحاصل صورته انزام مرات سهر نیل فام و بر وجهه انتظام بولدی که اولر کوه بی لکوه
 بفریت اسبابی قالمدی و بر بی فرصت سفینه خدیجی خجانه صالمدی جنبها فقدان
 ایسه فزونی هم باذن الله صدور ای بزشدی و هر کئی با نین اولوب بخلاصه قیاسه و در شری
نظم لاشه لر ایجه سندن کجه مز اولدی نسیم کیمی فی سرخی صبا بر انک کیمی و نسیم
 کله لردن بجه بوز بوج بر نلو یا لوب و بوزی خرد ارضین سکاره مرزان کریم **نثر**
 حتی ستر کاشنه به ماکن و حقیقت طریقه ساکن کوجیک مناد و مکالمه معرفت و کبار و زکات
 میانه کرامات علییه و مکاشفات سینه ایله موصوف اولوب بر قرنه قریب جامع امیه حجراتک
 بر دن منزوی و اولیاء و مشوق نام اراده سنده حالات قدسیه فی محبتی محی الدیوع نام برده
 خدایون و عرشه هدایت قریب دن بولیه استماع اولدی که محاربه مزبوره و طریقیندن هلاک
 و جانیبند حس چاک اولون بی سزان تجریده نامة و کاشنه عاتیه لری اوزر اکثر یا مجازات
 اولوب اوله شگامه دن اقدم اصل و نسلی کم هزار طایع و باعی که قتل نفوس و افعال شیعه
 و قطع رؤس و اطوار مسیغه به مرکب اولوب نرها صلب و سیات و سلب و ازاله سخت اویس
 قدیر تابی ایله جزایون بولشور و عقوبات دینییه ایله معاقب و لاشور اصله بزنی کناه
 صلب و سیاتله بر ارقلمشور و قطعا بر نطلو ک سری تیغ حیدله قطع اولمشور **نظم**

ستر تقدیری قلن استعجاب • جمع اولسند سردقات سبحاب • آکه حال اوله فرزند سینه
 ایریشور و جرم شهر هون • نه عجیب چشم سار اولور تقدیر • بنجه بیک بجر قطره سنده استیر
 لوح شوقی بیضا اولوراق • فافهوا یا افاهم العشاق **نثر** اما اول تل جنک و پیکا و
 و بیادی اشتغال نارح • حنا و کم بقدر • نوعا صورت بفرقه آتکار • و عبا و شهرت ایر جرم بقدر
 صورتی اضعف و انزاله بقرار اولفایه • ستر شجاعة دور • و ستر شجاعة موجود اولد نلوح و
 بنجه ستران و هراسان • بلکه فرار و ادیلرینه شتابان اولوب • لکن شترادغ عالی رای و شتراد
 کار فرای کوهسار و اد جایگاه • سعادتمند ثابت و برقرار اولمغله جمله بند کانه عبرت نما • و همه
 بیننده کانه حکمت آرا اولوب • دامع خشیته قششده الچکدیلر • و هراس و بیم و تریب کانه لرینی
 عدم کشت زار نه آکدیلر **نظم** بویله تقدیر مومغتراد و • که کم ایله هراس ستر مرانی
 ایکچون و ندلری بی تقدیر • صر محققند بیک دلیرانی **نثر** فاما صفت انزالام حیا •
 بلغیا تنه غایان اولدیرین عساکر قرمانی خصوصاً گروه رضانی • برج روحه و مغلوب
 الفعل و سلوب العقل ایلدیلر که بنجه نامدار لری زخم زده تیغ و سنان • و آسیب و یرغ
 دلا و دران اولدی قالدی و بنجه سرن کجوری بیار لری میدان بزر و هیجایه آت بر اعدا کون
 صحیح یون دشت فنا یه آت حالری • **نظم** بیاساقی آن ساغره شبر
 که از ما بجا می سازد خیر • بچون ده که ستم بونا کسان • نه حرد و ما نم نه در خانان
عنان تافتن باین بیخان و کربخاوت گروه باغیان و سیرین ایشان بقطره اماسیه
و نامه فرستادن آن شاه جهان و سیرین فغان کیتی ستان و متا بعثت آن شتراد
بطور سعادت شکار و برتجه نمودن آن سرکشان و بسجده زین ایران
 چو طالع عنان تابان شمسوار • کابش برح بر زمین تبار • نیز وی خود هر که سفر و شد
 ذباز وی شیرانه منور شد • سبکسوز میرا ز فلک بهره • بوی نیست صر ز منک زهره
 غلاف حسان شرح چو تقدیر نیست • چه سازد بهمت که تا فر نیست **نثر** وقتی که عساکر باغیان
 صورت انزالامه غایان • و نامداران مردم و شان • بر آکنده و پریشان • هر بری بر طریق
 ضلالت رفیق کربزان اولدیلر • باین بیخان سبکسوز ملوک و مخزون و مغتر • بلکه ساغ
 انزالامه سنجوشن • و بیادی قصه لاندن سوره یا و بیوشن اولوب بعد التیا و اللقی
 شکار دست سرب بر لیوب • کرفنار باهول و قمش آیکن خلاصه فرجه بولمش • قدر شاه
 کبی قرا که • سابقتی کوز لری • و اصناف و زمان و پیشانی و خسران برله آستانه سعادت
 اشیا ز سخی اولدی • گفتند بلدی کوه زنی بها کف دریا آسا غایان آیکون ناپیدا اولدی
 و زین ست ایر تک • سترک کامکار عالی را • هم اولیا برله هاه حضرت و ظفر شالی • فرق
 بی رفتند انواع جلاد تله متکا بولدی **نظم** بودی تقدیرنی تقدیر خدا •
 اولدی سخی اتراکی سرجله هبا **نثر** و الحاصل عساکر منزله من بخا بڑامه فقدر سچ کلامنی ذاکر
 و اقطار و آکنافه هر سو و بیله سار اولد و غوغ کوروب • سلطان باین بیخان و فرزند
 ایر جندی سلطان اورخان • و سار اکابر و ارکان • کربزان و شتابان • فرانش در بخا و
 دور و بساط یاد کاح و مجبور • بلکه طوع قوت فزا • و لغت قوت صحت آرادن • دور آدور
 طوق سار لاجید • و قطع مراحل عدیه ایله از زمانه اماسیه جابینه ایر دیار • و نوعا صورت
 بخر و هبیت قنح له سرای عامع لرینه کردیلر • **نظم** شاهرا تاج صبری باید
 انسر او را ز جبری باید • بوحقی که لواء اماسیه و الی اولدم • بعضی است قول قرا سندن
 بوقتی ای اشتم که شاهزاده نام را • خاصه و خایب و کسور انوار • اماسیه منزله که کاشن

بود و نفوس کثیره ایله اول بلوغ معین به کرد کلری کون بر رخ کوشمعی آفتق برین
 یولتی مینه اینمش حتی ایکی لوج کون سینا و شمال طول شوب کاه یکرکوار و کوزن کاه کابار
 و لحدار نامنه کی غلمان از نوز اول کروز بر شکون منتظلی ایکی بولاش هر چند که آویز
 دو شمشان و آتی بوکرکرا اولدولوا اولخر کوننگ باشنه او شمشان جدا اولمش و حقوب
 وادی آخر صالتمش طول شوب ییز اچیلرینه کرمش کانه صید کاه و لندن سلطنت
 شکار برن الیمیه جقلو برن زمراتمش عاقبت ییز قور تاروب کمتش کان شهر که بو حالی
 کور مشلر نخوست بخت و طالع ناسان کار سخته یور مشلر حتی بو آشیان نوز مرغ
 دولت او چشدر دیو قظیر قفلشان اما ایلدو کی قبا بجه نادم و عوف و وقار جان بی
 اولی ایرو کینه جازم اولوب بر وجه حسرت و پشیمانی طاری اولدی که خامه کی بایان
 و نامه سیالان و بنانی لوزان و سر نامه سی عین عنبر و زان بعضی نامه لوزان و
 کندوی و اولوی کرامی مینه او غرا دخی بلری عنوان انابت نامه سی زینا کلننا افشا
 سر نامه سی ایله مرصه قلری بجه کوز کندویه وار اولان احکام علیه ده کی کظم غنظ
 بود جبهه عصیان و طغیان نوز سکرم و الکا ظیلر الفیظ جهاندار فرزان کار و
 شهر یارجهانی شکار اولن پد کسار و قارینه آنها و اشعار ایلدکن حکمت یزدان
 خسرو کیتی ستان جنا شدن بنامه شکون عنوان این شری که حروف بیصحت طرف
 ابوت و بیوقت مراد قاتنی بر طرف و صورتی اکان عفو ده بیرون مهام شامته
 کندوی صوفی اتر و کوزن ماعدا سر بازان صداقت نشان و سر بازان حقیقت
 ساندون دفتر واحد یک و ستغور او غلی نام کفران الفیظ شک و بعضی ارکان
 و اعیانک مرهام و کله سینا و خام لری تیغ سیاتله برین و ابدان زخم خود
 و ناز جام لری خاک برین و نادیده قلده سی فرزان اولدی تاکه دلا و دران بیغان
 شکار و بیکار کران روز کار گزار نایاب و نابود اولدقن فخریزان افرنگ شکار
 و بعضی خوف و بیم ایله زهر لری و در نیم ایروب سلاح کار فراد که برین و هیبت
 و نسیب و ادیلر مینه شتابان اولغله قور لری محض صفت و خشیت و خشیت لری
 کار از هفت و واقع اوله **نظم** کچه تدبیر خو بر الا کاه تقدر اولو غمخالف کاه
 کاسازان لیجه ستر قور مدبر اولور مدبر سوز حتی بولیه روایت اولور که
 بعضی حوادث دولت ربا و بواجث فتنه جو با آشکار و هویدا اولوب نامه نویچی
 شریار کامبیز جنابنه واصل اولدین سر بجه قنادر در برین و سطور اعتدال
 شعور سی سیلاب محمد ثابله مشق شوق و نادین واقع اولور امین فاما فران ابوت
 عنوان خاقانی و نشان جلادت نشان سلطانی و امان قدر بولیه پنهان و انصافی
 مانع بعضی حوادث فی نشان اولوب بنامه تک و صولح میسر اولدقن امثال و اتباعا
 فریور و بعضی بر قبوچی باشیسی ایله دفتر تاری اولان لا یعتلار غبارت غومنه
 سیاست و کله لری کاه بادشاه سیال اولغله متابعت اولور لری **نظم**
 زنجیم سعادت نشد یاوری برآمد کویار باور کوی زقوان شه تا بقولور و هم
 شده پیغار نکران مرغ و بوم بیچاره هر جا زرم ساختند بجم کوشده ان بنه تا خند
 ندر خسرو طول امیر شزاران خوانند نه کس حکم شزاران این چنین بی نشان شزاران شکی
 چراغی که مانع ز برقی تری درین چنان کشته ان یکریم فنا شو کدر کرده از ندرین
 چو بنامه شان زده هم بس کاه نوزان شه ترخم نوزین شه حباب **نظم** تاریخ فریور سلیم

خان جناب لالا وحسوع تدبیر و انواع خیل پرتا شیر و انکشت نما اولاد مصطفی پاشا که
 هر چه جاه و دولت بهر قدر قوی فرست اولاد ب اقصای عراقی و الما جری حیاتند
 سلطان سلیمی و فتح محمد اندر یک کنز و کجی ختام خدمت و وزارت کبری مقامند دست
 سی بولوب هر امری حاصل آنک ایری حال که بوار که حصوله سلطان باینیرک حسوع
 بتولی و صور اعظم نامدار اولاد ستم پاشا تک تدارک معقول و مقبول مانع ایری زیرا که
 خان سلیم ایله وکیل عظیم بنیده کی منافرت و اختلاف اندر که رای زینتی مانع ایری
 فلا جرم لالاه حیلہ کاو مطبوع الشیم بو خصوصه کجی ستور و بهم بجه تدبیر حکم
 و تدارک حکم قلدی حتی بو مقدماتک فاتی لادیمی یاد شاه جهان جنابند اکا
 کوندر یلان نامه لری اولاد شهر سی در سالتله روان اولاد در بانلوک باینید خان
 جنابند بو شهر سید دیو هر شاهراهی صاحب رای و شکل کشای در مینه بکلمش ایری
 اوغرایان سولتری کوک بزل مالله کوک سلب و قتالله معدوم اعتم ایری و مهنومنه مطلع
 اولدی و غنی نامه لری خلافت مقدمات ترتیب ایزوب عبته علیا ترابنه خان سلیم لسانند
 عین و اعلام اندر شیردی یعنی که بعضی نامه لری ایله فلان نام بند لری که باینید باغی به
 کوندر لیش واره و غنی کجی منافرت یاری حرق ایزوب در میند و ربانلوکی قتل اندر
 حتی دایره ادبند چیتوب حقوق ابوت بنیانتی بیقوب قوهنه قریند کی بحا بر دن
 صکره نوجهم استبوله و چونکه خان سلیم مطا و نت اولوب لشکر ویر لری بنم
 شدت لری لوکم افز بولدر در دیش دیو یاد شاهی اغضا بایردی لسانند بو مقوله
 نامه لری ایزوب نامنا سوزل سولردی ایری کن کن کوندر یلان سولدر یاد شاه
 انجی ایکسی و اصلا اولوب جواب با صوابی کوندر لیش غیر لری نه کوندر لیش نه خود جوابی
 شود قلنش **بدرسه** زهی رای افسان و تدبیر بد نفاق اتمیه کسه بو زن اشدا
 مع ذلک بو مرتبه و مکروفتنه سلطان سلیمک طبع لیکنه رضا نابود ایری طریق اضلاله
 و اغواء کی نقوش و نیز تک سجده لالا صنع ایله موجود ایری باعث بو ایریکی لالای
 محروم الحیص محروم ستمینه ماصرف اولری یولی طریق موجب بجه حق حیرتی اولاد
 وزارت عظمی ترتیبه صعوی صورت حرمانه وقوع بولری بعضیا قولجه سلیم خان
 جنابند لالا اولاد اول اسباب دولتی باینیر خان طرفه اشتا بله مکمل امیش حتی
 حصد بجا غنیز کلوب لالا لقله مغنیسا به طوع و کفر کن نو بین ذی شان ایله خبر لیش
 بنم بو خدمتی قبولم محضتا ستم خدمت و عرض حقیقت ایچوندر دیو اغر خبر لری کوندر
 شقوله که در میند باینیر خان زبورک دروغ بی زین عنة فریفته اولیش بوزن
 حرکتی و برادرین میرانه و عویق و قومینه صراسته فریقتی جرحه آنک کلام بی ثاکنه
 اعتمادی وقوع بولیش حتی اثناء جنگه هر چند که حله کنان سلیمیا طرفیند بر سره
 پر شکوه نمایان اولد امیش غالباً اشوکلون بنم است قولی است کار لالام در
 دیم لری صدمه بولور امیش فی نفس الامری باینیر خان غالباً و لیش اولسه لالانک
 حمایت و حیانتی و قاصدان زیاد رعاییتی مقتر امیش غرابت بوزنه در که ارسال
 مکاتیبینه خان سلیم اعلامی و طرح نقش جیلدن اینی اکاه اتمده و اهتامی صنع بدیع
 صورتن میسر امیش بوزن ماعرا لالای شارا ایلهک سیدی نام حیلہ کار نام بقرطانی
 نافر جام همستره که جاوش پاشیسی ایری کاھی غنا و تهنه بناء بو مقدماتن خبر ویردی
 ستم پاشا بنم پاشا تک بویوزدن دو لغنی بولوب بغی بجه شکجه به بر اعوب سولتمی

خوندر

خوفندن آنک وفا تهنه دک چار حزب ابدال صور تنه کیروب شرق ما لکنی سیاحت ایتم
تاجناب اولادون کله سن دیو بجا مکتوب و آدم کلینجه بی نشان اولوب کوزم کورج کی
یرلر کتتم دیو افره نقتنه بلدرجی باشای مسفر دخی هر زمانه دخی بزبور کماندن
مفلو با به حرکت قلورجی مرع غضوب و متهور معیوب ایکن مرفور سیدک چا و نکرماندن
مفلوب و متکوب کبی قلورجی **نظم** ذهی شخص معوج ذهی رای کج . علو خانه لایلیق لویج
جهان بی بقا دولتی بی ثبات . مذنوع اگر جاق بو قدر التفات **نثر** اخر الامر الفار اولی
من القار و صداری ایزیشوب نو بیغ شمسار . نجلت ذوع و بیاعتبار اولوب سنه
مرفور ده کی روز عین و چشبین سعیدون صلوتی اولوب و حاجات کتیم خا صفا دن
سکن آلات جنگ و سلاح رزم آهنکا ایله اولورک باغلندی و و کبوره اهدنه هزار
دو جان ملامت اتشه یانزی رعایا ایسه و دایع شهران دن آگاه . و ارجحال اجل محالنه
کواه اولورده کور اغنام واد هزار کوریه و زار ایله طرف بطرف **نظم** یامن یرین
الرحیل عتنا . آسکانه فی ارجاک . کان ککانه خیر و اق . آسکانه فی المساک .
نثر خواسیج دعواتنا ایله کوز کورم جانلورینده جدا و براری ملاستی جویا اولور
خصوصا نو بیغ پر تجم بی تلفظ و تکلم بیشمار اینون و خنیر . و ناله خیزد اتر کندن
ماعد امتیت بخیر مثال اشارات دهشت مال و بالجه بر نادین حال ایله و داعه میتال
اولوب خواه ناخواه د یار عجم کرازان و عقینده فرزان اولور آتش شتا با ندرن
کریزان اولور **نظم** یوز جور عجم و لت و اقبال . آری انا سن اتوری ترک
عیال **نثر** اما او غراد قلری مالک و کند قلدری مساک غارنگران ممالیکده نو عا مصوب
و حوی و قلغیوب آیه شوکت فریب . و قوانین جلادت رهین لری و ج بخشیت رعایا
و مستوجب خسارت براب اولوغ اوزم کندان و امام ملامت ایما لومینه کرازان اولور
اماسته خلقی روایت و اول حالت قیامت علامتی کور نو حکایت ایله لور که شهران ناشاد
و نو بیغ غمگین ناداد اولور روز عید که بی سر و سامان ترک عیال و خانان ایروب
اتر و کی ایشلرم پشیمان . دولت کزور و کیریزان اولور عی کبی کنز سی دخی سعادتنا
رورده ان اولوب و چشم کریان و آه و ناله سوزان ایله چکلری کتری بروج قلورده کی
خاصه کیان حصار بوزلر نوز سیرم چیقان سیم قتان یعنی که شاهان آخر کور بشیر
دیو صاحب لری یولون دوشینر کان بر زمزمه ایله فغان ایله لیر . و رجالت بر مصیبت
نالش اتر لور که مسرت روز عید اول کون اهل شهر حرام اولور و کور که کبلا یکه بله انرک
انینی و حینی کوروب افتقار تمام بولور کبی صاحب لری یولوب بیلر دسته لری کبی
برباد قلورده کج یوزنی میرتوب کل نر بی خون آلود ایلور . یا نر یا قلورده محفل
اول کور کور یاشی و کور کبی آدم نادید ایری و آنلری کوروب فغان اتمک
برغم ناشینو ایری نیجی کوز و یی قلورون اتمق تصدیر اتری کون اهل قلورون بعض
خاتونلر منعه سی ایروب کوز تری **انباء سلیم خان و کربختن باغیان و محکوم**
شدرن و وزیر محمد باشای ذی شان با میرزاان روم الی مصطفی باشای کاروان
چونکه توفیه صحرا سنه کی محاربه بر طرف اولور . با بر ندر خان نجلت ذوع و پشیمان
اناسیه به وصول بولور کوز بعد از ای انابت نامه لور کورده کی کناهی عنفا و نفق حاسن
قلری کون جناب بولطفه رخصت اولور . مقدمات کورنده یلان او امر علیه ایله عمل اتمی .
دیو حقتن کلامه سی مهات دین و دولورون بلندی فلا جرم بر سزاد بکری و قیو خلقی ایله

وزیر ثالث مور پاشا ثانیاً سرزم ایلی عکری ایله میر میران اولاد مصطفی پاشا خان سلیم
 دی شان جنابنه هممانه اولوق بیور لری باغی غزبور هغه سمته کیدسه وامن طلبی اولد
 قونلییه و بیور سلب و تلبی بیجه شمشیر و قور تلمیه دیور دام غضب پادشا هلی
 و یاور بکلر و بکلر کیلرم طبع لری بیور بیور مصطفی پاشا اولد بشی بیکه مقداری مردان
 جنگ آزا ایله کلیبولی معبر لری تجری بر وجه ایغا و سبکبار و رهوار باغیان خلالت
 شکاره یتمک آرد بجز اولوب طریق هول و سیری راه ترک و کر بزدن سچدی اوقه
 جان بوز سلطان سلیم خان دخی واره اولاد امر شریفه امتثال کنان ماه رمضانک
 ییحی کونخ اما سیه جان بوزینه طوغ لری صاغنده اناطولی عسکری صولنده قران و
 ذوالقدر به دلاوری اوکنده و ارجن کنده تنگ خی شان و نامدار قولتری پادشاها
 ذیب و زینت و مؤدرا نه نقل و حرکت برله یور بکلر وینه وزیر محمد پاشا قیو قولتری ایله
 روم ایلی بکلر بکیسی قول احمد لو مصطفی پاشا روم ایلی سپاهیلر بیکه جنگ وجدال بکلر
 ایله منزل بمنزل استجال ایله کلکه او اوبه خصوصاً که شزاره جشید نشان جنا بمنه
 رخصت تام و ولایت عهد رسنده وادایتاد متعلق وکالت عامه احکامی کلوب
 کبار صفار بویضوی ههایونه بدیدار اولری که شزاره کامکار بر اقیه دیر بکلر
 بکلر بیکلیکه بلکه وزارت رتبه و ارجه محل و مناسب کورج وکنه منصلوبه توجیه ایروب
 او امر علیه ویر فرزان ذی شان دیوان ههایونه کلکه بلا تفرقه و تفرقه برات آکونه
 و توجیه مناسب متعلق اولاد رخصت کبی غزل ورج سیاسته دخی مشار الیه اولوب
 دیر وکنی قتل ایدر استد وکنه دیرک ویروب احیا قلده حقا اول تاریخ کلجه هیچ بر
 شاهزادان به بو بوزون رخصت ویر بکلر توجیه مناسب عالیله ده هیچ به سردار
 وکیل بو التفاتکه انکشت تا قلمشیردی فلا جرم سلیم خان محترم راه جاره اطاعتده
 ثابت قدم اولخله بو بوزون امتیاز ویر لری اما باین بکلر بر غم اضلال اشقیای ایله
 مغتم و حقیقی عین عقوبت اولوب و ادر اجد بن کوارینه عصیان اتمدی برادر متهمیک
 او سینه کلوب تلج چکرسنه منضم اولخله قطرات اشک عاشق کبی کوروزون بر اغلری کنه بیک
 واولاد و انا بنگ ازاله سنه امر لری کوندر لری برینه تخت و تاج استینه لادم اولور
 غزور قاره خفت اتمر حسد و جاغاک کبی آغز اولور التفاتیه اصاغ سوزینی کوش
 اتمر سوغا پنرخ قونین قولغه صاغز اولور القصة سلیم خانک کوندر کورده آفتاب طلایی
 شرف بر جنبه تحریل ایروب سعید اولده ایری هرکه باین بکلر بخت سختی و باله
 ایرمش زحل یلدری کبی غرسته بیدر اولده ایری **نظم** بیاساتی ان جام نیر و فدا
 چه نیر و فدا کاسا زوغا بوز و که مرست هیجا شوم بختک وری غنا شکیا شوم
سیدن فرزان شهریار بزمیران اقطار و کز شتر باین بکلر و سیواس روم
و توجیه نمودن آن بار جن روم معمود بوم و جنگ ساختن عساکر شاه جهان
بیکار کردن باغیان و کشته شدن ایاس پاشا نویسنده رزم بر خاشیان
 چندی ز قلم بر سطور بیان چون بچیدر و غم توجیه فروم عنان تافت نوبیغ هیجا هجوم
 گذشت از حد روم بر ارض روم تنزل افتاد بران مرد و بوم ز ستم ستوران بچه باغیان
 سیدن بسی کون هیجا کزان کوهی کزبان ز پیش قضا کوهی سید بدم و غنا
نش بر سوزان و زرم سیواسه کندان و وار ایخی جو یار اولد قلمزده علی پاشا که
میران روم و کاز ان هیجا هجوم ایری نب و غار شمرز و بوم اعتقاد یله مانده بوم شوم

فرانز قلعه و ملین و سدابو بله اول خرابه حصین ایلدی حاله که فرمان کشور آرا بوجده
صوبه ایدری که باغی رقوم گذارن مرفوعوم اولدوقه ستره و رهیند کمره اولوب ماقدره
کنده و مانع و اسباب مختلفه خلاصه منه مانع اوله لر ایدری فاما برده نسیب مهبی بی
شکیب ایدوب دامنه خرام تشبث و لباس اختیار اضطرار له تلوقت ایتدردی **نظم**
میر سلطان معادل می اولور بند مولایه مقابلی اولور حمله بشیر طوره ربابه
ایده می کند وجود یغی تپاه **نثر** بو طریقه کندان و کیریزان ایکن مقنا بصع بکار کیسی
اولوب اول حینده ملاطیبه کی اولان توخونون قهرمانی مصطفی پاشا و عینتاب کی خسر و یک
سربازان راه صداقت و جان نثاران درگاه سعادت ایله قوت و آهه لرخی و راء
در دوزخ بیرورده و شجاعت فرهم لرخی سردقات کلو نوزن جلو غوب ایدوب داو
زره لواله پوشیده و سلیمان سبر ایله نادیدن هزار بیکار کران جان کداز و سرکشان
سرکشان عربده سازه آردینه و مشوب ساعت چقورکی و مکله معدود و آدی سرب
آلود و ساعتی ایله یتشوب قندبان و غا جرمینا غای میلوی و کوز سم سوزان وادی بیما
شیشه چشمان بها درانی یکر اولدی فاما کوز پای غنایم کرکانه بشارت اغتنام اولوق
بروجه عربده و جنگ ایلدی که طرف میران برتاب اولنان یتر ناکدز و بختا یتر اولوب
جانب کردن کثرت قوت و شکسته خندک اولدنر محض عون و عنایت اولورکی **نظم**
زیر ناکدز بره برده چوب سیمابین سوزان رفیم نوبین و نهکان ران در پای
سهلکین اولان پهلوانلرک خم گوشه کمانی زمین و آسمان واصل و خندک بی درنگ بیکان
شترکی سکلر نسا که داخل اولوب صدای زهاری کوش سرشته پیوسته و تک تک زهاری
ند سپر چوش بوشه ملاصق و بسته **نظم** ساعد غار تکران غرق خوف دشمنان
تیر و شمشیر سنان جان کشر و خد متکران **نثر** عاقبت الامر جنگ سازان مغتتم و میران
جهد شعلران منزم اولوب کیریزن ریزه تن و ستره و کسته جوش کلد کلری جانیه
رلاج و باور و هجوم طرف لرخی مانع اولدی حقا هجوم دریاچه عمانه بر کردند و بنیان
سراجه قصر سپهر حواله پیوند اولور و الحاصل ساعت واحد و ساعت چقور بند
کریزان و شیشه خاطر لری عبا و آلود و شکسته بنیان اولوب تیغ لری حرم نیام و بی نشان
و تازیانه لری نمایان و در بنان اولضله خلص ستمه و صول و آخر وادیه و خول لری
میسر اولورکی و قتی که باغی نامدار مرتد مشقه طوع غر و کشت و کزار اتوقک ایشد لری
و اطراف بکار بکیلورنور سلیم خان باوقار جنابینه سرعبون ایله عرض لری اولوب ایله کی
امر و هر میر میرانه موکد اولر یازیلوب ارض روم بکار کیسی ایاس پاشا یاننه جمع اوله لری
امر اولورکی اکادخی مستقل روم ظفر روم کوندر یلوب اقتضا اتوقک اوزن سائر
اول و تک الامرایه سزار و پیشوا اولوب باغی خیزورکی و یاننده غی حشره محشورکی حکم و یارینه
توجه در منع تلوقت بیور لری و بلبله نویین عالی مقدار که حاجی کتاش وک زایرخت ایله
مستعد اولرکی اول منزله وزیر محمد پاشا و روم ایلی بکار کیسی مصطفی پاشا سرباب
همایون لری یوز سوزوب انشراح خاطر بولرکی بو طریقه ماه شواکک او اسطند سیواس نا
کولچلرکی و کیل جلیل محمد پاشا ایلی منزل ایلر یوز یوز ارض روم طوع غر غایت انک امر
اولورکی **سیران سلیم خان بسجا و نشان و نامور شدن سرداران باغدار**
نصرت سزان و قتی که قران و سیواس و یار بکی بکار بکیلوی ارض روم ملک الامراسی
یانشه عقد پر دیون کی مجتمع اولرکی یعنی که مقرا ارسال اولنان درنگ و درنگ لری موجهی

ایله عمل قلندری بوکره سلیم خان ذی شان استاند سندس سرچاوشان اولان مقدم جیوش
 فرخ و سوغا نام مرد تیزهوش اولان غله کوندر لری اول بکلر بکیلو و بکلر و تخت بد کونن
 اولان کبار و صفار لشکر اتفاقا قله الفار و اتمک چوبان کوروسند طوغوز و کیریزان اولان
 اصل عصیانک آرد کونن یتمک و مکن اولدیجه جنک و جدال و حرب و قتال ایله ایله کیریزان
 د وندر یک امر اولوندی فلاجرم مزبور فرخ و سوغا که وارحی کندورج کی او امر علیه محله
 محله ایصال قلندی بلا تاخیر کبیر و صغیر و جم غفیر الفار و اتمک ساعی و مباحشا اولدی انور
 وخی سمعا و طاعه و دیلو بلا مساهله و اهواز و شوم و اعیله آماد کان قتال اولوب باغیان
 کیریزان معکونینه طوغوز الفار لری یورج یلور فی نفس اوله اول عساکر بپشکوه کردها کوروس
 امواج در پای بنوم کبی بربر لری تقصیب ایدرک کندیلر منار سر کنارین واقع و قح حصر
 ناسیله شایع محله اول طاعیلر یتدیلو بهادر لرحه و مرغ باش و جان احتمالی محال اولدی
 هر کشی جان و باشله صراشا ایدر ب یعنی که علی ما هو الاموال جدال و قتال اولدی عاقبت
 باد و زان نضرت شهر یا و ظفر منقبت لشکرینه و کرح باو کس و غیرت باغیان خسرا کیریزان
 عسکومینه طوغوزب اولدی فرخ نایل اولدی حال که باش قور مزه لرینه منار سر نامند
 سایل حایل اولدی اوله کزنی لقمه سر شمشیر قلندری مقتر ایدر خاتمه معرکه و از کسه
 قور تمسی ایچق میسترا ایدر فاما طر فینک بربریزان آیر لری چار سوی درخاش کور کرم
 ایکن زواجی کساره سبزل اولدی مقتر اولدی و قدر منکر بعضی ایران جنگا زمانه کور و صوشت
 بنیادینه اساس بر ایدر منار سک بعضی صعب العبور معبر لرینه یرار فنک انرا ز لیر
 و بر بر لرینه فریاد سر جنگ سارز قور یوب بحر متلاطم کبی نینه جای نبره آیدر بوکره
 بایر ایدر و جوق کسه یقی یتدیلو و خجه کزان النعمه نک جا کومینه اوت طقدیلر
 حتی بر توغ و علی و سپاه اولان لری اغامسی فرخ نام عجزی الذی بعد سابق الذکر
 فرخ و سوغا یله مقینا و نجوسا عتبه علیا به صالندری بو طریقه باغیان ملک بجه طوغوز
 کیریزان و جنک و جدال لری اتشی قاجرق فریزان اولغله و کتر کجه جنود نامعدود
 پاوشا هی عجم شاهی قلموزن کی ماکده خول قلمغله بعضی عقلا نقض عهدی و کور ایدر
 بلا اذنه پاوشا هی یار ولایت و خول جایز و کلدر دیو قونان سنوریزان د وندیلر
 بایر یزخان و تخت حکنده کی کراهان بو طریقه قور تلدیلو منزل بمنزل وار الملک
 اولان قورینه طوغوز لریلر فاما سلطان سلیم مکارا ارض فرهم حوالی سند کی
 چرمین صراسته کلدی و محل جنگه منصور و مظفر اولوب عودت ایدر بکلر بکیلو
 و بکلر اورد و یها یوننه وارحی عمو اوله و هر ملک اوله و قور واران یتاور و کتورا
 نامند کی کبل باسهم خلعت کراغایه ایله آخر لندی و بامول لوزن زیاده توقیلو ایله کاکار
 و یهم پر داز قلندی بعد شزاره کاسکا و حضرت لری اذن د و نور جنبه صراسته
 کلدیلو بکلر و بکلر بکیلو بایس او اسند در تکا عتسی فرغان ایدر بعد امر اولان
 سنان بیک نام مرد کارگزاری و کندی میر اخور کبیر لری اولان طوقا اغا نام سخن افرین
 خورش کفتاری سالتد عجم شاهی جنابینه کوندر دیلو باین یر باغی باباسنه عصیان
 و براه و مهترینه طغیان ایدر ب حاله ذار له کندو کندو کندی بلدی اگر باینده کی صلح
 و مصافات مقتر ایسه کندو سی اولدی کور بلریمز تسلیم اولدق و اجیدر دیو اعلام
 حال ایدر سولان وخی ولایت بخندان طوغوز یوب نواهی تبریز و کجوب پای تخت
 قورینه یتدیلو و مقربان کز لری نامه لری شاه ظهرا سب جنابینه تسلیم ایدر که تفصیلی

بکون

اقیه و بیان اولی و ثانی و سنی که واقع حال در تفصیلا انشا اولی و ثانی غیب ذلک سلیم خان
 نامدار دیار کجوا بنده کذا و ایروید سنه مزبور که عید اصحی سنه آمد و اصل اولی و ثانی علی بابین
 صدقات و انعام و اصحیه لرا لیه اول و لایک فخر سنه غنا و یزد یاز بعد از زمین بکلی کیسی
 ایاس و پاشای علی عزله یا ندرینه و عورت قلدر بکلی یکدیگر ملاطبه سخاخی کی طوی بفرود قریبانی
 و بجهله مشهور مصطفی پاشایه تقصیه بیوردی که بو سفر رود خلی خدمتی بکشیدری یعنی که
 پسند و بخینه سزا و در خجده افعال مرضیه می مشاهده او نمیدری بو فرستد انتری از زمین
 ایالیه کامکار و ایلدیو ملاطبه سخا غنی در محقق رعایتا اولاد امر آنکه برینه و یزد یاز بعد از آن
 که ایاس پاشا امثال امر ایروید باب همایون ندرینه که کلری مقدر کامکار او او علی که ندر ایروید
 باین زمین باغیه و زنها ریول و زمینیه و هر نه طریقله همکن ایسه منع و در فغنه سی بلوغ ایلیه
 دیو فر مان اولی و ثانی ایرون باعث نه ایر کی مساحی و اهل ایر سن بلکه علی معارفت و مظاهره
 خدمت ندرینه در مقدر ایروید نعل و خج که ندر سن دیو عتاب آیز سو اکلی اولی و ثانی جو ایک
 ندر یو کلماته قول و طوق لری اگر چه که بعضی معتول جو ایلی و یزدی باین زمین خانک شکری
 کثرتی و کز و باینده سیاه که ضعف قلب و تلبتی تقوی قلدری جواب با صواب تاثیر ایلیه
 صاندری کون اولی و ثانی لرافا در دیو قول و طوی ندر یعنی که سن ایسنه خراسی و یزدی
 کز و یزدی قل ایلدیو و بالجه باغیان ماککی عالی که کسود سنه ماککار و ایروید از زمین روم
 او زمینیه ساک و داخل سجدت پرب ماککار اولی و ثانی باینده کی حقوقی امثال اشرف و ندر خج
 و عین عصیان و حقوق اولی و ثانی شاهنامه سنه نقاب ایروید جنک و بیکار و جمله
 در مشغول نکاد در بری اولی و ثانی غیری صداقه و عبودیت بی نهایی خراسه و نعل و خج کوا ندر
 دیو سزا و عتاب و توبیخ اولی و ثانی مناسب کورج یاز **نظم** قلدری باغیه نعل و خج ارسال
 صدر کن یزدی اولی و ثانی صف نعل کورچه کوا ندری شهر یاز یزدی کندی کز ندرینه ایلدیو توبیخ
 ظن ایروید کی واصل اولی و ثانی اولی و ثانی خج و صلا و کبی عیان **نظم** بناد علی ذلک ندرانه محو
 مقام ایاز عمری و ندر غلام و صفاد و لبتی کوربات اجل بر نه نادر جام ایروید قاسمی با کبی
 و قبا و مرغ روحی شاهها و حیات را با پیچنده نابینا قلدری القمه خان باینید تون این
 کز از آن و کز ندران اولی و ثانی یکی نفع بر نه جو باین بر که سجدت و مدد کز ندران و ماککار بجه
 شتابان اولی و ثانی عکس ندر و در لایران بیکار کز ندر سنه سدر نشین پاد شاهی
 بیده لری آصف صف شکر شهنشاهی یا بجه و در مان رضامینان اولاد جوش ندران
 و مغز بوشان پیر پیشقدم و سردار محترم لری پیر پاشا مر افشججه بولونزی شهران
 معا بران و همایون دماوند اتباع رقیب ماککار امثال عبودیت مثالی ایله روان و در وان
 و کز از آن و جلوه کنان اولی و ثانی سبب حسین صف نیک و ایلیه و اولاد ایله
 کز ندر بلا و عرب محرم مطبوعه حلب شهر ندر ندر لری **نظم**
 شکل پیش پادشاه عرض اولی و ثانی عقد شکل کشایه عرض اولی و ثانی دیو شهران تدریس
 کسرت طوی متابعی موزان و نامه موافقتی اسرار کز قلوب و لقمه حاله اعنی اتصال
 و آکی و انفصال پر اشکالی تفصیلی و جالی پیر سلیمان شوکت و لقمان حکمته عرض و اعلان
 بیوردی قدم رای عالم نواز سلطان مشاغل تدریس فروزان ایروید کبری و صفی در
 نتیجه اشکال نواز اشکالی نصیحتی آکشا ندر صکره عساکر ظفر نازک و مرداران شوکت
 مواصل لری بر ندرینه پربشایان و شهران سلامت نشان لواء سلطنت بشاعر ندرینه کز از آن
 اولی و ثانی و ایروید بر پیدارت رفیق و بوابان سعادت طریق آنها اولی و ثانی

نظم بیاسی در دل را جای ذره قدم سنجید کوی بر مردم پا کینه دشوار ب بنیست و لم از پیش
 با تشوخی چو کرم را بشوخی سیدن فرمان صاحب قران بنویسید سپهر آستانه
و پریشان شدن دلیران برود مان و خانان و عنان تافتن سلیم خان
بلوای سعادت ارکان و عزال شدن لاده و شناعت نفی بیرون عالی سل
 سپید دم که آفتاب ذریب کلاه سپاه بخی تپاه و احکام رکیا لوح فی جریدت بشارت کواه
 ایلهکی ناکاه باد شاه خسر و کین و شهر یار جلالت قرین قبلندون مهر و من تن بیون
 دو در یار بشارت هر یون اسکن ذریب و اطوار و سهکین بوله ساحت سعادت شزاره
 بیون اولوب بر طوار مسک نیبال فقط حکم بناهت و آثار فصاحت خط ابراز ایله یلو که
 طیند مراتب ابوت و بنوت طی و ذیلند مو اصبه مرام هم سواد ما که بی بخت بی اولوب
 نصاب شاه زسی کار ساز مرام و مو اعظ ملوکا نه سی نقش بر جا بر مردم کام بلکه هر سطل
 غالبه عطری جانفرازی فخم خورد کان و غا و هر حرف عالیه ظریفی غم زوای بیکار کردن
 هیجا اولدغندون ماعدل خاتمه بشارت ختا منده بو فغان بشارت انجام افهام اولغوش که
 روم ایلی بکلو کیسی مصطفی پاشا و تخت حکمنه کی عامه سپاه و زعم اول شدت شتا
 کندان اولغند ماز ینده قشلق اراد و تمش و سایر اول و میره اراد و فغان بر داری اولون
 سپاهیان ضیغم توان بر لوی بر لوبینه و او طار طوبیت مقر لوبینه توجه ایروب شهر یا و کتوف
 کشای و شزاره خورشید هر ای دخی عنان غریبی قلوب و لوای سعادت لوبینه توجه مرغوب
 بیون ل **نظم** چو صبح بشارت هو بر اشد بدره نون کان فزده بیدار شدن
 بر آمد صدای پریشانه کی پریشان کی عیون شکر اندکی دیران بیهون عنان تافتند
 کوبان و مهان تان جایاقتند نسیم جدایی بیایان سید زجان غنچه باغ شادی مید
 بی اسبش با ستر سواران همه جست و زانو و تو هر ای سعند سندر و یلان
 غبارین چو عرات ماه از و زان نه در ریش و سبالت بیاض و پناه چو چاروب جاری همه خاک راه
 ز غم ستوران بهون دست ننگ نشان فراخی در زنی در تک یلان دوده جو این کور جا کور
 کیزان زوشنه هیزان کوشش بو منوال و ذرع اسباب محاضره بر طرف و آلات مکابره سهام
 اما نه صرف اولوب عساکر و رایشتاب و غیر اب انقلاب خانان لوبینه واصل و آرایش خاندان لوب
 داخل اولوب خصوصاً سابق الذکر مدبر شجاعهت نا حضرت محو پاشا و سایر عظامه شها
 ارا عودت کارسان و رجوع خواطر نواز لم مقر فغان لوبینه پیوسته و آخته شهر یار می
 دبسته تیما شاهران های بون رحلت طی راه مسافت و قتل برادی نقل و حرکت بر لم
 قارگاه دولت ربا و مقر عزت پناه شرکت اقراسنه واصل اولد قلون **نظم**
 دعای و البته ال اجوب سفار و کبار بهار و قدری آجلدی کل گلستان وار جانی کوبه کی قلدی
 سوز اول شهری سندی آینه اصدقان کی ذکا و نش وقتی که نزول سلطنت انجام
 و وصول سعادت فرجام پیدا و بر اهتد پیدا و طلوع آفتاب کبی اشکار اولدی و وزراء
 صاحب راه و ستوران آصف ذکارت اعظم و نامورد و فخر وادکر اعنی ستم پاشای
 شکل کشا که خندک بهی کمان ستمی نجل و تدبیر محکی زال سپهر عیلا یقل امتشیری **نظم**
 قیر تدبیر عیلا صابنه ایردی دقت و عقلی نهایتم ایردی هرنه نا و کی که قلور می بر تاپ
 سرچرخ اگر اولدی تیقاب هرنه تیغی که آلودی دست اولور بیدی کشته پیوسته
نظم تدبیر خفته و رای هفته سی و ذرع لاله مصطفی پاشا یه روم ایلی تقر ابعند بوجینه
 سخای توجیه اولدی بو تار کله که جناب حضرت شزاره دن مفارقته چاره بو لندی

فاما لاداء مزبور تزیین قصور و قداریک درایت منشورده اندون دون اولیوب بلکه بجه
 وجهه افزون اولغین و امن مشر یازم تشبیه فرانت و روم ایلی جانلوینه حجت اختیار
 الیدی حتی شاهزاده ظفر قرینه احوار نافجا منی تبیین ایدوب صدور بولون مقاصدی
 و جانب سعادت لونه کی مواعدی مشر و تقریحا اعلام امکانه دریا می حرام شاه کامبین
 جوشان و غیره برترین اولوب هزاره تفریح بند کی سطور و توقع افکنده کی مشهور برله
 لواء مزبورده جدا و اخر منسله بهم توکا اولده سی عرض اولدوقه **نظم** مشه واحد
 کست کورها مخرج و مشزاره نامور دل روج بگفت آنکه باشد بسندیه ات چسندیه ام کشته
 چون دیره ات کسانکی که خود را معاون شوند بخوان رضایم مقارن شدند و فکس اعادی
 نیم بی خبر بکشور ایشان نباشد خبر و کلزار اغیار خاسرت نکوی تفریح و شن و دل
 آنها هرچه شایجی در ستم ستم دور بنوح ابد بینم از هر زمان رای بد چه خواهی قضایش
 توانی همه مخالف نباشم توانی همه **نظم** بوجمله انبساط و عرض محبت و ارتباط ایله
 لاداء مزبور جاه بلند و منصب دولتمند مقبیهی لایم اولدوقه سالن الذکر القاسیده مشر
 بکلو بیکلیکی همت اولنوب شاهد مرای مشاطه التفاتک مرئوق و بخت مساعد و لت انجامی
 انواع رعایاتک معنون اولدوقه روم ایله کنیز و مشزاره هایبون نظردن مفارقت بی حر
 لازم کلدکن مرهوز اولان افکار ناسد ساحة در فتنه هویله و مرکوز اولان اطوار بنهزه
 مساحه بصیرتله آشکارا کور کیون تگوار دامون کیر اقدام و بیامون بنهزه اهتمام اولوب هزاره
 الحاح و برادره جناب یاد شاهیدن القاس و دان بکلو بیکلیکیله برادر اولده سی قصر آمانه
 اساس ایقدردی عاقبت الامرای عالم آرای سلطان بودای کاره من نمایان اولوب
 القاس فرزند و ولت یار مقاصد و اما و خد متکذاردون بر مر اولغین و دان بکلو بیکلیکی
 توجیه و تشویر اعادی تبشیر تشبیه اولدکی **نظم** معنی جیون اولن قالدی نجلت زنه
 دل و جانی برله قلوب عیرون مودتک غدار و کاد اوله نه اینلر سینه اندون مشر و اوله
نظم بوقدر چه لاداء لوک گفتار قرین التفات مشر یار و مقارن مشزاره جم مقدار
 اولوب خطه قونیه و در مفارقت و رایت سعادت آینه غرمت قلوب خان بایزین
 کور قارک رهاسی و جناب پاوشاهد انها سی خصوصه تخم تبیری کشت زار و قسته
 اکری و مرام مزبور حاصل اولنجه هزاره نصرت و مشقت چکری **نظم** بیاساتی ان قسته
 بیدار بونم که خیر از و چند و بیاد رزم بون که شیره باور شوم بیازوی دعوی
 نقانک شوم **تسیر** نویین محترم **بسرحد ولایت بجم و ناول لیدیه آره بر زمین روان**
و ناسه شتا و در شاه قوی سلطان بطور سخاوت و عنان تافتن ان بر غلوه من بکی
و تارفت آنان بشنار کان مرجا هر صد جاد بخش کیور و سنه ای ذمه و از تو بخت
 زجه شهباز قده طوطیان کور ستار و ذوق بر و از آموز جنگ جویان و ان هم ذوق مشه
 بر سر تو هم آن بال زنی کن خیر شیرینت با چنین قدر و شرف با خور ان جاره برور و که
 پیغام دهی بر من سکین بکن با من از کوی سلیمان زمانم چه خبر **نظم** وقتی که خان بایزین
 تفریح جنگی و رخا شجر اولوب تناول حادی و اساده آب بری برله ماحول و بجار معاصی
 ستاد و قلم نظارن شتا و مرغی شکار اولدی مراسم مکارم ابوت محکوک و حر اهم
 مرام و مشقت غیر سکون ایدو کون بلوب عقیبنده کی آفتون کیرزان و ماحول و درم ربایه
 شتا باد اولوب طلاق بجم معروف با کرم و موصوف بالهم و درین سرحد مشرقه طایع
 و در نورانی کی طبع اولدوقه قران از روان اعنی شاه قوی سلطان استقبال و انواع

عزت و اجلال ابرویب او مشربایر روی سیاه و تاجدار سعادت و ستاره با مغل شاه
 حیدر نژاد و آردی نورد استر آباد اولوب دشمنان و رشت کوی و اعدای خا شجعی
 و پرخاشنی قلاعندون ایلی قلعه کرد و در بروج اوزرم و خول و لوج قصدا ایلویب ملک
 غزنینون خصوصاً روان ایران زمیندن زیاده و در هر چه در و سن بود که او قاغ
 مشاشع طناب دولت خیام و آردی توقف و آرام و کرد و در انتظام اولوب پیام مشیت
 انجام سالاد و هر و در روانه اشکار او لجنه نوز و حرکت و انتقال و حرکت جایز و بیولیه
نظم بفرمود لب شاه عالی نسب که ای پیشوای طریق ادب چه باشد که سالاد غزنین
 نشین چه غزوین نشین شاه خسر و نکین جماد ستکیه و معاون شود بیزم کرامت مقارن
 شود ستم و دیو کاینم از چند روم و کرم بایم باشیم هبجا هجوم آگن با و آمد مر
 مشقیان بر آرم جهان کوران تا کوران **نظم** بومنون اوزرم مراد شاهان معا رفت و عساک
 بیغایه سندن ملافتت اولدوغین بیان ایلد کلمه سلتان خیزد بلاد زیاده و بی قنور
 تحویر و تسطیر ابرویب بلاد تا خیر شاه سریر سیرینه اسرار و رعایت نویین روان نشین
 اشتغال ایلدی **نظم** زکار آگهان رفته بیغامشان بر آمد میشه ناکهان نامشان
 که جوشان خروشان شهر بخردوم زخیز بختن بر آمد هجوم عساکر شتابان کروه ها کور
 عدادش فرزند زریا و کوه هود تیغ ایشان برون از غلاف نذارند بیم و نهیب و هر کس
 دهها کشان و لایه پاس بگفتند یا تخت یا تخت سعد و کفتارشان منفعل صیغه عد
 کوینده خدمت کوران آمدیم کرم خوان طماسو خان آمدیم معرعه بود شهر یا و عجم
 زمین عنایت ذیم کرم چه باشد اگر با و آمد بما جز ایشان با کس نماند و
نظم چونکه قدم نویین سعوع مشاه کابیر اولدی سر سینه سندر خشیت و شادی
 شهر لری بولری کاه کرفتاری الخاص میرزا دن نعم ایلدی یوخند قلدی و کاه شجاعت
 نویین و شامت دلا و دران روم آیین قصودری ایلد محض فتن بلدی اخر الوم اختتام
 فتح قلاع و انتظام نواحی و صنایع میسرا و املدین ملک غزوینه نیت و پای تختن قتل حرکت
 برله آرزمانه طی منازل نشیب و قطع مراحل بیم و نهیب اوزرم ساحه سرایه و اصل و
 متر دولت فایده داخل اولوب خان با بنین جنابنه خامه نویین و ترقیب و صلعت اینون
 اولدیلو **نظم** پس از حمد و شکر و نیایش تمام بگفت ای شه نشام جشید جام
 روانم مشرف بخاک دریت دل و جان ترقیب کنان بر سرت بیا ای جها نگیر روی نژاد
 قدم عجز کن بر سر ای توان زمانی تو اهنشینی کستم بفریب بخت یقینی کستم
 همه لشکرم پیش فرمان تو ملا انجام خواهم رسیدان تو من و صور هزاران شتر نیک ننگ
 فدای تو باشیم هر روز جنگ **نظم** بو کوز نیایش و افواج ستایشله غزوینه دعوت و اتمام
 مهاتنه عزمت اوزرم هانا خم گوشه کان قدیم بیج قوس قوس میسره و کافرتکن ینالت
 صبر عدت قرا کله مستدیر ابرویب بیج صیرت مشاهی گذارند سپر کرد و در و تیغ و رشت
 پاوشاهی کفایت باختر نوز افزون اولوب خانان لشکر کشانه اعلان و حقیقت سیر
 بر روانه لری تران اولدردن صکر کند و روحی حاضر بولندان قوجیان جالاک و دلا و در
 نهیماک ایلد استقبال میهان عادت قدیمه میزبان در یقطنظنه بیرون و کوبیه شکوه
 افزون ایلد تحف شاهانه و پیشکش خسران احضار ایلد خطه غز و میزون خروج و مراجع
 کز رفت و اقبال و روح ایلدیلو **نظم** کروی سحر و معجزه زمان کوبه
 کوهی و شرفه زمین و دریا و اول نازند جز قدیان شده بدرقه کرد کرد شنها

اذنیوں سویلین سواران نجل • ازان سویلاخ وعا منفعل • مذ در و میان ترک تازان
 مذ در شاهیان انتقام کون • کمان سرگران از تکا بوی صلح • زمشیزین بوزین روی صلح
 نشان خرابان همه بیخبر • چوشاهان شطرح و هشت کوز • غزویون کوس بر کوش تنک
 خرو شیر و چنگ در جای جنگ • زهر سو ترقب چو جان در برده • دیران و حضرت متقل دهن
 مذ هکام چنگ و کاسیتین • مذ جای در تک و نه وقت کرین **نشر** اما صف شکنان نامداران
 و مردم و نشان نعبان سنازین چنگ چو بیان و هزار عربین سازان ستم ستمد نفی بیخی
 قبیل و مهر محبتی بوج آشتی دن تحویل مراد اید یوب فتح مکک بم اهور و آسان • و بریشانی
 سخ سران لاله خزان دید کجی غایبان و در یو کاس آو چنگ و نغمه بود از کمان و خند تک
 اولخ استر کلرین سزنا خان باین بد ها کجی فایدن اوب • در لوان صلح صدر نشین
 و کین مخالفه صدقه مکین اولر غنڈون غیزی فزان کرد و کوز • و امر عالی شان خرف بکین
 لری بود جمله ضرور بود یک من بعد ساحة تصورات مر جان بو کوز خرم مر لر کان •
 و مساحة تختلات دیران بوادی مکابرم و مشاوریه بالبنان اولیه کون اخبار و سخت
 شعارج بود جمله اشتهاو بولمشدر که اگر قدوم فیروز و هجوم تیغ افزوزین قصد کثور
 ستانی و هکام جیانانی ایلسه شاه توانایی کس و تنها بولوب های طغشکار حرام •
 و یوبین خوشید فرقی برم و مرام اولوب کشور کز و صدر نشین و فزان مران ملک
 غزویان اولوری کون صفحات تقدیر مر سوم و طبقات تدبیر مر موهوم اولمغین •
 مذ اولر طریقه عزیت و نه فتح و نصرت میسر اولری بو سوان اولر سز سبج و ستین
 و تسع ماز صفر تک کجی کجی کونی فزاد رخسرد و لدر معافه و ابوت و بنوت
 اظهار یله ملاطفه ایدر که توجه های اولری غزویه مقرون • و نه وصف نامبغ ضلوی سزای
 شاهه جلوی غزوی اولوب مقدار میل سبیل سعادت و دلینه سراسر و بیا • و ذریعت
 اعلا سیم مصور کجا • و انواع اشکال ایله فریق کال کون کون پای انداز و رعایت خاطر
 ساز واقع اولوب آیین احترام و قوانین عزت و اکرام بر چه مر مودی قلندری که
 یلان سخ سران • و قور چیان هنر توان صور تا قبیل ستم ستمد و تجیل نو بی و وقت
 اتر کلرین غیزی معنی یوزن و بیخی پای انداز مصور • و کالاد بشد بیک لری برله پایمال •
 و کرد آلود و خاکسار و عنبادین حدود اولمشلی بیدی • علی الخصوص حسین نژاد و وقت
 د خورده ساحة سزای مشریان غزوی در اهم و بنا و اولوب ذریعت معلو • او تون
 نقلان درج سزای و لول صاج لوب عادات نشاط انجام و طامات انبساط ختام • مکول
 قلندری • **نظم** بر اوسیم و در خاک صحن سزای • دگر اسان کشته انجم نای
 همه ذریع ساد مر کوبان شاه که نام ترا کرد • نر بیین متبا • ز غارت کوان نفع حتمی
 کزشت و کوفته و کرم عالی • ز عکوتی جیب و دایع نما ند • دگر باره هر یک مرها نشانند
نشر و قتی که سریر نشین و جلالت و وقار بر له مکین اولر یون دل نو بیخی شکار و شاهباز
 طبعی اصطیاد محبت شهادت بیچون دست همت شاه دستا و خورشید دستکا همد
 برا و تاغده کونایه و پیرایه هانایه القاسیده خاطر نواز • و مواسست ساز اولر قلو نون
 ماعدا فی الحان رخت مرقع و هر ای مصنع بر له طغوز زمام و خش قیز کام • و کیت و لری
 خلام پیش کش محبت نظام قلندری • **نظم** او تاغده بر ستا و کشور ستان •
 هرا کجی که کرد ز راه آشیان • سوزان رهرو پیرایه خست • منور زمر و کواکب • بخت
 دوی مصیقل و نه تابدار • کجا بجهاد جلا از عنبار • همه جست و جالوکی در عی بر •

بچشم آنش نشان می زرد • با امید بپوشک ایشان شهاب • فتاد ز برج سما بر تریب
 بر قنار و دشنه زرد یک بیک • زرق سیوف و زرعد تفک • ازین نه سهند بر اقی حاصل
 سعادت نه زین صفت نعال **نظم** بوجالتله و بومقوله رعایتله بر مقدار شرف نظر او رنگ
 دولت یار و سعادت ایثار زیک کسار و قار او ابواب ملاحظه دفعقح • و ابواب حکامه
 مشروح قلندری **نظم** د و سلطان فستند بویک سر میر • دو قاکشته زین شکر طاق سر میر
 د و بیکر عیان و قنار آشکار • نه خوشید رفته نه مه تا براب • که میا یخنین طو بر حرم فریب
 که شاهی و شاهی فستند آید • نه ارضاع مادر نه خون جگر • نه پیش بدو کشته ظاهر پسر
نظم رضا منقش با یار نورق لشکر طنبانی اشعه خوشتر بست • و کجاج عجمی ماه سپهر پیوسته
 نقشند صفت مانی منقوش و نگارن نگار بر دزد و ز مهر هوش سیمابساط حر میر
 آلود و فراسد زرشسته موروی اشکال اشیا یله معنی غام • و صور زخا انتها یله حکمت آرا
 اولور غنچه ماعد ز رنگ جامه لوغلامان مر و یاز بخوم فلکی بر و چند کریزان
 و بهلوی رخشنه لری اوزر لزان قلوب بجان سر و شین بر یکا • و رویانه جنبش
 بر یکا • ملکت عقلی قالدون • و بصیرت اقلیمی خاک یکسان **نظم**
 هر کشتی انور نگاه اتری • و ارنجی شهرخ تباہ اتری • شاهلور بولری مجلسی خالی
 قلدر بر میرینه اجلائی • مامضا بجوش ایلیوب امضا • ماجرا مشروح اقرابو انشا
نظم اولر حینده هزار معاهد نیا بش پیام • و پیشمار مواعد ستایش ختام • ظاهر
 و صاد و اولوب مرکز مود تلوی بر دارم نه ثابت اولدی که ترک تاج و تخت • و بزل خرابی
 و رخت سو کتری کوش سر رفته ایردی • و حرف ارفاق و اسباب و بسط اموال و اب
 عیبی کوشه کوشه کوشه کوشی • سیماخا الفتاری غنقا کبی فی نشان و موافقتی
 مرله ماه صفت عیان و نمایان اولری • بعد زان نفایس شیرین و اطوره فکین چکلوب
 ساعد خوان سادو ماهیان بحر نفعت مشاعر اولوب • **نظم** زرقوی نان نخل
 کشته آفتاب پیر • شکسته آینه صدق صور در واه چهر • مرید مشرب شکر ز لذت
 سلما • د و بر کاسه وی بر محبت بغرا • چندین کشیدن ساط نفایس شیرین • حرف
 بکنت بر آس طمام خلد بر پی • ز دود نعمت شاهان کاسه صای فلک • شکسته خاطر
 و شمنه از سرش و ملک **نظم** خصوصاً بخور و عود و کافور زینل بخاد صدور اولوب
 چرخ ناشتا • بوی دلو ویزه رفح اشتها • و ادراسند کی دغم نامتناهیدن استغنا
 ایروب پیام مجلس شاهان صماخ عنوانه واصل • و جمعیت موافقت خسروان اینجور
 غلامه داخل اولمشیری • بوا سلوب اوزر ضیافت و اظهار مودت و محبت ایله آواز
 مصافقات چاق کران هیهایه بول بولمشیری **نظم** بیاساقی بر من ذیاع برینه
 شرا بکه خیز از دست خیز • سزا بود مست خرابیم کنی • باب حیاتم سر آیم کنی •
ضیافت سلطان بایزید خان بشطمان کرامان و پیشکش آن بلند همت
بر آن سادو عالی رتبت و دیگر ضیافت شاه و پیشکش آن بنویس د ولت
دستگاه زمان که واقع شد چو پایان پذیرفت اکرام شاه • فرا نشسته زاهی ماه
 شهنشاه ریح و همت رکشود • باغ از چندین تواضع عود • و کج خرابی بر آمد تحف •
 شده پیش از ناچار حضرت • کوانایه اسباب و کالاهه • زود رفته بر سطح غبار همه •
 جواهر که حرف کینی ندید • زواهر که دست نخیل بچید **نظم** بر طریقه نویسن کیتی
 ستان • و زان ران بلند آستان دخی دورت بش کوز صکن خرابی همتن مخ خون اولون

تحف

تخت و در فایده عنایتند مکنون اولاد کرامت نامه طرف ابرازینیه اهتمام کوه سروب . نشاء
طاهاسی دعوت و نیت ضیافت و رعایت ایدوب یوقومینه کالان باغا انزان و فرزند سرانیه
ذریعت و دیالری بسط خاطر نواز اولوب آداب ولایت روم و مجلس آراچی سعادت سرحم
کماکان ظاهر نمایان اولدقده . **نظم** **نظم** حد آمدن مرفوزی بوم عجم
د وقت قد ز بار کوان کس م . خراهان مشه شاه روی نژاد . خمید چون کلین ز آسب باد .
ذاییع عثمانیان قدسیم . تخر کنان شاهیان ندیم . ذن شفاک و آواز دایم زین .
نشد در مقام تختی سکیں . کرون عجم لاله باد وری . کروی ذریعی کل خوشتری .
بعهد زمستان بهار آمد . زمستان خورشید هزار آمد . هر دست بسته پینش نهان .
چو تیغ خدیوان کمان و هلیک . ز گند همت کامیون . برآمد و بیخاه رخشن کون .
بجیل ذر اندوزم سرتا بفرق . جواری نخود با نواز بوق **نظم** و بالجه الی ایکی ذمام رخشن
تیز کام و سمند براق خرام و زینت و کربابن و بیبا و اطلاس جلتوا یله مکل و مزین احسان
حسود و انعام مستحسن قلند قد فکون بجه همیان کزان سیم و زور و امان و امان درج
کوه سرتما کالای روم و کفاه نراکت روم دن فزار کرامت نامه کفاه . ویشواد نکا سایه دیبا
چکوب غنچه باغ اجلاوی نسیم احترام غنچ و دل اول اندکند عیبه دست نوین بر سپاس
میان شد طاهاسه بر وضع شمشیر و خنجر جوهر سیرانها قلندیک و همنه صیغری مایه کبج قارون
و کوه زر و سیمری . برایه سپهر بوجد نمون الماس قونمش که مرحد مجدد ولایت روم
کوه سرتما علی الخصوص من جواهر کان امکان و رخشن بر فونر نه بار **نظم**
ذبیح جوهر میان بسته شاه . بکفت ای شه تیغ و خنجر کواه . کرامت نامه دشنه کرامت نامه تیغ
نکودی چوموی از میانم و ریغ . حمید نهالم ز بار کسرم . زیادت و اهدت کلم بیورم
کوه دیدا بچنین تیغ آینه کون . مرصع بر روی و مجوه درون . چو دیای جودت خورشید
میانم باهی نمایان شدن . مینان مبارک ز شمشیر و ور . برهن بیغت بسی لم و نور
نظم چونکه آیین ضیافت و قوانین رعایت کما یلیق ترقیق و تحقیق اولندک بر قاج کون
صکون مشه طاهاس بر سپاس و محی اظهار جلادوت بی قیاس و اشعار صلابت رعایت اساس
ایله نوین جم نژاد و سالاد و دکت نهادی دعوت ایدوب آیین اغزاز و قوانین پای
انرا ذکما بیغی مرعی قلند قدون صکون اوچیز همیان نفوذ بی کوان و بجه طویل رخشن
تیز کام و کالای مهار آن نظام سیما اول ایکی قامت آوت نشاط و ساز عشرت و انبساط
اتخافیله راغبانجنو عیش و طالب نشید رفاهیت انزیش اولوب نوین جهانگیر اغازینیه
و بالجه دلوران جنگ جوایلرینه بر خلعت و زین و قبای ذر شده تزیین ایله رعایت
و منزل همت ایلدایر **نظم** کشید ساط نقایس در دست . نمانه نو آیین شاهان دست
ذروه دلا وین نعمت نای . زین مشکبا و آسان عطرسای . ذایام نغزور تا عهد جسم
تکشته چنین کاسه ها مضمون **نظم** و الحاصل بومنونال به معاد اول اوزر ضیافت شاهی رعایت
بی رعایت شاهی اولندی غنچه لک هزار مشرم و اعتزاز و بجلت پیشوا و ایله خاد با اینرین
ذینوا اولوب ایستری که حالابنرکان فرزان بران . و چاکران عبودیت نشانکن . آلام
کشت و گزار و مسفتت اسفاره قکت بضاعه میم کز فاد و بواجدی فاقه در خاکسار اولمشور
لایق بود که رضای خاطر عاقل و اقتضای فراد سعادت مانر کزله هر بند نامور و مرانکن
خدمت کون اطرافه کسلتانره و خاننره روان تو برانه معاطفکله دران قلندوب کما حق
رعایت و کثیر البضاعت قلند لری . **نظم** **نظم** اشید بجه بوسوز لری نوین .

دو کله شاه آسمان تکلیف • یوقدره قوکه غنا لضمتم • بیها بقدر متا بجمتم
 آنی کم توری رای شاه قبول • کورم بر دخی انی مقبول • ایکلیک پرد سیخ نفع اینک
 چونکه شاهیله برکه بندک • ایله امشرفیکی اجلا • قولدم قولدر کردی محضا
نثر بویضا راست واقضاء بی کم وکاست برله نوبی جم نشان اغازی بر اکتد
 وری نشان • وهری بر سلطان حضور میشتا بان اولدیور که هر برخان بزل قدس
 و نوان ایروب قادرا و اقیه رعایت و ستم دین بند لرینه صرف همت اوزم اولدی
 فاما سوه تدبیر و محض فتخیر ایدر و کج روی و زور و شکی انور • و شب یترج شععه کبی
 منور و • **نظم** بنکان مهجور از و رکاه شاه • خرها گشتند و راز مهرواه
 کویا شد هر که وز آشکار خرها باشند له بد خاکسار • خرح که او بنور قریب انتاب
 کویان یا لیتی گفت قراب • کرفدی با ماهیان باشند و در • ناقولخی میکند از شر و شور
نثر بو مسئله قضای رضا و ساند کاید انکا اولندی **نظم** بیاسا قیا ان محله نه شک
 که هم کار صحت و وههم کار جنگ • من و ده که لوح را پیام آورم • فد و در کن تنگ نام آورم
رسول فرستادن سلطان سلیمان و نویین سعادت عنوان و رسیدن
ایلیان طهارت و غدر خواه شدن از شاه شاهان
 گذارنده مانوس مال و مغا زنده کوس اختلان بو پیام بنای اخبار • و کلام کلام ایتمای
 اخلا و ایلدیکه نویین آفتاب چهره مانند مر سپهر مجتد مشرقه تابان • و بودی بجم
 نمایان اولدی و غنی مسموع شهرت با رسوم • و هر و جز تا جدار هیجا هجوم اولدی اولدی قیر
 تدبیر و ست رس سیوف کار زاری نیا مند محتسب قلوب فرزان افلاک گزار و اوعالیان
 او را ک شعاری بو روزی انها و اشعار ایلدیکه جناب والا لرین • و جانی فرزند اعلا لرین
 سولون نیز فهم و فرستادگان بلاغت سهم کویند ایوب • کز قبا اولون فایبی التامی
 و نور محبتی اقتباس هر حال صدق ایلدی • اگر با بندگی امان گسته و بی نشان •
 او یوب فرزان را از اطاعت و اداء مایر اولد متابعت اولغز سه تیغ نیز شجاعت
 بیرون و قیر بشتی نمانت جلوه نمون او یوب زخم خردگان کوی بی بارای یاسر ایل
 شکسته تیغ و جراحت بی رحمت اغشته جوشون قلمه لری آسمان واقع اولد **نظم**
 چو فرزان نشان مرصع سریر • بر آراست تدبیر عالم مسیر • زهر سوبلیغان مشتبان نشد
 فصاحت نوز ان خوفشان شدند • بر آخسته شهرت آمدند • طلبکار گشت کنا و آمدند
 بگفتند فرزان بران شریف • بهمت بلند و بقدر کی ترسیم • چراغ سالت منور سما
 زبانیم روشن ز نور سها • کوی بی بر آمد و انشا کوان • چه انشا کوان و انشا کوان
 تلم سر کوان از بنان همد • ورق لرین کور کفان همد • دوات مرصع جوی تیغ یلان
 کفان دهان و کرفتمیان • سدا و از معالج مرتب شده • زانوار و ظلمت مرکب شده
 یکو گفت مانی ز نقشم نخل • بمعنی نخل صور تا منقل • در کفمت صبح کرد یا فتم
 بالنظا خورش نکتها با فتم • گزارنده نقش عرفان مسم • غایبند مسی سبحان مسم
 بو طور مرغوب و اسلوب نامسلوب اوزم انتخاب جواهر اشیا • و امتحان منشیان
 دانا اولوب بیکفران سلطان طریق اوزما نشتابان • و بسور و احسان جویانان
 راه استخار فرزان و اولعلم منشیان تهر آثار طوبی و بلاغتی جوهر او • و تیغ کشور
 کیر مثلها تابار قلوب مخالفت یوزند نیایش • و مصادقت مصداق ذوق ستایش
 اولدند منکر ستر عالم مطاع بند لرین کمانند قلاع التیاع • و ستانند کوی کوی

نثر

نواع محرم بکباب قاصد بچ قریب درج درج بلاغت درج واقع اولوب شزاده دانا
 و جان سلیم ناهید صفا قبلند دخی جواهر پیام و امیر الکلام میر آخویر طهر لک آغا
 اسرار و انما اولندی **نظم** حق بود و قینه فهم آید رعایت . سست ایری فهمه نظر ناوک
 انتقالی شعر سه چاکلیدی اود و زدی کاشیم بیزک **نثر** سیما التفات شاهه قریب
 و شزاده جم مقدار هفتین اولغین . مانند تیغ مروان . سرای البیان و جرجا لکسار
 اولد و غنند فضل بجم زان و اسباب کمالی آمان اولوب خوان سالد احق و المبع
 و روایت المبع کور لشدی . بو تقدیر چه دو شهباز و ایکی باد بازها پرواز مانند
 برق غرمته بار شرق ایروب و وصول و نزول و ساحه مرای شاهه دخول لری میسر
 اولدقد **نظم** بکراست شاهه فزودن سریز دو صفت قوجیان از هوانا
 میان بسته کار غرق بجاروب . نه جای کلمه نه عهد طرب . هم سرگران از سولان جست
 شکسته دلان از پیام درست . رسولان بگفتند ای شاه فرس . نشان تو آیین ترا کتبه برسی
 ز پیر کلنکت ها منفعل . ز قیرت هم باد یاران نجل . خیامت فرات زنه بارگاه
 طنابش فروتر ز حد سپاه . تو شاهی برانی مزاج نشان . مزاج نشان تو آب مروان
 کلدی که سخت و درشت آمد . بشکل دیکر خا و پشت آمد . بروحت ذکر می نمایان شد
 بزهی هم مشکل آسان شد . روانیست شزادگان کرم . کوفتا و باشند در دام بیم
 هزیران چه ساز و بجای بنگ . زهرا جیدی ندارد ننگ . نهالی که باشد مروان از چون
 دین میکشدش جوجان از برین . جواد وار کیتی نشد برقرار . چه دانی که باشی شاه شهاد
 بگفتم ستر سیر و ترا . تو دانی ذکر نامه ها و نشان **نثر** غبت ذکر نامه جواهر نشان
 کشان و کفته های پوشیده آمان خصوصا آیین شاهه درست . و قوانین یادشاهی مرتبا
 و جیت اولوب لعل و الماس و جواهر بی قیاس برله نامه لور کوه نشان و طریق اغراض
 احترامه شتابان اولد قوروز صکور بر لبیل باغ فصاحت و طوی شکرستان بلاغت
 اودوشیرین و نواز غنیم برله ترقی دستان و اسرار خفیه اظهار ایلدکنده جمله خائنا
 سرگران و وسقاران و میران غرقه بحر کوران اولوب جواب باصوابند مدهوش و پیمان
 شکلهک لزوم من خاصش اولنلر کور همانا شاه عالی مشرب بو تره و واقف سخن ساز
 و قصه بر از اولوب **نظم** کنت فرمان شاه بر سر من . خاکبایش نجسته افسر من
 کز رود کیندنگ بتراب . نشود عهد ما خراب و بیاب . منتضای شد مرصع تخت
 منتضایم چو نور کواکب بخت . حمدت که نیک خواه و بیم . کتمیون بند از سیاه و بیم
نثر بسیار شکر نشان که شزادگان غضنفر توان انجمن بدخواهان واصل و نشین
 دشمنانه داخل اولوب بو مختصص بی و بی و مخلص فی شیخ و عیب لری یافته کلدی
 اما حرامت همان عاوان حنده میران و شفاعت کرم خواهان خصلت مستحبه
 پادشاهان اولغین کشت زار فرامتلر نه وانه انابت هویدا . و هر برتیک بیدای هلاکت
 تبت و جیت تنخی میرا اولوب دور و ملت پناهلر زنده و ادخواهم که بوز لورک نقصان
 بوی ریا لرتیک کمال خلوصیه مستور . و انظار عین عنایت لریه کافی اولد منظور میور له
 دیو جواب و حکایت بلاغت خطاب ویر یلوب کوندر لور کلر نه فزین شناخت نشان
 و شزادگان فخر خیزان دخی نوعا تسلی خاطر و تخلی ظاهر اخذ ایروب اسرار خفیه
 کج مدهوش کچی نادید و اطرا و خبیه مشر خا کسترین مثالی پوشیده اولد قد رضکن امر
 عالی لری بو جمله جاری اولدی که منشیان بجم و ملیان فصاحت کلم و را و خلوص

کوه فشان و فضاء خصوصاً بلوغت نوزاد اولوی بر حمله متابعت و ملافت کوشه که
 مزاج شریف سلطان رنگ پندیده در پیشان اولیوب ما قدر در کار کز اولاد پیمان جسم بچین
 جان کبی بر قرار و ثبات نشان اولی . **نظم** منشیان بحج و بر لری همان
 هرینار اولری خاتم و نش لوزان . دلورنجه یاز لری نامه شاه . بحر فانه ظاهرا و حق کواه
 اقتباسه و بر لری نظلم . و بری هر حرقی نوزدهم پیام **نظم** بعد از خانان
 کار آن و مختور آن نادر و انزل ستم سره نشان پاوشه هر پیر و فرقت
 اعمی به تابوت اغا و عتبه مشران عالی نگاه شیر بیشتره و غا ایر شدی اغا ایلیج تعیین
 او کفوب نامه لرمختوم و سر نامه لرمختوم اولوب هزار اسرار طوبیت شعار . و اخلاص
 مخالفت اخبار له روانه قلندر قلندر فکرم شاه پر سپاس بسیار ملاطفه و بیشتره و معالجه
 الی ابواب مکر و حیله کشایش و زبان مشرف نشانه نیایش و بیرویه ایتدی که ای نویین
 روی خیل و شهر بار عساکر سیل اول زمانکه اخبار قروم فیروز و آثار محمود پیر و زکری
 کوش جان و صیاح جنانه و اصل اولری استر آباد طرف کز نهر ایلی قلعه کرم و در نهاده
 فتحه کوشش و زب و غارت و اغتنام طریقه و زینش اوزر بولوب کون غلبه
 اشواق اتصال و تنزید ترقب و استقبال در لوزم فتحی پایان پذیر و و مشنان
 پذیران بنوع و اسیر اولدین حالی اوزر قتل لوب کیدل مشیری فاما اگر عنایت
 داورری و رعایت داورری میزول بیولوق جاین ایسه جنگ برق جنبی و اهنک سعد
 غرضش طریقه معناد اولاد و میان اوزر کیش و بر یازان ظفر پیش در بر مقدار
 عساکر و رای هجوم و اکابر عنایت روم عطاسه و ازها سینه لطف اولد که چهره شاهد
 مراد غوغه مرآت انتقام اولوب محبت کامله به باعث و مخالفت شامله به سبب
 حادث اولی **نظم** رویانرا فتح بیوج استوار هجی خلوا دروغا آید بکار
 کوشش بشیران هرینار امیان . می رود در زین حال این نه حصین . رویان کشور کیشای جنبند
 هر کجا رفتند یازان کشند **نظم** چونکه بو کفتار مسوع شهر بار اولری عاقبت بیرون
 و پایان قرین اولوقان جواهر فشان ولای بیان اولوب ای شاه والا مکان و سالار
 ضیغ توان شسته بیانه کلون لوی و کلین جبار حاصل اولر کل خوشی مقدار فتح
 بکه قدر برک تره دکلر **نظم** کشته ام چون ز شاه یا و خواه تکم هجی جان در بیغ سپاه
 خدمت بر سپاه من فرصت . تو بفر ما چه منزل عر حسنت **نظم** بو خطریله اشتغال و کشتن
 هدف ناوک اختلال ایدوب عسکر انهاسنه اشتغال و با و ملامتی انفا سره اشتغال
 اوزر اولری **نظم** بیاساتی آن آب شکر کون که خونابه ل باشد از وی فرقه
 بوند که باشم بلعلین سپه دلیران بز و خدایوان ظفر عکر فرستادن نویین
بنوع قلدع متین و اغتنام و ظفر یافتن آنان و شای و ایلی سیخ سران و ضیافت
عکرازه شاه و مکر محمد و سپاه و کز نچین طها مس با احتمالات بیقیاس
 تمام جریه بیان . و ختام صحیفه حکایت سران . شاهدا فکار بو کونه لیا س
 و بنیان اسرار بو خطریله اساس بر قدری که چون که باین برخان غافل فراز معتقدین
 نشیب تغافل نازرا اولری همانا قنقل نراز و عالم کماز اولاد سکبان جاععتی
 آغا لریله آستان سعادت قدا سندن عرب محمود نام بر بوایان بر مقدار سپاهیان
 ظفر نما لریه تعیین اولوب سیخ سرانده مخلوط . و هر بری مستغ و مضبوط ارسال
 و آنها اولدند **نظم** چو درای روی خردان شد . بخون فراوان نمایان شد .

شاهیان بختی رویان • غریق آمدند از دم دشمنان • بیک حلاوت سرفرازان دین
 کشادند حضرتان اعلا مکین • صدای ده از ده بر انداختن قوس • بخت کوشه ها فتنه در اختتام
 ز تیغ زخم بر آمد غریب • که صد قلعه و پیران ز جبهه خدای • همه شاهیان در غنایم گرفت
 ز آهنک روی بقلتم گرفت • شدند اینچنین شاهیان ناتوان • جو خوبی که در یکدیگر نشان
 و بلبله فتح و فتوح و جل و شریع میسر و لوب رجوع شجاعت سبیل و شیوع شهرات
 دلیل بر لغز و غیبه روان و آستانه یکانه لرخی جو پیران اولیای • و کون اختلاط عساکردن
 بر اختلاف تکاثر حاصل اولیکه عقیده ی پاک و جسر و بی مرآت ادراک اولیا ناردن
 بختی صورتی ضلالت و سیرت ظلال مال بر له اول سمت مضمونه به مرافقت و بدعت
 نامحوره به موافقت ایلیوب نقاب عبودیت لری و نیم و معجاب طوبیت لری و لری عالمی
 مطوری و عدیم اولری حتی سابق الذکر عرب محمد سید و لغتی مؤکد و بنیان رفعتی
 مشتاق قلبی • محبت خاندان و موطن استادم دیکه باشلری **نظم** مذهب شیعه بیل
 بولری شیوع • اتوری یولری ابا قتیله رجوع • باشلری کوزه کوزه اضلاله • فتنه بیدار کردن
 آله حق نانع اونتری نونینک • کازی اولری سفح دینک • استنکظا هر اولری قاضی
 رویاه ایلری او بدگیری **نثر** چونکه شکرانه فتوح • و شادمانه شریع لوزم کلدی
 مشطها س بر یکید هاعی ل نونینی صید ایچون باغ شکوفه زار و باغ جنان اشتهای زرع
 هسکا مضیافت شریاوی بز مکانه دعوت قلوب بر رجوع و لغز و موافقت ساز
 اولری که نفایس طرب خندانک نکی کوز و کفندی و اصل اولری کویا بر مطبخ شهر یار بر آشپز ممتاز
 داخل اولری امداف و ساوس و استدرام آس ایدری مقلد و بلبله بسط ساط قریب
 و نعمت لذت انبساط پیوسته ترتیب اولردن نونین خوش خرام و شاه دراز کام
 کشته دشت باغ و رواج شکوفه ایله تشریفه ماغ ایدری هر بری بحسب العاد بولری
 جان طوبت تنها گزرا و بنا تاته نکران اولردن مزبور عی محمد عداوی شته و خوش
 مشید قلمچون شاه هم و کور حیله جایکه اولوب ای شاه بلنداشتهای زندهای زندهای
 که کین نونین و مکین اولون تنگنا نرازان بر کین مشری های و حیاشیا نه سندن
 جلا و مرغز او عی مرغز بیان روله محض فتنه و عوغا قلوب سیاوش خان باینین مکان
 اصابتی ظاهر و برده و زوان نونین عیند بوادی طاعتی سده سدید اولق محقق
 دیو کینه باشلری **نظم** کوش شاهه ایریچیز بو افساد • و سوسه ملکن ایلری آباد
 اعتماد اتوری اولردن عهد همان • کشت باغ ایلیو کین اولری نهان • وزیر اسینه ایلیوب نفیم
 قلدی رسم تقلبی تسلیم **نثر** وقتی نونین صافی دل • مجلس شاهه عازم و مایل
 اولری خالی و کینفده عاری کور و ب سوال و جذب مقال ایلدکون انواع تعلق عرضی ایل
 وزیر اسی تقلی به مایل اولری • بو اسلوب اوزم بساط نعمت چکلدی • و کافوری
 شمه لرد کلدی • اتام مجلس بلند و اختتام اینچون کینه پیوند و لغز نونین هاهامال
 آشیانه سعادتنه ایصال قلدری • **نظم** بیاسا قیا از چکیدن شراب •
 که بود ست سرخاب فرسیاب • بمن و که غار نکر جان شوم • پیام آور خاکسار شوم
تدبیر شاه سرخ سزان و ظفر یافتن او بشنزدگان و مقید شدن آنان و
بیجان شدن رویان و کشته شدن آن رویاه و ابتداء اختلاف سپاه
 نونینده صحایف تدبیر • و غایبده معارف بی تقصیر حوادث عجیبه • بو وجه لسطیر
 و مباحث آتیه بقسمتک تحریک ایلدی که نونین صافی رای • و مشربا ر کشور کشای

اول شب که حیاقت شاه در سجود و نزول و سرای شوکتخانه عبور و دخول
 ایلی که محل سراج و الاغین شاع فخر سینه سر بقا بان اولاد فتنه بیدار و کاست
 گفتار که مکر و حیل و شی استماع قلدری بلا تاخیر فراج نشر بقدری ملالت بزمیر و اشتیاق
 شفق تا اثر اولوب بخوم وار کوز لری اشکبار هزار کوبه و زار لری و مفسدیه
 سر می احضار و قتل و سیاسته خاکسارانتری فاما محترک باد فتن و باعث ندامت
 و محنت اوله شی فکر اتری همان اول شب غلامان شرفه مشرب و در کباب باشی و
 واعج نبی و یون روستایی سید الدین و ستانه نام میر آلائی نافر جام اعوان خلالت
 نشان و انصار رضاحت فشان لری ایله سرای شاه و اصل و قوت و اهرم لری خدغ
 ایچور و داخل و نازل اولوب قتل مزبور عاغلان و ابواب نفاق و افساد و در فضل
 فصل بیان ایله کلرین **نظم** شهید می و بلخیده طما سک اول کور و حکما نانی و زریه
 کویا ثابت اولری مکر و فتن خور و در قانی کلدری کوز لریه ایلی هر برین یا نند نهان
 جوت تایشل اتری یوز لریه **نثر** چونکه هر سپهر طالع و نجایای زین لامع اولری
 شاه لریه نوجا خست و اجازت ذم ایروب شاهیان الحاد شعار و شرفیان
 رفض اشتراح و پنجه بازه کوی حاشا شمش حاشا ست یاران اولوا لنها و اظهار
 لعنت و قترایه باشلیوب اول آنه کلنجه پنهان قلدری طوارنا سزا تهر و قتل
 ایله هویدا اولوب کتیکه آتش فتن و زوزان و فایون مکر و محن نمایان اولنجه
 باشلری حتی بره جبر و تطویل بد و اظهار حقد و حسد قلدری که بر بویگر و افغ
 مخوم سرای عارف نفی مینه هجوم ایروب و الا بنرکان نامور اندر قور و ز و فهاد
 و بعضی لوران روی نژاد حاضر بولوب علی قدر الاکان رفح سرخ سران
 و در فتنه جوانان اوزم کوشش قلدرین **نظم** چی تنها شوق بیل ضمیمه توان
 بره میکند حمله صد پیشه کان لکدرین که باشد بیوندر و بر آید زبایش کز زوی شرد
نثر پس نو بید شیر عزت و اقت ماجرا و حکایت اولری تصحیحی کران و تهر آتش
 فشانه اولاد احراق خانان و نوز اوه های باغ جان اوزم مساعت اتری بر جبر
 وارد یکم قضای آینه معلوم و ماجرای عاریه مفوم لری اولوب کلزار عمری غنچه لری
 بژور و و چمن و جانی آب بره انخی افسرد قلعه یوز طورتری **نظم**
 بزور سالا و هیجا شکی گرفتند غلامان بر پیشم سون باور خان و عثمان و محمود خان
 سببا ز نیب اجل صد نشان هود مست بسته به پیش پور یکور و تحیر یکی بیخبر
 سیاستگران پیش شاه جهان بیازوی لرزان غریبوش کنان شده هود و بحر غیرت عزت
 قدم برده من کل فخر عقیق **نثر** بوجا لدر شاه طما سنجید و قتل شهزادگان و مثالم
 و جزایا اولوب فی الحال و زار سندن معصوم یک و حود یک سالی ایله هزار خلعت
 ذریع و اطوعه تکلیف اهدی اولوب سرخ سران برادب و دروا فخر خواجه مزهعب
 حاضر بولنا لری شتم و مزله سور و استمات شاهی او و شهزاد لری پنجه
 سیاستده رها قلب عودت حیل قریب و عزت فتن رهین ایلی یوز کس خاطر
 عاطف نو باین مسور و هجوم و غوی سگانه و مو فورا اولوب اولنجه بوجا لدر غنناک
 و صبح صادق و ک پرهون چاک و فغانا ک اولنجه سار برده خاکسندن کیم و سارا قات
 جیگندن کیم اولان ذلت شاهانه پی پیر و نبات خدیوانه فی اشکارا قلدر کن
 سالا و سکار و ناسپا سوجوارده فی شهزادگان بیخبر و عساکر غزایت کوزم سیم

جیوش شتاب زرع و حدمه عریان عربی زرع سوز اولاد رومیانه خرابی کوشن بلکه
 نوازش نیش کوشش ویرانی دیوار اول کجی آینه لوی اوزرم دیوان و جمعیت خانان ایدوب
 افکار ستمیه و اطوار ضمیر بی سحر و قسقه تاخیر و ظاهرا اوله جوق مکر و حیالی کورن کبیر شنا
 قانیر ایلد کد **نظم** هر سپین دم که ز مشرق بدید شد از مشرقیان چراغ نغمه پیشه
 صدفتنه اشکار مشوا ز نسبت کون ارواح رومیان هر آوار از بدن **نثر** جلدون بری
 نشسته گاه شاه قزلبی بر خانه بی هافه ماصول حرم ربا و صدیکاه مکر استجا قلوب
 زور بازو و هنر توان و قوت جسمانی ده غالب شیراز اولاد قهر چیان فتنه فشاندن
 اوردن پش نغز امان پنهان و نخواستار قلوب **نظم** خدیو مهربان آراست بزم
 بایین مجلس بر افراشت سزم قمع پر زخم خون غایان در می چون تخلص دیران بریشان در می
 کشید نقاب طوقیت تخت حجاب موقت و لطف نادوست گمانها کجی چون کجی بویان مکی
 برای جود بر خدنگ استین در دست یلان غرقه خون کجی یکی تیغ کجی یکی جام می
 نه آیین شادی مکل بندوق نه ذوق نریان محض عشق کفر و میان زیر سطل کوران
 در شاهیان بر ز کید نهان **نثر** بومنوالا وزرم سنج و تین و سعاده جادی الا و لنگ
 او اسطوخ بر روز بیز اوقات آتشی فروزدون بین الصلواتینده انواع اغراض و تقیر
 واصناف احترام و تجلیل کثیر ایله نو بین عالی مشرقی دعوت و صورت مصافحه حیافت
 قصدین ایلد یار **نظم** بر آمد چون سلطان روی در روی نه او را مقابل قواضع نمود
 دوشه یکن کیر را لغوش کرد زمین و زمان را لغوش کرد **نثر** چون که ساحت سراید دخول
 و شستگاه خوش پر ایدیم وصوله ستر اولدی شاه صاحب فرهنگ نو بین سپهر او ز کد هزار
 التیام و پیشما و احترام ایدوب ای کوه در پای داوری و می هر منقوع عالم سروری خاطر
 عاظم ستم و ضمیر اولیه که رسولان تیز روی و ایلیان بشارت پیری جناب یاد شاه رسول
 وساحت سرای سما لریه و خول ایتکلندن طبع عفو و عنایت و اظهار شفاعت و ذرات
 اولوب بومرخی پایش و محض حمد و نیایش اولونم شد که نو بین جم مقدار مهان شاه
 تا جدار اولوقه عنایت شهر باری و شفاعت کامکاری جاسنه دشتلری زرم و لجنون
 صداقتلوی کور کرم اولوب ابتیاقا و امتیالا پنجه اشقیاء فتنه بیدار و اغبیای حیل کزاری
 کشته و خاکسار قلش لور دیو بقیر ایلدی **نظم** ظاهر بود که استعداء بنوت عین متابعت
 و محض موافقت برادر که اشقیاء و پنجه سی بیجان و سر و ترک سر واد یلوز دهشت کوز
 اولوب بوجتیه در دفع دروغ و چراغ صداقتن کون کبی پر فروغ قلنه سیم استشفاعه
 قوت و انباء انا بده دلیل بر حکمت اولدی عینی محقق **نظم** چون کتار شد کشته با یان پذیر
 رساناد نو بین عالم سیر بگفت ای شد در هر ایدون زمین کمانت مبارک با زو کمین
 سریم تکبیر بکجی خلاق نیم مرگ مکر و نرا نم کزاف چو پیوسته دستم بدامان شاه
 توحانی منم مخلص غر خوا **نثر** بومنوالا وزرم رضاء نو بین ساحت متابعته قزلبی اولوقه
 فطان نهفته شاه کید و مکرینه کواه اولوب همانا حظه غر و بیوه پریشان و خانه بخانیز مهان
 اولون دلاوران و صفت شکنان کازالسی اعنی خود کرد نوری اسالسی نیز بانو مینه اشارت
 اولوب آن واحد و هزار یلان غافل و نامراران لای عقل سیرید و تو در دیده قلندری
 غبت ذک کمین اولون قور چیان آشکار و مهر بری آکفته طوعه شکار اولوب شیران مثال
 دامن نو بین دست سوس و هم نبران هاما ل اخذ و قبضه بوالهوس اولد قلندون صکر
 کین اولون کمان بیرونه سیر اولون شمشیر لر شعله خود اولوب فی الحال ناظران نو بین

و حاضران نینون قرین و مخی بیجان و سر و قید و بند و مضطر قلغله کم کشته افکار و سرای دروین
 تابار و فاسد طرز اولنان اطوار و بیاد بصره اشکارا اولوب شهریار هایون شر
 ماخو ایدرکن مقرر و مرآت عهد و بیجان مکسور و کدو بلوب **نظم** برده غفلتی
 زایل اولری **حرم حکمته داخل اولری** **قید او غراتری دل آزادین** **بیقیدی آراکه آبادین**
 شاهان کین اولوب زاعه شکار **طالری کوز یا شنه مرغای وار نش** شاهیان چالاک **و**
قورچیان بهماکه ایسه موجود اولون دلا و سرری گرفت **و باهول حرم ربالر نیز جفت**
جفت ایدر و ب **مستورینه مرافقت ایدر لری** **ها و کربیان مخالفند باق کور ستر لری**
صبا ایدر یار **نظم** **چکا چاک شمشیر بولوب** **بر فراخت صیت و صدای ترم**
نشان ایدر شنه برست بلون **چو آواز و در یان باد و زان** **در نکا در تک کمانهای جنگ**
پریشان کننده ذپ خدنک **برون ز آستین تیر حرم نشان** **ز سوراخ کوزم چو مار و مان**
نثاره سرناتر اشد چنند **چو بیروج پروری موچینه کند** **سزنا ستره برید بسی**
چو بخ پارک کونار وحشی **ولی بسوج لیران حرم شکار** **ز خیزاب هیجا گرفتد کنار**
چو که شدند از نیسیاجل **برفتند در زمان بترک امل نش** **حقا خدنک کور مفتوح بر حرم**
بالدن اولدی که فتحی اغزیندن خبر آغیجه بلندی **و یکاخی و لندن ایشید لیجنه بولندی**
بوچنه یارغ و بیات و سلاح و آلات خزان شاه ملوک **و شزاران کان مقینه مطلق اولوب**
تا دین احوال و ناشنیده اختلاف ظهورینه حیران و کوران اولدیلر **نه ظاهاس پر سپاس**
ایسه او هام جدید **و احتمالات عدین سنی پریشان قلوب** **سکوران و زمان حر است**
شزار کان اوزم مساعت بح پایان ظهوره کتوری **نظم**
بیاساتی آن رایح راحت رایح **که فدا آورده در مسا و صباغ** **فتوح دل و عکساران اوزوست**
مداوای طبع حکیمان از وقت **مرد و بر آسم پیام نهان** **ز سلطان روحی طهماس خان**
سیدک رسولان و میان و ایچیان مرغ مران **بیای سریر سلطان زمان**
و آمدن شاه کامبیز و غریب و غنچه سعادت قرین **و صلابت فرخ و ایشان و**
مدحی شون شدن شاهسیان **هر بار که راه قضا و قدر بر لیران بری بیکر** **در سولان**
مراجل کز درون خالی اولیه هر آینه آینهکان نشاط انجام **در زندگان انبساط پیام و لظنون**
حرکات سلطان **و باصلان آستان کیتی ستان اولقون بوی کلندر** **نظم**
فرستادگان با پیام آمدند **پیام آوردن مشا و کام آمدند** **سیدان لو اکش بشاه جهان**
هم آشتی در زبانیان **بسلطان لیمش سید طوارق** **چو اهر فشان برح اتفاق**
بخواندن آن شه خوشید سیر **نسخنامه نامه الصلح خیر** **سواد شر آسیب و تشویش و**
بیاضش برای ضامن خیر **بفرمود از نامه آن کامبیز** **نصایت پذیرفته و کاظمین**
نش **بوعز بقله نامه لر کشف و اخبار مبشران معروف اولوب** **و وصول ایلیچیانه مرعوب**
و حصول شزار کان **نترقب اولشور کین ناکهان ایر شدی جناب شزاران ایر شدی** **و قیامت**
فرقت آستان پادشاه جهان آقوب یتشدری **واله شهریار و سعادت مند خان سلیم ارچند**
حیدرگاه و غنچه و شکاستان تدبیر **بولوب ایلیچیان طهماس خان** **بای تخت خورشید تختارون**
مدان و بهر نیز بانه هر بار قلندرین **نظم** **حضرت شزاران شاه کامبیز**
طلو بدیلو جالقی عین الیقین **الچکوب غنچه درن شزاران** **سلطنت تختی قلدر شکار**
چقدری استبان شاه بیسباب **عسکر رایر و کور و زهاب نش** **حقا بکره و سطوح شکوه**
و شکوه شهرت کور ایلد دخول و تختگاه **دولتورینه وصول اوزم اولدی که سولان شکار**

درمغ

وسخن مراد پستپاس یا نلو مید بر اهل و قوف و معرفت ارکانه مو صوف سخنوران
 و صاحبه نود کتورب روشنا سواد کوب کوبه و کزین کار کور و ن مشربه مرور و عبود
 ایند کلون افهام و اعلا فند منترا اولمشور ایدی **نظم** جهانی خرویشان چو دریای روم
 بل آمدن خیزاب جنبش هجوم ز رخت مجوهر زین سنگسار سواد مرصع کز آن بار بار
 یلوع سواران ذریه کباب فراتر خوشین و ماه و سحاب قطاس معندان سیدین بخاک
 چو ریح که باره زافادک پاک صرای طری شین زمان ذویوان سلطان سلیمان خان
 او باغ نمایان دست قرا مرچ چو پیشین مری ذرت خلق غریبش کنان کوبی مرد وزن
 سیدین بکار و نین صد کوزن سواران سواران ناسواران و سواران بوشنه دیران و ان
 شده میر کور و میران تمام کوفته ز طوری جهان انتقام امارت روز چشید آشکار
 سواران همه با و بیج اشعار زانفاس لشکر لاری درجه میر بصیر کند بار بازان نغیر
نثر بو قریب آیات فرقا قبل صفحات شوکت واجلار و منقوش اولوب ایلیان مدقق
 وسخن مراد بیوش بنکان سلطان زرنیک بوش اولاد نوری شاه شاهان صاحب
 انواع استغراب و تحیر و تقلب با و نزع ایکن و حتی که وزرای عالی رای و عظامی کار فرمای
 قدر علی مرتب اولری و امن تعقل دست اختیار و دور و بیرون تحمل طایر ابعاد و
 مجهول اولوب حشمت و مهابت لری بوجر جود مزین طاقت اولری که با و شاه کیتی مقرب
 نظر و حرف بصیرت لری مکن اولری **نظم** کر طلوع آفتاب جهان
 اوله عز که دیده لری کوزن **نثر** بو طریق اوزر مشران بلند قدر و نخی جالی ماهنی بدر
 ایروب عرض خط طاق مسوع اهل عراق بلکه مرفوع سبع طباق اولشدری بعد زان
 سولان پای سرب و لت مسیر روان و یا بوس شرف سائر له کاران اولر قلرینده
 ختم شاهان ایلد مختوم اولرن نامه لری کشان و ابلاغی بیانش اولنان کنتار نموده لری
 آمان قلنوب بو کمال محبت شعار ظاهر آشکار اولری که دامن الطاف مشربا و جرم خان
 باینیر کستار و برادر مرتب له شیر و نیکو و او صبر عاطفت شعار بیرون **نظم**
 کشاد ندیو نامه شاهرا شنیدند گفتا و کوماه که شاه عجم داد خواه آمد
 بعضی کند آکواه آمد بخواهم و نویین روی نژاد شوخ یکدیگر را محبت نهاد
 بعضی شنشاه کیتی وزیر نشاید کسی را فغان و اینون نهالی که موزون نباشد بیباغ
 ناصلاح وی باغبان و فراغ ز مجرم خطایا نباشد عجب ز نادان همین لغو و تر کارب
 و بعضی بایند سلطان دین کما قال مولاه و الکا ظمین **نثر** خلاصه کلام و نتیجه پیام
 مسوع پادشاه کیتی نظام و مروض شهر باورینام مقام اولرقه کوهه رای اقدم
 علم الانسان مالیم تعلم فوا سجد صدق در همان شاهی و غنچه کوبای پادشاهی نمایان
 اولوب بو کوزن جو ابراهنا قلندری **نظم** قدری فغان حقه چونکه خلاف
 اهل اسلامه جگر کیتی مصاف قتل یکر نظام عالم ایچون راه عصیان د و کروی دم ایچون
 شولر نهال که تلخ اوله میشی انی قطع اولری باغبان کیشی کور خور اولسه و قشر نالان
 کند نیک قلند ایر و فغان کله بیقسه خاشاک و نوبور قتل ایر غیر این آئی چون مور
 پور نیک اولوب کزین انی آتسکار اولیغیله عصیان دی جهان ملکنه اولن مالک
 بیور روزه لیس من اهک **نثر** بو طوریه فصیح آینه و مو اعظا تکیه کلمات و روایات
 اولند قدر صکر جناب هده طامسه بول اولوب اوزر نامه لری یا ز لری که چون باینید
 ایت نغیر یغ پدر و وفاد کزین باغ جکرا اولوب کریمه تبسم ناسنا و نغیر نه ترجم

لوزم و در اول آیین قلندره قشقرق و از آله سنده تبصره به متغیای شرح رسول و بهتغای فنا و ای معقول
 بجز اصلاح عالم و فلاح بنی آدم ایچویند **نظم** مردم دین که بی نور بود
 ناسزا نیست گوی کور بود چون نداشت و نیا سوختار ب چه بوقت چه بنوقت چه نسب
 مرغ قشقرق بسوزد و خود را نکلند ناله و فریاد و بکا فکره از گردن خود کرده کله
 را از فی خوش بوزد و را بکله نش بوخوار آیه مربوط نامه های مختوم و مضبوط ایله
 آستانه سعادت بود سربو امان و سرور خنواران حسره اغا و راست گفتار و شیرانه اطوار
 علی پاشا و ده سلیم کن اغایه در بیم جنا بندن سره قتر باغا قیوچی باشی محمود اغا آنها
 اولنوب راه طلبه سبک با و طر بوقکت و شجوه نیم صی ایما کبی ولایت سجده روان
 و مقارنت سه طمانه شتابان اولدیله **نظم** بیاساتی آن روح بخش پشنگ
 کز در وی عزم شوق لعل زگر بود که کیتی ستانی کنم بروح روان زندگانی کنم
صیرت سولان رومیان بجناب طمانه خلیف در وقت دوم و جواب
و ادب شاه و رفتن سولان و پادشاه و روان نشدن ایلیان انجم بیای سر میرا
سعادت انجم و زه فوره فائیه بدرقه طریق مصافات و لشکر بزرگ دولت رفیق
 مولات اخبار بر شیده و اسرار نهفته پیش شاه عقلمه بر وجهه اشعار و مراسم سالتی
 ماعلی الرسول اذ البلاغ فورا بجه بوطریقه اخبار ایله بیکه بر روز معلوم سولان سلطان
 روم و پیام آورد سزانه دولت روم طی طرق و زادی و قطع سبل و بوادی بر غزوه
 وصول و ساری شاهه دخول ایروب رعایت سولان بر مقتضای قوانین و ارکان
 حکاکان و بلاد تقصان مؤتی قلندرقن صکر در کبسه و مختوم اولان نامه لری آجدر
 در عایه و التقاتی نهاییه جواهر صاجدیلر فاما نهفته اولان اقوال و سولان دلنزن
 پر شیده قلندران گفتار فصاحت قال لوح صغیر شاهه القاء و اوراق انتشاره هویدا
 اولندقد **نظم** بفرسوح لب شاه حیدر نژاد که او سولان طریقت نهاده
 اراهای ناگفته پیدا شدند ز سر نامه سرها هویدا شدند بگفتا مشن شاه روی زمین
 ذرات صلح کثافت بیدین حکایات فرزند نوح نبی بنزدند ناگفته نغمه مطبوعی
 سز انجم جدم زفران بخوش مداد بایز بیم زمن بعد زمان خطایی که بنوع نهایت پذیر
 شوه عفو و سز خطا کبر کنه کار و محظی مصر خطا زما فاسز ایست عفو و عطا
 طلبکار فرزندم ای شاه و در جز آن کس نخواهم تودانی و گو اگر مرد صلیحی زمن صد کرم
 و کر جنگ ساری برانم چشم ز ستم سوزان فشانم نثار همه روح مانت بسوزم جزا
 زندگانی من نیم در حجاب شاد زخشم من خاغانها خراب **نظم** بو سوال او ذره سزانه لری
 طلب اولدی و غیر تقیر و بیه الحرف و الزجا قاله عنی تغییر ایروب آتش چشم شهید
 هراسان و خیزاب تنور پاوشه سوز کزیزان اولوب خواه ناخواه امارات تعندی
 قباد قلعبت بو مسئله اظهار کلام و الفاظ پیام ایله بیکه **نظم**
 قلزم امیر شاهه خلاف ایلمم تیغ جنگه صلحی غلاف پیری خاطر بر صیر فرزند
 ایگه غیر نیجه لو کزند خانه و ولتو بیقره نفیین اغلام هر کما اولور سر قرین
 شاه روم عتاد فریوتد ارمیده انقیاد من هر قدر که صیتم امشاه و و رانی
 و و کله جوق رعیت قانی بسوس بنمشاوردی ایتم تکرار خاتمانم کل این بو نیجه نثار
نظم بو تقیر و لکیر و تغییر پذیرد در صکر نو بیندگان عجم و میران فصاحت قلم
 راه ذراتی گزار و طریق از غایتی کنا و ایروب مخالفت آلود بلکه عبودیت و روح

نامه لورانشا سیده بوالک در همال ایضاح و اربال اولونیکه خان باین پد عنید مسخر محمد
 بدید و بو مخلصار مینه مقارن سعید اولوقن ایجان شندان و عروج سدا اولونش ایری که
 جناب پادشاهیدین طلبا اولونوقن عطا سو محال و اصلاح حاله اقدام لی همال اولوندری
نظم چون طلب کرد شاه در یاخیل کس پیشید جرم و بر او نیل او نیز اینم عخان کار
 لیک می قسم از یمن و سیار و عهد و سوگن کرده ام بی بر نه هم باین پیدرا پیدر حیت
 ایمانم از فلک بگذشت ساه سوگنم از ملک بر گشت کوشای دهی صنای شریف بکنم ساه
 عهد را تحریف هر یکی را دهم بشنا سلیم لغوتی را کنم بوی تسلیم نشود نایمن
 مرد بخلاف کس کویدر که کردی لاف **نثر** بوجواب کاسان و خطاب و کلاذ برله
 سوادنی روان و مر حتر و مه شتابان اتر کونون ماعدا الجیاد انجم حننی صبر و آرام
 روان قلنوب انواع سرور و بشارتله خان سلیم جنابند بشارت اغا تا ایشا فی السی مقرر
 اولونوغین اشعار و انها اولونوقی که **نظم** بیاسقان کوشا لعل فام
 ذغلاوی مرا می رساند پیام بگو و که آگون بر آدم خبر ز فویین فی کشور کز و قمر
نقچه نمودن سلطان سلیم خان بدالذوقه التینه **حفظه کوتاهیه و اولونشردن**
ان شریار بجای خان باین پد سکبار و کامران شدن سلطان و اودخان بلورای
معنیای آبادان پس از جنگ و بیگار شزادگان بفرمود خاقان همت نشان
 که باشد شهنشاه عالم سلیم بجای برادر بدولت مقیم جوشد شاهباز جرد ساز کار
 بسایخه نامزلی تبار بیاید که جایف نماید تکی بر آبرهای های یون شری
نثر چون که خان باین پد هیجا کار ملک بچون کز قار و ماهول هموم و نم و قرین خار خار
 اولوی اشوسند تسع و ستین و شعامه رجب المحبتند بر موجب فزان قصا جریان
 ولایت فزان کنزان و اولذوقه التینه محروسه کوتاهیه در فزان ران اولوب
 حکومت نویبینه معناد و منارقت و اقدور و ناشاد اوله و آدمیان شرف قدر ملوک
 ایلشادمان و اولولایت بی کاران جاوس سعادت قرینلری بر کم معیرو آبادان
 اولوب مبارک باد قصیده لری گفته و جوا هر موت خاین بچه و جرمه سخته اولوقن بونون
 بمقدار و بخبار عبته شریار اولوزان کارانی و اوان شادمانی در دیوان عالی لری
 کتابشده محصل اوقان و خدوات بهت لری سلکنه منتظم الاحوال بولنوب خزانه ضمیر
 بود سزنی نظیره قاریج صناعت بزیر واقع اولوب سده عالم مطاعه معروف خواتم و حسن
 قبول پادشاهی و زید عزت و احترام واقع اولشده **ازین قطعه منقوطة و غیر**
منقوطة و تاریخ استخراج شده مد ظلت کشا مر مر و حج عالم والو سه روز چشم شریار اولوقن
 که یعنی حضرت سلطان سلیم بود سلیمان خان سراسر در راه ایلری مکه کرام خدا را باین کوتاهیه تک عیرین
 در از اتری که ارسال ایلری آنک کی شاه نکه بانی مد نفرت ایلون اولونجی بوق ظاهره سیلا
 لواحدن جکون بود ایکه خوشید نورانی قدم شاه بر مطلقه قصدا تم یکی تاریخ
 برسی ماه پنجم آلامر در خوشانی برسی برنگان حالدار و بج بر لوی برید بر ساد
 رو و محبوبه تشبیه اسم از زانی نفوس و نفعی شکا ز رنگ کاستان آنک دور سندن
 صورت بولوی بود عالیا مانی بود و اول طلوع غرقه قدری طبعه القا یا خود بیکه هر
 کلک یا ارام ترانی مکر کم و میری آلام هجانه او که جانی شهنشاه ماکه بانه چکری اولوقن
منقوطة ۹۹۹ غیر منقوطة ۹۹۹
 حقا بحر سی و غیر منقوطة سی ماه و انجم کی سر بلین و سپهر معارفون لایق تحسین و پسند

اولش در غت و تک در بای احسان باد شاهی و عمان عطا بای ناستاهی جو شان و خیراب
کنان اولوب اول کوه اصدان معرفت و حهنة جها غایه تاج سلطنت که طابع فیروزی
سپهر بریند نور افرا و ذات شریف فیروزه روزی گلستان زمینه طراوت آرا بلکه بخبار مقتدی
پیرایه جباه سپاه نجوم و خاکسار حدکاه اعظمی زیور برهان بهارین روم اولاد نویین سلیم
سناه حضرت سلطان مراو القلم ذوق عواهب التلطنه و المرافقه و آینه حکام سعادات
الاجداد **نظم** آمیوه بحق و حقی جبریل امیوه آمیوه بحق عیش و فرح و سوز و غم
نثر مقدّمه افشردن خا غیله کامکار و ساحه ساری شهر بایرید سکون و برقراره ایکن تاریخ بنورد
لشکر کشف و فرمان آرا و آشیانزدن بزار اولاد شاهان زکی غایان اولوب لواء معنیایله
برادر و آلا و اول حظه تیرم بخته کونایه کبی خود افرا واقع اولدیلو **نظم**
بر آراست نویین صحی افروز دراز حظه تخت ذریجه بوزج و کوباره بخوابت با و بهار
بساطش برافراشت کلشن گزار سوز آن ذوایای آیدین زمین ضیاهای مراد سرجایرین
عدالت نوز کار فرمای نفا قحاصدان زمین حکایت دوق نشناختیاج چون بر صبا
چنان کشته لطفش طراوت نما بیاساقی از غم بر پیشان دلیم ز کلزار مقصود بی حاصلیم
دنبهای صندل مرست کن غبارم ذوق قح پست کون آمدن ایلیان انجام
بسلطان و نویین جم جام و رضاداد و آنان و روان شیده سوزدن و رغوبت
سیوم و تسلیم کردن شاه و تپاه شزارکان عالی و شکاه و عمان و تافق سوزدن
نقش بنذکارگاه قنار و مرهم پیوند گذرگاه لابقا حوادشده هشت شعار و مباحث خشیت
آثار دن بواخبار و اخبار و بواثاری ایشار ایلدیکه چون سوزدن اروام و پیام آوردن
بنام جواب شاهد محض المرام و عروج آینه ایلد شاد کام و نشاط انجام اولوب کندیلو
مرور ایام ستیز کام ایلد بای سیر شهر بایرید بیدیلو و پایش اولان احوالی انواع مستلیم
تقریر ایتدیلو **نظم** چونکه آجلدی نامه طماس اولو ظاهر اولدی حوری پیا
بعد از آن کونایه جلدی بیدیلو که محم شاهی قلدی فکر دراز صیای چون شاهبا طبعی خست
ایلی شایر میل دست فکرینه عهدی نقاب ایتدی کنت و کوردن مکر حجاب اتری
اول حاصل رام شاه جهان مینه طعن اتمیه اکلفاها نثر بوخو مفهوم و اشکار اولوق
شهر بار دو لغتد و شزاره ار چند پنجه و جله پسندایر و بوجاله قایل و بواصله مایلین
دیو انواع ستایش و اصناف نیایش بله تحمینه نامه یه آغاز و انهاء سوزله نه مته ساز اولوب
فی الحال مهران وان خسر و پاشای فادرم دان و کزین خوان سال و شهر بایرینان اغا
نام برد لیک نامدار سیما شزاره عصر و شهر بایر کرد و در قصر بند لربیندن سرچا و شان
و پندین روشنان اعنی شیر بیسته و غا علی اغا اسرا و انها اولد قلمنون مخالفت
نامه لر بوجو جمله انشا و ایل اولوندی که **نظم** منه کشور آرای ملک دوری
سلم بر شوکت سوزی نشانند تختگاه عجم طارندع سنجق کستم
از ملک ایران معر تمام مستحق بر بوم قولی نظام سید بختم کن نیشی کنون
نجهت سواد بشارت عون چه نامه قناتش معنونه شه بعین تواضع من تیر شه
نه حرفی نوشته ز اخلاص و در نه خطی کشید بدت قصر هو کار ساز حقیقت پیام
نه الفاظ سخت و نه کتار خام نوشته چنین نامه مشکبار که فزان شهر نیم طعن کار
دهیم آنکه خواهد ل بادشا بسلطان لیم کیوش سل بحق شهیدان حسین و حسن
مکونیم دروغ و نخو اهم فتی **نثر** بولس لوب جغولیه تسطیر و نخوای نامه نایبی تمبیر

اولش در غت

اولند قد ماعدا هر دو کارم شاهانه مشعر و پیشانی و لجه شاهانه مخبر طپرات الفاظله عرض
مخالصت قلبی رسولان چالاک و پیام آوران بهماک درخی انواع تدبیر و تبلیغ و بیس قدر ایله
ساحه مرای شاهد پیوسته و دیوان دیوان و شکاهنده کرمسته اولوب **عظمت**
صوفی یلو نامه لوب سلطانک و ویرج یلو حکمتی فرمان راکنک در فشان اولری نه دستخیز
و وزیر قار و نه پنجه فلس و یون نام سلطان کورب نامه جت زر پله ایلیک موقع و دست
اخترا مندر ایروب بسط همسم او پدی باشا و زرم قود شاه کرم چون خضاء شده هم اولر کجیان
قالدی رجه نه هرگز امکان عهد و گفت اتری رسولانه صهیون ایلیک رسم قضای تقیید
هر یک منزله اولری روان مختصر و یکی سوغ سران **نشر** آخر از مرجع ایه قواری
و انهار رسولانه امکان اولوب سته شمع و سته و سعاده محتم الحرامک اورد بشخی
کوفتی که ایلاتر زحمتک و خوار سینه لوجاک اولوب اساله خورد همچو نیل چرخون و ازاله
مستک شکر کون کون مانند خام و نیل کون اولغله قضاء آسمانی کون یاشی شتاب با سوان
ولادی ناکرمانی سرحد زمین طوطی قان اعتشکی اتفاقا باغ شاهه بسط سباط و افترج
و انبساط نامیده جمعیت اولوب رسولان روم و قورچیان هیجا هموم قطنایه ناظر ولادی
حاضر ایکن همانا نویج نابین اعنی مه شان باینین بر نهفته قیودن نمایان و بر فادین
کوچیده در ظاهر و عیان اولوب و الا رسولان منبر ران اعنی خوان سالار و میر میران
وان اول حضرت بی ریش و سبک و سرفراز عفتوار شبابت بلنگه تبدیل احتالی شکل اخر
تخویل اولوب **نظم** در پیش نعلق عبید آمدن با اینوع غلام بدید آمدن
زودینه سوز اودش نامن با وراقه حتی سواد شرفان بر آکنن مکش بخاک سیاه
شدر از شکر او مشک اهو تبا **نشر** بلا تاخیر و در سابق التکر علی اغایه تسلیم و فطرد باوشا
مؤخری قلندی قنیم اولونری اما بر وجهه بلوس و ناشایسته لباسله تانس قلند شکر
شدر کانه و کل کتر برع بزکانه لایق کورلیه **نظم** کسندین در برع زمانه وفا
کرد صدها لبا سوز کرا شدر یاری که او نکشت صبور شکر یون لغوش بیاید شور
هر که بر سلطنت فشد شاکر بیند آخر ذر آلت و افس نرسد و شرفدار و امست
کو بر یوا و صبر باشد پشت **نشر** غبت ذک رسولان ساکد داخل طریق بر مهاکد اولوب
بر موجب فرمان بلند کرون فدیجی بند و منفعت حیاتنی محض معرفت و کون ایروب
مخروجی کونیزان و آشیانه جسمنی سیلاب فنا یله شتابان و روان ایله یلو **نظم**
کرون فدیجی دور زین کند ماه نوکشت و مخور از هاله بندنی بطور حیاتنی کرون علی
شسته بست اوراد بیخیزنی مرسلان فالان و کربان شاهیان نوحه بگنشت از زمین و آسمان
نالغز و بنیان دنیا کوفت در مان از کویه صد را کرفت کشته جناب از فغانهای جزینی
ما هسان هفتیم گان زینوع کرون نقاش ازک تا سنجیز رسم آسایش زو دنیا خاکریز
نشر بوضوح پایان بزین و همیکل شدر کونج نادین کبی ستم اولوقن هر بری بر رحمت
روان و منازل ایتم نویجی جو بان اولوب نوبار و ناصین آسا هر بری نهال عمر نون
جدا قلوب اجسام پاکوینی کونج کبی نهان و شتم و شنام غز و بنیان دین کند لوی کونیزان
ایله یلو **نظم** آن واحد پنجه قان اولری سرخ سر لوفغان کنان اولری
شاه طامسه و سولانه اهل غز یون کف ز ناز اولری یا غز یون و کبی شتم سنگی
نجه بیکه دین خوشان اولر **نشر** و بالوله مخوم ماتم بنی آمده ساری ایروب کرون انجام و طواری
ارواح کله اغنام وار فوجه و زارله پنجه کونلوردهوش و اکل و شرب و نعمت مقامند خاوش

و بیوش اولوب غم و غصه یدریار **نظم** شه و حسنه افسر بچم کوی کوی کرد
 ز جانش بر آمد قفا نهی سرخ **نظم** ز خجالت همه سرخ سرخ ز کوی آن دراز شاهیا کوی کوی
 مذود دل بیکدم قرار و شکیب نه از شادمانی و شاهی نصیب **نظم** و لشکر شیفه خاطرش بر غبار
 شکسته در روز و در شیان دیار **نظم** بوجله حصول آرام و وصول بره نافر حایم الیه سولون
 شاه روم مدهوش و مغرور پای ویر لطافه یویان **نظم** و در کمان و قشیره ایله ولایت
 برده شتا یاز اولدیور **نظم** بیاساقی در حل مرا جای نه **نظم**
 قلم سخته کن بر سرم پای نه **نظم** دشمن اب بن مت ولم را بشوی با شش در می چو کرم غم ایشوی
آه شدن سلیم خان درون بایز پرخان و شتران و کان و ماتم و کوی آن
شاه جهان برود شتاسان رویان بشبانکه که بشوی دیدن کوی در **نظم** لبانی
 ماتمی کیردن و کیوی نیکو تنی بریشاد و غالیه کوی قلوب **نظم** سرنگ ششم باغ عالی
 در امون و غریب بلبل و تکین نعم کلستان بی آدی آتشکده بیزامون اتمکله غموم نهفته
 کوی کلرد ظاهر و هموم نادیدن قلوب با شافیه در باهر اولوب **نظم** نسیم طراوت اشعار
 باغ جهان او غرازی اولدی **نظم** و رواج طیبه ازهار بیاتین عده یول بولدی **نظم**
 آینی تو ذریله کلدی صبا **نظم** بخم و برج یکم صفاسی صبا **نظم** سلطنت کلستانی خنجر لری
 بر ایستقانه در جلجگری **نظم** قوی و ب نیجه سرخی چو کوی ایل **نظم** ایلمش بر کز او بج ایل
 شمع بر نور لوزنان اولوش **نظم** درخ و غم ظلمتی غیاث اولوش **نظم** و قوی رسول هر خبر و غنا
 مزبور علی آغا **نظم** جناب شتران به واصل **نظم** و ما و قعی بی حکمی و ناقل اولدی **نظم** مراحم جزریله
 خان سلیم فشانده نقد سرنگ سیم **نظم** و شفقت بی عدلیه شاه واجب التکریم **نظم** کوی یوان
 صبر و آری در و نیم قلوب کند لری ماتم زده **نظم** و درون دل لری آتشکده کاهی سمن درخ
 آتش فراقله مشوش **نظم** و کاهی مانند شهاب شکسته پیرد و خسته چشم و پوشیدن سر خصوصاً
 لباس در بین لری بچه کونل سیاه **نظم** و کلاری و کلاه لری خنجر می محض کره و آه اولوب
نظم بیخت دیده شتران کوی هر زمر **نظم** ذکوهوش هر غلمان غریب بی خط **نظم** صفای مجلس
 عشرت شکسته با اتم **نظم** بیل پندیشدا غصه چشم ساغرم **نظم** کز شسته نغمه سوغین و فاله های
 شبور **نظم** کسته سینه قانور **نظم** و طرغ طنبور **نظم** ذصیت موئی موینه کوی کوی **نظم** قنا در
 صد کرامت کوشوارش لوی **نظم** بوجله او زرمینه نوجه و خنیا **نظم** و زرمه و اولو خاکیا نه
 سرایت **نظم** و جله آدمیانه بسط رحمت ایدوب **نظم** بچه کوی لور عالم سیه پوش و بلبل کوی یا لب
 خاموش و مدهوش اولوب **نظم** میرغ ذوق و شادی صدای درخ له نالان **نظم** و جواهر صبه
 و آرام ترکیب لایحه در درخ **نظم** و خاله یکسان اولغله امارت **نظم** سنجیه هر کوشه در
 ظاهر و علامات با آرزو ستیزه **نظم** ذوق و شاد کای کوی نادر **نظم** واقع اولدی **نظم** و الا اختلال
 عالم سندهخ **نظم** و شمشیر بی آدم عام سیاه کوی رقع اولر غنه پادشاه کوی کیر **نظم** سجا
 عایای عشقت سیم **نظم** نوما مجیب الخاطر اولوب **نظم** سکن و سرنگ دیدن شیر و سکن کوی آون
 و فاله خنجر و کوی نلاطم در یاد **نظم** صنعت هر در اولشدی **نظم** حقار بلای اعظم و قضای
 مرم ایدر **نظم** سنی سنی و افرن مرم غنی موجب **نظم** و ذوقی شهور متکافع عبور غنی مستوجب
 اولوب **نظم** بیک تمیم از هان بویا دیلور **نظم** شتا بان اولور **نظم** کی الی الان **نظم** ز کازور
 کار آتش فتنه **نظم** و زان **نظم** و ستم سمن غار کزان **نظم** عایای خاکه یکسان ایلیه ایری **نظم** فاما شکر
 پیشمار **نظم** که نظام عالم بشیر **نظم** اکا کز اولوب **نظم** تخمین اعادی ناسا **نظم** ذکار و تقسیم حسان
 کم مقدار سرب شاه **نظم** صغای تصدیق در نابود و نجات ا اولدی **نظم**

در بار اول اینچنین فرود هم • عجز لود نیابند تیغ و قلم • سر بر حیل چون سندان خرد •
 بیا بیکه آخر شود خرد هم • شبا هتک نرفته پیش سبیل • نباشد مسافر فریب سبیل •
 چو بر تو خشا ندر رخ آفتاب • کشد ماه در رخ نقاب از سخا • چو سازند شهزادگان جویان •
 پیشش شده و هر بیلان توان • جو که کنی کند جمله صد نشیر • بنا انداز سر بنجه کوه با نفسیر •
 چو بر آهنگش چاکر کرد و کین • نیاید ترا خلعت آب چین **نثر** • فاما از آن آرزو نقد و کشتن •
 اوله سی فرزند کل آیین • بود جمله نو و حرکت احراق و مافنه عتک و غرق خانمانه سبتا •
 بو غایت واقع اولدی **نظم** • بره ساقی جای که جامه دهد • زنجشید و خسر و نشان میر دهد •
 هو انگاس نگار مع النجا • کسید علیها عر التجاب **سیدنا احسان خدا و نرکاب** •
و انعام نوییج کاسکار بشفه طواسننا مدار و آمدن بر برق پاشا بصحای قاز اول •
و عنان تاختون آن کامبیز کونیا نصیحه کوزین و رعایت بی کوران نویین •
 لاجرم شاهان نیکو کاره • و کیتی ستانان سخاوت شهاد • فزان بر دار اولانلر انعام و احسان •
 دراه تسلیم خاکسار قلندر عظیمه و کوران ایلمک خصال حمید سلطین و افعال پسندید •
 خواقین اولغین • پادشاه عوالم زین • وظل الله مغانم نکیون انقیاد و اشته طها سنی پسند • ف •
 مساجد سعادت لرینه واصل اولان شکر و سپاسی مانع کوزین ایدر • خزانه بی رعایتی کشان •
 و تخت کورنایه سی آمان قلوب هزار فتوح سیم و دینار و بیشاد امتعه کوران مقدار انسانی •
 باعث استخسان ماسه و سیب عبودیت شطها سولاد حفظ بیوسر مغاله **نظم** •
 فرستاد سلطان روح چشم • چه روی چشم شاه عالم علم • کورنایه جوهر جهان سایه تیغ •
 چه تیغی که در خون نشانی میخ • در اندرون تخت قطیفه نیام • کمانهای سخت و عدو کوش بهام •
 فرستاد چندین ستور سترک • طویل ز تاوی طویل ز ترک • بر آست سر تا بر دم •
 هر ای مرتجع فرید سینه بند • بر پیشان فرس طاس آنها هیون • دو کسوی قرکان روی جبین •
 در خوشی که عزیز ز بود و سم • شوق نواز هر استی هم بجم کم • بریزد کف از هر لکام و طرف •
 بیار جواز جویج بر خاک بر ف • فرستاد همیار سیصد و سم • بنام شهر نشسته همه محترم •
 چنین سیم و زر کرد • احسانا • بخاک بجم کشته بار کوران • تقالی الله این شاه کیتی سر سیر •
 ساینده جو شیطا ق میر • نشد کاسته از خرابی و روش • جو که جسته رفت از سندان بخت •
نثر • بو بنجه احسان کیتی بها • و انعام مخالفت خالیه و فرزند عالی رای • و عقد کتای کار فرای •
 درن شصه فرود بر هم نه • وزیر ثالث برق پاشا اسال و انهاب بهم دشت بخیر بیما •
 قاز اولدی کله سستی صحای بهشت بیداریه • و انجنه بیله کلوب بر موجب فزان کیتی با قرع حصار •
 شرف سخا بیکی ایاس نام و جوارح پیام • قوت کلوب تا ملک غزویه اتصال و خزان تک •
 شاه بجه ایصال اولدی سستی مؤکد منته و فزان سزان و کوز لوری قبیل سم سمند شزان به شتابان •
 اولدیله فاما بر میر شیون و صاحب بیهم حضرت سلطانه ایم جنا بسند و سخا نیایه سراه •
 آورده و الاغایه عطیه احسان ندر حایله • سر هوا باد و خادم آستان اعنی به پسندیدن بلغا •
 سالف الزکرم حو آغا انهاب • **نظم** • ز انعام و لطفش ز میون بار بر •
 سقوان سیم و سقوان نزر • تحف بی کوران همی خزان هم • کورنایه هر یک کوران بر سپهر •
 برخت وضع سعندان جست • زین و زما نازنها دندست **نثر** • بو طوس و غولیه پاد شاهانه •
 تحف طرف بطرف چکلوب ملک غزویه واصل و سرای شطها سه نازل اولد قلون سالار •
 بجم کرون انواع سرور و شکوه • بله ساه تعظیمه سبکیا و طریق احترام ده صحای با اولوب •
 رعایت سولانه • و عاهد و وام دولت شاه جهان • ستم حضرت خان سیم کاران • و

و متذکره فرمان برادر چهره کوشش و بر وجهه و در نقش قلدری که ختبر می رود است سخن
 تا خبری سر جبا و لعین علی التعمیل تسلط و تحلیل او لغری علی الخصوص بویچه احسان
 و کم قامت شاه با حکم او بود و ولت عثمانیه دکی کاظم و اول و خزانه سرور بود
 تحف در باجها و تحفه نیز بجه مدت بیعت و سرکشان و خاموشی او را که قالدی
 بعد از آن سوله نه شکوفشان او بود **نظم** گفت ما بنده سلطان تقویم
 نه گران گفته اکاره تقویم **نظم** و دشمنان که چه دشمن شاه ستر که لیک برون شده و دست بزرگ
 سر بیچم ز جهت تا محشد **نظم** بعد از این نیست مرا روی و کو هر که در سلطنت آن کرد و فسان
 می رسم در دنیا و همچون با و **نظم** آنکه از امر بگذریش بکن بخت **نظم** تیغ من خود حیا نشود بخت
نظم بوستایش و نیایش عقیده هزار تحف گران قیمت و نامه های عبودیت ایله شکوانه
 و شکرانه ایچیان آنهاست اشتغال یلدیو **نظم** ما ما بوجا بنده سابق انکر بر تو پادشا خاکپای
 بشزاده به التجا و اصناف رعایت خاطر نوازینه خرا اولد قلوبون ما عدا **نظم** بر وجهه انعام
 و احسان رام انجام ظاهر اولدی که موی الیه کجراغ و ولتاری فرودان **نظم** و شمع سعادتلری
 انواع مواعد و سخنان قلندری **نظم** بیایستی آن آتش من از **نظم**
 که خاکست آمد از بخت و تاج **نظم** زده بییم شاهها را بهترست **نظم** هر آن جام ضیبا کجان پرویش
وفات سلطان سلیمان خان و جمعیت غازیان و فساد سلطان
سلیم کارلین بر سر سلطنت کیتی ستان چندی است احوال شاهان و میرا
 بکن ویر خاک و یکی بر سر **نظم** شد غشده و نیا و شیر و شکر کسی نیست خالی ازین صلح و جنگ
 کزار بنده نغوش میا **نظم** و فرینده خصوص جباه **نظم** پیشان اشیاء و دیوان ماسویه کل من
 علیها فانه آیشته تسیم **نظم** واد بقی الا الله المستعان **نظم** و ایستنی تنظیم ایروب هر جا و نه فنا
 و جمله ممکنات غیرت را بقا فقیرا بملکین اولد و حجه بسایین سلطنت و شجوع فرادین
 سعادت اولد و شریا و غل بپیشه **نظم** و سالاد و اصغیا اندیشه جراج از روز عثمانیان **نظم** و مجده
 ایکان حضرت سلیمان اعنی بیسلطان سلیمان نظام فخر الله منجعه بانوار البجلی
 و الیمان اشبونه **نظم** ساکده خرا و عازم مساکک
 شد اولوب هر باد غا و لیلی ثابت و مهابت شیدا به شی اجداد سالدنی فایت ایکن
 آخر عمر نه بزد و جوع **نظم** و طلب تمام صوح اعظمه قلاع کناره و اکثری و سکتوار نام برهج
 سپهر اشتهار طوغریوب **نظم** عساکرنی گران و سبایه یان حضرت قران سیم اولوب کیتی
 ستان و هر چه جهانی کشان برله و اصل و محارک و محارب فضالورینه نازک اولد قلوبون
نظم اولغیده شهادت مایل حضرت خود عاون اتری قبول **نظم** زنگه طوغری حیا بی مرآتی
 زنگه و مینه لوزم اولدی حلول **نظم** حقا مزاج شریفی بر وجهه متغیر اولدی که تغیر عالم
 اکان نیتد بر قلوب **نظم** و سخن بنی آدم حوادث کیتی مثال سلسل و در و ارا اولوب **نظم** هر تیغ مصاف
 تن غلافند سینه پوش و زنگه آلود **نظم** و هر غازی نبرد اقلن و از جده سر هوش و نابو
 اولشیدی **نظم** چو کشته فراغش تغیر بنی **نظم** تحقیق گرفتند بر فنا و پیر
 یلان زبیر آهن حرارت فشان **نظم** ز آتش شده جامه صندران **نظم** دهن بسته حکمت کزاران همه
 فرودفته کان در غزلان همه **نظم** ز فتح قلاع عدوی بیفتو **نظم** فتوح برون پیشو هر چارم کرد
 تکلم روان غنچه شاه هم **نظم** بتسم نهان ناله و آه هم **نظم** نه در سینه تاب فغان کوردنی
 نه در دیده اشک فرشتی **نظم** و در غنچه غم جا رسد غنچه شد **نظم** و باغ صفتیش و غنچه شد
 داغ و زیان سر بر غا ز فاز **نظم** چو کسری جانان خاطر نواز **نظم** عزیزان همه غمزد و یا عبود

چو شیرین غزنین در پیش عور نش آفر کار سگرات موت آشکار و دعای روح سلطان بنیم
 بهشته بزان و شاهبا ذر روان اشتها و آشیانه ملکوته پرواز نثار اولوب جسم پاک
 کل کبی بزعره و هیکل قابانگی شیر شکرین مثال افسردن اولوب بجهت نبوتی و رحلت
 مصطفویه دن

نظم اولری اجل شهر ندر اندای جوامع کس کز عذر ایش زیر هر کز
 چو اوج سدر قابض روح ذوی خصیت نیاید کوشش فرج نشان و چاکران بکشورین کار
 قدری نیست جز یاد اوستاد **نظم** چونکه وفات سلطان باروت بزحان متعین اولری
 و اما و مشهوره عالی رای و اعظم دستور اید کشور آرای ساجده عقد سعادت ارکان
 و واسطه نظام عالمیان مدبر آصف قمرین و مقترار سطر تدبیر حضرت محمد پاشا اولت
 محبت عن المشاء تیر تدبیری کمان فرستد بر تهاب و نشانه بنات نشانی مشرفه آفتاب
 ایدوب وفات کبکی ستان کج نهان کیمی نشان بلکه اوقات و زمان لباس حیات
 عساکر و ولت تا مغان اولدغند ماعدا بعضی توارک الهام انجام و تکالیف اعجاز
 ختام مباحثه اولدی که عرفانی کز اولد مخصوص و اعلائی کتم اسرار منصوص
 علی الخصوص کفتار لوی زبان محبت پادشاه صید افری و اطوار لری غل و غش و احتمالات
 متبر حتی سایر وزراء عظام و امراء ظفر فرجام اوزر لریه احیانا عنایت خست ختام
 لری تاریخ اولوب فتح قلاع کفاز بوانه کلجند شواد اولدوغند سالود ولت شکار بر تیر
 تغیر شکار و شلوح که بوقینده آشدان خرد لوی فرزان و نتیجه زری خاکسار و فرزان
 ایلمک مقترع و دین اهماق مدانه ساعی و حسن اقدام دیرانه داعی اولور لری **ح**
 ذهی وزارت عقلی ذهی تزارک پاک **نظم** بو کوه خواب هر کوش ویر کلو نردن صکر چای شاد
 درگاه بلند اشتها و سرداران عتبه شهر بارون بری آخر بهانه اید انها و منده سلیم
 جنابنه القا اولوب از زمانه و صوفی و دستور اعظم نامه سنگد خولی میست اولدوق
 اول باد یاد دیا کز اولد و شاهبا ز سعادت شکار بلا تا خیر سوار خست لول کام
 و شمسوار سمند عشق خرام اولوب ههای همایون مثال آشیانه ره جو خسته متیال
 واقرب آواند سر سعادت جلی سیده محصل الامال اولوب اشبوسنه و سبوع
 و تسعانه سبوع الاوقلک طوق زنجی کوفی که ریزد و شنید و فرغان ران سراج مسکون
 و خلل اتمه منور و روز اولخله مائیک و جالک و جمله مساکله طفرای جدید و نشان سعید
 اید احکام لوزم لادغان کوفد لوب بتدیله کتد شاهی و تغییر خطبه پادشاهی سپارش
 بیور لوب جتر عظیم القدری حیات جاورانی بولری و نام منسیلی طفرای غراسیل
 مصنوع اولری **نظم** برآمد کوس سعادت صدا که ای فامداران دشت غل
 بر آراست سلطان سلیم دوم سر سعادت بی اشتلم جهان فوج جانی جو برک طری
 حل اوت کوفته همه سر سوری قنار شیدا ز شکاف در ستا شده و نرد سلط سلیم خست
 چه غم بعد این بر تم دیرکان که روشن شده قمر عثمان **نظم** بو جمله انتشار احکام و انان
 مراسم دولت انجام ختامند عساکر دریا مآثره منته شتابان اولوب بلا دور آوان
 اقصای بهجت مال لری میسترا اولری **نظم** عساکر همه تاز جان یافتند
 چه جان دولت ناکان یافتند دم بار کانه سیرین بریش مزین بعشرت همه سقوفتیش
 دلون هم زدیرین عثمانی خرامان بتاد کجی مرههی زمان حزن و غم جسته از بیدلان
 تدبیر و کج دین شان شادمان **نظم** بلا تا خیر اولجا بنردن و خنی غم سیر عالم سیر ایدوب

جو نشان و خرد نشان خراب طرفان نشان بای تحت علیه محروسه بهیة قسطنطنیة
 آراکام شاهی و وزیر کاه بادشاهی واقع اولری **نظم** حق تعالی و اولری از فرود آید
 جمله دشمنان معبود آید هر کم اولری سیکامه کاه اولری بی بی بی بی بی بی بی بی بی بی
 قرة عین خطاد صقلیه نور چشم کور کوی منور آید آید پیش مقصود عالی قولری
 شاه عالم همت مقرب آید **نثر** تمت الحکایة با فصیح التزیارفة قرینة بالعناية الرحانیة
 و رحینة بالالهامات التبحانیة محمد الله الملهم وهو الخالق وهو المنعم **نظم**
 بد ساقی آن قوت بخش روان کز چاره باید حکیم جهان را در تحت کن که در خسته ام
 ز نظیر حسودان دهن بدستام درین برنم فانی که بغافلست نه جای عنادل نه برنم کلتا
 غالی که در پیش سایه آمدن درین طشتان کی گناه آمدن هزار کی آواز غوغای کند
 تا مش فلک پر ز آتش کند اعالی بزیر ادنی زبون و زین عرف خود و فلک ز آرزو
 نه قدر معارف مبین بعقل نه ذات عوارف معین بنقل هو لست بنیان احوال چشم
 همه بی بهر ها مکتل بجشم ملولم ز آسایش روزگار که شد روزگارم مرا ز روزگار
 مکن شمع ازت دهن بینه نشیبیون عالی حال دل اشکسته شو **در خاتمه کتاب**
و عرض حال منشی بلاغت خطاب **نظم** کل ای کلراد فظک عند لیبی
 معارف کلتا یکدیگر بی بی بتر قدرک بلا غنله ترشم بر عرض ایلری غنچک تبسم
 خزان ایردی بهار نظم و نثر کون کل فی فتح و جان نور ظهور کاسم بو کو با الفکرک با یانی کلری
 فصاحت مستند اولری کلری تمام آیت عرض حال کلا کلام در نظم کله ختم آیت انتظام
 پریشان آید افکار و رنگ غمزدن شرح قل کرد و در دو رنگ **نثر** لاجرم هر چه حکمتک بر نشانمنی
 و هر کون تبسک بشیما مننی صحفات تقدیر و سطور و لطایف مشیت تقدیر کور کوی منور
 اولغین بوانشاء کزین واطلا پسندید ختامه مسک مقامند غایت بنزیر و شمع
 در کوی قلیل التفرین واقع اولوب هزار وای طبعه فراغ و بیقای شکر خای قلبه تلخی
 و طبع شکر اولری **نظم** حمدت که ایردی پایانه جان و دل بونشاطه شکرانه
 دل دیریند و بونقالبیف کلری نیایی ایلری تشریف فای کم فادر المحار بر بدر
 هر بری اعظم المود هیدر بوقدر آکزی و با لغسی جنگ سترن او ز که دغدغه می
 بچه و جهیله غورینه بیدم راه تالیف صکر غم اتم کوجه تخمین خلقة غایت بوق
 گفت و کوی سترینه نهایت بوق لیکه تحت کلینی بن درم اول کله ترک و بوتی بن ویدم
 دوزی بر ناز نیند اول منور که اوله ترک قبایس بوقلون فارسی شویسی و فر در
 هر بری و ز فطره ایرد نوله روحی اسم توانم وار فیض فیاضه اقتراخ وار
 روم شاعر کوی کلم **نظم** بوجوه بلد کشان دلم **نثر** حق عظیم و دانای حکیم و توانا
 در که آید طبعم زنگ کسب بعید و شکات ذهنم نور فیضله بدید اولغین هر لسانک
 سبع البیان و هر بیانک سبع التسانی واقع اولوب اکثر ابیات و او فر وار دات
 در دردی و کوه ری صورتند غایان اولری کن بوسپه باد ساد و کور ثونالستاد
 پایا دلزار محرقین خار خار و هزار وای کستان کوی متارن خار ایملین چندان
 حضور قلب و افکار فاسد سستی نهی و رخ و سلب میستا اولوب قیود بی غایه
 و عقوبت الدنایه خش طبعی لکن و کیت فکری بر ک ایلمشدی **نظم**
 معرفت اهل کیم مقید اوله قید نیایه مکید اوله نکی با سیکه در و اولوب قلبی
 میره اوها کور اولوب قلبی معرفت فکری بشقه جای است جلوه کاه جهاغای است

23

هر کس که خواند سی کشف اوله • خرد و غمزد و در غم ساد اوله • که بود بر غمزی بیغیر •
 سر و زخم عمیق لاله خنده نش اما شا و ما خم که بو کتاب مرغوب • و رساله فصاحت
 اسلوب • بر شریار بار یک بین • و کامکار سیر نشین • سکه سی ایله معنورد • و مدرحت
 کول غایب سینه میرهد ما اولر که • وقتد موثکاف • و عدالتی کبی کامل الانصاف • اولوب •
 میزان رعایتلری اهل کمالی نقصانده دور • و سخنه عنایتلری خرف ابتدائی اسباب
 عرفانه مجبور • بیورق مقترده • سیمابو طرز کزین • و سمت نادید • فادیر الوقوع •
 و عدم الشیوع • در که پا و شاه کیستی کین • و ظل الله سلیمان سیر کوه در ان تألیف د
 و مشهور کبی تابدراد • و گلستان تصنیف کل شاخصا و کبی نمودار • اولر و غمزد ماعدا •
 بجالس کتاب اوصاف حنده لوله ملو • و اصداف رساله مستطاب اخلاق مدیح لریله
 بیولوی اولغیر • و ادوی استدرا کردن پر هینه • و مدرحت حضرت خان مراد ایله شکر یزد
 اولو نذی **نظم** کم ایشدی بو قدر ای عالی • ایکی سلطانده بو کتاب ویر •
 کور هر پیر بنک عایتی • مرتبه قطع ایدوب مراد ایر • همت ایرسه حضرت نوبین
 بو کور کوش شهر ایام کیر • ختم التصنیف المتیر • بعنایه مالک یوم الدین • فی حجب
 سنت و سبعین • قرینه بتسعائة السنین • **نظم**
 بیاس قیا ساغردن بون • غم چون سهر کون بر فکون • چنیدن مست حد رساله میگون مراد •
 بر آرم ز تخیرم صد صد • نیانم ز ما هور د هشت خلاص • شوم محوم جرعه نوشان خاص
 ز خاموشیاری نیز خاموش شوم • نه جنبش کم فی غم نبش شوم •

تم الکتاب بعنایه الملك
 الوهاب
 ۳

<p>علاجی ممالک و میوه‌ها و گردن عربت کون صحابا نه لایسی بی او</p>	
<p>سیر کون قلوب</p>	<p>طالک اولفیلد طالعی نوم</p>
<p>ام حقیله توذی بامنه بوم</p>	<p>شوی ویرانه اولیب مرتاشر</p>
<p>قلدی با دسوم ظله اثر</p>	<p>کوردیلر چون ساجدی تحف</p>
<p>بو طوطی بلمن آره ده جا</p>	<p>اما حکمت خفیه واکتر بیای</p>
<p>شیتده جلوه کر اولوب اول برریشینی رننده ولباس زرکشی</p>	
<p>لنده ایلدی کماک خشت واجب الوجود سرودنی درود اولوگ</p>	
<p>جستی سیلاب ورود قلوب دامن استغفار له پوشیده سر و پیر</p>	
<p>عبادته صباکی طراوت اثر واقع اولو</p>	<p>باکت داورانه خدا که دادا کرت</p>
<p>هر که روز عافیت تی برست</p>	<p>طالی را میگویش و از من کوش</p>
<p>ظلم ره نسبت ز بخار منوش</p>	<p>را خالام باج م صنع ترکی ترک</p>
<p>و فخر و فامیان بندنی پنج زینتی کبی برکت ایدوب آواره و ترک</p>	
<p>اطراف و احاطه کره کن بر پیران زدا پیشه و مرشد هدایت افزینه</p>	
<p>جیانیه و اصل و صورت و بهشت ارکانه داخل اولدی که رداسی</p>	
<p>رضا و حمله بسته ادهصای طوبی نهاله پوسته له روی زردی ریخت</p>	
<p>سکه سینه قرن و قدیم کشته سی عادت کانه کین</p>	
<p>سویله مرتاض ایدی که برتسرها</p>	<p>بچگون اولوریدی که عتدا</p>

محبوب در بختن دیو بادی • بسته آمدن فی الحقیقت
 نژاد و زویش با پیش و کز الله • زاد و سنی نو شود و کلاه
 هزار درویش عیالی بجز دل • در دنیا رخام کارانی ساکت
 المیشدی نظم پختن بر بود آن • دلگشا بر باد و باد
 آن عصای که داشت در کت خود • کت در میان کفن
 چون خدمت پیره بیدی • در انجام عرت تمامی بود
 لایق ارشاد و دستهای طین سداوه اولوب • ز این ملک
 سلوک در کشیدی • در بافت نوزید در سوسا فوشیدی
 صادر نوز آیه التدم • و نهب الظلمه کاعظم
 حقایق در وضع پیران • در عیت شیخ نوز این
 خوف و پیر در سخاوت و لعل • آیدار اولوب جلت
 ذمیر سبی • اخذ فیض و نور براره • اطلاق عمیده
 مدیکه آید مکن • اولوز بو طریقه شایه ظالم
 اولوب کوزن کوه غنچه شمال • ارتجاع سنا
 و استماع و صلاح بالاجتهل الکمال • اولوز غنچه
 انبال و عذقه اعلان کسیرین جویس بی
 باشند جراح دولت و سخاوتین استمال

<p>برو به کوهی ز خیل و سپاه زین قبایل چو لیس خایدی</p>	<p>آواز ملک مدی همایه و شکوه کفایت و شکل داعی با نری</p>
<p>رستگان آستان سما سپاه کند یاد ظلم و ستم او عود در اولد و کس عدالتی بر آینه کوشه هر گوشه طولی حاکم الحق و در حق الطال فخر استیخانات عادل ظلام ظلم عابلی اولوب رعایای عاقبت سرفراز و برابری بر تو جاندم رام سازد اولد نعل</p>	
<p>چراغ عدالت فروزنده یافت سبیر و حکمت جفا نگر شد زبرد و شناسان عاقبتی نمود چنان گشت دست تطاول خصم</p>	<p>سلاح سپاهان زود و دنده یافت و کرم با به شاه توان کبر شد زبرد و آرد جو آمان عدالتی نمود بومشش بر آهونزد و نجبه شیر</p>
<p>آما عادل بی عدالت اولان نهمه یار عاقل درجه شمس قدرتی کرد اولد و برکت رتبه همی بستانی تا چیر و نابود غلبوب شوکد که سیر برود و دله جلوس در رعایای سنی رعایت مائوس المیدی کند که رافت و نصفتی موکده و شفقت و عاطفتی مشید اولوب رعایای رعیت زراد بجمکت داراد نوا عهذدن یارد و عیشش دنوشد و نوا عهذدن دوا آیتاده قیولی کشاده و غیره ارج فاقه دن آرد اولمشدی نهم نهمی طاعوندن این اولدی دردی در دوا ایله کین اولدی</p>	

<p>و در هر یک که کتب مراد است</p>	<p>و در هر یک که کتب مراد است</p>
<p>و در هر یک که کتب مراد است</p>	<p>و در هر یک که کتب مراد است</p>
<p>در علم مخصوص علی عرفه و در علم خاصه در علم خاصه و در علم خاصه در علم خاصه</p>	
<p>حضرت دادار آید که در علم خاصه</p>	<p>عبدالاراسته او بجهت</p>
<p>بود که در علم خاصه</p>	<p>ایلیه زکریا است</p>
<p>شخصی در علم خاصه</p>	<p>حضرت اگاشیر و شهباز</p>
<p>دافع عوالم و قهر اولاد و در علم خاصه در علم خاصه</p>	
<p>روز بخش ظلمت انسان و در علم خاصه در علم خاصه</p>	
<p>عیان و بیان و در علم خاصه در علم خاصه</p>	
<p>در علم خاصه در علم خاصه</p>	<p>بایستی از علم و استیلا</p>
<p>در علم خاصه در علم خاصه</p>	<p>ز نخل و در علم خاصه در علم خاصه</p>
<p>در علم خاصه در علم خاصه</p>	
<p>در علم خاصه در علم خاصه</p>	
<p>در علم خاصه در علم خاصه</p>	

محبوب در بختن ویرانجی • بستن در فی الحقیقت
 تم روز و شب تابش ذکر الله زاده سنی عمو شو و درگاه • اولاد
 هزار درویش بر نیایی بختی دل • در دنیا رخام کارانی ساکت است اصلاح
 الهی بی نظم ایچین پر بودن دل • بر دایره است در اول وقت
 آن عصای که داشت در کت خود • کت را کلان صاحب
 هر چون که خدمت پیره بیدی • در انجام عورت تمامی نور آید
 لایق ارشاد و دستچی طین سداوه اولاد • فرامین ملوکی آید
 سلوک در کشی • در یافت نوزید و در سوب و سندی سدی
 صار نوز آیه توبه التدم • و نهیب الظلمه کالظلم
 حق است و وضع بران • و تربیت شیخ سزویان در زمان
 خوف و پید و در سخواره و لعل • اولاد قلوب جلیت در وقت
 ذمیر سبی • اخذ فیض و نور بر راه اطلاق عبودیت و متذلل و اورع
 مدیکه ایچین کل • اولاد و بطریق شاه ظالم و بی تربیت عالمان
 اولاد که زن کت خود شبستان • ارتطاع شان بر حال
 دانستار و صلاح بالاعمال المال • اولاد و عندن اعدا که در
 انبال و عذوق و اعلان کسیر پیش جویان با آن
 باشند جلال دولت و سعادتین استمال ایدن

<p>و در مادی که گویند مرگ است و در مادی که گویند مرگ است</p>	<p>و در مادی که گویند مرگ است و در مادی که گویند مرگ است</p>
<p>و در مادی که گویند مرگ است و در مادی که گویند مرگ است</p>	<p>و در مادی که گویند مرگ است و در مادی که گویند مرگ است</p>
<p>و در مادی که گویند مرگ است و در مادی که گویند مرگ است</p>	<p>و در مادی که گویند مرگ است و در مادی که گویند مرگ است</p>
<p>و در مادی که گویند مرگ است و در مادی که گویند مرگ است</p>	<p>و در مادی که گویند مرگ است و در مادی که گویند مرگ است</p>
<p>و در مادی که گویند مرگ است و در مادی که گویند مرگ است</p>	<p>و در مادی که گویند مرگ است و در مادی که گویند مرگ است</p>
<p>و در مادی که گویند مرگ است و در مادی که گویند مرگ است</p>	<p>و در مادی که گویند مرگ است و در مادی که گویند مرگ است</p>

<p>شده مجلس آرای شاهنشاهی بالماضی که در یکدانه سفت ز غنای دینی و بی حد و مپوه داد در کتب حکام و شرکت افغان زده بر سلیمان و بلقیس سنگ بر آرم ترا غنچه از ریاض ز خون دولت مسکازد کنم</p>	<p>بخت آن کز در گمان غایب نهی کجی در جبهه در یکجا نرفت ز کسب دین چند نوباده داد یکی کشد سرش و شکرستان مان مزلت این سپرد و در یک برین نکته کویسی کنی از قران بویش دماغت معطر کنم</p>
<p>اینجن حوادث ترتیبه سر آغاز سخن سازد نظران وصف و بیاید ایلدی که سه در این کردون مرتبه شاه سلیمان او نیک او بر میان جنگ نشینان عالی کران و در بدیهه ایلدی بیمارت در آیت آینه عدالت غایتند شور و زمره هوای آراسنده همگی بر آن دو قدره افغان جهان مشای زبیش و بران کر زبان بجان</p>	

<p>در پیشگاه که تو روز نشیند</p>	<p>بلور نونها سبب عشق چو کرد</p>
<p>نیز در آرد و داد و داد و دادی که هر روز مندی که اشتیاق است بر عابد نم و دست که در آن گشتان در مندی که گشتان رفت و داد یاری گشت که گشتی ت با یاری گشتان در در آرد و داد ایوبی که در یاد و فرزندت هم در نظر و دست و دست نشاند</p>	<p>نم و دست که در آن گشتان در مندی که گشتان رفت و داد یاری گشت که گشتی ت با یاری گشتان در در آرد و داد ایوبی که در یاد و فرزندت هم در نظر و دست و دست نشاند</p>
<p>عزیزید سپهر پر دم کم در گم معرفت بودی نه سالک ایوبی بزم و خنده بودی سپهر فاد و چنان ایوبی و هم گشت</p>	<p>دیگی علم که با کاک ایوبی عقد شد و اهل خصلت اکل ایوبی سید کاک و کاک گشت که در صورت گشتان و کاک</p>
<p>نماز و نمازین - اولین نام هر روزی طالع - اول و دست بر هر روزی طالع - اول و دست بر هر روزی طالع - اول و دست بر هر روزی سپهر گشتان هم گشتان ایوبی در در آرد و داد انگشت اول شاه جهان روی زمین - و از آن گشتان طالع و کاک در یاری ایوبی و دست و آرد و کاک که هر کاک و کاک که در یاری ایوبی زین و کاک و دست و کاک و کاک و کاک و کاک و کاک و کاک و کاک و کاک گشتان و کاک و دست و کاک و کاک و کاک و کاک و کاک و کاک و کاک</p>	
<p>آفات زین طالعش و کاک</p>	<p>سپهر ایوبی و دست و کاک</p>

<p>سوزنی که بر کان غنیمت سخت بودی می با فردی قوت</p>	<p>گر نه لرز و آبی دوش سینه هر قوی که هر بر یک نهال خامی دواز</p>	
<p>دشمن سعادتی سیر افراز اولدی درایت عدالت این جانانی و لو او سعادت ابراهیمانی بهاء طوبیون فی مآل شمال و سلطنت سمرقند سایان اولت مرت و دوم دولت جو طریک از ولایت سوزره بوی رشک دافضت و دوم جبارت مرت از ایوب الطیر هر یکی این سلطانی گرفت</p>		
<p>دوم ارکان سلطانی گرفت کوسانان غنیمت نکند</p>	<p>در عالم جهان مرت نکند بدولاز آتش حیرت نکند</p>	<p>در میان هر دو ان مرت یک بیک کرد و شاه را طلب</p>
<p>اسکارا شطیرای مجرب بود سوال او زره طول مال و او ایند جاهد و جلال صد و نده ایکن کند برده و اجل پیشرو و بغضینه خود و تقاضا میرم کرد و توکل غوایب نا دیده و عجایب ناشیده ظهور ایدرکت ایکی نوین داراوار است نخل آملاده غیر برنی مآبت ایوب و درایت سلطنتی کند و راه سخنین دولازم سوکت و جلادنی اطوار بر چه ایدر تلخیص باشد یکی سعادست امین یکی شقاوت مرید بود عهد سلطان سلیم نامدار لو او معنیاه سیر افراز و کامکار خان بیزید بلند استعمار که نامی سخا علی در کرد انکار اولوب هر بری رأیت سعادت تعلق و رعایتار جایار تشویق و خلق او زره ایکن</p>		

<p> سعد که زنا غضب تیغ کز نزارد و مسایلی سراوش نیز سید و زمان نزارنگت ازین جا کایم باشم جدا ازین جا زاجم مطهر است نخواهم که باشم بجای آوار مرا نیست در وی مجال و زنگ نشیم اگر بی معنی و صفا نمونه ما را آزار بید </p>	<p> طرا که در کما عیب و ریه باید روی خود امانش هم نشد بر میان تعالیست و دست بخت ای در شاد باوش بماند با جایی و ما و آشت بسی عمره که دم آید آرد اما سید که الماس باشد سگت اگر بیروم بی عین رستا خدا می که جانها ز خاکت آفرید </p>
<p> چو گوید که در جواب که در معقول احوال با صواب که کوشی شهر بار بیدی خان با نزدیک شبانه محل ای محل ای بیدی که کرد برادر شرف و ما در بر سپاس و سخن شناسی آدم اینها اولونب هستی و نزار عالی آری دوستوران کار و زبانی جان بر ندرن دخی عبودیت ما را از اینها فلت از حاکم ساجد دانستگاه کج و جمله بادی و دانی اولی فکر ایند کلونه بودند دخی خدا و بعضی فکر ایند اعتقاد بید و سب قرارگاه سالتون جدا از اینها که سوا از این غیره که با اوله ایمان بودند و توان بودند در جواب سالی که که در و ک که سید که سید و سید و سید </p>	

در چو گو وزیر کوه عالی رتبه و کبریا، خدای شایسته شادمان فراوان و آموخته
 و پایی سید بر بیکر ازین اراج بوس و الحاق بیکه نازل اولو بر مطیع
 منقاد اولی نبین سلیم براد من رسالتی رعایت مدون تار و لایق اولی
 عواطفی حبیبی ایله عنایت ایوب منی رسالت صورتی توفیق
 کندی و خاطر سادگونی و جفا من الرجوع دقیقه فوت ایوبی استما
 احسان و کرم و بی شمار عطیه و هم میرا راضی و شاکر جناب پادشاه
 عودت نه سی داور ظهور که کور و لیره قانا غلظت عباد و عطف فساد داور
 اولی نایزید شقاوت خواهد و دستور زبیری بر سر پاد و عدم رعایتی
 پادشاه و ایند کندی غیری هر چند که نفع و پند آغازه و کلام تربیت
 اعلامی ایجا زده ایلی صحاح سمعه که در و کوش نوشته از تفسیر اولدی
 علی الخصوص هزار مجب در باب و کمال استغناء از جوهر کسارتی اعتقاد
 ایوب ایوبی لوروت و فطنی که پایی سید بر علیه در موالی
 نادره و آن و امامی سخنوزان ایله کران اگر ان است مد و نمایان
 ایکنی و باعث نه اولدی که تزی و واضح آلمردن که مزلیمه نابری
 سوز لریه اعتماد و دلایل عقیده لایحه اعتقاد ممکن اولوب هوایی طرد
 بران اولی مرغ دلی اصطیاد و بیکه قصاصی غلامی استمان اولی
 نفس بند بند ارشاد ایدیه لر ایوبی

دستی و گوهر در پی صورت شده گامین اولوی لکن بوسه
 باد ساره و کوشش ناسوار عوایم اول در از پی توین خار حصار
 و نیز اروای گلستان کی معادن خار انگلیس جزدان حضور قلب و
 انکار فاسد سستی نمی ورد و سلب مبتدا اولیوب قیود
 بی غایه و عهود مالا نهایت خوش طبعی لکن و کت فکری بردرنگ انجمن

معدنیایه صفت اول	سوف ایلی کم مفید اول
مرده اوله کور اولوزنی قلبی	فکر باریکه دور اولوز بقلی
جلوگاه جهانجای اسپتر	سوف فکری بنه جای ستر
خون دغدن درونی ساده اوله	هرکک خانه سسی کساده اوله
دوزخ عمر چهل ساله خزر	که بوردی بوردی خزر بنتر

تراکامشادمانم که بوکتاب مرعوب و رساله فصاحت سلوب
 ر شهر بار بار یک بن و کامکار سر بر نشین و شکر می ایله معنون
 و صحبت کرانما به سید مبرهن اولوی که دقتده موشکاف
 و عدالتی کی کامل الاضاف اولوب میزان رعایتی اهل
 کمالی نقصانه دور و سوج رعایتی خوف ابتدالی ارباب
 غفانه محور شور می هوزد در سیمای بطور کریح و صحت نادرده
 نادر الوقوع و عدیم الشروع در که باد شاه گیتی کر و طیل الله

<p>سليمان سرور کو ہر دان بالیف ۵۰ درتھوار کی ماسدا وکستان تصنیف دہ کل ناخار سب کے نمود آره اولو غزن ماعداء مجالس کتاب اوصاف حسنہ لیلہ معلوم و اصداف رسالہ مستطاب اخلاق مدیک لریہ پر لولہ اولعین و ادبی ستر اکون پر ہیر و مدحت حضرت شہزادہ ایلہ شکر ریز اولونویک نظم</p>	
<p>ایکی سلطانہ بر کتاب ویرہ زنبق قطع ایدوب مرآدہ ایرہ بوکھر گوش شہزادہ کیرہ</p>	<p>کم اریشدی بو قدرہ ای عالی کورہ ہر ہر نیک و عاشقین ہمت ایلرہ حضرت نویں</p>
<p>فہم التصنیف المین بعنایہ مالک یوم الدین رجب سنہ ۱۰۷۰ و سبعین و تینتہ بتعمایہ السنین</p>	
<p>عم چون کبیر کون بر فکن ہارم زنجیر ہم صد صد شوم شوم جہہ نون شان خاص</p>	<p>بیا پیا قیاسا غری وہین چینی مت صد ہا کہی کن بر آ نیایم زما ہول و ہمت خلاص</p>
<p>رخا موشیان نیز خامش شوم نہ جیش کنم نے غزینش شوم</p>	
<p>قد وقع الفراع من عهد الحمیر علی بن عبد القیص الی الفلحنا اللطیف الجدل التصنیف علی خادم الاہالی</p>	